

Уведено у нови инвентар бр. 3/82
1 јануара 1942 год.
Београд.

ПРОТОКОЛИ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ,

КОЈА ЈЕ ДРЖАНА У КРАГУЈЕВЦУ 1871.

Каб. 33262

У БЕОГРАДУ,

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ 1871.

ПРОТОКОЛИ

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

која је држана у Крагујевцу 1871. год.

САСТАНАК I.

у недељу 5. Септембра 1871. год.

Број 1.

После црквене свечаности дођоше посланици у скупштинску дворану, и на првом састанку ове друге законодавне скупштине приступи се избору одбора за пријављивање посланика, и иситивање њихових пуномоћија, на основу члана 2. закона о пословном реду у народној скупштини.

На предлог посланика Симе Несторовића скупштина изабра за председника одбора др. Јосифа Панчића, а за одборнике: Касијана Стојшића, Милосаву Тријунца Миту Миловановића, Милију Лазића, Јована Бошковића, Мила Дамњановића, Стојана Бркића и Димитрија Ђ. Јовановића.

Пошто председник и чланови одбора заузеле своја места, онда председник одбора забави други састанак сутра у 8 часова пре подне, а одређени одбор оста у сали скупштинској, да прегледа и ис-

пита пуномоћија и уверења посланика, која му они предадоше.

На томе се сврши овај састанак скупштински.

Председник скупштине.

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

Д. Ђ. Јовановић.

Опуномоћени подписници:

А. С. Николајевић
Никола Симић
Касијан А. Стојић
Алекса Петковић
Димитрије Миловановић
Стојан М. Бркић

САСТАНАК II.

У понедељак 6. Септембра 1871 године.

Број 2.

На овоме састанку председник одбора јави скупштини, да је одбор прегледао и испитао посланичка пуномоћија и уверења; а извештај и одборник Д. Ђ. Јовановић прочита скупштини извештај одборски, који овако гласи:

Одбор, који је одређен за пријављивање посланика и испитивање њихових пуномоћија, на јучерањем првом састанку скупштинском по члану 2. закона о пословном реду у народној скупштини, — приступио је одма послу; и пошто је примио од народних посланика њихова пуномоћства, и од књажевих посланика њихова уверења, прегледао их је и испитао према изборном закону; на сада има част поднети скупштини свој извештај о томе:

Одбору пријавило се до сад од 97 народних и 18 књажевих посланика 110. Из списка посланика, који подноси скупштини у прилогу под $\frac{1}{2}$ на основу члана 9. закона о пословном реду у народној скупштини, види се: да су за посланике народне и књажеве на три године изабрана ова лица:

Аксентије Борђевић,
Александер Николајевић,
Аксентије Протић,
Андреја Лужњанин,
Арса Станковић,
Антоније Пантић,
Аранђел Јовановић,
Арса Лукић,
Александер Лазаревић,
Алекса Петковић,
Антоније Нешић,
Алемпије Гавриловић,
Божин Бошковић,
Васа Маџаревић,
Војин Радосављевић,
Владимир Ханић,
Вићентије Поповић,
Григорије П. Брајковић,
Димитрије Ђ. Јовановић,
Живан Станковић,
Живул Јовановић,
Живко Карабиберовић,
Живко Педић,
Живан Милошевић,
Здравко Јовановић,
Плија Вишић,

Илија Симић,
 Ивко Остојић,
 Илија Ђокић,
 Илија Туцаковић,
 Илија Маргетић,
 Јевта Мирић,
 Јоца Катапић,
 Јеврем Бојиновић,
 Јован Бошковић,
 Јеремија Стојанић,
 Јаков Павловић,
 Јосиф Панчић,
 Јеврем Ђорић,
 Јанићије Пешић,
 Јеремија Обрадовић,
 Јеленце Павловић,
 Јован Новаковић,
 Јанко Јовановић,
 Касијан Стојшић,
 Коста Великић,
 Коста Поповић,
 Костаћ Николајевић,
 Лазар Симић,
 Љубомир Каљевић,
 Мијанло Јеремић,
 Милутин Спасић,
 Милош Прокић,
 Милоје Блазнавац,
 Марјан Букић,
 Милорад Цојковић,
 Младен Зајкеска,
 Мита Миловановић,

Миладин Мартиновић,
 Мијанло Смиљанић,
 Милан Ковановић,
 Милан Ђирковић,
 Миле Дамњановић,
 Милован Спасић,
 Марко Лазаревић,
 Милосав Вукомановић,
 Милан Брачинац,
 Милосав Трифунац,
 Милоје Вулић,
 Милија Божиновић,
 Милија Лазић,
 Милош Милијић,
 Милан Стоић,
 Милан Миловановић,
 Мијанло Казимировић,
 Мата Трифуновић,
 Маринко Милосављевић,
 Мата Карамарковић,
 Никола Дијановић,
 Никола Мандић,
 Ненад Мијанловић,
 Никола Симић,
 Никола Недељковић,
 Павле Грковић,
 Павле Пејкић,
 Павле Самуровић,
 Перша Вуковић,
 Панта Срећковић,
 Петар Васић,
 Павле Поповић,

Петар Катић,
 Рајко Милојковић,
 Ранко Јовановић,
 Радован Милошевић,
 Радоица Жујевић,
 Радисав Милијћ,
 Риста Пантић,
 Ранко Цветковић,
 Сима Живковић,
 Стојан Ђаковић,
 Стеван Лукић,
 Сима Песторовић,
 Сава Милојковић,
 Станимир Марковић,
 Сава Сретеновић,
 Стојадин Радовић,
 Стојан Бркић,
 Цветко Јевтић,
 Цветко Вељковић,
 Ђорђе Малетић.

Одбор је нашао, да су према изборном закону сва пуномоћја и уверења свију ових посланика уредна и пуноважна.

Истина, одбор је видео, да нека пуномоћја нису потписана од сва четири одборника или председника бирачког одбора, као што прописује члан 48. и 67. изборног закона, него је или по један одборник или председавајући изостављен; али опет зато по мишљењу овог одбора неможе се узети да поменута пуномоћја нису уредна, једно за то: што се потпис одборника односи чисто на формалност самог избора, а не утиче у сам избор, друго по томе што

су се на овим пуномоћјама уздржали од потписа само они одборници, који су за народне посланике изабрани, па нису ни могли сами себи издавати пуномоћје, премда им по изборном закону није забрањено потписати се као одборници бирачког одбора, треће што је у свима овим пуномоћјама већина одборника потписана, а зна се да већина ствар решава; и четврто и најглавније, што се из бирачког списка види да су сви посланици, код којих се оваква пуномоћја нашао, савршену већину гласача за себе имали, и тако су по члану 37. и 63. изборног закона постали по самом закону посланици и без пуномоћја, особито што противу ових избора није било никаквих жалби нити од стране бирача нити од кога другог.

Даље нашао је одбор, да је у неким пуномоћјама једно лице потписало више одборника; али како изборни закон у члану 48. и 67. не тражи да се мора сваки одборник својеручно потписати, или да се потпише онај који га је потписао, и како то није могуће још за сада тражити према досадањем развиту писмености код нашег народа, тако овај одбор сматра, да се ни с те стране немогу пуномоћја за неуредна прогласити, па зато је и ова пуномоћја као и остала за пуноважна примио.

Оволико је одбор нашао за нужно да јави скупштини што се тиче пријављених посланика.

По према броју народних и књажевских посланика изостао су од скупштине још пет посланика; а за њи има одбор то да јави:

Књажев посланик Ђорђе Петровић, извинио се код владе да неможе доћи на скупштину због болести.

Народни посланик Дина Цапковић јавио је опет одбору преко посланика Косте Великића, да засад неможе доћи у скупштину што је болестан.

Посланик Стојић Обрадовић молио је депешом г. министра унутрашњих дела да се за сад ослободи поверене му дужности због врло важних трговачких послова.

Одбор подноси скупштини ову депешу у прилогу под // да она изволи донети решење своје о овом одсуству које тражи речени посланик.

Посланик за варош Крагујевац Тодор Туцаковић дао је оставку чим је дознао да је нао на њега тај избор; и г. Министар унутрашњих дела наредно је нов избор посланика у Крагујевцу према наређењу чл. 3. 4. и 79. изборног закона.

О посланику вароши Јагодине, који се до сад није пријавио, одбор има да јави скупштини ово: да је на другом избору за посланика изабран Мијалко Раденковић; али по свршеном избору већина бирачког одбора није хтела да му изда пуномоћије, што је од своје стране сматрала да је тај избор незакон; и противу тога избора поднета је нека жалба од стране неких лица; а опет од стране полицајне власти и од других неких лица поднете су жалбе противу поступка већине одбора бирачког, што овај није хтео издати пуномоћије изабраном посланику.

Према оваком стању ствари овај одбор налази да треба ову ствар надлежним путем извидити, пошто се и једна и друга страна позива на добазе у жалбама својим, а међу тим по члану 7. закона о пословном реду у народној скупштини, одбор је закључио, да дотични посланик недолази у скупштину дотле, док она о томе своје решење недонесе.

Жалбе и акта која се на избор овог посланика односе, подноси одбор скупштини у прилогу под /// те да она изволи ову ствар у надлежни претрес узети.

На послетку одбор налази за вужно да јави, да према чл. 82. устава има пријављени посланика више од $\frac{1}{4}$, који је број довољан за пуноважно решавање у скупштини, па сада одмах може скупштина отчети даљи рад.

Број 3.

По прочитаном извештају сви посланици у списку одборском означени на броју 110., осим Ристе Панчића, који због болести своје није могао доћи на овај састанак, — положише заклетву пред свештеником у присуству г. министра унутрашњих дела, као што закон о томе наређује.

Број 4.

После тога приступише посланици избору 6. лица из своје средине, за званије председника и подпредседника скупштине. Одбор бележио је и контролу водно о исходу овог гласања.

Кад се гласање свршило, и сви гласови скупљени, онда председник одбора извести скупштину о исходу гласања.

Свега било је предложено 29. лица и то ових:

1. Живко Карабићеровић	са 103 гласа
2. Јосиф Панчић	" 96 "
3. Јован Бошковић	" 67 "
4. Милоје Блазнавац	" 57 "
5. Арса Лувић	" 56 "
6. Касијан Стојшић	" 35 "
7. Милутин Спасић	" 33 "

8. Јаков Павловић	са	31	гласа
9. Милован Спасић	"	26	"
10. Милаан Ковановић	"	24	"
11. Васа Маџаревић	"	22	"
12. Милосав Трифунац	"	21	"
13. Љубомир Каљевић	"	16	"
14. Марко Лазаревић	"	15	"
15. Миле Дамјановић	"	11	"
16. Александер Николајевић	"	9	"
17. Димитрије Ђ. Јовановић	"	8	"
18. Стојан Брвић	"	7	"
19. Милаан Стојић	"	2	"
20. Владимир Хаџић	"	2	"
21. Сима Живковић	"	2	"
22. Сима Несторовић	"	2	"
23. Илија Маргетић	"	1	"
24. Јаков Јовановић	"	1	"
25. Јеремија Стојанић	"	1	"
26. Петар Катић	"	1	"
27. Радван Милошевић	"	1	"
28. Рајко Јовановић	"	1	"
29. Мита Миловановић	"	1	"

По пошто шесто лице није имало савршену већину гласова, као што закон наређује, па да се могло предложити за кандидата, председника и подпредседника, то је председник одбора наредио друго гласање између два кандидата који су имали највише односну већину гласова, и то између Касијана Стојшића, који је имао 35 гласова и Милутина Спасића са 33 гласа; па је на овом ужем избору гласало за Милутина Спасића 69. а за Касијана Стојшића 35.

Према овом броју имају највише гласова ови шест посланика.

1. Живко Карабиберовић	са	103	гласа
2. Јосиф Панчић	"	96	" "
3. Јован Бошковић	"	67	" "
4. Милоје Блазнавац	"	57	" "
5. Арса Лукић	"	56	" "
6. Милутин Спасић на ужем изб.		69	" "

Ова шест лица скупштина прогласи за своје кандидате, од којих ће књаз изабрати и поставити скупштини председника и подпредседника.

Број 5.

За тим је одбор саставно протокол о овом избору по члану 10. закона о пословном реду у народној скупштини, и такови је у препису доставио влади, ради избора председника и подпредседника.

Број 6.

После кратког одмора, дође у скупштину г. председник министарског савета министар унутрашњих дела и предаде скупштини указ намесништва књажеског достојанства, којим оно у име књаза од предложених му шест посланика поставља овогодишњој скупштини за председника Живка Карабиберовића, а за подпредседника Јосифа Панчића. На то се скупштина одазва са узвиком „живли“!

Број 7.

Затим су председник и подпредседник заузели своја места, и одбор за пријављивање посланика предао је цео рад председнику скупштине.

Тада узе реч председник и изјави скупштини захвалност на поверењу које му је указано: Ја вам

благодарим на избору, рече он, јер из тога видим да сам код вас задобио поверење за досадањи мој рад; а трудићу се, браћо, да то поверење подпуно оправдам радећи у корист нашег народа. С вашом помоћу ви ћете ми олакшати овај задатак, јер без тога нисам и ја у стању ништа учинити.

За тим најави и подпредседник захвалност на избору, и рече, да ће се трудити да заслужи ово поверење, које му је скупштина указала.

Број 8.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела рече, да је по закону на реду да скупштина бира секретаре, али како је већ подне превалило, а све је спрењено да књаз и господа намесници беседом отворе скупштину, то је скупштина у договору с владом пристала да избор секретара одложи за идући састанак чл. 116. пословног реда; а међутим депутација састављена из председника, подпредседника и одбора за пријављивање посланика оде да позове књаз да скупштину отвори.

Број 9.

После кратког времена дође у скупштину Његова Светлост књаз Милан са г.г. намесницима. Пред скупштинском двораном дочекаше изасланици скупштински Његову Светлост са одушевљеним узвицима „живно“.

У скупштинској сали поздравил књаз посланике са овом језгровитом беседом:

Помози вам Бог браћо!

„Сретан сам, што се опет налазим у средини народних посланика, да вам могу изјавити осећања, која ме одушевљавају за сретан успех нашег задатка.

Важна питања очекују од вас своје решење. Ја сам са својим намесништвом тврдо уверен, да ћете ви својим пословима посветити ону родољубиву ревност, која ће вам створити право на моју захвалност и благодарност наше драге отаџбине. Да Бог благослови ваш рад.“

Тај поздрав Његове Светлости књаз Милан одоздрави скупштину са одушевљеним узвицима: „Живно“!

Број 10.

Затим је намесништво у име књаз отворило овогодишњу народну скупштину са овом важном беседом, коју прочита намесник, г. Јован Ристић, а потом даде председнику скупштине. Та беседа гласи овако:

Браћо,

Изабрани на темељу основних закона, који су прошле године решени и проглашени, на тригодишњу периоду скупштинску, ви се сад састајете на први свој збор, да се, у име Бога, договарате с владом о законодавним пословима земаљским. Вашим састанком установа скупштинска улази од сада у свој правилан ток, а тиме наша земаљска уставност добија своје стално, најјаче јемство.

Сретни смо, што вас можемо извести, да се, под благодетним окриљем наше уставне зграде, одношаји у земљи у сваком погледу успешно развијају. Једва су прошле две године од како је народни устав проглашен, а већ се по свима странама јавнога живота опажа будија свест, види живљи покрет. Нарочито у привредном обзиру узели су одношаји наши полет, који је у земљи нашој сасвим непознат

био. Дотадашња безбедност још јаче подјемчена уставом, ободрила је духове на сваковрсне привредне предузетке. Расејане пређе силе, растурени капитали почињу се живо прибирати те здруженом снагом улазе у веће, плодније покушаје, а добар пример, који излази из престолнице, добија све више одзива у осталим варошима, у којима омет тежачки труд све бољу награду налази.

Уставност је још јаче поврнула привредни обрт, а овај ће, благостањем земаљским, које ће из њега потећи, створити уставности толико кренке подноре, толико снажног јемства, да ће и овде начело узајамности показати своју животворну моћ.

Усред овог привредног полета, светли изгледи ове године бише за који тренутак покривени мутним призорима. Кад летина беше најбоље понела, бујне поплаве потопише нам многе плодне долине те однеше знојни труд многе браће наше.

На први глас о овим немилим појавима, ми смо изаслали у поплављене крајеве своје поверенике, људе од искуства и струке, да пострадавима где затреба притеку у помоћ, и испитају узроке, са којих поплаве почињу у земљи нашој чешће бивати.

Срећом, извештаји, које од изасланих повереника примасмо, брзо показаше, да су први гласови штети дали већи размер, по што га она имађаше у ствари; да су поједини усеви на узвишеним странама остали у напредном стању тако, да се у опште узевши немамо хрђаве године бојати.

Пострадавима од поплаве притиче се у помоћ од стране општина, а где општинска средства недо-
стизу, указује се она од стране државе. Но помоћ

је ова тренутна, а потреба је да се постарамо пре-
дупридити, колико год се може, повратак зла које
нас почиње тако често снализити да смо за седам
последњих година морали претрпети две овако знатне
поплаве.

Прилика је, да ћемо, по своје земљишном по-
ложају, морати свагда, више или мање, да се боримо
са овом рушећом природном стихијом, по нема су-
мње, да је озбиљним настојавањем можемо знатно
ослабити.

Извештај комисије, коју смо саставили, да ово
питање темељно проучи, показаће вам, како многе
узроке поплави могу укљонити и поједини људи, и
поједине општине; за оделонеће опет других узрока
да требају знатне жртве и дужа проучавања. У сва-
ком случају можете бити уверени, да суделовање
владино неће, у границама моћи и средстава држав-
них, нигде изостати, где буде од потребе.

Овако ванредни појави показују очевидно, да је
нарочито наше сеоско становништво изложено не-
приликама, у којима често потребује брзих новчаних
средстава а под пробитачним условима. С друге стране
опет осећа се не мања потреба, да се штедња и
прикупљање капитала у народу подпомогне. Да се
овај извор помоћи отвори, влада није пропустила
потражити најсходнији начин. У то име поднеће вам
се закон о оснивању народних штедионица, које ће,
надамо се, моћи подмирити ову двогубу цел, а на-
рочито прву, да се потребита саграђани наша пре-
дохране од плаћања прекомерних интереса.

Исто тако, да се задовољи жива жеља, коју је
народ више пута изражавао, поднеће вам се предлог за-

кона о уређењу пороте за случаје, које је народни устав предвидео. Ви ћете се уверити, да је и овде одржано оно спасоносно начело, које смо, при уставном преображавању земље, вазда имали пред очима, а на име, да основе науке свуда доведемо у сагласност са домаћим потребама и околностима.

Не малу олакшицу за народ надамо се да ће народ на скупштини наћи и у предлогу закона о уређењу трошкова, које чине управни званичници, кад, по служби својој, у народ излазе. Више пређашњих скупштина покретало је ово питање, које ће, надамо се, овај пут наћи задовољавајућег решења.

Изнеће се пред вас и други законски предлози, међу којима нарочито заслужују вашу наклону пажњу и предлози о уређењу свештеничких прихода и побољшању стања учитељског. И ако је просветни буџет за последње три године знатно умножен, потребе су наше у овој струзи толике, да се пред новим жртвама још дуго зауставити не смемо. У ред ових жртава рачунамо и кредите, за које ће вам се влада обратити да може подићи зграде потребне за школе учитељску и земљоделачку.

Просвета и војска треба да остану вазда стални предмети наше нарочите неге. На ту сврху држане су и ове године школе за образовање баталнионих командира и четовођа наше народне војске; састав је овај усавршан, а оружје, по најновијој системи преобрађено, раздаје се ове јесени војницима прве класе; оружије пак, које је њима на рукама било, предаће се војницима друге класе. Задовољно дакле и спокојно можемо од сад погледати на нашу народну војску васколику подпуно оружану.

У државном буџету наћи ћете предлог, да се и четовођама одреди нека накнада, да могу покрити трошкове, које подnose вршећи своје дужности, којих ће круг бити распрострањен. Ми несумњамо да ће и овај предлог наћи вашег наклоног одзива.

Најважније питање, које ће сада пред вас на решење изаћи, неоспорно је питање о српској железници. Од прошле године до сад оно је учинило повећи корак напред. Различни интереси тако су се у овом питању испрекрштали, да је, у цели њиховог измирења, недавно држана у Бечу међународна конференција, на коју смо и ми послали своје заступнике са изричном оградом, да нас њена закључења не вежу.

Судећи по исходу саветовања конференције, вероватно је, да ћемо за шест месеци добити железничку свезу или на Алексинцу или на Јанковој Клисури; при свем том ми нисмо ни за тренутак хтели пристати да се овоме питању одузме међународан значај, па смо задржали себи право, да га непосредно са в. портом решимо онако исто, као што смо и са аустријско-угарском владом већ одпочели преговоре да своју железничку пругу вежемо са Угарском.

Ваља да будемо спремни, да можемо приступити делу за случај, да би се питање о железничким свезама повољно решило. У то име поднеће се скупштини потребни предлози, које ми нашем најбрижљивијем испиту препоручујемо.

Поред свију досад избројаних задатака, пала је у део овој скупштини и та племенита дужност, да, у име српског народа, обележи ма и слаб знак захвалности једном драгом и велесећеном спомену. По-

знато, вама ђерца је обштина у београдској општини на-
ред чернски на доброволно приликом помоћу којих би
се подигао споменик нашем славном владару, неза-
борављеном кнезу Михаилу Србијавац показала да
је достојна да општина својих великих мужа, јер је
одзив њен био брзи и уредан и није изостао ни са
других удаљених крајева српских.

Она Скупштина ће се предложити да она као орган
српског народа и трезива да тај споменик подиже
кнезу Михаилу, захваљујући српском као видан знак
своје признателности и свога одушевљена према ње-
говим великим делима.

Остало би још да се на месту мужног спомена
где нам је из наручја отргнут наш славни владар
подигне ботокоља, у којој је добрим Србијавац благо-
савести спомен кнезу мученику.

Браћо, сматрамо најважнију дужност, да вам мо-
жемо да ставимо наравно још једно да земљу
нашу животно питање којим оном се такође и тегају
ове године занимали смо се такође и тегају

Над сету почетку ове године, зато приморско
питање, сагатају до Лондону, које српска (сида) пот-
писница уговором париском од 1856. год. и покренута
је том приликом и питање о плавидби по Дунаву, а
нарочито о раснонавању ђердала. Ми смо ускорили
послати у Лондон свога повереника, који је за време
конференције објасњавао интерес наше земље. Не
предрасуђујући питање у основи у мином радилу, да
се оно не реши без нашег учествовања, којој нам је
осигурано оним свечаним актима и подгарантију коју
јих је стављена на наше жељено. Званична српска
вођена о овом питању, и показује нам изход великог

као и тегабе, са којима је оно везано било, по сву
важност његову моћи ћемо тек онда потпуно изме-
рити, ако се буде покушало, да се пловитба на ђер-
дану олакша обновљењем старог римског канала,
који лежи на нашој обали.

Ми смо земаљско право бранили начином, који ће,
надамо се, у вас наћи одобрења, и захваљујући благо-
наклоном одзиву сила, наш труд није остао бесплодан.

Није Србија навикнута да јој се под владом
славних Обреновића крпе земаљска права, то се још
мање смело догодити онда, кад Намесништво у име
Обреновића земљом управља, а на престолу ових седи
њихов подмладак, који је у себи усредсредно наше
најбоље народне наде. Живно!

Ову беседу саслушала је скупштина са знацима
одобравања, и на свршетку беседе одазва се скуп-
штина са „живно“!

После тога поздрави се Светли Кнез са скуп-
штином и при изласку из скупштинске сале заорн
се глас: живно! живно! живно!

Овај је састанак скупштине трајао до 1½ часа
после подне, и председник заказа идући састанак
сутра у 8 часова пре подне.

Председник Скупштине:

Ж. Карабиберић.

Секретар:

Д. Ђ. Јовановић.

Општински потписници:

Алекса Петковић,
А. С. Николајевић,
Никола Симић,
Димитрије Миловановић,
Касијан Стојић,
Стојан М. Бркић.

САСТАНАК III.

у вторник 17. Септембра 1871. год. у Крагујевцу.

Број 11.

*Председавао***Живко Карабиберовић.**

На овом састанку било је 107 посланика.

Сава Сретеновић и Панта Срећковић нису дошли због болести, као ни Риста Пантић, који због болести није био ни на прошлом састанку.

На реч председника да се приступи избору секретара, скупштина једногласно закључи да се изберу четири секретара, а затим приступи се гласању и посланик Авсентије Ворђевић предложи за секретаре: Димитрија Ђ. Јовановића, Јована Бошковића, Симу Живковића и Милоша Прокића. На то скупштина једногласно изабра њих за секретаре, а они одмах заузеше своја места.

Секретар Димитрије Ђ. Јовановић у име свију секретара изјави захвалност скупштини на овом избору, и рече, да ће се они старати, да у потпуној мери оправдају поверење скупштине.

Број 12.

После овог узе реч посланик Коста Великић и предложи, да се набави званични стенограф, који ће стајати на искључно расположење скупштине, како би се што тачније и опширније бележили говори посланика. Њега у томе потпомаже и посланик Љу-

бомир Каљевић с изјавом да се стенографске белешке штампају под надзором председништва скупштине.

Председник скупштине примети, да по закону о пословном реду у народној скупштини, сваки говорник има право да прегледа своје речи у стенографској белешци, па не налази за нужно а и вели да није могуће председнику водити надзор над стенографским белешкама; што се тиче штампања ових белешака, примети, да ће то ићи од стране скупштине под управом званичника скупштинских.

Још неколико посланика говорило је о томе; и скупштина на послетку закључи, да се набаве два стенографа ако је могуће, а ако не, а оно макар и један, који би као званични скупштински стенографи овај посао радили.

Број 13.

Председник скупштине предлаже, да скупштина по пословном реду избере три одбора:

1. одбор за предмете законодавства, изузимајући финансијске законе;
2. одбор за финансијске предмете и финансијско законодавство; и
3. одбор за молбе и жалбе.

За први законодавни одбор беше изабрани:

1. Касијан Стојшић	са 73 гласа
2. Марко Лазаревић	" 62 "
3. Милоје Блазнавац	" 60 "
4. Милан Ковановић	" 59 "
5. Александер Николајевић	" 57 "
6. Васо Мадаревић	" 54 "

7. Павле Грковић	са 47 гласа
8. Милутин Спасић	" 45 "
9. Сава Сретеновић	" 37 "

но ова последња три одборника, који на првом избору нису имали савршену већину као што закон наређује, на поновљеном избору били једногласно од скупштине за одборнике изабрани.

За други финансијски одбор скупштина изабра:

1. Арсу Лукића	са 103 гласа
2. Милована Спасића	" 82 "
3. Јована Бошковића	" 82 "
4. Љубу Каљевића	" 72 "
5. Илију Маргетића	" 56 "
6. Пивка Остојића	" 56 "
7. Ранка Јовановића	" 50 "
8. Симу Несторовића	" 49 "
9. Јакова Павловића	" 44 "

но ова последња три посланика, који нису имали савршену већину, били су изабрани једногласно од скупштине на ужем избору.

На томе се сврши овај састанак и пошто је већ превазишло подне, то је председник заказао да посланици дођу после подне у три часа, те да наставе започети посао.

Број 14.

У одређени час после подне дођоше посланици и на реч председника приступи скупштина раду.

За одборнике у одбор за молбе и жалбе скупштина изабра:

1. Стојана Бркића	са 80 гласова
2. Косту Величића	" 73 "
3. Мила Дамњановића	" 63 "
4. Милосаву Трифуновића	" 62 "

5. Миту Миловановића са 50 гласова
6. Борђа Малетића са 40 гласова
7. Заравка Јовановића са 37 гласова
8. Петру Вукотића са 36 гласова
9. Владимира Хаџића са 36 гласова

но последња петорица кандидата била су савршену већину постојећем закону, те онда на ужем избору били једногласно изабрани за одборнике.

Број 15.

Пошто овако скупштина образова сва три одбора, онда председник скупштине предложи, да ова три одбора саставе адресу на беседу, којом је на месинство у име вџаза отворило овогodiшњу скупштину, а да се за ту цел придаду три одборника, а председник скупштине Јосиф Панчић, два секретара, Димитрије Б. Јовановић и Сима Живковић, и овај предлог у доготору с владом би усвојен.

Број 16.

Затим председник предложи скупштини да избере по постојећем закону шест лица (члан 47 пословног реда) као одборнике на месец дана, који ће протоколе скупштинске потписивати и оверовати и скупштина на ту цел једногласно изабра ове посланике:

1. Касијана Стојића	са 80 гласова
2. Стојана Бркића	" 73 "

3. Алексу Петковића
4. Миту Миловановића
5. Николу Симића и
6. Александра Николајевића.

Приликом овога избора пао је глас и на Мило-сава Трифуница; но кад овај изјави да ће можда тра-жити одсуство од скупштине, онда би изабран за пот-писника Милаан Ђирковић; али на приметбу Стојана Бркића скупштина изабра за потписника Алексу Пет-ковића на место Ђирковића. Одборницима за састав адресе би речено да дођу сутра, те да раде на том послу.

С тим је овај састанак закључен, а идући би заказан у четвртак 9. Септембра пре подне у 8 часова.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

Д. Ђ. Јовановић.

Опуномоћени потписници:

Алекса Петковић
А. С. Николајевић
Н. Стојић
Димитрије Миловановић
Никола Симић
Стојан Бркић

САСТАНАК IV.

у четвртак 9. Септембра 1871 год.

Председавао

Живко Карабиберовић.

На овом састанку било је 106 посланика. По-сланици Сава Сретеноваћ, Панта Срећковић, Јаков

Павловић, Риста Пантић, нису дошли у скупштину због болести

Број 17.

Председник скупштине у 8 1/2 часова пре подне отвори састанак.

У то време дођоше у скупштину г. председник министарског савета министар унутрашњих дела и г. министар финансије и заузеше своја места.

Број 18.

Председник скупштине каза, да ће секретар Ди-митрије Јовановић да прочита протокол I. II. III. састанка, па кад их прочита, посланици могу своје приметбе чинити на протоколе ако их имају.

Број 19.

На протоколе I и II састанка немаде нико ни-шта да примети.

Број 20.

Кад се прочита протокол III-г састанка, г. пред-седник министарског савета министар унутрашњих дела рече: да је видио из протокола и да му је г. председник скупштине јавио, како је скупштина ре-шила, да се набави скупштински стенограф. Г. мини-стар вели, да зна само једно лице, које се у томе послу нешто разуме, а то је онај стенограф што је лане у скупштини радио, но он сам не може да ради онако брзо и онако тачно како би требало, јер је после 15 дана и више пута неоптпуно испи-свао говоре у скупштини, па вели, да од таког стенографа нема хасне каква се жели да свет одмах

тачно зна, шта се у скупштини ради, а особито ко ће се после 15 дана да сети онога што је говорио, те да свој говор може да поправи?

За такав посао плаћено је прошле године стенографу око 156 дук., и он је после свршене скупштине скоро 15 дана исписивао своје стенографске белешке. Да бих се тачно и одмах могло да зна све што се у скупштини ради, требало би да има бар 3—4 стенографа, који би се сваки $\frac{1}{4}$ сата мењали, што бива у свим парламентима, а ми толико људи немамо.

III Коста Великић каже, да у свим скупштинама има стенографа, јер секретари не могу да забележе сав говор посланика, стога је да има један стенограф у Пожаревцу а један у Београду, па тражи да се набаве и да се влада постара, да се та вештина учи у нашим школама.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, пита Скобца ту вештину у Београду осим г. Миловука.

Арса Лукић вели, да ту вештину знаду Радомир Тијанић, Ђак Велике школе и Светозар Јанић у Падуну.

Љубомир Каљевић каже за Борђевића из Пожаревца, да је он у вештини, али да је онда министар унутрашњих дела вели, да је питао Миловука, по ради чега послати новцај да му је казао, да је то посао, који ако се нешто неуправљава, неће бити да се ради овако дачно и брзо као што треба, да се неизвежан стенограф мења говор посланика и прави безмислице.

Милосав Трифунац каже, да имамо добре секретаре, који ће наше говоре тачно да бележе, ако у нашим говорима будемо хладнокрвни, кратки и ако лагано говоримо, па зато није мњења, да се набавља стенограф, и да му се толико плаћа колико вели г. министар да му се лане плаћало.

Владимир Хаџић слаже се подпуно са Трифунцем.

Ранко Јовановић вели, да не треба набављати стенографа, кад лањски стенограф није могао тачно и на време сав говор посланика да испише.

Арса Лукић каже, да су стенографи нужни како би се све записало шта ко од посланика говори. Вели, да је лањски стенограф бар што од говора посланичких забележио, јер секретари бележе врло кратко. Казује како је лане на свршетку скупштине тако кратко бележен говор посланика, да се незна са каквим је основима ко шта говорио, па ако за сад нема више стенографа, а оно да се влада постара да их бар тројицу за идућу скупштину набави.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела каже, да без 3—4 стенографа не може бити, и ако г. Миловук зна стенографију на српском језику, склониће га да још 3—4 писара и практиканта тој вештини научи.

Борђе Малетић вели да је Миловук држао предавања из стенографије, и да је у почетку, иако око 50 ђака — а после неког кратког времена да их је остало 2—3, зато што је тежак посао, да се

Сима Несторовић противи јетди да набави стенограф, кад не може да забележи говор посланика како треба. Стенограф је вели, лане забележио да је

за дућане, а на другом да је он — Сима — био противан сеоским дућанима, што није било у ствари, те је морао после да пише противу стенографске белешке и да исправља свој говор.

Љубомир Каљевић вели, да се стенографским белешкама помажу и секретари, који, као што Лукић рече, немогу цео говор посланички тачно да бележе, а свет хоће да чује све разлоге посланика у скупштини. Признаје, да један стенограф не може да ради онако како треба, па и предлаже да се влада постара да их бар 2—3 за идућу скупштину набави.

Председник скупштине каже да је законом о пословном реду наређено, да скупштина има стенографа, само је незгода, што влада вели да људе за тај посао немамо, па кад каже, да ће их до године набавити, то да се за сад задовољимо са секретарским белешкама.

Радисав Милијћ пристаје да се за идућу скупштину стенограф набаве.

Јосиф Панчић вели, да има начина да се забележи потпуно говор сваког посланика. Нека сваки посланик запамти шта је говорио, па тај свој говор написан нека преда секретару скупштине, који ће га у протокол скупштински записати.

Више скупштинара усвајају то и веле да је врло добро.

Председник скупштине прави извод из свега говора посланика и предлаже скупштини да реши хоће ли да се набави стенограф или не.

Више скупштинара кажу да се не набавља.

Арса Лукић захтева да се позову она два лица што их је он казао те да се запитају, да ли могу

радити како треба, па ако незнаду нека остане без стенографа.

Невад Михаиловић потпомаже предлог Лукићев.

Никола Мандић противан је да се толике паре стенографу дају и каже да ће секретари моћи да запишу говоре посланика.

Алекса Петковић задовољава се са обећањем г. министра да ће у будуће бити стенограф, па није мијења да се сада тражи кад их нема.

Касијан Стојшић не жели што се њега тиче да му се бележе речи по дела, али свет ван скупштине хоће да чује и њихове речи те да зна да нису били мутави; а вели да је добро што је г. Панчић рекао, да сваки посланик после говора да своје речи напишане секретару, али неможе сваки посланик да напише свој говор, па се тиме неће моћи сваки да ползује.

Милан Ђирковић примећава о протоколу скупштинском што се тиче избора потписника.

Председник скупштине вели Ђирковићу да ту своју приметбу каже кад се сврши говор о стенографу.

Невад Михаиловић хоће да се позове стенограф.

Јован Бошковић каже да је добро г. Панчић казао, да посланици даду написано секретару оно што су говорили, те да тако говор посланички потпуно на јавност излази, али, пошто ми утичемо један другом у говор и неко ће неупамтивши потпуно свој говор написати другаче по што је у скупштини говорио, то ће секретари долазити у неприлику са посланицима, па да би се све то избегло а и да би народ могао да зна тачно шта ко од посланика на скупштини говори, он захтева да се потраже стенографи.

Више скупштинара веле да се остане при ономе што је г. министар обећао.

Никола Мандић и Сима Песторовић веле да не треба о томе више у залуд говорити.

Љубо Каљевић предлаже да г. председник министра понуди казата лица да се стенографског посла приме.

Председник скупштине, пошто упита, да ли још ко од посланика има о овој ствари да говори, и нико се за говор непријави, рече: ко хоће од посланика, да влада сад потражи и набави стенографа, тај нека устане, а ко је противан томе и жели, да се стенографи за до године набаве, тај нека седи.

Скупштина реши: да влада сад не тражи и не набавља стенографа, него да се постара да их до године непремењено буде.

Број 21.

После овога председник скупштине позва Ђирковића да сад каже своју приметбу о протоколу III. састанка.

Милан Ђирковић захтева да се у протоколу каже, како је он узет за потписивка у место Милецава Трифунца.

Председник скупштине каза Ђирковићу да ће се то учинити.

Милован Спасић вели, да се свуда у протоколу III. састанка, место „ужи збор“, каже „повторени“ те да буде следствености, а не, на једном месту уже, а на другом повторени.

Председник скупштине мисли, да ће боље бити да се рекне „други избор“ а не „повторени“ што се усвоји.

Павле Грковић захтева, да се реши питање, што га је навео Јосиф Панчић.

Председник скупштине каже, да је то питање решено.

Павле Грковић вели да није сасвим решено, и захтева да се реши.

Председник скупштине каже, да секретари неће пренисвати сву беседу ако би који посланик говорио, но да ће је у изводу казати, како вели и закон о пословном реду.

Више посланика веле тако је.

Алекса Петковић хоће да се даљим говором о овоме не отвара само посао.

Председник скупштине каже, да по закону о пословном реду, сваки посланик има право да исправи свој говор ако га секретари небуду тачно написали.

Скупштина каже да је тако, и да се о томе више не говори.

Број 22.

Председник скупштине јавља скупштини, да је дао три дана одсуства посланику Милану Стојићу, који је добио телеграм, да му је син на смрти, па моли скупштину да одобри овај његов поступае и да дозволи Стојићу да дође кад може.

Скупштина одобрава поступае председника и да Стојић дође на своје место кад може.

Број 23.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела јавља скупштини, да је у Крагујевцу

изабрат за посланика Коста Грудић, а акта са пуномоћијем да ће се послати скупштини.

Председник скупштине вели да и посланик Риста Панчић због болести није положио заклетву, и да је дошао посланик Дина Цанковић, па да ће наредити да сва тројица заклетву положи.

Број 24.

Милосав Вукомановић пита, како стоји ствар са југодинским послаником.

Председник скупштине каже, да ће после поднете адресе та ствар отићи одбору за молбе и жалбе, да је он претресе, па после да ће доћи пред скупштину да је она реши.

Милосав Вукомановић задовољи се с овим одговором.

Пошто је подне већ прошло било, председник каза, да ће после подне да ради одбор, који је одређен да адресу спреми, а састанак скупштински да ће бити сутра у 8 часова пре подне.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

Сима Живковић.

Опуномоћени подписници:

Насијан А. Стојић
Димитрије Миловановић
Никола Симић
А. С. Николајевић
Аленса Петковић
Стојан М. Брић.

САСТАНАК V.

у потак 10. Септембра 1871. год.

Председавао

председник народне скупштине,

Живко Карабиберовић.

На овоме састанку било је 106 посланика. Посланици: Сава Сретеновић, Антоније Нешић, Панча Срећковић и Коста Николајевић због болести нису на овај састанак дошли.

Г. председник министарског савета, министар унутрашњих дела и г.г. министри: војени, финансије, просвете и правде били су присутни у овом скупштинском састанку.

Број 24.

Председник скупштине отвори састанак, па рече, да је одређени одбор за састав адресе на беседу намесништва књажевског достојанства довршио поверени му посао и састављену адресу са извешћем предао му; а затим позове известиоца одборског г. Симу Живковића те прочита извешће одборско, које гласи овако:

Одбор, одређен да састави адресу, извештава скупштину, да је адресу направио и у под % прилогу подноси је скупштини на размотрење.

Одборници:

Др. Ј. Панчић с. р. Коста Д. Великић с. р. Димитрије Миловановић с. р. Ђ. Малетић с. р. Јак. Павловић с. р. Ранко Јовановић с. р. Милован Спасић с. р. М. П. Блазнавац с. р. Милосав Трифунац с. р. Ивко Остојић с. р. Јован Бошковић с. р. Периша Вуковић с. р. Сима Несторовић с. р. А. С. Николајевић с. р. Љ. Каљевић

с. р. Владимир С. Хапић с. р. В. Д. Мацаревић с. р. Павле Грковић с. р. Стојан М. Бркић с. р. М. Ковановић с. р. Д. Ђ. Јовановић с. р. С. Живковић с. р. Миле Дамњановић с. р. Касијан Стојшић с. р. Илија Маргетић с. р. Здравко Јовановић с. р. а по овоме прочита и састављену адресу, која од речи до речи гласи овако :

Намесништву Ђвакевског достојанства.

Народна скупштина, први пут избрана и уређена на темељу наших уставних закона, примила је са топлим одзивом беседу, којом је намесништво Његове Светлости виша Милана отворило ово-годишњу скупштину и са особитом радошћу поздравља изјаву његову, да се већ у кратком времену под закриљем уставности осећа већи и живљи покрет у нашем јавном животу.

Са задовољством видимо да се пређе растурене силе прикупљају и растурени капитали живо прибирају, те тако здружени улазе у веће и плодније покушаје, што се може сматрати као прва последица од уставности. Но да би се ове благодети распрострле на све крајеве наше земље, народна скупштина изјављује жељу, да влада продужи своју бригу нарочито око подизања пољске привреде, како би се материјално благостање нашег народа што боље и што више развило и унапредило.

И скупштина се са тугом сећа оних тешких дана, када бујне поплаве доста знатном броју нашег народа одузеше његов знојан труд. Но то њено сјетно сећање много блажи то, што је влада кнежева, сватајући достојно свој високи позив, послала у потоц-

љене крајеве људе од искуства и струке, да испитају величину невоље, што је наредила, да се оскудницама притиче у помоћ од стране општина и државе и што се постарала саставити комисију од стручних људи, како би се нашло лека тој великој беди, која овако често наш народ сналази. Извештај комисије народна ће скупштина проучити са достојном пажњом, а владу истинито уверава, да на потребну помоћ народну може рачунати.

Мудрости и отачаствољубљу намесника има Србија много да благодари за свој велики напредак, што га је за ово три године учинила, па је са свим природно што влада износи скупштини предлоге, који су црпљени из срца народног и његових истинских потреба. У овај ред долазе нарочито предлози : о обрзним штедионицама, о пороти, о уређењу трошкова управних чиновника и о унапређењу просветне и војне снаге народне.

Штедионица ће врло много урадити, да се у изванредним несрећним приликама нашем народу помогне и да се сачува од прекомерног плаћања интереса, што би га упропастило. Народна ће скупштина са највећом озбиљности проучити предмет владин о установљењу окружних штедионица желећи, да влада продужи старање своје како би се пронашао начин, да се потребити наши суграђани сачувају од задуживања са прекомерним плаћањем интереса.

Завођење пороте за случаје, које је устав предвидео, мислимо, да ће се стати на пут разбојништва, опасним крађама и паљевинама, од којих наш народ у неким крајевима пати, те ће се тиме својина још боље осигурати и обезбедити. Радујемо се

што влада каже да и у овој прилици није одступила од оног спасоносног начела, које је и при уставном преображају земље пред очима имала, да основе науке доведе у сагласност са нашим домаћим потребама и околностима.

Народ наш одавна жели, да се једном у ред доведе питање о трошковима управних званичника кад они по народу путују. Скупштини ће бити јако мило, ако могне то питање онако да реши, како народ неће више имати узрока да се на те ствари жали.

Предлог о уређењу свештеничких прихода, скупштина ће пажљиво испитати неби ли се како одбациле сметње и жалбе, које се често ради тога појављују, и увео стадан в известан ред у прибирању истих.

Са каквом је готовошћу народна скупштина предустрела све оно, што иде на унапређење и оснажење народне просвете, најбоље сведочи рад последњих скупштина. Народна скупштина дели подпуно мишљење владе, да просвета и војска морају бити предмет најозбиљније наше бриге, па са највећом готовошћу прима предлог о побољшању стања учитељског и о подизању зграде за учитељску и земљеделску школу са жељом, да влада продужи заводити школе, које ће нашем младом нараштају да прибављају знања више потребна за живот, као што су: занатлијске, трговачке и пољско-привредне школе.

Исто тако народна скупштина особиту вредност полаже и на усавршавање наше народне војске. Радуюћи се уверењу владином, да се првој класи раздаје оружје по најновијем систему израђено, а оно, што је на њеним рукама било, да ће се дати другој

класи, те тако, да ће сва наша народна војска бити подпуно наоружана, скупштина изјављује своју жељу, да се на сваковрсно усавршање те најзнатније наше народне чињенице обрати нарочита пажња како би спокojно могли изгледати прилику, кад ћемо највећи народни задатак моћи да извршимо и српство да ослободимо и ујединимо.

Питање о гвозденом путу у нашој земљи сматра и скупштина као једно понајважније, које има да реши. С тога ће она са особитом брижљивошћу да испита предлоге, који јој се у том обзиру поднесу.

Народна скупштина достојно ценећи заслуге свога славног и никада незаборављеног владоца, књаза Михајила, сматра за дуг народни да учествује у подизању његовог споменика и у том смотрењу примиће све предлоге владине са осећањем благодарности према великом покојнику.

Из беседе намесништва а особито из званичне прениске, која је објављена, народна се скупштина уверила, да је влада достојно заступила и одбранила права земаљска на лондонској конференцији у питању дунавском, зашто јој народна скупштина изјављује своју највећу захвалност.

Са свим је основано, што је намесништво изјавило, да Србија није навикнута, да јој се под владом славних Обреновића крње народна права. Напротив Србија је под владом славних Обреновића навикнута, да гледа, како јој се права с дана на дан све шире, све већма креће, и како се она све већма приближава остварењу својих народних тежења.

Скупштина народна благодари намесништву, што заставу Обреновића високо и кренуло у руци држи.

Продужујући ову патриотску ревност, намесништво може вазда и у сваком случају да рачуна на сву подпору скупштине и целог народа; па зато очекујемо, да употреби све потребне мере, да ред и мир у земљи одржи стајући енергично на пут свему, што би га спречавало да у своје време Србију преда у руке њеном младом Књазу унутрашњим миром обезбеђену и напредну.

Живио наш млади књаз Милац, живили његови намесници!!

По прочитању ове адресе узео реч посланик г. Љ. Каљевић па навео, да је он и у одбору био противан томе, да се адреса ограничи само на одговор на поједине тачке у намесничкој беседи, него да се покрај тога уврсте у адресу, у неком општем напрту, све поглавитије жеље народне скупштине. А те жеље скупштинске означиле би програм њених тежења, као што је то и влада са своје стране у беседи учинила. Он држи, да српска адреса не треба да буде само акт јавности, као што је она то у неким земљама на западу. Он даље вели, како закон о пословном реду оставља слободу скупштини да може по својој нахођењу решити и да гради или негради адресу; а он то разуме тако, да скупштина гради адресу само онда, кад има да изјави неке потребне потребе народне; па како је вели у одбору било осим њега још неких одборника, који су говорили о неким важним и неодољивим потребама као и о томе, да се нов закон о општинама, о слободној радњи и о тарифи ђумручкој, и неки други што пре изнесу пред скупштину, то је и он био и остаје убе-

ђен да би у адреси ваљало изразити жељу скупштинску у томе погледу.

Посланик Владимир Хаџић држи, да је влада у беседи својој напоменула колико је законских предлога могла израдити, и те ће предлоге поднети скупштини. Он је зато, да се прочитана адреса у свему усвоји, а што влада ове године није могла израдити, то да јој се особеним предлогом представи да до године изради.

Посланик Ж. Недић сматра, да беседа кнежева, којом се скупштина отвара и исказује радња своја, није ништа друго него поздрав скупштини, у којој се исказује рад владе, а адреса скупштине одоздрав књазу, у коме се исказује примање беседи и жеље народних посланика у опште; он је зато, да се у одговору на беседу појединости набрајају.

Посланик К. Великић слаже се с предлогом посланика Каљевића, па изјави да жели, да се све потребе и жеље народне, у адреси скупштинској, у појединостима изложе, додајући да је тог мишлења и у одбору био.

Посланик Милован Спасић разлаже, да је адреса више акт учтивости и политичког правца, којим скупштина жели да влада у појединим струкама управе иде, него изјава појединих предмета и захтевања скупштине. Зато држи, да нема места што посланик Каљевић захтева, да се у адресу ставља оно, о чему у беседи нема спомена и односи се на појединости, јер за поједине предмете могу посланици и скупштина чинити предлоге и интерпелације на министре управљене.

О предметима пак, који се у престојној беседи

спомињу, може скупштина у опште, кад на поједности одговара, изјавити жељу, да овим или оним правцем треба ићи или да се на ово и оно јоште боља пажња обрати.

Посланик Каљевић одговори посланику Спасићу ово: Баш зато, што адреса одговарајући на беседу намесништва није у свему остала у границама простих изјава учтивости и одобравања, него је код неких тачки дала и своје примедбе, — она је већ тиме изгубила значај простог одоздрава, па зашто се она онда неби отворила и изјавама, које изилазе изван садржаја намесничке беседе.

Посланик Касијан Стојшић вели, адреса је један од најзначајнијих акта, јер се у њој одговара на беседу намесништва и изјављује влади захвалност на ономе што је добро урадила. Он држи да је непотребно у одговору говорити о појединостима с тога што је влада у беседи својој казала, да осим изрично напоменутих законских предлога има и других, које ће овој скупштини на решење поднети.

Посланик Јеврем Бојиновић хоће, да се све жеље и потребе народне у одговору изложе.

Посланик Јован Бошковић каже, кад је скупштина усвојила тај обичај да одговара на беседу и благодари влади на ономе што је добро урадила, онда је на своме месту, да се у одговору скупштинском изложе потребе и жеље народне.

Он даље вели, истина неки од посланика наводе да се то може доцније и предлогом учинити, ал' он сматра да би то био предлог само појединих посланика, а овако би био израз целе скупштине.

Посланик Анта Пантић држи, ако се сад у одговору скупштинском изјаве жеље и потребе народне, да овда скупштина неће имати шта радити.

Посланик Павле Грковић слаже се са мњењем посланика Каљевића, Великића и Бошковића, да се у одговору на беседу изложе потребе и жеље народа.

Посланик Јанко Јовановић вели, што је адресом речено, да подпуно одговара беседи намесништва књажевог достојанства. Стављати још неке предлоге у адресу, тражило би се нешто што није може бити спремно за ову скупштину или што се неби могло свршити у течају ово-годишње скупштине. Он жели, нека би бог дао, да се сврши ово, што је беседом означено, па ће се доста урадити за ову годину. Даље наводи да је за предлоге потребне отворен пут на нека се спреме за идућу годину; с' тога је за адресу.

Г. Председник министарског савета узео реч, па објасњавајући шта је престолна беседа, а шта адреса, и према томе претресајући питање, да ли треба да дођу у адресу поједини предлози скупштински, рече, да је задатак престолне беседе, да јави, у главноме народном представништву, шта се у времену од последњег састанка са њим догодило важно у државном животу, било у унутрашњости, било у спољним одношајима, — и шта је према томе влада урадила. И то је једна половина задатка престолне беседе.

А у другој половини извештава влада народну скупштину, какве је у главном законске предлоге спремила, да јој на овоме збору на решење поднесе. За прво, т. ј. што је докле уредила, влада тражи

одобрење народног представништва, а за друго, т. ј. што намерава поднети садашњој скупштини, очекује патриотско и пажљиво испитивање, и према томе народном добру користно решење.

Према овоме и адреса народне скупштине, као одговор на престолну беседу, необухваћа друго, него ово двоје: т. ј. она се изражава о ономе, што је урађено, и то или саглашавајући се или чинећи примедбе, у чему се садржи одобрење за владу да тим правцем иде, или знак да од тог одступи, и ономе што ће се поднети на решење обећава, да ће са добром вољом и пажњом испитати.

Да дођу у адресу и поједини предлози о овом или оном закону, била би формална несходност, пошто би одговор садржавао нешто, о чему овом приликом није говор. Али још више то не треба да буде из стварних узрока, јер би то било неко закључење скупштине без предходног испитивања ствари по прописима пословног реда у скупштини, било би дакле преухитрено закључење. Могло би се тим начином догодити, да скупштина захтева неки предлог закона, који ће и сама влада поднети, или да захтева нешто, што ће при доцијем редовном и свестраном испитивању наћи и сама да не треба, или да не треба за сад, или у тој форми, или најпосле, да за извршење таквог закона, и ако би био добар, недостижу средства, која су исцрпљена на прече ствари.

Код оволиких противних могућности, он вели да не би било мудро изрицати нешто унапред. А најпосле томе нема и никакве потребе, кад по закону о пословном реду у скупштини, посланици имају

право да предлажу све оно, што им се чини користно за земљу, па је боље такве поједине предлоге добро испитати и по том предлагати.

Посланик Арса Лукић изјави, да је он са мањином у одбору био за то, да ту дођу и закони о општинској, самоуправи, ђумручкој тарифи и о радњама животних питања по према разлозима г. министра и с обзиром на 58. чл. устава одступи зато, што ће доције о том говорити.

Посланик Љ. Каљевић, по одобрењу скупштине узне реч, па наведе, нема опасности, да би скупштина дошла у противоречност са самом собом, тиме, што би у напред исказала, да жели да се неки закони издаду.

Закони који би се споменули у адреси, нису закони, о којима би се могло сумњати хоће ли их скупштина, кад се једном пред њу изнесу, у нечему одобрити или не; — јер је, као што се он напомиње у адреси скупштине пре две године изјављивано, да је нов закон о општинама потребан, а тако стоји и са осталим законима, о којима би се у адреси споменуло. Он остаје при томе да се све важније потребе народне у адреси изложи, јер оваким изјавама народ би показао, да има на уму своје неоодољиве погрбе и да их ни за тренутак не заборава, а тиме се нико нагнати не може да баш одма спреми формални пројект закона.

Ако дакле то никако не може бити ове године, а оно нека буде до године, пошто се чује скупштинско мишљење о правцу и духу, који треба да се огледа у тим законима.

Како се више није за говор непријави, председник уншта скупштину усваја ли адресу онако како ју је одбор саставио, или хоће да се дода и оно, што неки посланици предлажу.

Скупштина реши, да се адреса усвоји у свему онако како ју је одбор саставио.

Број 25.

Председник скупштине предложи, да скупштина избере из своје средине неколико посланика, који ће као депутација однети и предати адресу скупштинску г.г. Намесницима.

И скупштина изабра ова лица:

Милосава Трифунца, Арсу Лукића, Илију Симића, Радоицу Жујовића, Милосава Вукомановића, Аксентија Ђорђевића, Милију Божиновића, Петра Катића, Миту Меловановића, Јована Бошковића, Александра Николајевића, Јевту Милијћа, Јеремију Стојанића, Милоша Милијћа, Здравка Јовановића, Јову Нзавковића, Павла Самуровића, Мату Тривуновића и Илију Маргетића.

Председник скупштине рече, да је састанак свршен, а заказа идући састанак за сутра у 8. сати пре подне.

Секретар,

Јован Бошковић

Председник скупштине.

Ж. Карабиберовић.

Опуномоћени подписници,

А. С. Николајевић, К. Стојшић, Димитрије Миловановић, Стојан Бркић, Никола Симић, Алекса Петковић.

САСТАНАК VI.

у суботу 11 Септембра 1871 год.

председавао

Живко Карабиберовић.

Број 26.

Председник отвори састанак на који је било 107 посланика. Саво Сретеновић, Панто Срећковић, и Милан Стојић нису дошли и то прва двојица због болести, а Милан што је на одсуству.

Председник скупштине објави скупштини, да је адреса готова и пошто се прочита замоли посланике да се редом по азбучном реду на исту потписују, што кад би свршено одређена депутација однесе исту Његовој Светлости књазу и господи Намесницима.

Број 27.

Пошто се депутација за предају адресе одређена у скупштину поврати, председник скупштине изјави да је депутација предала адресу Његовој Светлости и при овој предаји да је председник изговорио ове речи: „Ваша Светлост! Народна скупштина одзивајући се на престолну беседу, којом су ваши Намесници отворили ово-годишње седнице, сачинила је адресу и ми се осећамо срећнима што нам је у део пало да вам је предамо.“ И пошто су Његова Светлост и господа намесници саслушали адресу, отпоздравивше депутацију овим пунозначења речма: да они у скупштинској адреси виде нов доказ поверења скупштинеког према Намесништву и слоге, која постоји између скупштине, владе и намесништва Његове Светлости књаза Милана.

Господа намесници, рече даље председник скупштине, захваљују скупштини на наклоној одени труда, који они полажу у вршењу свога позива. Успех, рекли су, намера њихових не зависи само од њих, већ и од многих околности, које нестоје у њиховим рукама, а у колико од њих зависи, то неће никада изостати. Може, даље рекоше, скупштина бити уверена, да ће Србија бити послужена од њихове стране са најбољом вољом и најискренијом ревношћу, јер ће за њих бити највећа награда, ако за собом оставе трагове, којима ће се поносити моћи.

Господа Намесници ушли су са депутацијом у разговор о појединим предметима адресе и захвалили су на потпори, коју им скупштина обећава, да могу као и досад високо и крешко држати заставу народне династије, са којом је Србија у својој млађаној историји само успехе бележила.

Најзад господа намесници изјавили су депутацији да сматрају за дужност озбиљно држати рачун од жеља, које је скупштина у својој адреси изјавила.

Ова изјава госпoде намесника би у скупштини примљена са узвицима живео књаз и његови Намесници.

Број 28.

Затим председник скупштине јави, да је посланик Милан Стојић известио депешом да му је дете умрло и скупштина изјави дубоко саучешће у тој жалости, која је њеног члана снашла.

Број 29.

По овоме председник скупштине преко секретара г. Јована Бошковића саопшти скупштини писмену молбу Божића Бошковића, којом због неотложних

својих трговачких послова моли скупштину да му 20-то дневно одсуство одобри и скупштина му исто одобри с тим, да, ако посланик Божић овај посао и пре овога рока од 20. дана сврши, у скупштину дође, што се овај обећа учинити.

Број 30.

Председник рече да је дошло више поздрава са равних страна и замоли скупштину да их саслуша.

Секретар скупштине г. Димитрије Јовановић прочита поздраве од општине Ивањичке, Шабачке, Смедеревске, даље народа округа Рудничког и од Димитрија Милојевића лепеничанина, на шта се скупштина одазва са живили.

Број 31.

У том дођоше у скупштину господа министри, председник министарског савета министар унутрашњих дела, заступник министра иностраних дела министар просвете и црквених дела, министар војени и заступник министра грађевина, министар правде и министар финансије и пошто заузеше своја места, г. министар унутрашњих дела рече, да су они спремили извештаје по својим струкама, које и поднесе скупштини са извештајем комисије о 'детошњој' поплави и предадоше их скупштини.

Даље исти г. министар рече, да су он и г. министар правде овлашћени указом намесништва књажевског достојанства од данашњег и то, он да поднесе предлог закона „о трошковима окружних и среских управних чиновника и служитеља и осталих тамо именованих органа јавних дужности за време вршења њихових службених послова изван места свога обитавања.“ а г. министар правде закон о пороти; и ове поднесе скупштини у по 120 комада штампано.

Секретари како поменуте извештаје тако и предлоге законске раздаше посланицима.

Број 32.

За тим председник скупштине рече да је одбор за пријављивање посланика и испитивање њихових пуномоћја прегледао пуномоћје Дине Цанковића из Свилајенца и Косте Грудића из Крагујевца и о томе свој извештај поднео, па замоли скупштину да исти извештај саслуша, који прочита извештач одбора секретар г. Димитрије Јовановић. Извештај тај који се прилаже под \checkmark гласи овако:

Одбор за пријављивање посланика и испитивање њихових пуномоћја, на данашњем свом састанку, прегледао је пуномоћја посланика Дине Цанковића из Свилајенца и Косте Грудића из Крагујевца, — па је нашао да су оба пуномоћја уредна, о чему скупштину извешћује.

По прочитаном извештају скупштина их признаде за посланике.

На томе се сврши овај састанак и други би заказан у понедеоник 13. у 8 сати; а међутим рече председник одбору за законодавство и одбору за молбе и жалбе да свој рад предузму, а нарочито да одбор за молбе и жалбе одмах узме у поступање акта о избору посланика за варош Јагодину, те да се то као хитно предходно реши.

Секретар,

Мил. Н. Проклић.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Опуномоћени подписници:

Никола Симић, Димитрије Миловановић, Стојан М. Бркић, Касијан А. Стојинић, А. С. Николајевић, Алекса Петковић.

САСТАНАК VII.

у понедеоник 13. Септембра 1871. године.

Председавао

Живко Карабиберовић.

Број 33.

На овом састанку било је 106. посланика. Од посланика, Милорад Цојковић, Костаћ Николајевић, Ивко Остојић и Сава Сретенковић нису дошли због болести, а Божин Бошковић и Милан Стојић што су на одсуству.

Од министара били су г. председник министарског савета министар унутрашњих дела и г. министар фавансије.

Посланици Риста Панчић, Коста Грудић и Дина Цанковић, положише у скупштини прописну заклетву пред надлежним свештеником у присуству г. министра унутрашњих дела.

Број 34.

На реч председника скупштине, секретар Сима Живковић, прочита протокол од IV. састанка скупштинског, и после неких незнатних измена протокол би усвојен.

После тога г. министар финансије поднесе скупштини предлог закона о измени §. §. 101, 102 и 103 закона о устројству ђумрука од 12. Децембра 1863. год., са указом Намесништва књажевског достојанства од данашњег, којим је овлашћен да поднесе овај предлог народној скупштини.

По прочитаном указу, председник скупштине рече, да предаје одбору за законодавство предлог закона о пороти, а одбору за финансијско законодавство сада поднесени предлог, и овај предлог, који је г.

министар унутрашњих дела предао скупштини на прошлом састанку и који се односи на уређење тропшова окружних и средњих управних чиновника и служитеља као и осталих именованих органа јавних дужности. На то је пристала и скупштина.

Број 35.

Председник скупштине поднесе депешу Стојића Обрадовића из Градишта, којом је молио г. министра унутрашњих дела, да се за сад ослободи посланичке дужности, и коју је депешу упутно г. министар скупштини на решење.

Кад ову депешу прочита секретар Сима Живковић, онда посланик Александер Николајевић примети, да он није мишљења да се Стојићу тражено одсуство одобри због његових трговачких послова, јер вели да исти узроци постоје и код осталих посланика, него предлаже да се Стојић одма позове да дође у скупштину, или да се други на његово место избере. Њега у томе подпомажу и посланици Сима Песторовић и Антоније Панчић.

Посланик и секретар Димитрије Ђ. Јовановић не слаже се са предговорницима да се други избере на место Обрадовића. По §. 13. закона о пословном реду у народној скупштини, вели он, треба најпре скупштина да оцени јесу ли извињавајући узроци због којих Стојић тражи одсуство, па ако није да нису довољни, тек онда треба да га позове; и ако не би на овај позив дошао, скупштина може га искључити и тражити, да се други на његово место избере.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела рече, да овде треба у сагласност

довести опште интересе са интересима приватних лица, па ако се то двоје може сајузити, онда вели не би требало, да је скупштина одвећ строга у овом питању. По његовом мишљењу Стојићу могло би се дати тражено одсуство, јер у скупштини има довољно посланика, да могу по закону пуноважно решавати, и тако ово одсуство не би од штете било за опште интересе, а и приватни интерес сачувао би се од могуће штете.

Миле Дамњановић усвоји разлоге г. министра унутрашњих дела; а и Коста Великић није противан да се одобри Стојићу тражено одсуство.

Милаан Брачинац пита, дали Стојић тражи одсуство само за ову годину, или и за друге две године његова посланства? Ако тражи све три године, онда рече, да није мишљења да му се то одобри, иначе није противан да му се одобри за ову годину.

Љубомир Каљевић није за то, да се одобри тражено одсуство за сво време овогодишње скупштине што би неправдо било за онај срез, који је истог посланика изабрао, да на скупштини остане незаступљен; него није противан да му се одобри за неко време, па да похита с послом, како би дошао још на ову скупштину. Тога је мишљења и Никола Мандић.

Павле Грковић мисли да треба Стојић најпре да нареди пуноважне узроке због којих тражи одсуство, па онда да му се таково одобри.

Њега у томе подпомажу Ненад Јовановић, Арса Лукић, од којих посланик Арса Лукић примети, да ако Стојић довољне узроке изостанка не покаже, а скупштина му одобри одсуство, онда ће и други по-

сланица из истог узрока додије ово тражити, па ће то скупштину да спречи у раду.

Милоје Блазнавац жели да се депеша на ново прочита, јер му се чини, да је Стојић за то тражио одсуство, што му се трговина наоѓа у старој земљи.

Пошто секретар Сима Живковић прочита депешу по други пут, и скупштина би обавештена о узроку због кога Стојић тражи одсуство, председник стави на гласање то, хоће ли скупштина одобрити Стојићу петнаестодневно одсуство рачунајући од данас, и скупштина једногласно реши да му се то одобри.

Број 36.

За тим председник позва Косту Великића као известиоца одбора за молбе и жалбе, да прочита скупштини извештај одбора по делу избора посланика вароши Јагодине.

Тај извештај, који је прочитао извештач, гласи овако:

Да не би варош Јагодина дуго остала незаступљена у овдашњој скупштини, одбор је без сваког одлагања разгледао поднесене му жалбе и уверивши се:

1. да је Мијалко Раденковић, трговац из Јагодине, изабран са 251. гласом, а Јеврем Марковић из Београда, официр у оставци, да је имао само 158 гласова између 419 бирача;

2. да пуномоћство издано услед оваког избора, Мијалку Раденковићу није хтео председник одбора изборне скупштине, Анђелко Анастасовић, са члановима њеним: Алексом Голубовићем и Савом Матејићем потписати, већ је ставио приметбу: да је то пуномоћство на ком су потписати чланови изборне скуп-

штине: Атанасије Марковић, Димо Донић „издано по заповести ово-окружног начелника“;

3. да је од бирача њих 30 дало жалбу да је избор незакон због тога, што веле, да је био под притиском полицајске власти, а други 51 од бирача дали су жалбу противу поступка првих, што су власти и бирачима подметали неистинита дела, и што су наговарањем хтели силом наметнути Јеврема Марковића за Јагодинског посланика;

4. да према учињеном избору, који се поднесеним жалбама не доводи ни уколико у сумњу, дакле по самом закону остаје да је Мијалко Раденковић посланик за варош Јагодину; председник пак изборне скупштине са своја два друга према томе показује се да је самовољан у вршењу своје дужности, односно издавања пуномоћја; јер по закону о изборима скупштинским у оваквом случају, где један посланик има савршену већину, одборници су дужни по члану 37. и 48. издати му пуномоћство, а после ако би имали штогод против таквог избора, могли су по члану 50. изборног скупштинског закона жалити се скупштини; следствено дакле, према оваквом јасном законском наређењу, одборници нису могли никако задржати пуномоћство, као што су они учинили;

5. да је председник споменуте изборне скупштине, Аранђел Анастасовић, са своја два друга: Алексом Голубовићем и Савом Матејићем, члановима исте скупштине, учинио кривицу, што није хтео пуномоћство изабраном посланику Мијалку Раденковићу потписати, јер ако је имао какву приметбу противу избора, могао се касније својим путем жалити, а не спречавати скупштину у њеној радњи.

мисли:

1. да по самом закону према показаној савршеној већини гласова, г. Мијалко Раденковић има се примити за посланика Јагодинског *и без пуномоћства* и да се одмах позове, што законом о избору скупштинском није ништа томе противно наређено за овакав случај;

2. да се умоли г. министар унутрашњих дела да изволи што пре наредити да се Аранђел Анастасовић председник општинског суда јагодинског, са двојицом другова подвргне законским посљедицама за наведено самовољство, којим су нарушили прописе законске, у толико пре, што је скупштина позвана, да нази на извршење закона;

најпосле

3. да се ове жалбе законитим путем иследе.

По прочитаном извештају говореше о овој ствари ови посланици:

Алекса Петковић рече, да треба најпре прочитати списак оних бирача, који су гласали за Мијалка Раденковића, па ако се из њега види, да је овај добио на избору савршену већину гласова, онда да се одмах позове у скупштину као посланик и ако није добио пуномоћје од бирачког одбора, пошто се ово односи само на формалност избора, а они одборници бирачког одбора, који му нису хтели по закону издати пуномоћје, да се на одговор узму. Међутим примети, да он не држи да је полицајна власт утицала на овај избор у корист Мијалкову, као што се то наводи у жалби, која је поднета противу избора овог посланика, што је окружни начелник скоро до-

шао на своје опредељење, па му тамошњи људи нису добро познати, и што се зна да у Јагодини невлада споразумљење међу грађанима.

Касијан Стојшић примети, да одбор за молбе и жалбе није био надлежан да ову ствар испита и скупштини на решење поднесе са извештајем, него одбор за пријављивање посланика и испитивање њихових пуномоћја, зато што је онај први одбор надлежан да испита само оне молбе и жалбе, које поднесу приватна лица за њихове приватне ствари; а напротив овај други одбор надлежан је за испитивање оних жалби, које се тичу општих интереса народних, као што је ова ствар, о којој се сада реч води. С тога противан је одбору за молбе и жалбе што је ову ствар о избору посланика Јагодинског у разматрање узео, и не прима од своје стране мишљење овог одбора.

Јован Бошковић наведе да избор посланика по закону треба да је слободан, и без икаквог притиска; а овде рече види се из поднесене жалбе, да је било притиска од стране власти на избор, па зато предлаже да се по овим жалбама предходни извиђај учини, а док се тај извиђај не сврши да посланик Мијалко не долази у скупштину.

Мато Карамарковић не слаже се са предговорником да је било принуде од стране власти што никакве жалбе нема од оних гласача, који су дали глас за Мијалка; а кад то стоји, и кад се из записника види, да је избор у највећем поредку ишао, и Мијалко добио за себе савршену већину гласова, онда је он по самом закону постао народни посланик и без пуномоћја; па зато од своје стране предлаже

да се Мијалко као посланик одмах у скупштину позове.

Љубо Каљевић не усваја разлоге Карамарковића, да само онда има притиска од власти, кад би се жалили они бирачи, који су дали глас за Мијалка. То је вели немогуће нити гдегод у свету постоји да се жали онај, који је натерао да гласа. По уставу рече он избор посланика мора бити слободан, и не сме бити притиска од стране власти. Бирачи истина могу да се разговоре и објасне о томе кога ће за посланика бирати, али сама власт не сме се мешати у избор посланика, јер то је право само народно да бира себи посланика, који би био прави израз народних тежења и жеља. Он полаже много на то како ће скупштина да реши ову ствар, јер вели да од тог зависе и будући избори у колико ће они слободни бити. Истина он не каже да је овај избор законит или незаконит, али вели зна се да је код нас било избора посланика под утицајем власти. Предлаже да се најпре прочитају сва акта на овај предмет односећа се, па тек онда да скупштина да своје правично мишљење о овој ствари, а докле да се не решава по мњењу одбора.

Мато Карамарковић побија говор Каљевића, као да се нису могли жалити они бирачи, који су дали глас за Мијалка; јер вели кад су противници, који наводе да је било притиска од стране власти, могли гласати за Јеврема Марковића противу Мијалка и опет жалити се да је избор на Мијалка ишао незаконим путем, онда су се могли у толико пре жалити они бирачи, који су дали глас за Мијалка, да су од власти силом натеривани, кад би тај притисак заиста

у ствари постојао; али из тога што се они нису жалили види се, вели, да је био уредан избор.

Арса Лукић подпомаже Каљевића у томе да треба да је слободан избор посланика и да се предходно прочитају акта по овом делу, па тек онда да се ствар реши.

Александер Николајевић тражи да скупштина реши по предлогу Каљевића и Лукића, хоће ли се читати акта у скупштини или не?

Коста Великић брани избор посланика јагодинског, да је по закону учињен, и држи да је бирање Јеврема Марковића за посланика као не јагодинца било по наговору, па зато је мишљења да се одмах Мијалко у скупштину позове да не би Јагодина остала незаступљена на овој скупштини.

Анта Панчић рече, да се из бирачког списака види да Мијалко има довољно гласова, па је по самом закону посланик. С тога тражи да се овај одмах позове у скупштину; а за бирачки одбор, који није хтео издати пуномоћије изабраном посланику, што није смео чинити по закону, предлаже да се стави под суд.

Ђорђе Малетић није противан да се у овој ствари судски извијај нареди, али каже, кад би се овде избор посланика задржао гди је Мијалко изабран савршеном већином гласова, онда би се до године хотимце могло догодити на двадесет места оваквих случајева, па скупштина не би могла да ради, што би народу од велике штете било. За бирачки одбор каже, да је грив што није хтео по закону пуномоћије издати; па зато је мишљења, да се таковој злоупотреби на пут стане те да се у будуће недогађа.

Живко Педић сматра да жалбоци нису били надлежни да подижу жалбу противу избора, јер вели да само они могу протестовати, који су гласали под притиском, а не други људи. С тога предлаже да скупштина праведно реши ово питање, могу ли се жалити противу избора људи с поља, који нису гласали за Мијалка; па ако се реши да се и други могу жалити, онда је мишљења да се читају акта.

За бирачки одбор каже, да он није био надлежан жалити се на избор нити о овоме што решавати, него је његова дужност била да само подписује списак гласача, и да изда пуномоћије изабраном посланику.

Милан Ковановић жели да скупштина пре све реши питање, да ли је био надлежан одбор за молбе и жалбе да испита ово дело, као што предлаже посланик Касијан Стојшић, јер он мисли, да је баш требао овај одбор да узима ову ствар у поступак. На саме жалбе примети, да су ове голе и без стварних доказа, па зато вели и неби требало, да оне задрже изабраног посланика од скупштине, јер по закону да се какав избор прогласи да није уредан, треба да постоји претња или насиље, а овде тога нема. Што се у жалби наводи, као да је власт наговарала људе пре избора, то по његовом мишљењу није узрок, да је избор учињен противу закона, што се зна, да и у најслободнијим земљама владе гледају да протуре своје кандидате, па не можемо забранити ни нашој влади да она то не чини, само кад нема од њене стране претње и насиља; јер обавестити људе, која лица треба бирати за посланике, то је опште право, које се никоме не може одузети, па ни влади. У осталом

ни он није противан да се извиђај нареди у овој ствари; па нека се казни или власт или бирачки одбор, ако се до кога нађе кривица.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела примети на реч посланика Ковановића, да не прима то да влада утиче на избор посланика. У земљама гди има више странака рече г. министар, ту нема владине странке; па влада може да брани само оно стање ствари које постоји у земљи.

Затим председник скупштине положи питање скупштини, хоће ли се читати акта овог дела или не? и скупштина реши да се акта прочитају.

По прочитању акта узеше реч ови говорници:

Касијан Стојшић предлаже, да се или нареди нов избор, или да се ислеђи ово дело.

Алекса Петковић не слаже се са овим мишљењем Касијановим, што каже, да нико не наводи никакве мане противу самога Мијалка него противу власти.

Љубомир Каљевић рече, да се из поднесених жалби види, да се и једна и друга стравна жалила на неуредан избор, па зато мисли да треба пре свега подићи истрагу противу овог избора, под контролом, која би осигурала праведан исход овог извиђаја, а док се тај извиђај не учини, да Мијалко у скупштини не долази, јер вели да скупштина може бити без овог посланика, као што је била и без других неких посланика, а осим тога, овде скупштина треба да нареди извиђај у општем интересу, да се за други пут обезбеди слободан избор народних посланика.

Павле Грковић сматра да је избор законом путем свршен, кад власт на избору није била, а што је она ван избора радла и говорила, то не може

да квари сам избор, па зато је мишљења да се Мијалко одмах позове у скупштину.

Коста Великић и сам је тога мишљења да се Мијалко у скупштину позове те да не би варош остала незаступљена; а није противан да се после нареди истрага по овом делу.

Владимир Хаџић вели, да онај који добије савршену већину гласова, тај је посланик по самом закону, и бирачки одбор дужан је био да му изда пуномоћје; а кад то нису učinили тројица од одборника, он је мишљења да се они за то даду под суд, и Мијалко да се одмах позове у скупштину да неби варош била без заступника; а после нека се нареди извиђај овог дела.

Јован Бошковић примећава, да се из прочитане жалбе види, да је емет нагонно људе да гласају за Мијалка и да је полицијна власт запретила једном практиканту да ће га истерати, ако не гласа за Мијалка. Из овог вели види се да је било притиска од стране власти на избор, па зато треба најпре да се нареди извиђај по овоме делу, а дотле да Мијалко недолази у скупштину.

Милан Брачинац слаже се са послаником Јованом Бошковићем, а и Сима Несторовић држи да треба најпре учинити истрагу те да се види у колико је овај избор незакон, а дотле да посланик недолази у скупштину, јер вели, ако се избор као незакон прогласи, онда би морали одпустити посланика што би била за њега већа срамота, него овако кад не би долазио у скупштину.

Арсла Лукић не слаже се са овим посланицима, који предлажу да се бирачки одбор стави под суд,

што није издао пуномоћје, него жели да се најпре извиди ова ствар као што предлаже посланик Бошковић.

Ђорђе Малетић одговара посланику Несторовићу да је то само сумња и гола предпоставка да избор није по закону учињен, што скупштина не треба да узме за готово. Шта више вели посланик Малетић, већа је сумња да је гласање на противној страни нишло по наговору него на овој страни, јер овамо зна се да је познат човек из исте вароши, за кога су гласали бирачи, а тамо напротив требало је употребити агитацију те да се гласа за човека, који није био познат својим бирачима. Већа би срамота била, рече Малетић, за посланика, који је у неизвесности на се незове у скупштину, а доцније буде проглашен за невина, него кад би скупштина примила посланика, па га после доказаног незаконог избора одпустила.

Милосав Вукомановић рече, треба звати Мијалка у скупштину кад је он по самом закону народни посланик, а после нека се извиђај нареди.

Александер Николајевић и Јован Новаковић слажу се са мишљењем посланика Каљевића.

Љубомир Каљевић примети на речи оних посланика, који желе да Мијалко уђе у скупштину, да је сваки посланик израз општег поверења народног, а ово поверење не може да постоји спрам онога, који је под сумњом нарочито што би његов глас у скупштини вредио као и осталих посланика, па с тога не треба да га скупштина прими без предходног извиђаја.

Милија Лазич каже, да је Мијалко добио већину гласова за себе, па зато га треба позвати у скупштину. За одбор бирачки каже то, да је председник истог одбора требао при избору да одмолни притисак власти, ако је тога било, а не тек после избора да се жали, и да неиздаје пуномоћије изабраном посланику. За овакав неуместан поступак бирачког одбора он је мишљења да се узме на одговор, а Мијалко да се позове у скупштину.

Мато Карамарковић побија речи Каљевића, да нестоји то, да глас Мијалков у скупштини вреди и онда, кад би се његов избор прогласио за незаконит, позивајући се за доказ овог навода свог на закон о пословном реду у народној скупштини. Слаже се с Малетићем да се Мијалко одмах у скупштину позове, кад има на својој страни савршену већину гласова; а за она три одборника који нису хтели издати пуномоћије вели нека се узму на одговор.

Живко Недић дели мишљење посланика Карамарковића; само не у томе да се даду одборници под суд, него да им се негодовање изјави. Он рече, из свију прилога види се, да није било никаквог притиска на бираче од стране власти, па се по томе може решити ствар и без извијаја, да се не би иначе изливша посао задавао; а баш и кад би се узело да постоји све оно што се тамо у жалби наводи, опет има довољан број гласова, да озаконе избор Мијалков. Међутим, рече, да и та околност служи за довољан доказ да је избор уредан, што има до 50. подписа на оној жалби, коју су изјавили бирачи противу поступка бирачког одбора, а само 30. подписа на оној жалби, која је изјављена против овог избора.

Павле Грковић приписује бирачком одбору у кривницу што је на дан избора примао гласање кад је имао уверење, да је избор био под притиском.

Ранко Јовановић не наоди никаква узрока, зашто би Мијалко осуђен био да у скупштину недође, кад је имао савршену већину, и кад није био у Јагоднини при избору, а противу њега нема никакве жалбе; па зато мисли, да треба позвати овог посланика у скупштину, а између странака нека се учини после извијај.

Васо Маџареввић мисли да се предходно учини извијај по овом делу, из разлога, што су овде две власти дошле у сукоб, кмет и начелник, па један једно наводи о избору, а други друго; што се у жалби наводи, да је запређено једном практиканту да гласа за Јеврема, и што је за три дана нарастао велики број гласача за Мијалка, па је у сумњи да је толики број нарастао за кратко време без наговора од стране власти. За одборнике који нису хтели издати пуномоћије рече, да се не могу на одговор узети ни казнити, што није прописана у закону казна за ова дела, већ само скупштина може да их морално казни прекором.

Г. председник министарског савета, министар унутрашњих дела узне реч, и у подужем разговору разложи ову ствар.

Пре свега рече, да непознаје Мијалка нити је кад год с њиме говорио, а Јеврема Марковића познаје као бившег официра и имао је прилике са њиме разговарати. За тим настави: Овде су три ствари: да је Мијалко имао већи број гласова од Јеврема Марковића; да се нико није жалио на овај избор од

оних, који су дали глас за Мијалка, и да Мијалко није био у Јагодини кад је овај избор учињен. Скупштина треба да испита на чијој је страни јаче право и већа вероватност, и да расуди можели се или неможе закон обилазити. На првом избору Мијалко имао је 106. гласова, а Јеврем Марковић 120. Кад је друго гласање наређено, онда се каже да је гласано за Мијалка по наговору; а шта се може ту као вероватно узети? Мијалко из Јагодине, Мијалко трговац, Мијалко који је два три пут на скупштинама био и у неким председавао; и Јеврем Марковић не Јагодинац, непознат овима, и који није био на скупштини. Кад се све ово узме у привреће, па и то, да су грађани вароши Јагодине свесни људи, који се не могу тако лако наговорити, да противу свог убеђења бирају посланика, и да су жалбу за неуредан избор поднели њих 31, а 51 кажу да је избор био уредан, онда се мора више веровати већини да је право на страни оној, која је изабрала Мијалка, него на другој, јер на овој другој страни да је могао Јеврем Марковић као непознат добити онолико гласова колико је за њега дато, непристрасно судећи морала је бити нека агитација, особито што се зна, да је у то време био у Јагодини брат Јевремов; а не треба се чудити што је на ужем избору нарастао велики број гласова за Мијалка, јер кад се на овом ужем избору гласало само између двојице, онда су се морали концентrirати гласови бирача, па је наравно добио вишину онај, у кога је народ као познатог имао веће поверење.

С правног гледишта, рече г. министар, да је по закону онај посланик, који има већину гласова, и

одборници бирачког одбора погрешили су што нису дали пуномоћје кад независи од њихове воље да прогласе или непрогласе кога за посланика, али опет зато не треба их давати под суд, но може им се учинити један прекор, што су из неразумевања задржали ово пуномоћје.

Што се тиче питања, да ли треба наређивати, да се ово дело извиди, г. министар настави даље говор, да треба гледати гди је већа вероватност за уредност или неуредност избора, па закључи, да треба узети за истинито оно што каже већина бирача; и треба пре свега расудити да ли су у жалбама наведене такве околности, са којих би се овај избор могао прогласити по закону да није уредан Чл. 71. изборног закона набраја две ствари, зашта ће се казнити, а то су подмићивање и претња. О подмићивању нико ништа не говори у жалби; а што се тиче другог, ту се види из речи жалбоца, да гласање хоће да подведу под принуду. Ако би принуде било, онда би ове пре било код простих људи, који су давали глас за Јеврема него код свештеника и чиновника, за које кажу жалбоци да су дали свој глас за Мијалка. Давас та претња није од никакве вредности нарочито што од бирача, који су дали глас за Мијалка, нико незиће на среду да каже да је било какве принуде од стране власти. У партијским борбама било је и биће трвења; али ту треба измерити код свесних људи шта је обавештење а шта је принуда. Онде гди се бирачи обавештују, па дају свој глас по свом убеђењу, ту нема насиља ни принуде. И кад би се претпоставило, да се у неколико докаже да је избор по наговору испан, и кад би се сви 30. жалбоца заклели

да је избор неуредан, опет се не би могао тај избор као незакон прогласити; јер њи 51. кажу да је избор по закону извршен, а осим тога било је за Мијалка 251 глас, а за Јеврема само 168 и тако опет остаје већина на Мијалковој страни, која ствар решава.

С политичне тачке рече г. министар да треба одобрити овај избор за законит, што ако се овде пропусти, онда могу само неколико њих обуставити избор који је у једном срезу или вароши учињен; и онда ако ништа немомажу агитације па се осујети избор, противној странки, лако ће се наћи неколико њих да подигну жалбу противу избора, те тако може се ствар до тога довести, да мањина, само ако хоће, сплетке прави, и да спречи људма од народног поверења да немогу доћи у скупштину, а напоследку и да се сама скупштина неможе саставити без довољног броја посланика; а то се неможе допустити да се више верује мањини него већини.

Према овим назорима г. министар рече, да би скупштина могла ову ствар решити правично, паметно и политично, па би тим решењем својим могла избећи доцније незгоде, које би се могле породити око избора.

Љубомир Каљевић тражи реч од скупштине да одговори г. министру, но она му то неодобри што је доста говорио о тој ствари.

Ненад Мијанловић мисли да овде треба на сваки начин изнаћи до кога је кривица; а то се вели неможе постићи док се извиђај не учини, што се из жалби види да се обе стране на доказе позивају.

Г. председник министарског савета, министар унутрашњих дела примети на речи Ненадове, да овде

треба пре свега видети какав би резултат од извиђаја нашао кад би се забрели 30 лица на спрам 50., од којих први тврде да је избор незакон, а други противно томе наводе да је закон; па кад се напред види да ће вишина да одржи своје право, онда је излишно наређивати извиђај.

Јован Бошковић рече, да се из жалбе види, да је кмет силом терао људе да гласају за Мијалка, а не признаје да је већина поднела жалбу скупштини; јер она жалба, која је поднесена начелству, неможе се сматрати као жалба управљена на скупштину противу бирачког одбора, него само као жалба противу главног кмета односно општинских послова; па зато опет остаје при томе да се нареди извиђај.

Г. председник министарског савета, министар унутрашњих дела одговори, да је ова жалба од већине поднета и противу поступка бирачког одбора у општем интересу; па зато се она мора узети као жалба, која се односи на ову ствар.

Арса Лукић остаје при томе да се предходни извиђај нареди, јер се каже у жалби, да има 40 цигана који су натерани да гласају за Мијалка, па кад је овај број цигана нагнат на избор, онда је могло бити и други бирача, који су тако исто натерани и онда би изишао већи број на оној страни, који се жале против избора. Недељу мислење оних посланика, који се боје, да овај избор може имати рђавих последица на доцније изборе, ако се нареди извиђај, зато што се он тога небоји толико колико утицаја власти.

Пошто се нико више нејави за говор, председник скупштине стави на гласање ова два питања:

1, хоће ли се ислеђење овог дела наредити или не? и ако се нареди

2, хоће ли се Мијалко позвати у скупштину одмах или после извиђаја?

Живко Недић не пристаје на положена питања од стране председника, већ тражи да скупштина гласа о томе, је ли овај избор по закону учињен или није?

Њега у томе подпомаже и Милован Спасић.

Председник скупштине оста при оним питањима, која је напред положио, и скупштина приста да о тим питањима гласа.

Јован Бошковић сматра ову ствар као врло важну, па зато жели да скупштина гласа поименце, а не устајањем, јер обично посланике мрзи да устајањем дају свој глас,

Милован Спасић одбија то од скупштине, да посланици мрзе гласање устајањем и седењем.

Затим већина скупштине реши, да се гласа поименце о томе, хоће ли се ислеђење по овом делу наредити или не? Контролу о гласању држала су два посланика; и по свршеном гласању, у коме је учествовало 104 посланика, нађено је да је 54 гласало да се извиђај о избору посланика јагодинског ненаређује, а 50 гласало је да се извиђај учини.

Према овоме што је савршена већина представних посланика у скупштини решила да се извиђај ненаређује, — скупштина прогласи да је Мијалко Раденковић по закону посланик вароши Јагодине, и закључи да се одмах у скупштину као народни посланик позове.

Овај је састанак тарајао до 1¼ часа после подне и председник забавља други састанак у четвртак 16. Септембра пре подне у 8 часова, а дотле да раде одбори.

Председник скупштине,
Ж. Карабиберовић.

Секретар:
Д. Ђ. Јовановић.

Опуномоћени потписници;

Стојан М. Бркић, Димитрије Миловановић, Никола Симић, Алекса Петковић, Касијан А. Стојшић, А. С. Николајевић.

САСТАНАК VIII.

16. Септембра 1871. год.

председавао: председник скупштине

Живко Карабиберовић.

Присудствовали ку г. председник министарског савета, министар унутрашњих дела, и гг. министри финансије, просвете и црквених дела и правде.

Број 37.

На овом састанку било је 105 посланика.

Посланици: Божин Бошковић, Милан Стојић, Коста Великић и Милован Кукић одсутствују, а посланици: Никола Недељковић и Антоније Нешић нису дошли због болести.

Број 38.

Председник ваза, те секретари Јован Бошковић, Милош Прокић и Димитрије Јовановић прочиташе

протоколе 5. 6. и 7. саставка, који после неких малих примедба бише усвојени.

Број 39.

Секретар Јован Вошковић прочита следећује указе:

1. Указ, којим се г. министар просвете и црквених дела овлашћује, да поднесе народној скупштини:
а, предлог, да се § 8. устројства државне печатње преимачи.

б, да се у свима нашим средњим школама могу ванредни предавачи постављати за предавање прописаних наука и вештина и плаћати из кредита буџетом одређеног на професоре и учитеље.

в, да се 712. гроша и 20 пр. порес. колико је у прош. 1870. издато више на питомце државне у страним земљама, пренесе у рачунима министарства просвете и црквених дела на партију буџетом за 1871. рачунску годину одобрене суме на благодјејање питомаца на страни.

2. Указ, којим се овлашћује г. министар финансије, да поднесе скупштини предлог закона „да се Београдском кредитном заводу, Смедеревској кредитној банци и Пожаревачкој банци даду неке повластице.

3. Указ, којим се овлашћује г. министар правде, да поднесе скупштини предлог о изменама и допунама у закону о правозаступницима.

4. Указ, којим се овлашћује г. министар финансије, да поднесе скупштини закон о буџету државних прихода и расхода за 1872. са почестним буџетима под 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 и 9.

Број 40.

Кад се прочита указ о овлашћењу г. министра просвете и црквених дела, г. министар објасни скуп-

штини потребу оваких предлога и скупштина са слуша г. министра са пажљивошћу и одобравањем.

Број 41.

Председник скупштине рече, да по његовом мњењу предлози г. министра просвете и црквених дела, и г. министра финансије о буџету треба да се даду одбору за финансију и финансијално законодавство, предлог пак г. министра правде и г. министра финансије о банкама, законодавном одбору, што скупштина усвоји.

Број 42.

Председник скупштине јавља, да је дао тродневно одсуство Марјану Кукићу, јер му је преко нужно било.

Скупштина одобри овај поступак.

Број 43.

Председник јавља, да је Коста Великић тражио 15. дана одсуства због својих врло важних послова, но пошто скупштина није била на скупу, то му је он дао тродневно одсуство, па ако скупштина не одобри Великићу захтевано одсуство, он ће га позвати телеграфом.

Скупштина одобри поступак председника, а Великићу даде 15. дана одсуства, но да дође и пре, ако послове сврши.

Број 44.

Прочита се молба Николе Мандића, којом моли за 20 дана одсуства, јер каже, да има преку потребу, да што пре кући оде.

Скупштина одобри Мандићу захтевано одсуство.

Број 45.

Прочита се извешће одбора за молбе и жалбе,

којим јавља, да има велики посао, да одборник Коста Велковић осуетвује и да му треба дати у помоћ лица, која се у судским и канцеларијским стварима разуму, па предлаже, да та лица буду Мата Карамарковић и Никола Недељковић.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела одобрава у име владе да се помени одбор увећа.

Пошто је г. Никола Недељковић болестан, скупштина реши: да се одбору за молбе и жалбе додаду Мата Карамарковић и Живко Недић.

Број 46.

Секретар Јован Бошковић прочита поздрав депутације из Шапца, која је донела скупштини молбу о укидању сеоских дућана и поздраве из Уба, г. Милановца, Туприје, Трстеника, Пожаревца, Свилајнца и Неготине.

У свима тим поздравима изказује се радост, што је скупштина потпуно сугласна с владом, и изјављује жеља, да то сагласије остане непрестано, да ће се тим сугласијем између скупштине и владе извршити велика народна мисао, коју ће наш млади књаз Милан Обреновић IV. да изврши, и у свима се узвикује: Живно наш млади књаз Милан, живио његови најмјестници и живио народ српски.

Скупштина све ове поздраве одпоздрави са „живно.“

Број 47.

Анта Панчић каже, да „Раденик“ у својим извештајима са скупштине прља њен рад, па захтева, да се нађе дописник, те да му се закаже, да он пише како ваља и како је истина, или да никако и не пише.

Г. председник министарства министар унутрашњих дела, вели, да није читао Раденика и да незна, шта је то он о скупштинама писао, но ако је истина што Панчић вели, онда би дописника требало искључити; јер нико није дужан а најмање једно тело, које се бави народним пословима да трпи чије непристојности и неправедна нападања.

Владимир Хаџић и више скупштинара кажу, да не треба.

Председник скупштине каже, да ће се наш рад и говор видети из скупштинских протокола и да не треба, да се нас тиче, што ко по новинама пише.

Ђорђе Малетић не жели, да се допусти, да се рад скупштинара прља, хоће, да се речи говорене не извршу и да се ствари онако излажу како су биле, без вређања личности и исмевања.

Павла Срећковић пита, чим се то прља радња скупштине. Он је вели читао Раденика, па није нигде нашао, да је ко криво скупштину. Што је казао, да има у скупштини ларме, то је истина, а и нема скупштине, у којој се ради без ларме.

Љубомир Каљевић каже, да у скупштину може доћи ко хоће и да нико не може бити контрола дописника, но ако се што каже, што није истина, онај кога се тиче, нека пошаље изјаву, па ће се ствар извести на чистину.

Више скупштинара говоре, да не треба допустити, да се скупштина грди.

Алекса Петковић неће да се забрани писати о раду скупштине, али хоће, да се пише онако, бако јесте. Ко хоће да исмева поједине посланике и скупштину, тај не жели добра народу, па таквог и не-

треба трпети да долази у скупштину и да посланике и скупштину прља.

Касијан Стојишић захтева, да се та ствар, ако је истина, преда одбору, да он каже своју оцену о њој.

Јован Бошковић вели, да се не може стати на пут томе, да се рад и говор скупштинара не изопачава, може ко да у кафани прича скупштинске ствари, па ће тим путем дознати дописник, све шта се у скупштини ради.

Живко Недић тражи, да се контролише ко долази у скупштину, те да се дозна ко пише оно, што није истина.

Председник скупштине вели, да сваки српски грађанин има право да дође у скупштину и да ће му он дозволити, а по списку улазница може се знати ко долази у скупштину. Закона нема да може забранити, а ако се ко непонаша како треба, он ће поступити по закону,

Арса Лукић вели, да је читао Раденика, у ком се каже, да је председник нешто заповеднички казао, како је у скупштини био жагор и т. п. а то све није никаква прљавост ни грдња.

Мата Карамарковић каже, да се Каљевића и Лукића тиче Раденик, па да га и заступају.

Љубомир Каљевић прекида говор Карамарковића и вели да то није истина.

Мата Карамарковић каже, да је у Раденику стојало, како се је он зацрвено кад је говорио о известном предмету. Дописници обично седе напред а он ту није видео ни једнога, одкуд је могао вели дописник да види њега с леђа какав је у лицу из-

гледао. Оваким писањем иде се на то, да се посланици озлојеђавају и вређају. Он вели даље, да Панџић није тражио ништа друго до то, да се дописници опомену, да у својим дописима не изопачавају рад скупштине и да невређају посланике, па да то и учинити треба.

Председник скупштине каже, да је и сам овај говор довољна опомена дописницима и мњења је, да се ништа даље не предузима.

Скупштина усвоји овај предлог председника.

Затим председник скупштине рече, да ће сутра радити одбори а скупштинска седница да неће бити.

Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до 12¹/₂ часова после подне.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

Сима Живковић.

Опуномоћени подписници:

Стојан М. Бркић, Никола Симић, Алекса Петковић, Касијан А. Стојишић, А. С. Николајевић, Димитрије Миловановић.

IX. САСТАНАК

у суботу 18 Септембра 1871 год.

Председавао

председник народне скупштине,

Живко Карабиберовић.

Председник скупштине отвори састанак и позва посланике да јаве, је ли који од посланика болестан. На то изјавише неки од посланика да су Антоније

Нешић и Милорад Цојковић болестни и да због тога нису на састанак дошли.

Присутних посланика било је 106, а од г. министра били су: г. председник министарског савета министар унутрашњих дела и г.г. министри финансије, просвете, и правде.

Председник скупштине нареди, те секретар С. Живковић прочита протокол од VIII састанка скупштинског, а пошто се исти прочита, председник упита има ли ко шта на исти протокол да примети.

Посланик Ж. Недић тражаше, да се у његовом говору неке исправке учине, но многи посланици рекоше да је посланик Недић онако говорио како је у протоколу забележено.

Председник упита скупштину прима ли исправку Недићеву, а скупштина рече да је не прима.

Пошто више нико не учини примјетбе на протокол, скупштина исти усвоји.

Број 48.

По овоме председник скупштине узео реч, па наведе како је он по пословном реду требао објавити дневни ред, шта се има радити на данашњем састанку, али моли скупштину да га у томе извини стога, што му то није могуће било учинити зато што му одбори нису благовремено јавили, да су са испитивањем законских предлога готови, а и они нису могли пре јавити, јер је финансијски одбор тек синоћ испитивање предавих му законских предлога довршио. Он пита скупштину хоће ли узети у рад финансијским одборима прегледане и испитане предлоге.

Скупштина на то изјави да хоће.

Посланик Миле Дамњановић поднесе писмени

предлог тражећи да се као хитни одмах прочита и у решење узме.

Председник скупштине одговори посланику Милу Дамњановићу, да према члану 45. пословног реда има прво доћи на дневни ред оно што су одбори поднели, а пошто се то сврши, онда ће се и његов предлог прочитати.

Председник скупштине позва известиоца финансијског одбора г. Љ. Каљевића те прочита извештај одбора о предлогу г. министра финансије, да се §. §. 101 102. и 103. закона о устројству ђумрука измени. Тај извештај гласи овако:

„Одбор је овај предлог министра финансије испитао и мишљења је да се он усвоји без икакве измене, пошто доиста одговара интересима наше увозне и извозне трговине.“

За овим секретар Д. Јовановић прочита и сам предлог г. министра финансије.

Скупштина реши:

Да се по мњењу финансијског одбора поднешене измене §. §. 101. 102. и 103. закона о устројству ђумрука усвоје. И тако горњи §. §. закона о устројству ђумрука гласиће овако:

§. 101.

Магазина се плаћа на еспапе, који би у ђумручким магацинима лежали, и то од једне ђумручке цента по једна пара пореска или од сто ока по 2¼ паре пореске на дан.

§. 102.

Чуварина се плаћа на еспапе, који би лежали на ђумручком истоувариншту, и то такође од једне

ђумручке центе по једна пара пореска или од сто ова по 2¼, паре пореске на дан.

§. 103.

Сви ови еспани, лежали на истоваришту или магацину (§. 101. и 102.) неће плаћати нибаку магацину ни чуварину за 10. дана рачуећи у то и дан кад је еспан примљен и смештен код ђумрука, и дан кад је одатле извешен.

Број. 49.

Известиоц финансијског одбора Љ. Каљевић прочита извештај одбора о предлогу г. министра просвете и црквених дела, о томе, да може 712 гроша и 21 пару пореску што је у прошлој 1870. рачунској години више издао на питомце државне у страним земљама, пренети у рачуне министарства просвете и црквених дела на партију буџетом за 1871 рачун. г. одобрене суме на благодјејање питомаца на страни.

Извештај гласи овако:

„Одбор је овај предлог министров испитао и нашао, да се он може усвојити зато: што се доста предају тачно предвидити сви расходи, који се на ову цељ имају да чине.“

Секретар Јовановић прочита предлог г. министра просвете и црквених дела и скупштина реши: да се по мњењу финансијског одбора поменути предлог г. министра просвете и црквених дела усвоји и тражено одобрење да.

Број 50.

Известиоц финансијског одбора Љ. Каљевић прочита извештај одбора о предлогу г. министра просвете и црквених дела, којим се тражи одобрење да он

може приликом кад би неко професорско или учитељско место у нашим средњим школама остало празно, а тешко је наћи способна човека искључиво за овај посао, постављати вапредне предаваче са нарочитом наградом, која ће се издавати из кредита буџетом на професоре или учитеље одређеног.

Тај извештај гласи овако:

„Одбор је мишљења, да се и овај предлог са свим усвоји из разлога, који су у самоме пројекту изложени и које је одбор свестрано оценио и испитао.“

Секретар Јовановић прочита предлог г. министра просвете.

Посланик С. Живковић тражи да се у овом предлогу код речи професора дода реч и „Супленте“.

Посланик Панта Срећковић изјави: да жели да се зна мера докле то може бити. Г. министар каже, да је јасно да ће се то чинити само по нужди кад се неможе да попуни професорско место способним лицем.

Скупштина закључи: да се по мњењу финансијског одбора овај предлог г. министра просвете с приметбом С. Живковића усвоји.

Број 51.

Известиоц финансијског одбора Љ. Каљевић прочита извештај одбора, о предлогу г. министра просвете и црквених дела, којим тражи да му се одобри да у случају ако буџетом одобрена сума на потребе државне штампарије неби довољна била може у току једне рачунске године подмирити недо-

стајућу суму из прихода штампарије за исту годину и т. д.

Тај извештај гласи овако :

„Одбор је овај пројект проучио и нашао, да се он може усвојити без икакве примјетбе нарочито зато, што он одговара интересу унапређења овог завода, који се одликује својом уредношћу и успешним радом.“ Секретар Јовановић прочита предлог г. министра просвете.

Скупштина реши: да се овај предлог г. министра просвете усвоји.

Број 52

Секретар Јован Бошковић чита поздраве, који су скупштини дошли на име од разних еснафа из Смедерева, од народа срза понерског окр. шабачког, општине крушевачке и народа срза црногорског окр. рудничког.

Скупштина саслуша поздраве са особитим задовољством.

Број 53.

Председник скупштине каза те секретар Јован Бошковић прочита предлог Мила Дамњановића.

Он је овог садржаја :

Народној скупштини.

Скупштина ова у адреси својој благодарећи намесништву књажеског достојанства, што заставу Обреновића високо и кречко држи, очекује да влада употреби све потребне мере, да ред и мир у земљи одржи, стајући енергично на пут свему, што би га сиречавало да у своје време преда Србију њеном младом књазу унутрашњим миром обезбеђену и напредну.

Скупштина је занета својом захвалношћу и изјавом испунила своју најсветију дужност, јер тиме, што је захвалила Намесништву за досадање кречко држање заставе Обреновића, и што је позвала владу, да употреби све нужне мере, којима би се Србија у миру и јединству очувала; за онда, када ће је драги а светли оmlадак наш у своје руке примити, дала је полета племенитом држању намесништва на стази, којом оно корачајући чисти и обезбеђује пут, по ком млади наш књаз, не треба, не може, и не сме наћи на трње пера, неслоге и раздора домаћег.

Рекосмо, племенит је корак у наведеном учинила скупштина, јер је тиме изнела жељу и вољу целог народа српског; а извршење исте препоручила влади.

И ако је ова изјава сама по себи готово јасна, опет за своју најсветију и најбрижљивију дужност сматрајући предлажем скупштини, да она још више олакша влади, да моћније и креччије оствари ове жеље васколиког народа српског.

Ми неверујемо да и једног посланика овде међу нама има, који очито невиди положај отачаства нашег, с тога нас гроза обузима, кад само и замислимо ма и минутно обезпокојење отачаства, које перод изазвати може.

Ми, браћо, већом чашћу знамо, ако и не сви из историје наше, а ово бар из песама народних, шта раздоби силну Душанову царевину кад се ова под Лазаром на Косову стрпа у гроб, знамо, да ову царевину сурва не непријатељ спољни, већ унутрашња неслога. —

Знамо из сопственог памтења или причања отаца наших, шта свали јарам тиранима Турчина с леђа наших.

Знамо да незаборављени спаситељ српства — Милош велики — позва нас на бој с барјаком у руци рекавши: ево мене, ево вам рата с Турцима; и да су отцеви наши, саливши се у једну мисао, — у једну снагу, очистили земљу од Турака.

Дакле знамо да нас је неслога, раздор, сплетке и неповерење сурвало, — а да нас је слога, јединство и поверење подигао.

Дотле, док је у нама слога, и само она била наш општи узвик, крећаше се малаксала наша отачбина, и спремаше се да изврши свети задатак свој, по по несрећи родеше се у недрима народа нашег хидре, које поред своји, саграђене своје упропастише, јер усадише у земљи нашој неслогу, — неповерење. Ови чемерни призори изоштрише зуб завишника наших и мал нас у провалу коначне пропасти несурваше.

Сплетке ове истроше једног па и другог Обреновића из недара народних.

Шта беше Србија кад одоше из ње сви спаситељи њени? Ништа. Она поста апсана мисли и жеља народњих. Брда њена напунише се точкова. Долине њене посташе гробља беднога људства, силне породице потрунуше и пропадохе по апсовима. Паде полет Србије и она поста синграчка својих и туђих сплетака.

И заиста, да још то чемерно стање постаја, не стало би Србије, пропало би цело српство.

У одсудном часу пробуди се свест народња, и народ згази тирани своје а доведе Обреновиће у оја-

ђену земљу ову, да би је и опет к срећи повели и у овој утврдили.

Мислимо, да ни једног међу нама па ни у целој Србији ни једног поштеног брата и саграђанина нема, који није увидио, да је одма отачбина наша исполински коракнула и напредовати почела и с поља и изнутра, и морално и материјално, па и физично и то тако, да смо за немало година уврстили се у ред уређених држава, и да нам је и од целе Европе признато право наше, које беше претрпано, а које тада, не само прену, но још и разшири се.

Сетимо се, браћо, оних дана, кад страховамо од својих и од Турака, њихових топова и њихових силацидука. Гди су сада ти Турци? отера их патриотичка и мудра глава Обреновића без и једне капке крви наше.

Ми смо свакад и непрестано признавали и говорили: да су само Обреновићи достојни круне српске и да су само они једини, који смеду на престолу Душанову седити.

Питамо сад: куда је најплеменитији Србин, незаборављени књаз наш Мијаило Обреновић? шта би од њега? поједе га завист и пакост, и на жалост и на срамоту нашу, онда, кад нам најмилији и најнужнији беше.

Дал овај љубимац српства пропаде с народа и што га овај нехтеде очувати? или он паде са другог ког узрока.

Морамо то овде на чисто извести.

Ми сви знамо, да племенита душа великог за српство мученика, књаза Михаила, хтеде слити духове српске у један дух. Он жељаше у тој лепој цели

успети праштањем и самима онима, који и њему и народу нанеше толике неприлике, прашташе само за то, да у општој братској слози лакше остваримо велики позив народа српског.

Шта допринесе та племенитост његова и то попуштање и праштање?

Допринесето, да баш он, да тај најплеменитији Србин, испусти мученичку душу своју на јатаганима злотвора својих и отачбине наше, који, да успеше, хтедохе са својих злих и себичних намера, да и целу земљу нашу у пронаст баце.

Добили смо ми, браћо, у овој црној и несретњој прилици живи и неоторими доказ, да несме милосрђа бити онде, где се живота државног тиче, да несме попуштања и да несме праштања и кроз прете онде гледања бити, гди радња појединих злоковарника може опет земљу ову каквој новој несрећи изложити.

Ми држимо, да по државу и по државни живот много би сретније било, да имамо међу нама: крадљиваца, паљеваца и разбојника, неже ли да имамо бургијаша, који оштрим својим сврдловима неуморно буше спокојство наше, и који бушењем интриганских сплетки подгајају у народу неповерење, — сеју раздор, — трују живот државни и спремају самртни удар политичном бићу нашем.

Браћо! видите ли само од прошле године до сада какви се отрови по међу нама просуше? видимо ли сваки дан, гди слободно кроз средине наше буше чланови појединих секта, које подривају веру нашу у нас саме, а тко оће да доведе народ и владу до неповерења међусобног, тко подрива веру у законе и вршиоце ових, тко приповеда нову веру комуне, —

тко исмева наређења земаљска, — ко јавно, као што сваки дан видимо, приповеда одпадање од законитости и поредка, — тај је убица, тај је злотвор отачаства. Тај је, браћо, други Вук, — тај је други Вучић, — тај је други Карађорђевић.

Оћемо ли, смемо ли и можемо ли према оваковим протувама и интриганским сплеткашима нашим равнодушни бити, па да и опет дочекамо: Косово, Врачар и Топчидер? кажимо, оћемо ли то, или оћемо ли са свом снагом да станемо на пут сваком сплеткашу, те да обезбедимо земљу нашу од новог Косова, Врачара, и Топчидера.

Ми мислимо, браћо, а и за најсветију нашу дужност сматрамо, да најпре и најпре о овом предмету размислимо и закључење наше донесемо, те да спасемо отачаство наше, а спашћемо га, ако допунимо §. 320. закона казнимог, и израдимо код владе, да се сваки онај, за кога се зна, а нема довољних доказа за осуду, да је непријатељ наше народне династије, — да ради противу постојећег стања ствари, — да проповеда комунистична начела, — да хвали непријатељске земљи и народној династији личности, да раснаљује неповерење к законим наређењима, — властима и домаћем поредку и да исмева скупштине наше, њихова поједина закључења и личности: да се сваки такав по начину, по ком се и сумњиви крадљивци немоћнима чине, учине неспособнима шкодити отачбини и влади нашој, по решењу општина и полицајних власти, стављањем под надзор, не тражећи доказа за дело, но убеђење нека је доказ.

Ово је једино средство, којим би се, колико је

могућније, обезбедило отачаство наше од ових први, који подгризају и дебло и огранке наше.

Ако овако уредимо, тек онда ћемо ојачати нашу владу и тек онда ће она бадра бити, да преда Србију у руке нашем младом књазу унутрашњим миром обезбеђену и напредну.

Само тако а никако другчије престаће политичне сплетке у земљи нашој.

Само тако моћи ће државна власт наша са представничеством народњим сагласно радити, и радећи ширити снагу и срећу Србије, рад чега смо дужни допринети све што к срећи води.

Сад нитем да скупштина на овај мој предлог донесе закључак свој.“

Пошто се прочита овај предлог посланика шабачког, узе реч посланик Алекса Петковић, и подкрепљујући предлог рече, да се овај предлог не упућује одбору зато, што је свима посланицима познато да је исти предлог на своме месту, и да оне мере које посланик Миле предлаже, треба да се усвоје и узаконе и због тога што су такви смутљивци, о којима предлог Милов говори, и сад код посланика покушали посејати раздор у влади и скупштини, разаславши неке штампане пашквиле неколицини посланика. Он даље рече, да сви знамо да никад није било боље и да је намесништво срушило турски устав, те је ујамчена слобода лична, имовина и све што се пожелити може.

Александер Николајевић предлаже, да се предлог посланика Мила преда на оцену законодавном одбору, и скупштина једногласно одобри да се упути одбору.

На ово устаде Касијан Стојинић и рече, да је и он, и да су још неки посланици примили једну пашквилу, која садржи клевете и нападања на владу и неке скупштинаре и која је фабрикована у очевидној намери, да посеје неповерење у скупштини и влади и између скупштине и владе; па зато он предаје ову пашквилу председништву.

За овим изађоше Александер Николајевић, Стојан Бркић, Никола Симић, Младен Мартиновић, Ранко Јовановић, Арса Лукић, Милутин Спасић, Петар Катић, и Јован Новаковић, и положише примљене пашквиле на сто председништва.

За тим је скупштина на предлог посланика Ранка Јовановића јавни састанак претворила у тајни; и кад наста тајни састанак, онда неки између посланика извесоме безимена писма, која су добили, и у којима им се прети убијством њихове деце: а и која иду на то, да учине притисак на независност њиховог мишлења, које су они позвани да у овом тренутку као народни посланици изјављују у важним земаљским пословима. За тим су говорили: Александер Николајевић, Касијан Стојинић, Арса Лукић, Милоје Блазнавац, Павла Срећковић, Владимир Хаџић, Ђорђе Малетић, Стојан Бркић, Ранко Јовановић, Живко Недић, Васо Маџаревић, Милан Ковановић, Периша Вуковић, Јевта Мирић, Милован Спасић, и Милисав Трифунац, а међутим и сви су други посланици подржавајући ове учествовали у говору.

У свима тим говорима изјављује се највеће презирање и гнушање према пашкавиланцима, и свима оним, који се старају да интригама, подметањима и другим непоштеним средствима подрију и поруше оно

лено и истинито споразумjeње, које постоји између народа и владе, која је Србију срећно избавила из неприлике, у које је била дошла ужасном топчидерском катастрофом, те да тиме омету Србију у њеним великим народним предузећима, да зауставе развитак уставног живота, који је један између најглавнијих услова нашем свестраном развитуку, да учине да у Србији завлада непоштовање закона, неред, лична и стварна несигурност и у опште незаконост и да се обнове туђински утицаји, који су пре повратка Обреновића довели Србију до крајње слабости и немоћи тако, да су крвљу стечена народна права немилостиво гажена и презирана била.

Они веле, да народни представници и цео народ српски нису данас оно, што су били пре 30. година. Да они добро знаду разликовати поштене људе и праве патриоте од интриганата и пашквиланта. Да ће патриота и поштен човек казати своје мисли и убеђења јавно а неће се да служи тајним и мрачним путовима, којима су се досад служили сви непријатељи народа српског, који су смели Србију те није досад извршила своје велике намере.

На то се чуше са свију страна у скупштини бурни гласови ватреног осуђивања, гнушања и жестоког негодовања спрема ових подлих и niskих људи, који тамним путовима иду да поткопају и разоре слогу између владе и народа, и између самих посланика.

Најпосле устаде посланик Александер Николајевић, на изразивши са своје стране јако гнушање и презрење спрема пашквиланских подлих писаца и њихових помагача — предложи да скупштина још

на овом састанку без даљег претреса, одбаца с гнушањем овај подли покушај пашквилантских смутљиваца.

Тад скупштина, узевши све предизложено у расуђење, једногласно закључи ово: „Скупштина предаје све ове пашквиле и претећа писма министру унутрашњих дела, и позива га, да он у овој ствари учини строгу истрагу и са смутљивцима по закону поступи.

Скупштина би држала испод свог достојанства, да у својим записницима и спомена остави о овим смутљама; но желећи једанпут за свагда дати јасно разумети, на какав су пријем код ње наишли сви, и на какав ће пријем наићи и сви подобни покушаји, изјављује да ова одбацује с гнушањем овај смутљиви покушај, и да ће и у напредак свака пашквилантска радња од њене стране с презрењем одбијена бити, у толико пре, што је под владом Намесничества књаза Милана, у нашем државном животу јавност узаконена, па и због тога морају сви мучки и мрачњачки нападаји ударити на осуду сваког поштењег човека; а народни посланици остаће вазда непоколебиви на путу правде и законности у заступању народних интереса.“

Пошто се ово сврши, председник рече, да је састанак јаван.

Број 54.

Председник јави скупштини, да је посланик Милија Божиновић поднео писмену молбу, којом тражи да му скупштина дозволи одсуство за један месец дана, јер како он у молби наводи има важних трговачких послова.

Молбу посланика Божиновића прочитао је секретар Бошковић и скупштина реши: да се посланику Божиновићу тражено одсуство од 24 текућег мес. дозволи.

Председник рече, да је данашњи састанак свршен, и заказа идући састанак за у понедељник у 8 часова пре подне, на коме састанку каза да ће бити на дневном раду закон о уређењу трошкова управних чиновника.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар,

Д. Ђ. Јовановић.

Опуномоћени подписници:

Стојан М. Бркић, Димитрије Миловановић, Никола Симић, Алекса Петковић, Касијан Н. Стојишић, А. С. Николајевић.

САСТАНАК X.

У понедељник 20. Септембра 1871. год.

Председавао: председник скупштине

Живко Карабиберовић.

На овом састанку било је 108. посланика. Аксентије Протић није дошао због болести.

Од министара били су: г. г. председник министарског савета, министар унутрашњих дела, просвете, финансије и правде.

Број 55.

На реч председника скупштине, секретар Јован Бошковић и Димитрије Ђ. Јовановић прочиташе про-

токол IX. састанка, који скупштина усвоји; а затим посланик Мијаљко Раденковић положи заклетву по закону пред свештеником у присуству г. министра унутрашњих дела.

Секретар Јован Бошковић чита молбе посланика: Живула Јовановића и Милоша Милића, од којих први тражи одсуство за сво време ово-годишње скупштине због домаћих својих послова, а други 20. дана због својих трговачких послова; и скупштина им таково одобри.

Број 56.

Председник скупштине јави, да је на дневном реду предлог закона о трошковима полицајних и других власти, које путују по народу, и позва известиоца одбора да тај предлог прочита.

Извештај Лаубомир Каљевић прочита извештај, који гласи овако:

1. Одбор налази, да је *прирез* најбољи и најправеднији начин подмиривања ових трошкова, па зато мисли да се први члан пројекта министровог усвоји цео, само да му се при крају ради бољег објаснења дода: „*Неискључујући из приреза ни окружне вароши*“.

2. Други члан пројекта такође је одбор усвојио с том малом изменом, да се одељак под в.) измени овако: *Свештена лица кад идују ради прегледања црквеног имања и црквених послова*. За тим да се одељак под д.) где се говори о главном кмету стави на место одељка под г.) у коме је реч о пандурима окружних и средњих власти, пошто главни кметови као представници општински стоје по своме положају далеко изнад пандура. Исто тако одбор држи

да би ваљало у петом одељку под е.) реч биров изоставити и пренети је у одељку под д.) где се о пандурима говори. На послетку одбор мисли, да би из одељка под е.) ваљало изоставити реч *сеизи*, пошто он држи, да данас старешине управне не воде више сеизе, већ обично пандури врше посао некадањих сеиза.

Према овим изменама ваљало би у члану 3-ћем пројекта да се чита: лица под а.) в.) и д.) а не лица под а.) в.) и г.) У осталом на овај и идући члан пројекта није имао одбор ништа да примети.

3., На члан пети пројекта одбор је приметно, да би ваљало и главне кметове уврстити међу лица, којима је одређена такса до 8. гр. чар. на оброк, те тако овај члан пројекта гласно би по мњењу одбора овако:

Јело и пиће као и рана за коње рачунаће се и плаћати и то на лица у члану 2. под а.) в.) и г.) до 8. гр. чар. на оброк, а за лица под д.) и е.) до 5. гр. чар. на оброк, а за коње били они чиновнички или пандурски до 7. гр. чар. на 24. сата на једног коња. Одбор је мишљења да се мања такса за оброк не може одредити пошто њоме ваља подмити и доручак и преноћиште, које често мора дотично лице тражити у механи особито онде, где општинске куће нема близу.

4. Члан 6. пројекта одбор је усвојио с изменом да се епископима кад по каноничкој визитацији путују даје 180. гр. а не 240. гр. чар. а само митрополиту да се испуни такса у пројекту одређена.

5. Одбор ни после дужег и свестраног испитивања није могао смислити сигурнији начин испла-

ћивања, по што је онај у члану 7. 8. 9. 10. и 11. изложени, па зато је ових свих пет чланова усвојио без икакве измене.

6. Што се 12. члана пројекта овог тиче, одбор мисли, да би у њему ваљало смањити цифру приреза што ће на сваку пореску главу доћи, те тако би тај члан гласно овако: *ради подмирења ових трошкова наплаћиваће се од сваке, грађански данак плаћајуће главе подједнако по 2. гр. чар. погодишње приреза уз порез*; а не као што се у пројекту вели 2. гр. и 20. пара. Одбор је, сватајући рачун о целокупној суми, која би се овољким прирезом скупила, нашао да ће она бити довољна за подмирење трошкова среских и окружних.

Исто тако одбор држи да овоме члану ваља додати ово: Када се деси да од суме овога приреза претекне неки део по измирењу свију трошкова; онда се о идућем прирезу овај вишак узима у рачун и прирез с главе на главу смањује према суми, која је пужна, да се измире сви трошкови.

7. Да се не би влада претоварила пословима, којих и онако сувише има, са централистичког прикупљања свега управнога рада на једном месту, а с друге стране да би се народ полагао учио да све више и више бригу о себи води, а на послетку да би и сама контрола горе-именованих рачуна што поузданија била, одбор мисли, да би ваљало наредити, да се у години дана поједанпут изберу на среским зборовима народни изасланици, који ће се састајати у окружним варошима и тамо под председнишвом окр. началника или кога другог њиме одређеног званичника вишега реда, прегледати рачуне о трошковима, о којима је реч у овом пројекту.

Према томе члан 13 овог пројекта гласно би овако: „Признанице дотичних чиновника за њих и њихове служитеље, кметове и бирове и списак кметова за пандуре, подноси се по дужности надзорној власти и то за срески персонал, кметове, бирове и пандуре, среском начелнику; за среског начелника и персонал окружног начелства, као и проте окр. начелнику, а овај све ове рачуне заједно са својима окружном одбору, који ће бити састављен од изасланика дотичнога округа, које ће по срезовима срески зборови а у окружним варошима општински зборови изабрати. Овај одбор заседаваће у окружној вароши под председништвом окр. начелника или ког другог званичника вишег реда кога би он одредио.

И други одељак овога члана гласно би тада у почетку своје: „Овај одбор има право, у случајима неумесности или непотребности учињене трошкове или умерити или за са свим неумесне прогласити, у коме случају они, који су их учинили или наредили, дужни су их исплатити“.

А на крају трећег одељка овога члана ваљало би покрај осталог додати: „да ће министар унутрашњих дела у споразумљењу са главном контролом прописати време и начин, када ће начелство сазвати одбор контролни и предати му рачуне на преглед“.

Што се одборничких трошкова тиче, које би учинио долазећи у окружно место и бавећи се тамо неко време око прегледања рачуна, — одбор мисли да се ти трошкови подмирују начином, који је изложен у члану 2. и то под а, в, и г.

На остале чланове пројекта министарског одбор није имао ништа да примети.

Све што је до сад у извештају казано закључно је одбор већином гласова. Мњење пак одвојио је код члана 12. Члан одбора г. Сима Несторовић приметивши, да се он неслаже са мишљењем одбора, већ је он за то: да се прирез ниошто унапред од народа не купи вिति пак да се у напред погађа и удешава цифра што је нужна за подмирење среских окружних трошкова и то све дотле, док одбор што ће рачуне прегледати неухвати прави и уредан рачун о трошку што се по дотичним окружним чини, и кад он то учини да се тек онда одреди, колико ће с главе на главу приреза доћи. Кад ће, вели, одбор прегледати где је готовина потрошена и кад ће се при недостатку напред купљене суме морати на ново прирез ударити, — то је онда по његову мишљењу најбоље разрезивати прирез тек онда, кад се видело буде колико је потрошено.

Исто тако и г. Јаков Павловић, члан овог одбора, поднео је писмено своје оделито мњење, по коме он није за плаћање приреза по окружним, већ да сви, који плаћају данак и порез, подједнако плате и општи прирез на трошкове званичника, који по народу путују, вршећи своје званичке дужности. Из овога пак приреза да се сви речени трошкови званичника исплаћују и то оном начином, којим се исплаћују и сви други државни издатци и расходи.

Г. Милован Спасић и г. Илија Маргетић, о двајају своје мњење само у том, што држе, да начелник окружни не може своје рачуне прегледати и што изборници срески по свом положају и по својој спреми пису у стању прегледањем рачуна у оцену

административних послова утицати и оцењивати их. Они држе да ће боље бити да то дотични министар контролише“.

По прочитаном извештају посланик Милован Спасић, као председавајући у одбору за финансиско законодавство рече, да се г. министар унутр. дела у неким појединим изменама сагласно са одбором, само што се тиче рачуна и контролисања да није могао одступити од предлога и усвојити мишљење одбора.

Председник скупштине позва посланике, да изјаве ако што имају у опште сврх овог предлога, и кад се на то нико не јави, онда рече, да секретар Јован Бошковић чита поједине чланове из самог предлога, а извештач Каљевић одборске примедбе.

Пошто Бошковић прочита први члан из предлога, онда се отвори жива дебата у скупштини, и од посланика говорише ови: Ненад Михаиловић пита, зашто је у предлогу казано, да се и сеоским бировима плаћа трошак, кад то никад до сад није предлагано ни на једној скупштини.

Анта Панчић наведе, да у предлогу није ништа казано о трошковима командира народне војске, кад иду по званичној дужности, те присутствују при попису народних војника. Он држи да треба и овим командирима плаћати трошак као и осталим званичницима, што они по 15. дана пробаве око уписивања народних војника.

Милутин Спасић противан је мишљењу одборском, да и окружне вароши подносе подједнако терет плаћања оних трошкова, који се учине у срезу, што, вели, да вароши ни до сад нису ове трошкове те-

глили, нити је власт путовала за потребу окружних вароши, него за потребу срезова, па је, вели, неправо, да се варошима намете овај терет, који до сада није постојао.

Аксентије Борђевић потпомаже одборско закључење, да и окружне вароши плаћају овај трошак, што каже да среска власт понајвише пресуде варошке носи у села на ове извршује, и тако окружне вароши више задају посла капетанима кад они путују по народу него срезови и општине сеоске.

Милосав Трифунац слаже се са мишљењем посланика Милутина Спасића, да окружне вароши буду изузете од плаћања ових трошкова, и то из разлога, што полицајне власти врше званичну дужност по срезовима, јер кад се праве путеви у варошима, онда се брину зато кметови и инцирири, који у вароши живе, а кад се праве по окружију, онда мора капетан или начелник да иде по срезу; и што у варошима има много сиротиње, која по туђим кућама под кирију седе, и никаквог имања нема; а по селима те сиротиње нема.

Јефта Мирчић побija разлоге посланика Трифунца што каже, да окружне вароши имају веће хасне од путова окружни, него селани, и што има сиротиње и по селима као и по варошима.

Александер Николајевић брани мишљење посланика Милутина Спасића, да се окружне вароши изуму од плаћања ових трошкова, што среске власти не врше никакве дужности у варошима, нити су досад вароши тај трошак плаћале; па би неправо било, да то сада на њи падне, у толико више, што се зна, да кметови и други људи са села много више поједу

и потроше него и сам баџетан; па окружне вароши нису дужне те излишне трошкове плаћати.

Павле Грбовић слаже се са послаником А. Николајевићем. Окружне вароши, рече он, стоје одвојено од срезова под другом управом, па није природно, да оне плаћају оне трошкове, који се учине за потребу среза; а ако би се узаконило да и вароши плаћају ове трошкове, онда би требало, вели, и то узаконити, да срезови плаћају варошке трошкове, као и трошкове око путова варошких, што је до сад све падало на терет овим општинама.

Милосав Вукомановић рече: у овој земљи не може бити један закон за варошане, као што желе неки посланици, а други за сељаке, него мора бити један исти закон, по коме ће сваки Србин подносити све терете подједнако; па зато је мишљења, да се окружне вароши не изузму од плаћања ових трошкова.

Миле Дамњановић потпомаже Милутина Спасића, да није право да окружне вароши плаћају оне трошкове, који се учине у каквом срезу, за његову потребу; а што се тиче оних трошкова, које учини власт око извршења пресуде, те трошкове плаћа по члану 14. овог предлога онај, противу кога је ово извршење наређено, а не срезови.

Јеврем Бојиновић слаже се са оним посланицима, који мисле да треба и окружне вароши да подносе ове трошкове; што власт полицајна врши дужност у интересу целе земље, а не само у интересу поједине општине или среза. Тако кад начелник или која друга власт изађе да просеца путове, или кад оде на границу да предузме неке пушке мере, онда то служи за корист целе земље; јер добрим путовима служе

се и вароши и пошта, која највише потребује варошанима; па кад ове власти врше дужност у интересу целе земље, онда је вели право да и окружне вароши тај трошак тегле.

Известилац Љ. Каљевић примети, да би се разном мишљење између посланика могло изравнати на тај начин, ако се узакони да окружне вароши плаћају окружне трошкове а не и среске.

Јован Бошковић налази, да овде нема места овом разговору, нити оној примедби одборској, него онда кад се стане претресати у скупштини члан 12. овог предлога, па за то је мишљења да овај први члан остане онако, као што је у предлогу.

Рајко Цветковић и Дина Цанковић подпомажу оне посланике, који су за то, да и окружне вароши плаћају среске трошкове, кад ове плаћају варошице, и кад се варошки послови свршавају по селима на штету ових.

Мита Миловановић одговори посланику Милосаву Вукомановићу, да не стоји то, да су сви равни пред законом и да један закон вреди и за варошанина и за сељака; јер вели, кад се земљоделац задужи, онда му се оставља два дана орања, и два вола, а варошанину прода се за дугове и пепео из куће; зато држи да није право, да и окружне вароши плаћају среске трошкове.

Сима Несторовић жели, да окружне вароши заједнички са срезовима плаћају ове трошкове, јер кад инцивир изађе у срез да просече какав пут, онда тај пут служи варошанима онолико исто, колико и осталом народу, и кад лекар оде изван вароши да спречи

неку болест, онда је с тим учинио услугу вароши онолико исто колико и селима.

Александер Николајевић рече, да треба поделити трошкове окружне од среских, па би онда пристао да окружне трошкове и вароши плаћају, а срески трошкови да остану само срезовима на терет.

Милован Спасић примети, што се тиче деобе ових трошкова, на среске и окружне, да је одбор о томе свестрано ствар испитао, па је нашао, да није могуће учинити поделу, и ценати окружне вароши од округа.

За пример навео је, кад изађе у срез инцивир и начелник због какве ђуприје, онда је неправдо да тај трошак плаћа само срез, исто тако и кад путују епископи по дужности својој и лекари да предупреду какву појављену болест, онда се то дотиче окружних вароши онолико исто, колико и самих срезова. И на послетку кад плаћа једна варош на пр. Пожаревац 2000 цванцика на просвету а изда се на учитеље, који тамо бораве, 6.000 цванцика, онда се јасно види да остало преко 2.000 цванцика народ плаћа, а зна се, да школе највише варошанима од помоћи служе; па кад се све ово у расуђење узме, онда, вели посланик Спасић, отишло би у бесконачност ово ценање трошкова на среске и окружне. С тога и он је мишљења, да сви трошкови падну на терет варошима као год и срезовима.

Милан Брачинац слаже се у томе, да и вароши плаћају среске трошкове; јер кад иде какав транспорт војени преко среза, онда не служи то само у интересу села него и у интересу вароши.

Милан Бирковић противан је, да се одвајају вароши од варошица и села у плаћању ових трошкова; јер вели, да сељани више приносе добра народу и више плаћају држави него варошани; а осим тога ове полицајне власти, које врше дужност у срезу, заступају интересе целог народа; па зато је мишљења, да сви плаћају ове трошкове.

Јаков Павловић слаже се са послаником Милованом Спасићем, и жели да цео народ подједнако плаћа све ове трошкове, што погранични народ подноси велике терете у интересу целе земље, што окружне вароши имају највише благодети у томе, што су школе у вароши, па деца варошка не иду на страну да уче, као деца са села, и ако сви подједнако плаћају на просвету, а неживљају подједнаке благодати; и што је општа мисао уједињење целог српства, па кад треба све српство подпомоћи, онда ваља у толико пре помоћи нашу браћу у Србији, који немају оне благодети у кршевитим пределима, које уживају Мачва и Морава. Наша влада, рече посланик Павловић, кад је кадра да води тачно рачуне од 35. милиона, може зацело да води уредан рачун и о овим малим трошковима. На одборско мишљење одговори, да није нужно, да се народ у појединим окрузима учи водити контролу над овим трошковима, кад то може на скупштини чинити, при састављању годишњих рачуна о овим трошковима. Зато он остаје при томе, да цео народ ове трошкове подједнако сноси.

Јован Новаковић подржава оно мишљење посланика, да и вароши плаћају ове трошкове, јер њима доста помаже и то, што у својој средини имају

окожна надлежательства, па неморају из места ићи и трошити, као што то мора чинити народ из округа.

Глиша Брајковић слаже се са послаником Јаковом Павловићем, и вели, да погранични народ није крив да тегли сам ове трошкове, кад окожна или која друга власт изилази по чешиће на границу ради безбедности целе земље.

Радован Милошевић подпомаже посланике: Глишу Брајковића и Јакова Павловића у томе да не треба делити вароши и окружија у плаћању ових трошкова. Није право, рече овај посланик, да плаћа трошкове само срез кад неки лопов из вароши оде у село да краде, па власт нареди за њим потеру или истрагу; него треба и вароши да подносе тај трошак.

Јован Бошковић мисли, као и посланик Јаков Павловић, да се не цена трошак, кад се узму у призрење погранични окрузи, који подносе велике терете у интересу целог народа. За Београд рече да стоји у изузетном положају премда он од свију окружних вароши ужива највећа благодејања; па зато ако ћемо да плаћамо ове трошкове, онда вели, да сви у једанпут плаћамо.

Председник скупштине узе реч и објасни ову ствар, да овде има два питања решити, прво: о плаћању трошкова између срезова и окружних вароши; и друго о плаћању ових трошкова од целог народа у једанпут?

Г. министар унутрашњих дела наведе, да скупштина има да реши, оће ли окружије да буде јединица, или цела Србија. Има послова, рече г. министар, који се тичу целе Србије, као например, кад се предузму мере противу говеђе болести, или колере;

транспорти војени, подизање телеграфа и т. д. такође су од ползе целом народу; а има послова, који се тичу само појединог округа или једног среза; но депати све ове трошкове на длаку то је тешко; а по предлогу посланика Јакова Павловића да би се тешкоћа избегла, зато налази да би требало, да се пре свега гласа, оћели цела земља плаћати трошкове од једанпут или по окрузима?

Јаков Павловић примети, да ако скупштина неусвоји његов предлог, онда ће морати тражити људе из округа ради прегледања и контролисања ових рачуна. Он пита, имали ту гаранције веће, кад људи немају за то способности, или је боље да влада и скупштина буџет ових трошкова, који буду окрузи саставили, прегледа и контролише?

Радисав Милијић предлаже да се остави посланицима једно по сата на размисљавање о овом питању, па нека се сваки постара своје мишљење на артији записати.

Периша Вуковић наводи, да кад варошице плаћају у срезу ове трошкове, онда треба и окружне вароши. У осталом слаже се и он са предлогом посланика Јакова Павловића.

Милоје Блазнавац подпомаже предлог посланика Павловића да цела Србија плаћа ове трошкове, јер вели, да је њему познато, да срез јасенички плаћа по 20 гроша чарш. уз порез највише због барутана страгарских и виселе воде, које служе целој земљи од користи, а не само једном срезу.

Илија Маргетић рече, да се овим предлогом ишло на то, да се одклони сувишно плаћање трошкова; а сада се појавила жеља код неких посланика,

да се олакша пограничним окрузима у плаћању ових трошкова, тиме, што ће се сви трошкови на цео народ прирезати. Према томе ваља сада расудити, да ли неће овим општим прирезом и већи терет на погранична окружија пасти, пошто су и други окрузи изложени великим трошковима, као што примети посланик Милоје Блазнавац, те тако да се осујети главна основа овог предлога.

Панта Срећковић слаже се са послаником Маргетихем да је предлогу овом главна основа, да се олакша плаћање ових трошкова, који су до сада наплаћивани без икаква рачуна. Побија разлоге оних посланика, који теже на то, да вароши неплаћају ове трошкове, и вели, нека се из Крагујевца преместе окружна надлежательства у Дужнице, а из Чачка у Карановац, око чега се једнако прениру ове две вароши, па ће онда оне пристати да плаћају трошкове као окружне вароши. О трошковима рече посланик Срећковић, да има послова званичних, који падају на терет целој земљи, и почасти, који падају на терет, окружијама, срезовима и општинама. Треба, вели, испитати и решити питање о овим разпородним трошковима, па оне, који се тичу појединих општина, оставити самим општинама да плаћају; јер није право, кад постоје две општине, па су у једној људи презадужени, рђави и лопови, а у другој добри и поштени, да ова друга општина подноси терет оне прве општине.

Г. Министар унутрашњих дела одговори, да је баш у томе тешкоћа, што се немогу точно послати ови трошкови, као што предлаже посланик Срећковић.

Панта Срећковић изјављује своје мишљење, да није за то, да цела земља плаћа ове трошкове, него

да се поделе на окружија, пошто се зна, да сваки округ има неке опште терете, били они погранични или у средини земље, као што је Крагујевачки округ.

Милоје Блазнавац одговара посланику Срећковићу, да није могуће једном округу да подноси све терете и трошкове у интересу целе земље, пошто се вели зна, да у крагујевачком округу стиче се велики посао за опште народне интересе, и он подноси већи терет него друга четири-пет округа. С тога вели треба цела земља да плаћа подједнако ове трошкове.

За тим наста $\frac{1}{4}$ сата одмора, а потом председник рече, да скупштина настави свој рад.

Тада узеше реч ови посланици:

Милосав Вукомановић предлаже да се одсече такса за ову годину, па на пробу стави, а докле да овај закон неступа у живот. Њега у томе подпомаже Ранко Јовановић.

Анта Пантић не пристаје на тај предлог Вукомановића, што се од неколико година повлачи ова ствар, па је ваља већ једном пресећи. Он мисли да се сви трошкови плате из државне касе, па после нека се прирежу на народ.

Г. министар унутрашњих дела рече: да је највећа тегоба до сада била та, што се срески трошкови праве претерано; па сада предлог треба да иде противу тога. А да би се то могло постићи, он налази да би предходно требало узаконити ово: који има право на трошак, и да се одсече такса за њих; па кад се види колико је преко године потрошено на њих, онда би могли у извесно нешто одредити

доцнијим законом. Зато ако скупштина на то пристаје, онда нека одбор узме патраг овај предлог, па са њим да се договори о овој ствари.

Васо Мацаревић примети, да нису сваке године једнаки трошкови, јер се у некој периоди година пописује људство, имаће и т. д. што причињава више трошкова по обично.

Председник скупштине одговори, да ће и то одбор имати на уму што посланик Васа Мацаревић примети; а за тим предложи скупштини на гласање прима ли да се, по изјави г. министра унутр. дела, састане одбор финансијски са г. министром, те да се устроји предлог само у том смислу: која лица имају право на трошак, и да се одсече такса за њих, и скупштина једногласно реши да прима.

На томе се сврши овај састанак, који је трајао до 12. часова пре подне, и председник скупштине заказа одбору финансијском да ради после подне на овом предлогу по решењу скупштине, а посланицима да дођу на састанак сутра 21 Септембра изјутра у 8 часова.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

Д. Ђ. Јовановић.

Опуномоћени потписници:

Димитрије Миловановић, Алекса Петровић, Никола Симић, А. С. Николајевић, Стојан М. Бркић, Касијан А. Стојшић.

САСТАНАК XI.

у уторник 21. Септембра 1871. год.

Председавао

Живко Карабиберовић.

Број 57.

Овај је састанак отворен у 9 часова пре подне на коме је било 104 посланика. Посланици: Саво Милојковић, Јоца Бошковић, Ассентије Протић и Милорад Цајковић нису дошли због болести, а остали што су по ранијем решењу скупштинском на одсуству.

Од министара дошли су: председник министарског савета министар унутрашњих дела, министар правде, заступник министра иностраних дела министар просвете и црквених дела и министар финансије.

Председник скупштине изјави скупштини да су му г. г. министри: просвете и црквених дела и министар финансије предали и то министар просвете и црквених дела: 1. Закон, по коме је овлашћен исти министар да може у свима средњим заведењима, кад се потреба појави, постављати ванредне предаваче са нарочитом наградом, која ће се издавати из кредита буџетом на редовне професоре, супленте или учитеље одређеног. 2. Закон, да се 712 гр. 20 пр. пор. што је у 1870. рачунској години министарство просвете и црквених дела, преко суме буџетом одређене, на државне цитомце, који се на страни уче, више издало, превесе у рачуне тог министарства на партију одобрену буџетом за 1871. рач. год. и 3. Закон, којим се § 8. устројства књигопечатње (збор. XI. стр.

13. и 14.) преиначава и допуњава. А г. министар финансије закон, којим се у устројству ђумручком од 12. Децембра 1863. год. замењују §. §. 101, 102 и 103. од намесништва књажеског достојанства потврђен, а међу тим рече да ће сада да се чита протокол од X. састанка и замоли да се саслуша те ако који што има приметити.

Секретар Дмитрије Јовановић прочита исти протокол, који би без измене примљен.

Број 58.

По прочитаном и усвојеном протоколу од X. састанка председник скупштине рече да је сада на дневном реду да се продужи претрес предлога о уређењу трошкова окружних и средских управних чиновника према ономе сагласију на јучерањем састанку и позва известивоца одбора г. Каљевића, да он најпре прочита извештај одборски, па ће се онда о појединим тачкама истог, према владином пројекту у колџко по јучерањем сагласију није од истог одступљено, говорити.

Извештац одбора, г. Каљевић прочита исти извештај, који гласи овако :

Извештај одбора за финансијске предмете о пројекту закона о трошковима управних чиновника и осталих доле именованих органа јавних дужности за време вршења њихових службених послова изван места свога обитаванја.

Пошто је скупштина у јучерањој седници својој закључила да се у закону о трошковима чиновничким и осталим, само означе лица чији ће се трошкови прирезом исплаћивати и да се одреди такса тим тро-

шковима — а све остало да остане по досадањем обичају; — то је одбор финансијски према томе закључку удесио и изменио пројект о трошковима овако: да су они чланци који се не слажу са уобичајеним начином у овој ствари одняли из пројекта а они који се слажу са тим уобичајеним начином, задржати су са неким изменама.

1., У члану I. пројекта последњи став који вели да ће се трошкови подмиривати прирезом од народа, начин који је у овом закону прописан, мења се овако : „Подмириваће се прирезом од народа по досадањем начину“.

У члану 2. први одељак под а) допуњава се у толико: што се ради бољег објашњења поименце увршћују међу чиновнике полицајских надлежатељства и доктори и инжињери, а тако исто и баталјони командири народне војске кад путују ради регрутације. И тако тај први одељак гласио би овако: „сви окружни и средски чиновници полицајских надлежатељства куда спадају доктори и инжињери и практиканти а такође и баталјони командири народне војске кад путују по округу ради регрутовања и т. д.

Одељак под в.) измењује се овако: „Свештена лица кад путују ради прегледања црквеног имања и црквених послова“. У осталом остаје овај члан као што је у пројекту само што одељак под д., где се о кмету говори, долази у одељак под в.) и што се биров и сенз са свим изостављају из броја лица чији се трошкови подмирују прирезом.

3., Члан 3. и 4. пројекта остаје као што је у пројекту,

4., Код члана 5 одбор је приметно да би ва-

љало и главне кметове уврстити међу лица којима је одређена такса за оброк до 8 гр. чар. те тако овај члан пројекта гласио би по мишљењу одбора овако: „Јело и пиће као рана за које рачунаће се и плаћати и то на лица у члану 2. под а.) в.) и г.) до 8 гр. чар. на оброк а за лица под д.) и е.) до 5 гр. чар. на оброк, а за које били они чиновнички или пандурски до 7 гр. чар. на 24 сата на једног коња.

5., Члан 6. пројекта ваљало би по мњењу одборовом усвојити с изменом да се епископима, кад по каноничној визитацији путују, даје 180 гр. а не 240 гр. чар. дневно, а само митрополиту да се испуни такса у пројекту одређена.

6., На члан 7. и 8. није имао одбор ништа да примети.

7., У члану 9. где се о трошковима пандурским говори ваљало би по мишљењу одбора додати на крају: а када се кмет, случајно, не би на месту дешино, онда ће сам пандур издати признаницу, која ће се првом приликом у списак код дотичног кмета увести.

8., Члан 10. остаје као што је у пројекту.

9., Код члана 11., ваљало би према јучеравем закључку скупштинском додати на крају ово: „Исто тако скупаће се прирез и водити рачун о томе по досадањем обичају. Но разрезивање среских трошкова извршиваће срески начелник са главним кметовима свију општина у своме срезу“. Ово последње, одбор мисли да би ваљало додати за то: што по казивању неких одборника и скупштинара, у неким крајевима,

сами срески начелници наређују и распоређују прирез а не у духу договора са главним кметовима.

10., Члан 12. и 13. према јучеравем закључку скупштинском однада.

11., Члан 14, 15, 16, 17, 18 и 19. остају као што су у пројекту пошто одговарају уобичајеном начину наплаћивања приреза.

12. Што се 20. т. ј. последњег члана тиче, одбор мисли да би му ваљало на крају ради бољег објашњења додати још један одељак под 4., који ће гласити овако „4., кад кметови са својим општинама надгледају грађење и оправљање опшних путова и пограничне ограде“.

Број 59.

Пошто извештац одбора г. Каљевић прочита тај извештај председник скупштине рече да ће сада извештац одбора г. Каљевић читати извештај точку, по точку, а секретар г. Живковић пројекта редом члан по члан те да сваки од посланика примети на сваки члан и његове поједине тачке шта има.

Иво Остојић рече, да овај садањи извештај као пројект готово нимало није различан од онога првога пројекта и извешћа, осим што је овде додато као нова ствар да имају и командири народне војске право на трошак; и што је сада остало да сами сељаци овај трошак спосе а не и варошани, са чега се, вели, није хтео ни на извештају потписати.

Посланик Вићентије Поповић каже да је овим садањим новим пројектом дато да више људи имају право на рану од народа, него што је пре било, јер сада дато је право и свима кметовима и бирову што није пре било.

Председник министарства повија овај говор посланика Вићентија и каже, да је Вићентије добро прочитао предлог, он би видео, да је тамо дато право само главном кмету, а не и осталим кметовима општине, и да није истина да овим предлогом имају право на трошак више њих него што су пре имали, већ је само опредељено ко има право на рачу, што до сада није било него је се радило без рачуна.

Председник скупштине позва да се чита члан по члан пројекта, и примедба одборска на тај члан пројекта, па онда нека се примећава шта који од посланика има, а не да се овако у цело говори пошто је предлог једном у цело примљен.

На ово се чу већина посланика „тако је“.

Посланик Коста Поповић ниште реч да говори, како у извешћу нема ништа о трошковима и ко ће исте да плаћа, председник му одговори да је о томе на X. састанку решено и закључено, да се само пројектира о томе „ко има право на рачу и колико ће се у име тога на оброк дати лицу које има право на тај трошак, а у осталом да се остане по досадањем док се средством овако одређене таксе на оброк кроз неколико година не сазна цифра тога трошка, па ће се после према тој цифри наредити како ће се плаћати у народу.

Посланик Коста Поповић каже да није решено, Њега у овоме потпомаже и посланик Здравко Јовановић који вели да је на јучерањем (X.) састанку решено само да се одреди такса на оброк и да се каже ко има право на рачу прирезом и то за годину дана да вреди а сада тога нема; поред овога примећавајући о овим трошковима навео је за пример

како народ пограничних округа излази често да чува границу због говеђе болести.

Господ. министар финансије примети да овај посланик меша једну ствар са другом. Овде је, вели, реч о трошковима чиновничким, а Здравко не говори о томе, већ наводи како народ подноси терет око чувања границе и т. п. па мисли да не треба прелазити на друге ствари већ држати се онога о чему је реч.

Владимир Ацић каже, да је по јучерањем сагласију принамени пројект добар, па вели да се према извештају одборском проба за неко време по овоме наређењу, те да се сазна цифра према трошку, који се учинити има, па ће се после према томе и казати колико ће се и како ће се у име тога наплаћивати, а без сазнатог укупног трошка не може се напред казати колико ће се наплаћивати.

Њега у овом потпомаже Анто Паптић, Стојан Бркић, Војин Радосављевић и још више њих од посланика, који веле да је ствар заиста свршена на јучерањем састанку.

А посланици Ненад Михаиловић, Здравко Јовановић, Коста Поповић и још неки одричу да је то свршено.

Председник скупштине рече, да је о томе још јуче решено, као што је већ једном казао и пошто се од већине посланика чу „свршено је, да се продужи читање пројекта и извештаја“, председник скупштине позва Живковића, да чита пројект, а Каљевића да чита извештај.

Број 60.

Пошто секретар Сима Живковић прочита први члан владина пројекта, а Каљевић одборско мишљење

о томе члану. Живко Недић рече, да би овде добро било да се код речи „полицијских“ дода и „судских“ чиновника, јер и они излазе у појединим случајима у окружије, па треба да се и њима даје рана као и полицајским.

Председник министарства одговори на овај предлог Недића да тај додатак није потребан, почем вели судски чиновници имају приликом овакових излазака дијурну из државне касе.

Панта Срећковић каже да је он мишљења да се код речи „окружних“ каже „начелне оружани“, па онда да се тај трошак удари и на варош, јер није право да оружне вароши плаћају и онај трошак, који капетан учини у срезу, кад варош издржава трошак начелников у вароши.

Председник министарства одговарајући на ово посланику Срећковићу каже, да је овај посланик заборавио, да се овде говори о трошковима чиновника и служитеља изван свога места пребивања, јер кад је у месту нема никаквог ни трошка, па према томе и окружни начелник кад је у вароши не може о његовим трошковима овде ни говора бити.

Пошто се више нико непријави за говор, председник скупштине стави на гласање члан I. предлога који одбор предлаже у договору са владом и скупштина већином прими чл. I по примедби одборској.

Код члана другог под а.) поведе се реч о лекарима да ли да и они имају право на трошак или не? па посланик Александер Николајевић по што предходно запита г. председника министарства јесу ли досада доктори имали право на овај трошак када су по округу ишли ради целцовања деце, лечења разних

болести, и секцирања при убиству и од овога доби одговор да јесу, рече, кад г. министар вели, да су имали, ја нисам мишљења да доктори имају тај трошак свакад. Кад лекари излазе у округ ради неке болести као: говеђе куге, срдобоље, и т. п. где општа безбедност то изискује, мишљења сам да у овим приликама имају право на бесплатну рану, али да то право немају и онда кад излазе услед убиства, целцовања или лечења појединих болесника; јер они тада имају особену награду било из касе државне, било од криве стране или од лица рад кога су у округ или срез изашли, а поред тога имају и своју систематичну плату, па по томе не треба једнима о троје плаћати, а једнима скоро нимало па опет живе.

Председник министарског савета министар унутрашњих дела на реч Николајевића узе реч, па каза да Николајевић има право што каже за целцовање и секцирање, за које последње плаћа му се дијурна, али ако због куге или визитације иде по округу, онда треба да му се плати трошак, па с тога мисли да би добро било, да се дода у предлогу, да лекар онда има право на бесплатну рану кад с друге стране нема зато никакву накнаду.

Ковановић вели, да би овој примедби, по његовом мишљењу имало места код члана 14., где се говори који трошкови не спадају на терет приреза, а не овде.

Пошто се са више страна чу, да се о овој примедби говори код чл. 14 председник скупштине стави на гласање хоће ли се оставити да се о овој примедби говори код чл. 14. или да се реши код ове тачке чл. 2, и скупштина већином гласова реши, да

се о умесности или неумесности ове примедбе говори код чл. 14.

Код тачке под б.) посланик Коста Поповић вели, кад гостопримство још код Срба постоји, те по томе архијереји, кад по каноничној визитацији путују имају рану из прихода општина црквених, он је мишљења да се ова тачка изостави.

Срећковић каже: господа владике немају фамилију да код куће оставе те да имајући два трошка и на њу трошити морају, већ све што имају у дому свом, кад по епархији путују, са собом воде, па је он мишљења, да се они у овај ред и не увршћују.

Г. Јаков Павловић вели, да није истина што каже г. Срећковић, да архијереји пошав од куће не остављају у своме двору никога, па да они с тога немају у једно време два трошка — код своје куће и у народу. Па тај навод г. Срећковића имам да кажем ово: српски архијереји, кад полазе у народ поради каноничне визитације воде са собом протосињела, ђакона и ћирицу, а дома остављају барем још 10. лица која они издржавају и то: сиромашне ученике и кућевне послужитеље. Даље, кад браћо, архијереји долазе у народ, они то не чине из неких својих личних рачуна, него једино чине у интересу народа; они бдиду над св. вером и хришћанским моралом, као лица којима је то најсветија и најпоглавитија дужност. Ово ће јасно појмити сваки онај који добро зна, шта је вера и морал за народ. Још ћемо се очититије убедити кад се обазремо око нас на нашу браћу у Аустро-Угарској, Босни и другим местима српским у којима су архијерејски изласци у народ спречени или туђинском самовољом и политиком, или

на жалост из њихових себичних рачуна. Тај поглед на нашу браћу показаше нам жалосне последице због тога што архијереји не обилазе и не надгледају своју паству. Из тога се дакле види да архијереј није обичан путник, него врховни чувар и поглавар наше хришћанске вере; па с тога архијерејско путовање ваља да потпуно доликује његовом високом достојанству. Даље, архијереју није доста имати само два коња, као што неки хоће, он мора имати још четири, због својих путних потреба, због рђавих селских путова и због броја лица која с њиме путују. Па кад се све то узме у обзир а поред тога кад се промислимо, од каквог су важног значаја њихови, изласци у народ, онда ћемо очито увидети, да се архијереји у својим изласцима у народ, брину не само о хришћанској вери, него и о моралу народном, а тиме што нас поучавају у хришћанским врлинама и очински нас спајају у једну братску целину, врше не само св. архипастирску дужност него још чине највећу услугу отачаству и друштву, јер шаре хришћанске, човечанске и друштвене врлине. На такве дакле племените цели не треба жалити трошка.

Њега у овоме потпомажу Аксентије Ђорђевић и Владимир Ацић.

Срећковић вели, да су га горња господа посланици рђаво разумели. Он вели, није ово рекао за владике ни из које друге цели већ једино из поштовања спрам њих што није рад, да они долазе у једну врсту са практикантима и пандурима власти.

Пошто председник министарства рече: онде, где црква и свештенство дочекују г. архијереје без трошка народњег нека им тако и буде. Онде се само говори

о трошковима које ће народ плаћати. Скупштина на предлог председника скупштине усвоји ову тачку по предлогу владином.

На тачку под в., Павле Поповић предлаже, да овај трошак падне на цркве, које се рачуни и прегледају а не на народ.

Председник министарства каже, кад смо ми сви једне вере и кад је наша и црква, онда не треба ту разлику правити између цркве, општине и народа.

Председник скупштине рече, не би било лено од нас кад би од цркава одузимали оно што им ми дајемо нити треба да ценамо цркву од општине; зато је он за мњење одборско.

Милован Спасић брани мњење одборско па каже, да је у одборском извештају казато да свештена лица имају право на рану из приреза кад путују ради прегледања црквеног имања и црквених послова једино са тога што је општинска и црква, а не кога другог добро.

Министар просвете и црквених дела рече, да се овде говори о трошковима народним т. ј. о опшма, које има народ спосити, а не о личним, па према томе не можемо, вели, ценати цркву од општине, као што је уметно и председник скупштине приметно, већ да остане по предлогу одборском.

На питање председника скупштина већином усвоји предлог одборски.

Код тачке под д. поведе се реч да ли и биров да има право на рану од приреза или не? Ранко Цветковић, Војин Радосављевић и Милија Лазић, предлажу да се даде и бирову рана из приреза; јер га неће кмет ранити. Војин још и то рече, да би-

ров има истина своју плату, али му се ова даје на то што врши у општини послове, а не и за оне што врши кад полиц. власт дође, где често по читав дан ту проведе па не може ни кући да руча или вечера.

Панто Срећковић рече, кад по уставу немају посланици право ни на какву накнаду они који су из места у коме се скупштина држи, онда још мање има право кмет и биров на рану из приреза, па је, вели, мишљења, да им се не да ништа, већ нека се биров рани из плате коју му општина даје, а кмет нека иде кући па тамо и руча.

Председник министарства одговарајући на ово посланику Срећковићу рече, да овај посланик заборавља, да се општине састоје из више села, а овде се говори о главном кмету, који не може ни кући да руча са посла на ком је се можда до заранака бавио, а и биров.

Ивко Остојић каже, да скупштина не треба да се толико бави о бирову, кад му се ништа не плаћа ни при суђењу у општини где се по кад кад до мрклога мрака бави. И он је мишљења да биров нема право на рану из приреза, већ нека се рани из плате коју му општина даје.

Алекса Петковић слаже се са послаником Војином Радосављевићем. А Срећковићу на говор примећува да не стоји оно срањење које Срећковић чини између народног посланика из места скупштине и бирова, јер се посланик бави у скупштини извесно време па иде својој кући, а биров и кмет морају ваздан на послу да проведу, па је право да ту и ручак имају.

Ненад Мијајловић примећувајући Петковићу вели да је мишљења да биров нема право на бесплатну рану, већ нека се рани из плате коју је са општином при погодби углавно.

Јеврем Бојиновић каже, да код њи биров нема никакови трошак већ се рани из оне плате, која му се општином даје, па се по томе слаже са Ненадом.

Анто Пантић вели да је ово увршење биров са раном у кметове и чиновнике нова ствар, којој је он противан, јер биров ни до сада код њи није имао право на бесплатну рану, па му је не треба ни сада давати.

Председник министарства вели, влади је све једно ранио се биров уз кмета бесплатно из приреза или не: али само зна извесно, да ће он онет поред кмета, кад тамо послуша, и ручак имати, па би боље било, да се нареди да му се даде него да и без наређена добива.

Пошто се више нико за говор не јави, председник стави на гласање има ли биров право на рану из приреза или нема и скупштина већином гласова реши да нема као што је о томе и одборско мишљење.

Код тачке под е.) Павле Грковић рече, да он мисли да би добро било да се овде опредељено каже који кочијашни имају право на рану из приреза, да не би начальници узимали пандуре за кочијаше.

Председник министарства на ово каже посланику Грковићу, да се плаћа трошак на онога кочијаша који је дошао са начальником, а не и на онога који је остао код куће па био он пандур или кочијаш.

Ковановић рече да је одбор овај свој рад у договору са владом свршио, па што је записано у извештају, то је предлог владин и за то не треба о томе говорити. Што му и председник министарства одобри, само рече да је се о сензима пребацио.

Скупштина усвоји ову тачку под е по примедби одборској да се „сензи“ са свим изоставе.

На члан 3. и 4. Милован Спасић рече, да не би старешина из буди ког узрока и по својој вољи а и на досаду поједине породице био, ја сам вели мишљења да оба ова члана остану по предлогу владином.

Панто Срећковић каже на члан 4. да он није за то да се рана набавља од меанције, већ од онога који да јевтиније, па је по томе мишљења да се само овде рече о такси на оброк и о лицима која имају право на рану из приреза, а остало све да се изостави.

Милан Ковановић вели, да је пужно да остане и остало наређење које опредељује где ће стан бити, како ће се рана набавити и како ће се квите издавати, јер је то све потребно.

Председник министарства на реч Срећковића каже овако је наређено једино из обзира на то, да се не би појединим домаћинима досађивало тражећи од њих што је потребно, па је вели боље да се ово од механције тражи. А ако се оће да буде и то „где оће“, он од стране владине није противан.

Никола Недељковић вели да је он за то, да се остави лицу које има право на рану из приреза па нека иде где нађе готово и по томе је он мишљења да члан 4. треба са свим изоставити.

Скупштина реши да се члан 3. и 4. усвоје по предлогу владином.

Код члана 5. Здравко Јовановић примети да је много 8 гр. чар. на оброк дати. Он је вели трговац, па руча за 5 гроша, па толико нека се плати и чиновнику.

Војин Радосављевић вели, да није много 8 гр. на оброк, јер се не даје ништа на кревет и доручак. Не ће га нико јевтиније примити.

Председник скупштине рече, кад се у предлогу каже до 8 гр. чар., онда је стављено, да више од 8 гр. чар. бити не сме, а мање где пађе, то ће добро доћи.

Срећковић каже да је мало на оброк 8 гр. чар., па је за то да му се даде дневно 30 гр. чар. па ту му је и па коња.

Аксентије Ђорђевић мисли да би боље било да се одсечно на дан одреди за трошак, а не на оброк. Он је за 16. гр. дневно без трошка коњског.

Известилац одбора г. Каљевић рече, да је одбор при оцени тога трошка имао на уму то, што се на неким местима има квартир бесплатно, а на неким пак нема, с тога је и означно за тамо где има до 8 гр. чар., а где нема ту ће бити 8 гр. чар.

Александер Николајевић рече, овде се не одређује трошак за проста човека, но за чиновника. Чиновнику је више до преноћишта по до јела, па је за то да се да на оброк 8 гр. чар. а он тих 8 гр. на што воле нека употреби.

Ивко Остојић каже, како сада уме г. Николајевић да одређује чиновницима преноћиште, а јуче

кад је било и о варошанима реч није хтео да и варошани плаћају са сељацима заједно.

Члан 5. скупштина усвоји по примедби одборској.

Код члана 6. посланик прото Јанко узео реч па каже, Браћо, на каквом високом ступњу поштовања и уважавања код нашег народа стоје наша господа архијереји; даље како је важна улога њиховог путовања по народу, то је свима нама добро познато, а то је у неколико и поштовани предговорник свештеник Павловић разложио. У томе погледу ја јоште ово кажем: Наша господа архијереји по делу каноничне визитације походе округе своје епархије само треће године. Народ наш уважавајући труд и поштујући високо достојанство својих архијереја, врло их је радо дочекивао и срдечно подносио жртве око трошкова у тим приликама. До данас није било, или бар мени није познато каквога негодовања и тужбе на трошкове, који се чине на дочек госпде архијереја; па за то сам мишљења, да се не одређује никаква такса на ту цел, него да остане по дојакешем. — Хоће ли се пак и архијерејски трошак у споменутим случајима да таксира, онда сам одсечно за то, да такса буде и архијерејима колико и г. митрополита, јер и архијереји вршећи посао каноничне посете, онолику свиту узга се имати и трошкове сносити морају, као год и г. митрополит.

Њега у овоме подномажу Периша Вуковић, Ђоста Поповић и Аксентије Ђорђевић што се тиче тога да се изравнају архијереји са г. митрополитом, јер Аксентије вели кад су изравнати капетан и кмет, онда треба да се и они у том трошку изравнају.

Г. Јаков Павловић каже, да митрополит мора имати већу плату, јер је у престолници изложен већем трошку, што сваки отменији странац посјети га, на ваља да га представник српске цркве, онако дочека како личи поглавару српске цркве. Даље рече, митрополит мора да издржава о своме трошку и значајан број лица, кад се држе седнице архијерејског сабора и апелаторијске конзисторије. Осим тога сваки сиромаш са стране или одавде прво код њега сврати, па митрополит мора не само из хришћанске дужности да помаже оскудне, него још ваља, да на себи покаже свима нама пример добротности, а то ће моћи да учини, само ако има средстава. Такав високи положај митрополита одређују и црквени канони. Према свему овоме морају бити значајни и велики издатци митрополита кад је и у народу; јер осем свега овога мора имати при служењу већи број лица него неко обично свештено лице.

Председник министарства одговарајући на ово каже: „Ја уважавам разлоге г. Павловића, но ово се више тиче плате г. митрополита, но трошка, о коме је сада реч. А што се тиче овога трошка, вели, кад г. архијереји путују у 3. године једном ради ове каноничне визитације као што рече г. прота Јанко, те је по томе тај трошак мала ствар и он је да се архијереји са г. митрополитом изравнају, но само да им се даде по 4 дук. ц. дневно.

Председник скупштине стави на гласање то питање, оће ли да се у трошку изравнају г. архијереји и г. митрополит или не? па ће се после о количини трошка говорити, што скупштина усвоји и знатном већином реши да се изравнају.

По том председник скупштине стави на гласање: оће ли да им се одреди дневно по 180 гр. чар. као што је одбор за епископе казао или 240 гр. као што је навео за г. митрополита и скупштина знатном већином реши да им се даје по 3 дук. ц. дневно.

Овде је г. министар унутрашњих дела због слабости изишао из скупштине а остаде г. министар финансије да га у претресу овога закона даље заступа.

Г. Живко Педић мисли да би боље било у другој точки тога члана наредити, да се за стан архијереја брине месни кмет са свештенством, но одбор општински, јер је често тешко одбор саставити, но ово скупштина не прими.

Г. министар финансије предлаже, да се у трећој точки избрише реч „најдаље за месец дана“ па да остане „он ће за месец дана поднети и т. д.“

Скупштина прими члан 6 по предлогу са изменом предложеном од стране г. министра финансије да се реч најдаље изостави и да се како архијерејима тако и г. митрополиту кад по каноничној визитацији путују плаћа дневно по 180 гр. чар.

На члан 7. Аксентије Ђорђевић примети да је он мишљења да се та квита преда повериоцу а не кмету, јер кад се даде кмету онда поверилац нема никаквих доказа у рукама.

Г. министар финансије на ово примети, да ово није ствар законодавства. Поверилоц нека се стара сам за доказ како зна према закону, ако му треба.

Скупштина не прими примедбу Аксентијеву, већ члан 7 и 8 усвоји по предлогу владином, са изоставком речи „бирова.“

Код члана 9. Стојан Бркић на примедбу одборску „да пандур сам изда квиту, кад се случајно кмет у месту не би десио“ примети то, да би по његовом мишљењу боље било да ову квиту изда који одборник, но сам пандур.

Њега у овоме, да пандур квиту не издаје, потпомаже Алекса Петковић с тим додатком, што се може, вели, десити да је пандур неписмен, па мора тражити кога да му квиту напише, већ је он за то, да у оваком случају издаје квите сам механиџија, код кога је трошак учињен.

Скупштина ово не прими, но усвоји члан 9. са примедбом одборском да пандур сам изда квиту кад се кмет у месту не деси.

За члан 10. рече г. министар финансије да се скрати од речи „са којима ће се поступити према одредбама члана 13“ па да само у чл. 10. остане: „ове признанице и спискове кметови ће чувати као исправе.“

Свештеник Миладин Мартиновић предлаже да се ово из члана 10 што г. министар каже да остане у важности дода чл. 9. па онда да се чл. 10. са свим изостави, што скупштина једногласно како горњи предлог г. министра тако и посланика Мартиновића усвоји, те по томе члан 10. опада.

Код члана 11. а према примедби одборској Ненад Мијанковић вели, да он није за то да се овај посао повери кмету те да млађи старијег контролише, већ да се то повери ономе кога општина одреди.

Милија Лазнић и Павле Грковић кажу да су они за примедбу одборску, јер, кад се поверава кмету већи посао, као што је скупљање данка и толаци новац, зашто да се ово не повери.

Скупштина одбаца предлог Ненадов и усвоји члан 11 са додатком примедбе одборске.

Чланови 12. и 13 по јучерашњем сагласију скупштине са владом одпали су. Посланици Здравко Јовановић, Анта Панчић и Милан Ђирковић мисле да не треба члан 12. да одпадне из почетка до по 2. гр. и 20 п. чар. пол. год. Но кад председник скупштине рече, да је ова ствар т. ј. ово, што се у члану 12 вели, за шта су именована три посланика мњења да остане у сили, решено самим чланом првим, где је казато „по досадањем обичају“ и скупштина се са овим задовољи.

У члану 14. код тачке 5. поведе се реч, да се овде што нареди односно лекара по предлогу Александра Николајевића, па Милован Спасић рече из узрока тога што смо у докторима оскудни, што их имамо који под контрактом служе, а до сада су имали трошак, па могу службу одказати, ако им се то одузме ја сам мишљења да им се трошкови признаду кад пелцовања ради по народу иду.

Известилац одбора г. Каљевић пита скупштину да ли је сада обичај да се трошкови лекарски подмирују прирезом онда кад они пелцовања ради путују, и пошто скупштина готово једногласно каза да су се подмиривали, он рече, да би према јучерањем закључку скупштине излишно било водити реч о томе ваља ли и у напредак чинити као и досада или не.

Владимир Аџић је за то, да се лекару само пелцовање изузме а остали изласци не.

Мато Карамарковић потпомаже Аџића, а поред тога још наводи да се код нас и онако лекари мучно находе, а кад им се још одузме трошак што је народ

подносио те почну о своме трошку путовати, онда ће бити још горе. Зар један народ треба толики свој подмладак, децу своју, да излаже толикој несрећи, која их од пецловања извесно снаћи може за љубав незнатног трошка према цели која се пецовањем постизава. Он је да имају трошак као што су га и до сада имали.

Карамарковића у овоме потпомаже Милован Спасић, Ивко Остојић, Павле Грковић, Никола Симић и још више њих посланика.

Александер Николајевић на говор г. Карамарковића вели, да лекари при пецовању деце до сада су имали у вароши по цванцик од детета, а по селима по 2 гр. и рану. Ово је њима много, јер они имају плату из државне касе, па по томе нестоји оно што предговорник г. Мато и његови једномисленици држе, да онда, кад лекари трошак из приреза немају, не ће на пецовање излазити кад они то као чиновници под извесном платом морају чинити, па хтело им се или нехтело.

Карамарковић обара наводе Алек. Николајевића и доказује да ће ништава уштеда много скупље стати народ што се тиче здравља и живота његовог подмлатка.

Ранко Цветковић подпомаже мишљење посланика Николајевића. Он, вели, да лекарима не треба плаћати трошак приликом пецовања деце, зато што држи да је њима доста награде за тај труд што наплаћује на свако пецовано лице по 2 гр. чар., јер је вели лекар из његова среза од једном однео преко 10.000 гр. чар.

Арсо Лукић, вели, да је он за предлог г. Ка-

рамарковића и по томе држи да лекарима не треба ништа крњити. Г. Николајевића је, вели, руководило при предлогу сигурно то, што је округ пожаревачки (из ког је он) велики, где је извесно већи и приход, али није тако свуда.

Председник скупштине ставља на гласање предлог посланика Николајевића, према предлогу владину, да ли да се односно лекара прави разлика у трошку из приреза или не? Скупштина знатном већином усвоји овај 14. члан у свима његовим тачкама по пројекту владином.

Чланове 15 и 16 прими скупштина једногласно по предлогу владином.

Код члана 17. посланик Јован Новаковић и Петар Катић, веле, да су они мишљења да се трошак овај, који дужник има плаћати одма од овога и наплати, а не од повериоца, па после да се овај обраћа власти и наплату тражи, те да власт опет тога ради излазити мора.

Посланик Недић каже посланик Новаковић и Катић држе да се ово говори о оним трошковима, који се имају наплатити приликом извршења пресуде. Он држи да се ово односи на друге трошкове између повериоца и дужника као што се може догодити при удејствоввању какове забране или пописа, кад се нема никакова осуда да изврши, а где постоји одсуда, ту се разуме да ће ју власт у свему и извршити.

Известилац одбора г. Каљевић и посланик Ранко Јовановић мисле да се овде разуме поверилац оно лице, код кога је власт извесни трошак у званичном раду учинила.

Г. министар финансије рече како овде једни разуму повериоца меандију, код кога је трошак учинио, а други повериоца дужникова, предлаже да се како о овом тако и члану 18. за сада ништа не говори, но да се даље продужи претрес члана 19. док се он са владом о овоме споразуме, па ће поднети формалну редакцију. А како међу тим и 12 сата прошло беше, председник скупштине закључи седницу и заказа други састанак сутра 8 сата пре подне, те да се продужи даље претрес овога пројекта од чл. 17.

Председник скупштине,
Ж. Карабиберовић.

Секретар,
Мил. И. Прокић.

Опуномоћени подписници:

Алекса Петковић, Никола Симић, Димитрије Миловановић, А. С. Николајевић, Стојан М. Бркић, Касијан Н. Стојшић.

САСТАНАК XII.

у четвртак 22. Септембра 1871. год.

Преседавао председник.

Живко Карабиберовић.

Број 61.

Писеуствовали су г. г. министри: министар финансије, просвете и црквених дела и правде.

Број 62.

На овом састанку било је 105 посланика. Посланици Јелесије Павловић и Сава Милојковић болесни су.

Број 63.

Председник скупштине каза, да ће се идуће^Г састанка да прочита протокол пређашњег састанка како би се јуче почета ствар могла цела да прегледа и да се види како је свршена, тиме се скупштина задовољи.

Број 64.

Секретар Јован Бошковић прочита молбу посланика Павла Самуровића, којим он је молио за одсуство до свршетка скупштинске радње поради својих послова.

Скупштина одобри захтевато одсуство.

Број 65.

Миле Дамњановић рече, да је пре неки дан поднео скупштини један предлог, који је скупштина једногласно усвојила и дала га законодавном одбору да га он претресе. На како тај предлог још у одбору није претрешен, а он је дознао да су у Лозници позатварани неки ниткови, да их и овде има и да ће их бити и по другим варошима и варошицама; па да се то отровно семе не би растуривало по народу, предлаже скупштини да реши, да тај предлог закона одмах дође на ред у одбору, а влада да се умоли, да овај закон изађе док је скупштина на скупу.

Милан Ковановић као председник законодавног одбора извештава скупштину, да је одбор за законодавство још у почетку узео у посао предлог закона о пороти и да с њим још није готов, а скупштина ако хоће да одбор остави започети посао, он

ће узети у претрес предлог посланика Мила, а иначе да ће то учинити кад сврше казати посао.

Миле Дамњановић држи, да је његов предлог између понајважнијих, па захтева да што пре дође на ред.

Алекса Петковић признаје, да је Милов предлог врло важан и потребан; али кад је у одбору почет да се претреса предлог о пороти, мњења је да се Милов предлог одмах у претрес узме, чим се сврши онај о пороти.

Александер Николајевић каже, да има закона, који одређују казне за оне људе, о којима Миле вели, па за то да се у одбору ради по реду, а да се не прекида почети посао.

Председник уписа скупштину, хоће ли се да ради у одбору по реду или да се мимо реда узме у претрес предлог Милов.

Скупштина реши: да се предлог Милов узме у претрес по реду, чим се сврши закон о пороти.

Број 66.

Председник скупштине каза, да ће се сад да настави саветовање што је прекинато на јучеравем састанку.

Г. министар финансије пошто каза, да је г. председник министарства болестан и да ће га он сад у овом заступати, узне напред реч, да да објаснења од стране владе, да се оно место у члану 17, које је у прошлој седници разно тумачено, а имено, гди се о повериоцу говори, онако разуме, као што у тексту и стоји, то јест, ту се разуме повериоц који тражи извршење пресуде над својим дужником или зашт за осигурање свог дуга. Према овом објаснењу смисла

реченог члана, вели г. министар, да може скупштина приступити решењу истога.

Јован Новаковић хоће, да се трошак одмах наплати, па остатак од наплате да да повериоцу.

Сима Несторовић формулише исправку у члану 17. овако: а о трошковима, који падају на терет приватних лица, среска ће их власт одмах наплатити и оном предати, код кога су учињени.

Председник скупштине каже, кад је пресуда извршена да ће се одмах да наплати трошак од ког треба, али кад је питање о занту, онда се мора трошак да наплати од повериоца, па да му се да квита на исти, те да га он после од дужника наплати

Ненад Мијаиловић вели, да је повериоц узео интерес дужнику и да се је тиме наплатио за трошак, који се чини, па хоће да овај падне на повериоца а никако на дужника ако у дужника нема.

Александер Николајевић објасњава, да по закону крива страна мора да плати трошкове, а дужник је крива страна кад је осуђена на плаћање, па онда нека и он плати.

Димитрије Јовановић разликује случај, кад дужник има да плати цео дуг, таксе и трошак, од случаја, кад дужник не може то све да учини; кад је други случај, то јест, кад дужник не може све да плати, онда по закону мора да се наплате све таксе, па што остане даје се повериоцу у име исплате дуга.

По члану 17. трошкови ће се као и таксе одмах да наплате, па остатак даће се повериоцу са квитом од трошка, који он може у свако доба да наплати од дужника, кад овај узмогне платити.

Миле Дамњановић жели да се све то боље изјасни у члану 17. што се тиче повериоца.

Васа Мадаревевић жели, да се члану 17. дода ово: ако се немогне онда наплатити трошак од дужника, да се повериоцу преда квита.

Мата Карамарковић мисли, да ће се тиме отворити пут парничењу, од чега треба одвраћати људе, па каже, да је боље да повериоц чека и тек кад се сврши главна парница, ради које је повериоц излазак чиновника изазвао, онда да се и о тим трошковима реши.

Милан Стојић слаже се са говором Мадаревевића и неће да се праве два посла. Нека власт наплати све, а ако нема нека одмах преда повериоцу квиту од трошка.

Милан Брачинац приповеда, како је њему у механи среска власт дала једну квиту од таквог трошка при извршењу пресуде, па он није могао исти трошак после да наплати.

Панта Срећковић обавештава Брачинца да се квита неће давати механицији, по повериоцу, па каже да је било овог закона, да му не би могло ништа да пропадне; да је пројект добар, као што је рекао и Јовановић.

Павле Грковић пристаје да трошкове одмах плаћа повериоц, где је ствар неизвесна, па после нека он тражи од ког треба, али где је пресуда извршена, да се одмах трошкови наплате од дужника.

Милосав Трифунац каже, да је Јовановић врло добро разложио ову ствар, и да не треба више о њој говорити.

Јова Новаковић пита, ко ће да плати трошак кад је повериоц управа фондова.

Димитрије Јовановић по дозволењу скупштине повтори свој први говор, те даде одговора Новаковићу.

Г. министар финансије каже, да би се оба разна мишљења у овом питању извирала кад би се члану 17. после речи приватних лица додало ово: „ако се не би могла одмах од дужника наплатити“, него се у том случају од повериоца наплате, а после речи: „плати“ у последњој тачки поменутог члана: „а повериоц ће се за наплату овог дуга обратити полицајној власти да му ова наплату извршителним путем удејствује“ — а кад се речени члан тако допуни, да се члан 18. може изоставити.

Скупштина усвоји ову исправку чл. 17. и изостави члан 18.

Члан 19. прима скупштина по предлогу владином.

По прочитању члана 20. известилац одборски по захтеву скупштине прочита мишљење одбора да се истом члану дода четврта тачка, која да гласи овако: „Кад кметови са својим општинама надгледају грађење и оправљање општих путова и пограничне оgrade.“

Павле Грковић пита, хоће ли се у будуће плаћати среским властима трошак и кад донесу у окружну варош данак, спроведу кривца, или пошљу пандура за пошту? или ће то да однадне према тачки а.) члана 20.

Живко Недић жели, да се члану 20. тачки а.) дода, да и окружни начелници кад иду у срезове

да контролишу рад средњих власти, недобијају никакве трошкове, јер и они то чине по својој званичној послу.

Милан Ковановић хоће, да у члану 20. тачка 4. набраја само она два случаја, него да се каже у опште, кад год вмет иде са својим народом да ради неки народни посао.

Милован Спасић је противан жељи Живка Невића, јер окружни начелник иде да контролише своје подчињене власти, што је у корист народа, а средњи старешина долази на позив да му се што саопшти и каже. Слаже се пак са Ковановићем, да вмет недобије трошак, кад иде са својим народом на посао.

Мата Карамарковић пристаје на разлоге Спасића, само иште да се средњим властима плате трошкови, кад дођу у окружну варош те донесу данак, пошљу пандура за пошту и спроведу кривца, јер се то и досада плаћало.

Скупштина усвоји тачке под 1 и 2 у члану 20 по предлогу владином, а трећој тачки реши, да се дода ово. „И у опште кад иду ма на какав посао са својим народом.“

Г. министар финансије предлаже, да се на свршетку овог закона каже, да ступа у живот од 1. Новембра текуће године; јер од тад почиње рачунска година.

Милан Брачинац жељи, да се каже да овај закон важи само за годину дана док се не сазна права сума целог трошка, те да се после реши, како ће се плаћати; јер је тако пређе речено.

У овом су смислу говорили и Ненад Мијановић, Радован Милошевић и Аксентије Ђорђевић.

Председник скупштине вели, да ће идућа скупштина бити сигурно пре 1. Новембра и тако ми не ћемо моћи да сазнамо дотле цифру годишњег трошка, нити би могли омах идуће скупштине да изменимо овај закон; осим тога, вели, ми смо изабрани на три године, па знаћемо ваљда шта смо радили и говорили а видићемо и какав је закон у пракци, па ћемо га изменити и дотерати онако како нађемо да ће бити најбоље.

Димитрије Јовановић доказује, да нема земље у Европи, у којој се при издавању каквог закона прогласи, да тај закон важи само за годину дана. Нико не може другог да ограничи докле ће га везати закон, нити може напред да зна, какав ће да буде закон, што се издаје, док се његова ваљаност практиком непокаже, и онда, ако је добар, остаје у важности, а ако је рђав, он се укида.

Јаков Павловић подпомаже говор Јовановића и каже, да је скупштина све чланове овог пројекта примила, а питање, што је он изнео, да се тај прирез разрезају на целу земљу, да ће се решити док видимо, какова ће цифра његова да буде.

Г. министар правде каже, да нема никакве практичне вредности такво ограничење, којим би се наредило, да неки закон за извесно време може вредити; јер законодавна власт не може да ограничи себе, да постојећи закон у течају времена не сме изменити. Народна скупштина у сагласју са владоцем могу кад год нађу за потребно постојеће законе мењати и нове издавати; а ако би се желело да нека на-

ређења не постану закон, докле се њихова вредност у пракци не огледа; онда се закон не вотира, него се законитим путем може да овласти влада, да постави извесна правила, која ће вредити до првог састанка законодавног тела, па тек по том према успеху тих наређења да се и закон изда.

Председник скупштине каже, да смо ми рекли ономад, да ћемо овим законом, којим се одређује ко има право на трошак и колико може да потроши, учинити само пробу, па кад сазнамо праву цифру свега тог трошка, да ћемо се договорити и решити, оћели се тај трошак прирезом плаћати по срезовима и окрузима, како је где учињен, или ће да се разреже на сву земљу, па да га сви подједнако плаћамо.

Скупштина једногласно усвоји ову изјаву председника и закључи да она уђе у протокол, и закон да важи од 1. Новембра ове године.

Број 67.

Секретар Јован Бошковић прочита адресе из Раче, од народа среза лепеничког, из Лознице, од народа среза мачванског, посаво-тамнавског и Шапца, у којима се изјављује скупштини захвалност на адреси коју је намесништву поднела, изражава жеља, да скупштина у сагласности с владом сврши своје послове на задовољство народа и у свима се узвикује живио наш млади књаз Милан, живели његови намесници, живео народ српски.

Скупштина све ове поздраве одпоздрави са живио.

Број 68.

Секретар Јован Бошковић прочита указ намесништва, којима се овлашћује г. министар просвете

и црквених дела да поднесе скупштини сједујуће предлоге:

1. предлог, како да се по показаној потреби замену §. §. 28, 31 и 39, други и трећи одељак закона о уређењу велике школе од 24. Септембра 1861. године (збор. XVI. стр. 75).

2. У цели поболшава стања учитељског и учитеља основних школа, како да се у постојећем закону уређења основних школа од 11. Септембра 1860. год. (збор. XVI. стр. 54.) у §. 17. последња два одељка што се тиче плате по класама и у §. 20. тачка под 1. односно издржавања земаља.

Председник по одобрењу скупштине предаде ове предлоге законодавном одбору.

Број 69.

Никола Симић захтева да се састави одбор, који ће примати предлоге посланика и испитивати их.

Председник скупштине каже, да има неколико предлога посланичких код њега, који нису онако формулисани како прописује закон о пословном реду, па да је и сам мислио, да потражи пристанак владе, те да се образује одбор, који ће све те предлоге да формулише онако, како закон каже, па тек онда да иду надлежним одборима.

Скупштина хоћемо.

Арса Лукић вели, да је г. председник министарства казао, да се установи одбор, који ће прегледати све лањске предлоге, па што није узаконено, да се одвоји и преда одборима како се не би новим предлозима, који су и дане били, излишан посао задавао, па тек кад се то сврши, да се види, шта још треба прегледати.

Председник скупштине обећа, да ће се постарати да ту ствар са владом сврши, тиме се скупштина задовољи.

После тога рече председник, да ће идући састанак бити 24. овог мес. у 8. сати пре подне.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

С. Живковић.

Опуномоћени потписници:

Димитрије Миловановић, Алекса Петковић, Никола Симић, Касијан А. Стојшић, А. С. Николајевић, Стојан М. Врећ.

САСТАНАК XIIII.

у петак 24. Септембра 1871. год.

Председавао

Живко Карабиберовић.

Број 70.

Овај је састанак отворен у 9½ сати пре подне, на коме је било 101 посланик. Милорад Цајковић. Аусентије Протић, Јелисаје Павловић нису дошли због болести, Никола Недељковић је због болести одпуштен кући, Каљевић због смрти зетовљеве није дошао, а остали се налазе по ранијем решењу скупштинском на одсуству.

Од министара били су председник министарског савета министар унутрашњих дела, министар правде, министар просвете и црквених дела и министар финансије.

Број 71.

Председник скупштине јавља, да је сад на реду да се чита протокол од XI и XII састанка и замоли скупштину да их саслуша. Пошто исти беше прочитан скупштина их усвоји са малим приметбама.

Број 72.

Пошто протоколи беше прочитани и усвојени председник скупштине јави да му је предао г. министар финансије указ намесништва књажевског достојанства, којим је овлашћен да поднесе народној скупштину пројект закона о окружним штедионицама са предлогом штампаним у 120 комада, и замоли скупштину да тај указ саслуша, који секретар Јовановић прочита, а потом по један пројект истог узму посланици.

Даље рече председник скупштине да су му дали написмено молбу: Никола Недељковић, којом моли скупштину да му дозволи да због слабости може одсуствовати за цело време овогодишњег рада скупштинског, те да иде кући и тамо се лечи. Радосав Милијћ и Милосав Трифунац којом траже због својих пренеотложних трговачких послова по 20 дневно одсуство, и замоли скупштину да исте молбе саслуша.

Ове молбе прочита секретар Јовановић и скупштина свој тројци тражена одсуства одобри.

Затим прочита секретар Јовановић поздрав од народа среза бугар-моравског округа алексиначког, којим се честита скупштини рад и слога. Овај поздрав прими скупштина са одзивом „живили“!

Број 73.

Затим председник скупштине рече, да је се он споразумео с владом за одбор, који има да прегледа

и формулише предлоге појединих посланика на позива скупштину да исти одреди.

Милосав Трифунац и Алекса Петковић предлажу, да се одреди у тај одбор из сваког округа по један човек, јер ће ови боље знати нужду представити.

Њих у овоме подпомаже Дина Цанковић, па вели, да је и он за то, да се овај одбор састави из поједног посланика из округа како би били ти предлози једногласни.

Ивко Остојић каже, да он није зато, да се одреди из сваког округа по један, већ је за то да у овај одбор дођу и чиновници као звалци закона.

Председник скупштине каже, да он држи, да би најбоље било, да се остави њему и подпредседнику до после подне, те да се они споразуму и кандидирају људе за овај одбор из оних лица, који нису ни у једном одбору, и то скупштина усвоји.

Број 74.

По овом председник скупштине јави, да је сада на дневном реду претрес предлога закона о изменама и допунама у закону о правозаступницима и позва известиоца одбора Марка Лазаревића да извештај прочита а скупштину да исти саслуша па примети шта има.

Пошто извештај одбора прочита тај извештај у прилогу под % који гласи овако:

Одбор за законодавство расмотрио је пројект закона измена и допуна у закону о правозаступницима и нашао је да ове измене и допуне наведеног закона одговарају потпуно потреби и народној жељи која је и на скупштини прошле године изјављена јер

овим пројектом не само прописују се строжији услови, који су пужни те да ко јавни правозаступник постати може, но оставља се да могу и она лица која нису јавни правозаступници друге на суду у грађанским и трговачким споронима заступати, те се тиме оставља могућност грађанима да се у потреби немо-рају држати само јавни правозаступника, но да могу узети и друго какво лице, да га на суду заступа.

Па зато је одбор већином гласова седам према два нашао, да овај пројект закона треба усвојити потпуно како је предложен с тим само да се §. 6. предстојећег пројекта дода после речи *награде* овај став: *осим случаја (§. 7) гди нема два правозаступника.*

Даље да се редакција овог пројекта исправи у томе, да се замена последње тачке §. 19. стави после дотака §. 7 овог пројекта.

На овај додатак §. 6 и исправу редакције пристао је и г. министар правде, и секретар Јовановић прочита предлог за додатак §. 3 после тачке 2. Посланик Дина Цанковић предлаже да се предходно прочита читав §. из закона, па онда његов додатак што, вели, има их који незнају шта је тамо, па немогу о додатку дати своје мишљење и пошто се чу са више страна треба читати, председник скупштине рече да ће се читати. Пошто секретар Јовановић прочита §. 3 цео, а извештај Лазаревић пројект додатка, скупштина једногласно усвоји исти додатак по пројекту владином.

Замену §. 4. одељак први скупштина једногласно усвоји.

Код другог одељка извештај одборске мањи-

не Касијан Стојишић бранећи мишљење мањине наводи како је потребно да сви, који оћеју, да су правозаступници, да положе испит правозаступнички, јер се, вели, може догодити, да и вајученији по нешто незнају, па нека се на испиту покаже сваки каки је и шта вреди. Њега у овом подпомаже Павле Грковић са додатком, да без испита може министар поставити кога хоће.

Министар правде одговарајући на навод Касијанов и Грковићев и на њихово мњење као мањине, вели, да је по садањем предлогу дозвољено, да може министар од досадањег закона одступити и дати право на правозаступништво и онима који нису испунили све што је за редовне наређено, т. ј. да не морају испит полагати, а то је зато наређено да се неби догодило да морају испит полагати и професор права, који је толико година право предавао и законе коментирао или начелник министарства који је зналац закона и дошао да испит полагају код слабији, кад су код њега сва остала потребита својства као: знање закона, поштење и т. п.

Панто Срећковић говори противу мишљења мањине одборске и наводи, да је излишно захтевати од онога који је право, по пропису закона свршио, да испит полагаје, кад је он такви у школи редовно положио, па би се овим испитом чинило оно што је већ једном учињено. Он је мишљења да се ова замена прими по пројекту владином.

Владимир Хаџић вели, ја би био зато, да се овај ред људи укине, а то зато што се овога посла већом части примају они људи које мрзи радити у државној служби па се примају овога рада, како би

лакше око себе могли прикупити републиканце и комунице, али кад се без ових људи бити не може у уставној земљи, он је да сви испите морају полагати.

Милан Стојић је за то, да се овај ред људи укине, јер је се на више скупштина изјавило да се тај ред људи неће.

Нека се остави народу да он сам може узети кога хоће да га заступа, па ће ово принудити и оне, што су сада адвокати, да буду поштени, те тиме да се народу препоруче.

Председник министарства каже, у уставној земљи и где се непрестано писмени закони издају као што је код нас не може бити без овога реда људи. Оно је заиста онако као што каже посланик Стојић да народ виче противу реда правозаступничког, али виче зато што рђави од њи неврше своју дужност како закон прописује. Једно се зло горим непоправља, већ се лечи на други начин. Тај је начин овај који је сада предложен, да би се овај ред људи ограничио на боље људе, и да би они своју дужност боље вршили. Што се у садањем предлогу чини изузетак, да може министар неке зналце закона и без испита примити за правозаступника, то је једино учињено онога ради, што је његов друг министар правде казао, па и он држи да би требало усвојити предлог владин, те да се не нагоне људи, за које се напред зна да су зналци закона, да испите полагају, а најпосле ако се хоће може се овај начин постављања адвоката изоставити, па да остану само прва два т. ј. полагањем испита и по самом закону пошто је ко провео у судском звању извесно време.

Алекса Петковић и Анто Панчић кажу, да су

за предлог владин, који је и већина одборска примила, јер се њиме задовољава и једна и друга страна.

Дина Цанковић је за предлог владин, а уз то још примети, да код неких окружних судова не примају оно, што није од јавног правозаступника написано; а то је овим законом поправљено. Њега у овоме подпомаже посланик Радовић.

Посланик Глигорије Брајковић вели, да су код нас нужни адвокати тим још пре што ће скоро код нас ступити у живот и закон о пороти, где ће баш овај ред људи требати. Он је за правозаступнички ред, но само да се постављају правници и ти да морају полагати испит у великој школи пред професорима велике школе.

На ово министар правде одговара посланику Глигорију, да ово не може бити да се ови испити полагају пред професорима велике школе, једно зато што су ови кандидати пред професорима једном испит положили, а друго и за то што су ови испити у школи друге природе, а друге опет они, које полагају они који желе да буду правозаступници.

Јован Новаковић је зато да професори права и начелници, ако су правници, неполажу испит, а остали сви да полагају да не би министар провунштао и друге без испита.

Мато Карамарковић је за пројект, јер се може десити да би који судија, који је као овакови био у суду 1. или 2. године, па би рад био бити правозаступник, а зналац је закона, зашто да се закрати министру да може и овакве људе постављати за правозаступника без испита. Њега у овоме подпомаже Ранко Јовановић.

Пошто се више нико за говор нејави, председник скупштине стави на гласање хоћеду ли и они испите полагати, за које је министар уверен да су зналци закона или не? Скупштина већином реши да се одељак други овога §-а изостави, па да се ова замена састоји из самог првог одељка овог §. 4, а други да се сасвим изостави.

Код замене § 5. Касијан Стојинић и Павле Грковић кажу, да су они као мањина одборска мишљења онога, које су тамо изложили, зато, да не би правозаступници били деловође и књиговође појединих банаки где би ово сматрали за главно занимање, па би своју дужност правозаступника пренебрегавали.

Димитрије Јовановић каже, да је ово што мањина одборска хоће, наређено у првом ставу кад се каже „*никакоу радњу на своје име имати*“, па зато мисли да овом §-у не треба ништа више додавати.

Председник министарства, вели, стоји оно што каже Димитрије Јовановић, а могло би се узети и оно мишљење мањине, да не би ко казао, да извештај посао неради на своју руку. Да би се ово добро разумети могло, ако би се узаконило оно што мањина предлаже, онда би требало ради веће јасности да се дода „ни код другог у служби бити“.

Арсо Лукић подпомаже предлог министра председника, па каже да је и он да се ово што г. министар предлаже дода, но само је још тога мишљења да се у протоколу примети, да они не могу бити званичници банаки под извесном платом.

Председник скупштине каже, да је он зато, да се ово ограничење непростире само тако далеко те да адвокати немогу бити чланови управног одбора

код банке и других подобних удружења и њени адвокати.

Предлог посланика Арсе и председника скупштине подпомаже и председник министарства и предлаже да се сво у протоколу прибележи. Што на позив председника скупштине скупштина усвоји и тако остаје да правозаступници могу бити чланови управног одбора банкиног и њени адвокати.

Милан Ковачковић и Маџаревић бране мишљење одборске већине. Они хоће да се дозволи правозаступницима да могу поред свога адвокатског посла на поштен начин још што зарадити, али не само на штету свога правозаступничког рада, јер веле, кад су законом онако ограничени, не треба их и у овоме спречавати да још што поштено привреде кад могу, па нека буду и званичници банџине.

Арса Лукић каже, званичник је банкин раденик као што су и остали раденици, који врше приватне послове ка своју руку, па вели, кад би се ово дозволило правозаступнику, он би радећи овај посао пренебрегавао правозаступнички на штету онога који га потребује.

Анто Панчић је зато, да правозаступници немогу никакви посао одржављати, па ни у самој банки.

Васо Маџаревић каже, ако и радњу какову на своје име раде, па власт, која је позвана да то контролише, гледа и ћути, онда је бадава што је закон написан кад га неће да врши онај коме је у дужност постављено. За адвокате је написан закон и у њему су одређене вазне за оне, који своју дужност

неврше како треба, па ће га надлежно лице натерати да своју дужност врши по закону; зато сам за предлог.

Ненад Миџановић је зато да им се дозволи радња по предлогу.

Милан Ђирковић је да им се дозволи да могу радити све. Њега у овом подпомаже Радован Милошевић.

Миле Дамњановић каже на неколико скупштина најављено је да се тај ред адвокатски укине, па и сама велика скупштина зато је била, па према томе и он би био за то, али кад се без њих не може, онда нека су баш адвокати и само то да раде а друго ништа.

Пошто се више нико непријави за говор председник скупштине стави на гласање хоће ли се дозволити правозаступницима да могу бити код приватних у служби или код каквог друштва под извесном платом, скупштина по свршеном гласању са 52 против 44 (јер су остали на овом састанку бивши без гласања на пољу били) реши, да немогу, и тако да се замена § 5. прими по предлогу са додатком после речи на своје име имати, *„ни стојати код каквог друштва или приватних у служби под платом.“*

По свршеном доведе претресу ових измена и допуна председник скупштине прекиде седницу у 12¼ по подне и заказа продужење ове седнице у 3 часа по подне.

Број 75.

На продуженом састанку по подне у 3 сата код замене § 6. Дина Цанковић рече, да је он за мањину одборску.

Арса Лукић каже да је он противан мишљењу одборске мањине, а то са тога, што је код § 5. казано да јавни правозаступник не може ништа друго радити. Сад вели кад би се овде дозвољило да и други могу радити за награду, онда би сви ови који су сада јавни правозаступници ово право напустили, па би се латили посла пискарачког што би извесно било да би се овај ред људи уништио што никако не сме бити.

Павле Грековић каже, да је мањину руководило при одвајању мишљења то, што кад би без награде било, неби нико никог ни заступао, па би онда опет остало по староме, те да правозаступници уцењују људе како хоће код § 66. закона о правозаступницима.

Известилац одборске већине Лазаревић одговара на ово Грековићу и каже да ће се по § 66. казнити само онда кад тужба буде, а ако нема тужбе неба им тако и буде.

Васо Мацаревић и Јован Новаковић слажу се са Арсом Лукићем, па кажу да код награде неправозаступника неће ни један зналац закона и поштен човек у овај ред људи ступити, нити се подвргавати испиту, кад може заступати и без испита са наградом.

Дина Цанковић каже, да је остављено суду на вољу, да може онде, где ко 4 пута кога заступа забранити заступање, а кад ово буде, онда је по старом. Он је за мањину одборску.

Ивко Остојић и Ненад Мајановић кажу да су за већину одборску.

Панто Срећковић каже да је он за предлог владин са приметбом одборском, а никако не може

бити и зато да се овим приватним заступницима даје награда. Но даље рече да он мисли да би требало још и ово додати да сви заступници приватни имају извесну радњу и своју кућу како не би овај рад прешо у руке безкућницима и пискарашима, који никаквог другог занимања немају но једино седе пред судом па пискарају, људе варају, и на парнице навлаче, које нас и онако удавише.

Милосав Вукомановић је да се даде награда и неправозаступницима, но да им се иста таксира.

Периша Вуковић одговарајући Лукићу каже, баш нека и оставе јавни правозаступници свој посао, па нека се привате другог, он је опет за награду и неправозаступницима и то оних који су поштени, а не и пропалица и неваљалаца, јер није за ово да у једном округу буду само два адвоката ни да глобе људе како хоће.

Председник министарства каже, ми хоћемо да стапемо зду на пут и да спречимо неспособне па да тражимо добре људе за правозаступнике. Добри правозаступници неће да ступају у овај ред правозаступника под оваковим условима па онда шта наступи, — долази то, да ће нам доћи гори од оних од којих баш бежимо те ћемо тиме и цел промашити и на странпутницу заћи.

Кад тражимо вели добре правозаступнике, морамо им и будућност осигурати, јер ако овога не буде, неће нико доћи за правозаступника који је зато, а овај посао не може свак радити, па ће се догодити често да незналац закона само са тога што није управно ствар како је требало или није на време и где треба жалбу поднео, па ће самом том формалношћу

чисту јасну ствар изгубити. Ако би усвојили да и сваки други може за награду писати, као и адвокат, онда је сасма близу памети, да нико неће ни да се пола века учи и потом се испату подчињава, кад може и из нормалних школа когод тако исто тај његов посао радити. Нетреба дакле ставити у једнаки положај онога који је зашто спреман и онога који се зато није спремно .

Касијан Стојшић каже, кад би се допустило да буде по већини одборској, не би се овим законом ништа постигло. Нико неће радити без награде, као што је Грковић приметно, па ће онда бити по старом, а поред тога изазвало би и многе парнице око повраћаја дате награде. Кад би сви заступали са наградом, онда ћемо тиме и правозаступнике натерати да буду добри.

Министар правде вели, правна је наука једна између најтежих наука. Она се учи много година па се опет без пракције све незна.

Мањином се одборском хоће да прост човек нечије право заступа, а овај незнајући закона и немајући зато никакове вештине хоће најчистију и најјаснију ствар човеку да изучи; јер судови морају бити судови а ничији адвокати.

Миле Дамњановић каже, добро говоре г.г. министри да нам требају правозаступници и то добри и поштени. Ови се овакови и представе па чим изађу у народ, они почну глобити и злоупотребљавати своју дужност, па зато народ виче на правозаступнике.

Председник министарства рече па ово посланику Милу да је то истина да се у народу виче на правозаступнике. Ово је место да се договоримо како

треба том закону па које народ виче доскочити. Овим поднетим пројектом хоће се то да поправи те да дођу у тај ред људи вешти у закону и поштени, а ако се дозволи као што неки посланици хоћеду са мањином одбора, онда ће много горе бити по што је, јер ће тамо после сами неправници доћи

Милан Ковановић подпомаже разлоге председника министарства па каже, да ће садањи адвокати оставити овај ред па прећи у овај нов ред не адвоката.

Панто Срећковић вели кад смо па прошлој скупштини установили учитељску школу те да би боље учитеље добити могли, мора тако бити и са адвокатима. Оћемо да је свршио правне науке, да је поштен, да је био 3. год. судија па тек онда да је адвокат па што се овим предлогом и иде те да се непоштенима и безвукљницима стане па пут, а ово се другче учинити неможе, него што је у овом владином предлогу нарећено. Њега у овоме подпомаже посланик Симо Несторовић.

Милосав Вукомановић каже, кад се не би дозволило заступање са наградом, онда би морао човек из најдаљег краја за најмању ствар, о којој општински суд несуди, ни окружном суду. А кад би било дозвољено онда може дати и другом.

Председник скупштине вели кад смо правозаступницима прописали таксу, кад смо их ограничили да несмеју ништа друго радити, умесно је да и ови други, који нису правозаступници а имају другу своју радњу, немогу имати награде.

Пошто се више нико нејави за говор, председник скупштине предложи па гласање ово питање:

оћеду ли неправозаступници при заступању имати награду или не? Скупштина већином гласова усвоји замену овог § са приметбом већине одборске.

Код § 7. министар правде рече, да он није пристао нити може пристати на то, да се реч „може“ избрише бао што одборска мањина хоће, а то са тога што се, вели, може то догодити у месту где два правозаступника нема, па кад би се реч „може“ изоставила, значило би да „мора забранити“ чим би се проманила она цељ која се хоће у § 6. да постигне — треба да остане реч „може“, па ће председници само неваљалим забранити, а осталим не.

Милан Стојић мисли да би овде добро било наредити, колико пута може неправозаступник заступати парничара на суду, па ако преко тога пређе, онда да му се то сматра за стално занимање па заврати, а то зато, да се неби оставило председнику да добрим људма може забранити без овога.

Арсо Лукић мисли да би боље било узаконити да о овоме суд решава, а не сам председник, јер је вели већа гаранција у суду.

Министар правде одговарајући на ово Лукићу каже, ако налазите веће гаранције у решењу судском, онда то решење судско морало би бити извршно, а да се противу њега неможе жалити ни министру ни касацијоном суду, почем би овај имао само да пази на то да није какови постојећи закон повређен. Ово је дакле посао администрације а не суда.

Пошто се више нико за говор непријави, председник скупштине стави на гласање усвајају се овај додатак § 7. по предлогу владином? скупштина усвоји овај додатак по предлогу владином.

§ 19. скупштина усвоји по предлогу владином; но с приметбом одборском да исти дође пред § 20.

Доцуне § 20, 28, 39 под а) и 65 под а) прими скупштина по предлогу владином.

Код замене § 66. Здравко Јовановић рече, да он мисли да треба чим овај закон у живот ступи закратити свима пискаршима по варошима и варошицама да могу ког заступати.

Павле Грековић каже, да је противан оволикој казни; — вели, кад се оволика казна одреди, онда се неће нико тога посла ни примити, па опет ће остати по старом, да могу јавни правозаступници по буџацама уцењивати људе како хоћеду.

Ђега у овоме потпомаже Стојан Бркић и Ранко Цветковић.

Милан Ковановић рече, ова је казна за оне који су рђави од којих хоћемо народ да заштитимо. Без казни неби се могло ништа постићи. Он је за предлог владин.

Симо Несторовић каже, ово је што се у замени § 66 предлаже кључ свега онога што се жели постићи т. ј. да непадне овај рад правозаступнички на оне људе који су непоштени и способношћу слаби, па је за предлог.

Панто Срећковић рече, да је он за предлог владин, а поред тога још да се у истом §-у дода и то, да се по њему казне сви који људе наговарају и навлаче на парнице, па ма то били и јавни правозаступници.

Пошто се са свију страна чу, да се то по другом ставу истог §. разуме за све наговораче па ма ко био, скупштина знатном већином усвоји ову за-

мену у свему по предлогу владином; чиме се овај предлог у свему и усвоји.

Број 76.

По свршеном овом предлогу председник скупштине објави да је сада на реду да се претреса предлог владин односно неких повластица „београдском кредитном заводу, смедеревској кредитној банци“ и „пожаревачкој банци“ и позва известноца одбора Марка Лазаревића да извештај о томе прочита, који гласи овако: Одбор за законодавство разгледао је пројект закона, којим се дају неке повластице: Београдском кредитном заводу, смедеревској кредитној банци и пожаревачкој банци, и нашао је, да овај пројект нестоји противуборству са другим постојећим нашим законима, па зато је мњења, да се овај закон у целости прими из побуда у предлогу изложених. -

Даље одбор је мњења да се овом закону даде још један став, којим ће се г. министар финансије овластити, да може ове повластице распрострети и на друге већ основане и основати се могуће овим подобне новчане заводе. Овај став гласи овако:

Овлашћује се г. министар финансије да може ове исте повластице распрострети и на друге већ основане или који се буду основали овим подобни новчани заводи.

На овај додатак пристао је и г. министар финансије. По томе прочита се и сам предлог, па Симо Несторовић рече: све ово што се говори о овим заводима нужно је да се усвоји, но он би само био мишљења да се прва тачка ових повластица стави на последњу; јер пада у очи оно лажно прављење исправа. Остало све да остане.

Арсо Лукић рече, најглавније је да се осигура банка од лажних исправа па као такав важан посао треба да је на првом месту.

Ковановић каже, ове исте повластице већ су једном заводу дате, па треба и овима.

Пошто се више нико нејави за говор на позив председника, скупштина усвоји овај предлог једногласно са додатком одборским.

Известилац одбора Лазаревић предлаже да се узакони да овај закон важи од дана подписа наменштва да већи исти по постојећем закону у живот после месец дана ступио кад банке већ постоје и скупштина једногласно усвоји овај предлог.

Број 77.

По свршеном претресу овога закона председник скупштине јави да је он у договору са подпредседником нашао да треба, да састави одбор за формулирање и прегледање предлога појединих посланика.

Косту Грудића, Мијалка Раденковића, Глигорија Брајковића, Милана Ђирковића, Мијалка Јеремића, Анту Панчића, Дину Цанковића, Јосифа Панчића и Марка Лазаревића предлаже да се ови и приме с тим, да у законодавном одбору где је сада Лазаревић по потреби може Лазаревића заменити Панто Срећковић, што скупштина једногласно прими.

На овоме се сврши овај састанак, који је трајао до 5 сати и би заказан други сутра у 8 сата пре подне.

Председник скупштине,

Ж. Карабибировић.

Секретар,

Мил. И. Прокић.

Опуномоћени подписници:

А. С. Николајевић, Никола Симић, Стојан М. Бркић, Димитрије Миловановић, Касијан А. Стојшић, Алекса Петковић.

САСТАНАК XIV.

у суботу 25. Септембра 1871 год.

Председавао

Живко Карабиберовић.

Председник скупштине у 9. сати пре подне отвори састанак.

На овом састанку било је 98. посланика; јављени су да су болесни: Јеремија Обрадовић и Војин Радосављевић, а посланик Каљевић због смрти свога зета није могао доћи на састанак.

Од г.г. министра били су председник министарског савета министар унутрашњих дела, министар финансије и министар просвете.

Број 78.

Председник скупштине јави да је на дневном реду предлог о изменама и допунама §§. 28. 31. и 39. у закону о уређењу велике школе од 24. Септембра 1863 год. (зборник XVI стр. 75), на позва известноца одборског Саву Сретеновића те прочита извештај одборски који је овог садржаја.

Одбор за законодавство разгледао је поднесене измене и допуне закона о уређењу велике школе од 24. Септембра 1863 год. (зборник XVI стр. 75) и нашао је: да ове измене нестоје у противуборству ни са којим другим постојећим законима; да потпуно одговарају потребама дотичног заведења; и да су врло целесходне према стању истог заведења и нашим околностима у опште; па с тога одбор је мишљења; да се ове измене у целом подпуно приме и у законе.

По томе прочита и владом предложене измене и допуне поменутих §§. закона о уређењу велике

школе, а пошто се ово сврши прочита се § 28 сада постојећег закона и затим предложене измене истог §-а

Посланик и подпредседник скупштине Јосиф Пантић у подужем говору свом рече: нереди који су се пролетос у великој школи догодили задали су бриге свима онима, који нашој школи добра желе. Они који су имали прилике да ту ствар изближе и то непристрасно сматрају, дошли су до тог уверења, да је истим нередима узрок садања администрација, а нарочито дојаконњи начин суђења ученицима у великој школи. До сада је ученицима судио академијски савет; али у заплетеним случајима, кад је ваљало да се више ученика испита или је требало да се са стране сведоци саслушају, постављао је се из средине професора одбор који је имао ствар да испита и да о томе своје мишљење поднесе. Обично је доста тешко било да се такав одбор састави, јер су професори избегавали да уђу у тај одбор кад што само с тога, да не би у тако немилу послу као што је суђење ученика дангубили. На мишљењу одбора оснивала је се пресуда академијског савета. Ретко се догађало да је било потпуног сагласија у овим пресудама, неки су професори били за строжу а други за блажу казни; неки су хтели да праштају, а други да по закону казне. А како се није могло ни то постићи да се сачува званична тајна т. ј. да се несазна ван канцеларије каква је који професор мњења био, то су она професори, који су за строже казни били, излагали се мржњи ученика. На тај начин у место да се криви ученик казни и да се злу на пут стане, просипала је се мржња и подстицао

раздор у великој школи. Предложена скупштини измена закона о уређењу велике школе смера на то да томе залу доскочи, по § 28 већина ће професора велике школе остати заклоњена од мрског посла суђења, и само ће тројица тај посао вршити, и зато ће министру одговарати. Да је дојакошњи закон био непрактичан, о томе смо се практиком уверили, да ли ће овај нови закон постављеној цели подпуно одговорити, ко то може сада одсудно да каже? Био какав му драго, он ће нам послужити као штудија — пребирање искуства — за будућност. А овако нам је искуство тим потребније, што нам предстоји преустројство велике школе, које ће, тако се надам, кроз не баш дуго време, на дневни ред доћи. Према свему овоме он је мњења да се овај владом предложени и одбором одобрени закон прими.

Посланик Владимир Хацић хоће да се не узимају професори за судије ученицама велике школе, него предлаже да се узму друга стручна лица и то баш из оних разлога, које је г. Панчић навео.

Г. министар правде објасни да ће овај суд професорски судити ученицама велике школе само за кривице школске; а за преступе и зла дела ако би се догодила судиће им се по прописима постојећих земаљских закона као и другим грађанима.

Скупштина усвоји измену § 28. по предлогу владину.

Известилац чита § 31. постојећег закона, а по томе и предложену измену.

Министар просвете објасни потребу ове замене. Он рече по гласу § 31 постојећег сада уређења велике школе, професоре и супленте министар просвете

по саслушању академијског савета, предлаже Къазу ради наименовања. Ово је у прошлој школској години, приликом постављања једног професора у вел. школи, дало повода таким догађајима, којима треба крај учинити. О том новом професору био је пре саслушаван савет. Министар је из акта на ту ствар односећих се, која је положио на стол, прочитао извештај тадашњег ректора велике школе, којим јавља министарству просвете да је академијски савет у седници својој прочитавши молбе и документе свију тражилаца, код сваког од њих нашао уважања достојна својства за катедру о којој је реч, и казује колико је који од кандидата међу којима је био и овај сада постављени професор при тајном гласању гласова добио.

Неки чланови академијског савета упустили су се у препирку са министром, наводећи да сад није поново саслушан академијски савет, а влада опет сматрала је да према ранијем саслушању академијског савета томе захтеву њиховом није било места, јер се „саслушање“ не може преобратити у решење, нити би се то слагало с министарском одговорношћу уставу прописаном. Да се то избегне, сад се предлаже прво: да се законом определи ко може бити професор и суплент у великој школи, и наводи се да могу бити само они који су свршили факултет наше или које стране вел. школе. До сад није било ово наређење а како се сад ово предлаже, то дојакошњи пропис о саслушању академијског савета одпада, а установљава се самим законом гаранција, да министар који је одговоран несме предложити за профе-

сора и сунлента оног, који нема способности и својства за то.

Посланик П. Срећковић наведе да оно што је у досадањем §. 31. закона о уређењу велике школе стојало, да се при избору професора саслушава академијски савет стојало је само зато да не би за професора дошло неспособно лице, лице које неби било за то. Он даље рече да у предложеној измени види привремено гаранције док се недонесе опште устројство свију школа, али при свем том држи да би требало јоште боље одредити са каквим успехом треба да је свршило науке оно лице, које се може за професора или сунлента велике школе узети, а он држи да треба да је „успеха одлична“.

Милован Спасић вели, садања влада наша усвојила је начело слободe, на темељу ког је и устав донешен, и жели, да се слобода у нашој отачбини оснажи и утврди. Ова слобода рече он понајвише треба да се огледа у нашим научним заводима. Он држи да због неприлике, које су се пролетос у великој школи догодиле, не треба то право академијском савету одузети, јер то право сви савети вел. школа у страним земљама имају. Он наводи да се академијски савет при избору професора обзирао и на знање и на личност, па је према томе своје мишљење г. министру давао, а сад вели то се право од њега одузима; па с тога он предлаже да академијски савет састављају само редовни професори велике школе а не и сунленти, јер су редовни професори особито они који су више година у тој служби провели потпуно са администрациом упознати.

Посланик Мато Карамарковић каже, овде су истакнуте две нове ствари, прву је истакао посланик Срећковић, а то је да се у замени §. 31. дода, да оно лице које жели постати професор или сунлент вел. школе поред осталог својства треба да је свршио науке у нашој вел. школи или на страни са одличним успехом; — а другу је изнео на среду г. Мил. Спасић предлажући да избор професора или сунлента и даље чини ужи избор академијског савета, па по томе изабрано лице да предлаже г. министру.

Он побива посланика Срећковића тиме, што наводи да има ђака који су свршили науке са одличним успехом, а доцније се увидило да они у будућем свом животу нису никаквих успјеха на пољу књижевности показали, док су на против они ђаци који су школу са обичним успехом свршили големе успјехе на пољу књижевности учинили, и према томе вели да показани успех у школи не може потпуно служити за мерило у овој ствари.

Посланику Спасићу одговара, да његов предлог који иде на то да се ужи академијски савет образује, и да задржи право избора професора и сунлента у великој школи нема вредности, а нема с тога, што се садањи академијски савет цена и млађи професори искључују, а дешава се да међ њима има способнијих него што су редовни професори. Он наводи да оно право које је до сада академијски савет имао није подрињено из духа народног, него је копирано са стране и из туђих обичаја. Тамо је вели он другче, тамо не плаћа држава професора нити их владалац поставља, него их плаћају друштва а и сами ђаци, па онда тамо они могу професорима давати какве

хоће повластице — ал код нас држава издржава школе, код нас влада има право да поставља све чиновнике, а за избор професора немати у влади поверења било би са свим безсмислено.

Посланик Мил. Спасић на овај говор посланика Карамарковића примети да он незна како се професори у највишим научним заводима по Европи постављају и каква права имају, кад каже да они нису од владоца постављени и да немају плату из државне касе, него од ђака на зато не налази да његов говор има какве вредности за предмет о ком се говори.

Г. министар просвете одговарајући г. Спасићу вели, да се закони пишу према потреби, а не по оном што се где као либерално сматра, и он је казао да оваке повластице у универзитетима постоје а да их је и већих било, па у течају дужег разлагања споменуо како је било време кад су неки универзитети имали чак и то право да суде *о животу и смрти*; но да је прошло то време привилегија у данашњем добу равноправности.

Александер Николајевић вели, кад влада има право да поставља све чиновнике у земљи, следствено је да треба да има право и професоре у великој школи без да кога за то пита постављати.

Посланик Симе Несторовић слаже се са послаником Срећковићем и тражи да се у закону дода реч са *„одличним успехом.“*

Посланик Арса Лукић каже кад смо у закону прописали, и кад тражимо од адвоката да полагају исцит те да тиме своју способност докажу, онда тим пре треба то тражити од професора, он држи да је

потпуно на свом месту оно што г. Срећковић предлага да се у закону дода „који су свршили науке у великој школи са отличним успехом.“

Посланик Ђорђе Малетић слаже се с послаником Срећковићем на наводи, да се и у гимназијама тражи да професори покажу способност, а то јоште пре треба да се провине за велику школу, јер ми по несрећи немамо у нашем народу целебритете људе, који су са своје учености постали чувени, те да их по томе на катедру позовемо. По томе немамо друге оцене до оне у школској сведоци. Нека дакле за оне, који су свршили нашу велику школу буде мерило „одличан“ успех а за странце да они морају поднети диплому да су докторат получили.

Посланик Панто Срећковић одговара посланику Николајевићу и вели: то би било највеће несреће кад би професоре сматрали као чиновнике. Професори у правом смислу нису чиновници, него представници науке. Они су само у толико чиновници, у колико примају плату из државне касе. Треба веома много што шта да ми добијемо добре професоре. Треба их уздићи тако, како они неби остављали своје катедре. Треба створити универзитет у ономе смислу, у коме постоје подобне школе у осталом свету, да се и код нас науке утемеље и да се професори задрже за сада докле се наше школе несклопе по начину школа, где науке цвате, нека се поставља за професора онај, који има одличан успех, или је чувен са свога научног рада вако што је н. пр. Ђуро Даничић.

Посланик Симо Живковић наводи вако је мали број ђака који сврше школу са одличним успехом, разлаже вако нема велике разлике између отличног и

врло доброг успеха, он је зато да се каже с врло добрим успехом, поглавито с тога што се може десити, да се неће моћи наћи лице које је отаџбан успех показало.

Г. министар просвете вели да и влада мисли да се предлажу за професоре и супленте они који су свршили дотични факултет наше или странске велике школе са најбољим успехом и кад се то имало на уму и тако мислило, саглашава се да се то у закону дода, по наводно је уједно што би сметало да се тако изреком каже, а додао је у том реду мисли да треба за још значајнију и поузданију оцену способности кандидата ставити и ово: „или који су се одликовали књижевним радом у оној струци науке, за предавање које могу се предложити“.

Министар просвете разлагао је да усавршавање у наукама нарочито зависи од продуженог научног рада после школе.

Скупштина реши: да се на крају I. става §. 31. предложене измене дода ово: са отличним или врло добрим успехом или који су се одликовали својим књижевним пословима у струци за коју се траже.

Број 79.

Председник рече, да је одбор за молбе и жалбе прегледао 19. жалби и молби и са својим мњењем предао их њему, — на позва известноца М. Карамарковића, који прочита

Молбу учитеља среза поречко-речког, којом моле да се радња комисије о преустројству школа, гди је говор о поболшању стања учитељског, пред скупштину изнесе.

За ову молбу одбор је био мњења овако:

Пошто се дозвољавало од г. министра просвете да

ће се још ових скупштинских састанака поднети предлог о поболшању стања учитељског, у колико се може према стању постићи, то да се пређе на дневни ред.

Скупштина усвоји мњење одбора.

Број 80.

Известилац прочита жалбу општинске грабовачке да им се забрањује од свештеника да иду у цркву горњо-милановачку, која им је ближа, а тера их да иду у много даљу брусничку цркву.

Одбор је у овој ствари био оваког мишљења.

По објашњењу г. министра просвете и црквених дела није забрањено овим сељанима ићи у цркву горњо-милановачку; но ипак одбор мисли да се дотичној конзисторији препоручи, да парохије оба свештеника регулира тако, како ће ближи становници припасти цркви горњо-милановачкој а ближи цркви брусничкој, и да се приступ у цркви никоме забрањивати не може; и да се допусти да се по нужди сва потребна чинодјејства могу вршити у цркви горњо-милановачкој оним сељанима, којима је ова црква ближа но брусничка.

Павле Грковић рече, свештеник бруснички има кућу у Гор. Милановцу, па с тога и жели да чинодјејство свршава у гор. Милановачкој цркви, па наводи да му то горњо-милановчани небране — него га духовна власт гони да у цркви брусничкој чинодјејствује, с тога, што би се иначе брусничка црква морала затворити, јер неби имао ко одслуживати, а и он вели да је грабовчанима ближе у цркву горњо-милановачку доћи.

Скупштина усвоји мњење одбора.

Број 81.

Известилац прочита жалбу Петра Катића посланика противу г. епископа ужичког што подржава на парохије свештеника Василија Поповића.

Одбор је мњења да се ова жалба у скупштини прочита и реши.

Председник министарског савета рече, да је заиста поменути свештеник био под сумњом због тог што је свог брата који је крађе чинио прикривао, а исто тако и да га је општина у којој је живио због те сумње ставила под надзор. Ова је ствар вели била пред њим и он је наспрам постојећег закона ту општинску одлуку одбадио. Он дакле рече да овђе јоште непостоје јасни докази да је поменути свештеник крадљивац — него постоји само сумња на њега због тога што је свог брата крадљивца прикривао, а то по нашем закону није казниво дело, — он је дакле из те сумње општином и под надзор стављен. Па због тога је вели исти свештеник у другу парохију премештен, е да би се тамо видело његово владање, па ако се и тамо за њега породиле сумње, онда је извесно да се такав свештеник — такав човек неће трпети.

Петар Катић каже да је извесно да је он био под надзором и да је покрао своју снаху, и држи да онај неможе бити пастир, који говори против вере а поменути свештеник говорио је против вере као што сведоче акта у канцеларији среској.

Г. председник министарског савета држи да би најбоље било да се сва ова акта преко г. министра просвете и црквених дела пошаљу дотичној конзисторији, да она извиди и према канонима наше пра-

вославне вере увиди, може ли поменути свештеник и даље као такав остати, и да према томе реши ствар.

Скупштина усваја предлог г. министра.

Број 82.

Известилац прочита молбу Ристе Стамболића из Пожаревца, којом моли: да му се воденица братначка у округу пожаревачком даде под закуп на 10. година а обећава да ће плаћати кирије 700 д. год. да воденицу оправе по новом американском начину; или да се иста јавно изда на лицитацију под закуп, а не да се тајно даје као досад што је Њемену давала.

Одбор је мишљења: пошто је до сада ова лицитација под аренду давана по решењима законодавне власти; то да се по овоме више ништа не ради; а у будуће одбор налази да ће најиробитачније бити, да се ова воденица на лицитацију под аренду даје.

Александер Николајевић вели, Њемец држи да га из притежавања закупа нико истиснути неможе, па с тога је воденицу особито напустио те је искварена.

Г. министар финансије наведе да је Њемец исту воденицу по уговору с правитељством градио и због тога она је њему по решењу законодавне власти без лицитације давана, а последњи пут вели да рок уговору истиче на концу ове год., па је за будуће сама влада наумила да је лицитандо под закуп изда

Скупштина усвоји мњење одбора.

Број 83.

Известилац прочита молбу општине цањевске, у срезу брзо-паланачком, којом моли да јој се уступи приход од кантара соларе кусјачке.

Одбор је мишљења: по објаснењу г. министра финансије сматра се Кусјак као одељење и као једно приставиште ђумрука радујевачког, по овоме сва со и други продукти који се овђе истоварују петроши се онде, него се разноси на све стране, а кантарина наплаћују се само на оно, што се у дућану за оно место на распродају изложи, а тај случај овде није. С тога и одбор држи да се ова молба не може уважити.

Посланик Никола Дијановић изјави да је праведно да се општини Цањевачкој уступи право наплаћивања кантарије с тога, што је Кусјак у тој општини, што грађани те општине плаћају државни данак, и што се на путу општинском а Кусјаку поводом утоварања и истоварања руне и соли чини штета.

Посланик Глигорије Брајковић подпомаже посланика Дијановића па каже кад се општини чини штета, овда је на своме месту да она треба и кантарију да наплаћује.

Г. министар финансије објасни да се општини не може дати право на наплаћивање кантарије с тога, што је ово место изван домашаја кућа сеоских, и што се ово сматра као одељак ђумрука радујевачког.

Посланик Милован Спасић додаде јоште то да општина од пре то право није тражила, а сада тек од неколико година па овамо то тражи, и он каже да општина нема право на оно што тражи и да би сметало трговини кад би јој се исто дало, јер општине имају право на наплаћивање кантарије докле сеоске куће допире.

Мито Миловановић вели да треба општини дати право на наплаћивање кантарије, јер трговци на своје кантаре мере криво.

Посланик Здравко Јовановић побивја говор посланика Мите Миловановића, па каже да нестоји оно што он наводи да се мере криво, јер је Кусјак одељење ђумрука радујевачког па се ту мере на државни кантар.

Скупштина усвоји мишљење одбора.

Број 84.

Известилац прочита молбу Ранка Матејића бив. саветника, којом тражи да му се државна помоћ да. Мишљење одбора да се ова молба не може уважити. Скупштина усвоји то мишљење одбора.

Број 85.

Известилац прочита жалбу Богосава Радосављевића из Брзана окр. крагујевачког због тога што народ у његову срезу сече и продаје општинске шуме.

Мишљење одбора: да се ова жалба достави влади на одсуду.

Скупштина реши да се мишљење одбора усвоји.

Број 86.

Известилац прочита жалбу Александра Николића у оставци чиновника, којом се жали на г. министра финансије што га неће да поврати у службу, у којој је пре био.

Одборско мишљење: по 4. тачки чл. 101. закона о пословном реду у народној скупштини с тога што ова жалба садржава грдњу, — да се одбије.

Г. министар финансије објасни како је жалитељ пре скоро 15 година молио да се из службе одну-

сти због тог што је обневидно, и том је приликом тражио једном за свагда у име помоћи двогодишњу плаћу што му је дато. — А сад он као одговоран министар није нашао за сходно да га изнова у државну службу прими.

Посланик Мил. Спасић каже, да ову жалбу која садржи грдњу није требало ни читати него просто одбацити.

Посланик Карамарковић рече, да је се по чл. 102. морала скупштина извести о решењу одбора.

Скупштина реши да се ова жалба и као увредљива и као неоснована одбади.

Број 87.

Известилац прочита молбу Филица Илијћа из Опорнице, којом тражи да му се каква год помоћ као пензија да.

Мишљење одбора: да се молитељ одбије на основу тачке 5. чл. 101. закона о пословном реду у народној скупштини.

Скупштина усвоји мњење одбора.

Број 88.

Известилац прочита жалбу Ђорђа Папамоскића из Београда, којом се жали да му је ђумрук београдски два пут кадрилију наплатио.

Одборско мишљење овако је: да се ова жалба одбади пошто је решење г. министра финансије на закону основано.

Скупштина реши да се мњење одбора усвоји.

Број 89.

Известилац прочита молбу сељана села Драговца, којом моле да их скупштина ослободи од плаћања

скеларине на мосту Драговачком, јер како они наводе многе терете које око чувања тог моста као и око поправке телеграфа, преноса поште и т. д. носе, од чега су друга села слободна.

Мњење одбора да се ова молба преда влади на оцену.

Посланик А. Николајевић наводи како је молба молиоца у свему истинита и како заслужује да се истим сељанима олакшица учини. Он свој говор и разлозима подрепи.

Скупштина рече да се усвоји мњење одбора, и молба молиоца спроведе влади на оцену.

Број 90.

Известилац прочита молбу Радисава Смиљковића из Пожаревца, којом моли да му се каква помоћ из државне касе учини.

Мњење одбора: по 5 тачки чл. 101. закона о пословном реду у народној скупштини да се ова молба одбади с тога, што нема доказа за наводе.

Скупштина усвоји мњење одбора.

Број 91.

Известилац прочита молбу Стане Димитријевића из Шапца, којом моли да јој се пензија да.

Мњење одбора овако је: одбор не налази да има места да јој се пензија из државне касе да.

Посланик Јаков Павловић рече, да је муж молитељин био председник суда, да је као такав улагао у фонд чиновнички, но да је доцније пресудом судском лишен звања. Он наводи како је он на правди Бога страдао и осуђен био само с тога, што је по званичној дужности морао извести своју вишу власт о ономе што му је до знања дошло. Даље рече

како он у тој ствари није био интересован, те да је могао навијати тамо на вамо и да је он вазда био одан данашњој династији, па разложи како је молителка стара жена, како нема одакле да се издржава, и држи да би требало да јој се макар милост из државне касе да.

Посланик Анто Пантић каже, муж молителкин зато је осуђен, што је писао једно писмо пок. кнезу Милошу од стране неких Карановчана, да ће се они сви потурчити ако се окружно надлежатељство не поврати у Карановац. Он вели да је та молба и лане била пред скупштином па је одбијена, није зато да јој се пензија а ни помоћ из државне касе да.

Миле Дамњановић слаже се с мишљењем посланика Павловића, он наводи жалосно стање молителке, па вели да јој треба помоћи ако је икако могуће. Њега у овоме подпомаже посланик Јанко Јовановић, но јоште с тим да је њен муж улагао у чиновнички фонд, па тим пре треба да јој се помоћ из државне касе да.

Посланик Мил. Ковановић вели, држава даје само оним лицама помоћ из државне касе, која су учинила држави какве услуге, а другима не, пошто се у молби не наводи да је молителкин муж какве услуге држави учинио, није зато да јој се помоћ из државне касе да. Њега у томе подпомажу посланик Мијалко Раденковић и Живан Милошевић.

Скупштина усвоји мњење одбора.

Број 92.

Известилац прочита молбу Марије Радичевића, којом тражи да јој се пензија да.

Одбор је мишљења оваког, да нема места према шконту на пензију из фонда, а нема узрока да се из државне касе одреди пензија.

Скупштина усвоји мњење одбора.

Број 93.

Известилац прочита молбу Станије удове пок. Јосифа Симоновића бив. доктора ужичког, којом тражи да јој се пензија да.

Мњење одбора: према шконту о пензијама, нема право на исту.

Скупштина реши: да се усвоји мњење одбора.

Број 94.

Известилац прочита молбе дружине механичко-кафецијске из Београда и Крагујевца, којом моле да се ослободе од плаћања акциса на пиће.

Одбор је овог мњења: по објаснењу г. министра финансије ово је плаћање на закону основано — а нема се довољних основа и побуда, да се измене овог закона предложе, то да се молбе одбаце.

Скупштина усвоји мњење одбора.

Број 95.

Известилац прочита жалбу Гаврила Протића поднесену противу г. министра финансије због тога што му пензију не да.

Одбор је мњења оваког, да нема места молби и жалби за то, што је он — жалитељ — тражио и дато му је, а то је једно годишња плата у место пензије.

Скупштина усвоји одборско мњење.

Број 96.

Известилац прочита молбу Јевреја београдских којом траже да им се допусти по унутрашњости Србије настављивати.

Одбор је мишљења: да им се молба не може никакo уважити, зато што је лањска скупштина своја решења на основу закона издала и што никаква разлога неналази да би се могла измена устава предложити.

Посланик Д. Јовановић вели, ово је питање уставно, и по томе неспада у надлежност решавања законодавне скупштине, тражи да се и ова побуда у решењу на жалбу њихову дода, у осталом сагачава се са мњењем одбора.

Посланик Живко Недић рече, да је он у одбору био мњења да Јевреји нису надлежни предлагати измену закона, јер то право само има скупштина и влада.

Скупштина реши: да се одборско мњење уважи.

Председник рече да је састанак свршен, и заказа идући састанак за у понедеоник у 8 сати пре подне, а међутим одбори да продуже радњу своју.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

Јован Бошковић.

Опуномоћени потписници:

А. С. Николајевић Касвијан А. Стојшић, Нивола Симић, Стојан М. Бркић, Димитрије Миловановић, Алекса Петковић.

САСТАНАК XV.

у понедеоник 27. Септембра 1871. год.

Председавао

Живко Карабиберовић.

Председник скупштине отвори састанак у 8 часова пре подне, и упита да ли који од посланика, није дошао, и имали кога да се вратио са одсуства. На то би јављено да се посланик Коста Великић вратио са одсуства, а Младен Зајвеска није дошао због болести. Према овоме било је од посланика на овом састанку свега 101.

Од г.г. министра дошли су на овај састанак г. г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, министар просвете и црквених дела, министар финансије и правде.

Број 97.

Секретар Милош Прокић прочита протокол од 13. састанка, који би усвојен после неких малих измена; а секретар Сима Живковић прочита две интерпелације, које су управљене на г. заступника министра иностраних дела, и то једна управљена од посланика Јеремије Стојанића, што је турска власт неправедно у затвор ставила Секулу Печеницу, Боју Поповића, и Зарију Јанковића, кад су они прешли у Турску да траже повраћену им стоку; а друга интерпелација управљена од посланика Милије Божиновића, што турске ђумрукчије нечовечно поступају са нашим трговцима, и ове на ђумруку пандиралском сваке годе наге, па их претресају.

На прву интерпелацију г. заступник министра иностраних дела министар просвете и црквених дела,

по самим изнетим актима, која се односе на ову ствар о којој је реч, и од којих је нека и читао, — дао је довољно објашњење и показао, да је по дејствовању српске владе преко нашег заступника у Цариграду порта дала подпуну накнаду тронци уживана наших, за штету, које су за њих отуда произишле, кад су отишавши у турску да траже своју покрадену стоку од местне власти турске ухваћени и у затвор стављени, — и то Секули Печеници и Боји Поповићу по 1000 дуката или 500 лира, а породици Захаријевој, који је у Рушчуку умро, 2000 дуката или 1000 лира турских. На послетку г. министар каза, да влада сматра за дужност да ода правду патриотском заузимању у свој праведној ствари г. Филипа Христића српског заступника у Цариграду. На то скупштина изрази од своје стране, да је са овом изјавом г. министра подпуно задовољна.

На другу интерпелацију одговори г. министар да он нема о томе никаква свједоштва, нити му се који од наших трговаца жалио на такве поступке турских ђумрукџија, па зато што је посланик своју интерпелацију у опште изложио, а није определио лица према којима су турске ђумрукџије тако поступале, — он налази да не би могао у томе ништа успети, ако би какав корак предузимао. Скупштина изрази од своје стране, да је са овим одговором г. министра задовољна.

Секретар Сима Живковић прочита молбу посланика Стојана Ђоковића, којом тражи да му скупштина одобри одсуство за остало време рада овогodiшње скупштине због болести неких чланова у његовој породици, и скупштина му то одобри.

Затим би прочитан поздрав од народа среза златиборског, на који се скупштина одазва са „живно“!

Број 98.

После тога председник скупштине рече, да је на дневном реду предлог закона о пороти, и позва известиоца одбора да прочита извештај. Известилац Васо Мадаревић прочита одборски извештај, који гласи овако:

Одбор за законодавство прегледао је свестрано владин предлог закона о пороти и са 6 противу 3. гласа нашао: да суд поротни не би подпуно одговорио потреби наше земље, ради које га установљавамо, кад би поротници бирали се на начин онај, који је у предлогу, из ова главна два узрока:

- 1, што би по већој части били судије људи, који неознају тужитеља ни оптуженог; и
2. Што би примили многе форме те тиме народ изложили трошковима излишним, а при том оптеретили и онако оптерећене власти општинске и државне, на штету других послова, кад без тих форми бити може, а да се право ниције невређа.

Одбор мисли да је преко нужно у нашој земљи да поротници познају и оптуженог и приватног тужитеља, па зато је саставио други начин избора поротника, по коме ће правилно судити оптуженог два поротника из његове општине, а два поротника из општине приватног тужитеља, како би и једна и друга страна била заступљена на суду и може дати обавештења судијама о свему што нужно буде.

Да овакав начин избора састави, одбор је руководило то: што налази да ће теже кривац остати

некажњен кад учествују у суђењу њиховом они који га познају и да неће моћи приватни тужитељ оптеретити туженог и у ономе у чему он није крив, кад суде дело који и њега знају.

Осим овога одбор налази да ће избором на овај начин народ бити већма заступљен, те неће имати узрока и убудуће жалити, ако који оптужени остане некажњен, и да ће се повратити поштовање према поштованим људма, што ће ови судити у пороти, а зато рђави, плашећи се да им се нерекне крив, тако владати се, да љубав поштених заслужи и најпосле, што ће овај начин избора побудити моралну дужност код поротника, да они у својој општини на рђаве људе пазе како би приликом осуде савестни свој суд онима дати могли.

По прочитаном извештају г. министар правде бранно је поднесени предлог у томе, што се тиче својства поротника и начина избора, од чега одступа законодавни одбор; и разложио је потанко овај предмет с погледом на законодавства која постоје о томе код других напреднијих народа и према духу данашњег времена и потреби народној. Да се добију способни поротници, и ваљани по карактеру, који бих најбоље могли вршити поротско звање, рече г. министар, није довољно само искључити законом неспособна лица од поротничког звања, него треба и она способна на ново прегледати и пречистити. Данас већином законодавства траже, да она лица која се за поротнике бирају, морају имати нека нужна својства, која се с поља дају приметати, а та су да се поротници одликују или способношћу, или да плаћају до неке мере одређени данак; јер зако-

нодавства налазе у томе највише јемства, да ће наћи људе, који ће најбоље вршити поротничку дужност, а друга опет законодавства налазе, да се и онда могу изабрати добри поротници, кад се општински спискови прегледе, и у више пута број поротника смањи. Истина да су нека законодавства устала противу тога, да се поротници узимају из реда способних људи; — и ми кад би ове бирали из реда учених људи, учинили би ту погрешку, што не би у њима добили практичне и искусне поротнике, која су својства за поротнике одвећ нужна; али опет имамо врло важних разлога, да тражимо за поротнике оне људе, који су стекли поверење код својих суграђана, и који би и по способности и по прибављеном искуству могли потпуно одговорити позиву, који имају као поротници да изврше.

Што су многа законодавства наредила, да само онај може бити поротник, који плаћа повећи данак, то је зато учињено, што се предпоставља, да тај има више интереса да се одржи ред у земљи, и да има већа средства на руди за више образовање.

Поднесеним предлогом рече г. министар нило се на то, да се сједине својства ваљаности и образованости са стахијом имућности, те с тога је и одређено, да само онај може бити поротник, који има нека извесна својства и који плаћа потпуни данак, а осим тога овим предлогом усвојен је и онај трећи начин, по коме нека законодавства бирају добре поротнике, а тај је, пречишћавање списка поротничког, којим се иде на то, да се побољи људи изберу, а ово се не може постићи, ако се поротнички спискови неподвргну новом прегледу и новом избору. Нека законодавства на-

ређују ово пречишћење поротничког списка у два пута: а по овом предлогу налази г. министар да је довољно само једанпут тај списак општински претрести, и из њега изабрати мањи број поротника с тога, што лица која буду ове поротнике из списка бирала, дају довољно јемства, да ће на поротничко звање доћи само они, који ће моћи подпуно појмити свој тешки задатак. А да су ова лица која окружни одбор састављају у стању добре поротнике изабрати из списка општинског, јамчи то, што би у том одбору били људи, који би познавали живот и карактер записаних лица у списку, јер би се у тај одбор узели из сваког среза по неколико њих за одборнике, што би ови одборници уживали подпуно поверење код народа, и што би они с једне стране проникнути били том мишљу, да свака судска власт долази од владоца, и да је он њен најузвишенији представник; а с друге онет задовољни би потребе општинске. На кад њихов јавни положај јамчи, да ће при заједничком саветовању само јавни интерес народа пред очима имати, и да се неће поводити по личним приврећима; и кад одборници из народа, од којих ће бити највише кметова, познавајући понајбоље људе који су записани у спискове, — означе за поротнике понајваљаније од ових, и на послетку кад председници окружних судова као највиши чиновници у округу, дају нова јемства за независност и самосталност избора, — онда ће се за цело добити овим ужим избором код окружног одбора све оне користи, које су напред означене за ваљаност поротника, што се никако не би постигло, кад би се поротници бирали по општинама.

Милаш Ковановић жели, да се најпре објасни скупштини, у чему одступа одбор у главnome од предлога владиног, па тек после да се пређе на претрес појединих чланака; а Радован Милошевић тражи да се одмах чита и предлог владин члан по члан и одборско мишљење.

Известилац Васо Мацареввић примети, да скупштина има најпре да претресе прва пет чланака, па тек онда да се говори даље о изменама одборским, а председник скупштине на то одговори, да треба овде у главnome да се претресе овај предмет, у колико одборско мишљење одступа од владиног предлога, па тек онда да се упусти скупштина у претрес појединих наређења.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела узне реч, и разложи установу поротског суда. Поротски суд рече он састављен је од државних чиновника као зналаца закона, и од људи из народа, који неморају бити правници, и они суде казнима дела. Поротници решавају о томе, јели дело доказано, и јели тужени крив, или није, а државне судије примењују закон, по коме се тужени има казнити. За поротнике нужно је да су људи из народа и из круга туженога и да његов карактер добро познају како би могли по свом убеђењу казати, да ли туженом приличи, да је учинио казнимо дело или не. Сад је питање какве треба бирати људе за поротнике? по владином предлогу треба поротник да има известан број година, да плаћа подпуни данак и да те поротнике бира окружни одбор састављен из чиновника државних и неколико грађана из народа. Законодавни одбор у колико је

он дозвола, жели, да општински одбори бирају ове поротнике. Разлика је вели између његовог друга г. министра правде и законодавног одбора у томе, што министар правде налази, да поротник не треба да је близу оптуженог, а одбор држи, да је то све боље што је поротник ближе туженом. Према овоме треба испитати, каква својства треба да има један добар поротник као судија? Нема сумње да су нуждна ова два својства: 1, да поротник изближе ана карактер и живот туженог као и све споредне околности, по којима би могао ценити право стање оптуженог и дела за која се оптужује. Са ове тачке познавања, добро је, да је поротник живио у околини туженог, и 2, да је поротник као судија - савестан, непристрастан, што је још претежније од првог својства. И код овог другог својства намеће се ово питање: да ли има довољно непристрастности код поротника кад се изближе познају и добро живе са туженима, или се мрзе због честих међусобних додвара; или кад поротник има каквих интереса да оптуженом у приватној радњи смете, или на послетку кад тужени запрети да ће поротнику учинити какво зло или имању, па овај од те претње стрепи. С тога вели г. министар и ако је с једне стране добро да поротник познаје изближе туженог, опет с друге стране може бити то неби било добро, и за то се и траже поротници из даљине мало веће, те да се ове незгоде као претежније избегну.

Посланик Коста Поповић рече, да је народ у његовом срезу кад је пороту тражио имао ово на уму, да се брже пронађе кривац, и да овај не остане некажњен, а о пороти намишљају да ће она

бити овако устројена: држава поставиће у срезу по једног чиновника, па чим се појави какво казнимо дело, да овај одмах оде у општину где се то дело догодило, па кад испита да дело спроведе суду.

Алекса Петковић уверен је, да је влада испитала све околности, кад је овај предлог написала, и да је њој најбоље познато каква ће поротска установа за нашу земљу најбоља бити; па како он има подпуно вере у владу, и како је порота нова установа код нас, тако он жели да се усвоји владин предлог, па скупштина до године може га преиначити ако не буде добар.

Радован Милошевић остаје при свом првом захтеву, да се чита пројект члан по члан, и одборско мишљење како већине тако мањине, а посланик Љубомир Каљевић налази, да се не може скупштина упуштати у претресање појединих члана пре, докле нерешени оно главно питање, у коме већина одбора одступа од предлога владиног.

Пошто скупштина у овоме би довољно обавештена, закључи да се чита редом предлог, који је поднела влада, па онда одборско мишљење већине и мањине; и председник нареди да секретар Јован Бошковић чита сам предлог владин, а известилац Манаковић одборске примедбе.

Кад би прочитан први члан у предлогу и одборско мишљење, онда рече г. министар правде, да он држи за потребно, да онај који се бира за поротника, не треба 5. година у Србији стално да живи као што налази одбор, него је довољно три године као што стоји у предлогу; јер онај који није кадар за три године да сазна народ, тај га неће сазнати

ни за пет година; а осим тога што такав човек који није стално живио у Србији пет година, може да буде способан за поротника, па је штетно да се од те дужности искључи, што зваће поротника није неко привилегијско и право него чисто једна грађанска дужност.

Милан Ковановић примети, да је одбор при одређивању година руководило то, што досељеници немогу тако брзо да се упознаду са народним обичајима. Њега у томе потпомаже посланик Љубомир Каљевић.

Г. министар правде одговори, да се овај предлог не односи само на досељенике, већ на све држављане, и на оне Србе који одавде оду на страну, а затим поврате се у Србију.

Извештач Васа Маџаревић рече, да је одбор кад је године повисно имао на уму то, што долазе људи из Турске, па одма постају држављани српски и обогате се, а обичаје наше непознају. Њега у томе потпомаже посланик Коста Великић.

Г. министар правде одговори, да имамо довољно гаранције у томе, што ће окружни одбор бирати све боље и боље људе за поротнике, а неће узимати оне досељенике, који добро непознају наше обичаје.

Пошто се више нико нејави за реч, председник стави на гласање члан 1. и скупштина већином гласова усвоји овај члан са изменом одборском.

На приметбу одборску код члана 2 одговори г. министар правде, да нити је хришћански нити правнички да се искључе од дужности поротске они, који су некада осуђивани из користољубија или из недостатка довољних доказа ослобођени, јер сама наука хришћан-

ска каже да је човек поправим, но ако се по где који такав нађе, који се не да поправити, онда ће онај окружни одбор, који је састављан из 10—15 људи, гледати да изабере таковог човека за поротника.

Милоје Блазнавац пита може ли тај окружни одбор да зна такве људе, као што каже г. министар, кад стане бирати поротнике?

Извештач Маџаревић примети, да овде по одборском додатку нису искључени сви они који су из недостатка доказа ослобођени, него само они, који су као такви ослобођени из користољубља.

Миле Дамњановић предлаже, да не може бити поротник ни онaj који под туђом фирмом ради.

Кад се више нико не јави за реч, председник стави на гласање члан 2. и скупштина такође усвоји са додатком одборским; а затим председник стави на гласање и предлог Милов, па скупштина и то одобри, да се члану 2 дода, да немогу бити поротници ни они који раде под туђом фирмом.

Љубомир Каљевић примети, да се и онда разуме туђа фирма, кад који ради на женино име. Ову приметбу скупштина усвоји, и закључи, да и она уђе у протокол, што ће служити за правац онима, који стану овој закон примењивати.

Код члана 3. посланик Александер Николајевић предлаже, да се дода тачки 4. поред војске и ове речи: и њихове старешине.“

Скупштина усвоји овај члан без додатка који предлаже посланик Николајевић зато, што се код војске подразумевају и старешине; али ради веће јасности скупштина закључи, да ово њено тумачење уђе у овај протокол.

Кад би прочитан чл. 4., онда г. министар правде, примети код тачке 3-ће да народни војници не морају примети поротску службу не само за оних 8 дана докле траје учење у логору, него за целу годину, зато, што су они оптерећени војеном службом, па би сувишно било да им се намете и поротска дужност.

Милосав Вукомановић жели да се војници ослободе поротске дужности, јер су они онајбољи људи у народу.

Љубомир Каљевић жели да се народни војници ограниче само на оно време, које проведу у логору, а не и на целу годину, јер вели да су народни војници језгро народа, па се можда неће наћи добрих поротника изван њиховог круга.

Известилац Васо Мацаревић примети, да је одбор тако и тумачио овај предлог као што каже посланик Каљевић, т. ј. да се ограничење односи само на време логоровања а не на целу годину.

Ранко Јовановић противан је да се народни посланици и војници народне војске ослободе поротске дужности, јер кад посланици могу да врше дужности, народних посланика са дигурном онда могу вршити и дужност поротничку без награде, јер се баш ту гди нема награде огледа патриотство. Ово исто вреди и за командире народне војске, јер кад они могу бити народни посланици с наградом, онда би очевидна неправда била, да се ослободе овог почасног звања гди награде нема.

Посланик Срећковић рече да су посланици и народни војници најбољи људи у земљи, па би штетно било, да се они искључе из пороте; зато је мишље-

ња да се оне речи у предлогу, које о њима говоре, изоставе.

Г. председник министарског савета примети посланику Срећковићу, да посланици и народни војници нису законом искључени од пороте, него само дато им је право, да се могу одрећи те дужности.

Алекса Петковић, противан је да се изостављају речи из предлога зато, што се зна, да су само 25 од сто уписани као народни војници, и тако остаје још доста људи, који могу бити поротници. Њега у томе потпомаже и посланик Иво Остојић.

Милан Стојић противан је говору посланика Алексе Петковића и Иво Остојића, што су први људи отишли у народну војску, па ће остати само мањи број људи за избор поротника.

Јован Бошковић противан је предлогу, да народни војници изостану од поротске дужности, јер ако то остане, онда се теже може наћи поротника — бар тако је у његовој општини.

Сима Несторовић примети за посланике, да њима треба дати право да се не морају примети поротничке дужности само за оно време док су на скупштини, а не и за остало време.

Пошто се више нико нејави за реч, скупштина реши, да се народни војници немогу извинити од поротске службе за остало време кад нису у логорској служби.

Милоје Блазнавац предлаже да се изузму од те дужности старешине народне војске, четобође и баталиони командир, што они често по дужности одсуствују по неколико недеља преко логорске службе. Њега у томе потпомаже Стојан Бркић.

Милан Стојић противан је томе предлогу, што се баш траже добри људи за поротнике, а зна се вели да су старешине народне војске најбољи људи. На ово примети г. министар председник, да треба поделити подједнако грађанску дужност, а не да се једном натовари више, а другом мање.

Дина Цанковић побија разлоге посланика Милана Стојића, на том основу, што је звање поротника почастно, па треба оставити старешинама народне војске на вољу, ако хоће да се приме те части, а не силом их приморавати.

Кад се више нико нејави за реч, онда председник стави на гласање за четовође, батаљоне командире и народне посланике, и скупштина реши да се четовођама и батаљоним командирима остави право, да се неморају примити поротске дужности преко целе године; а народним посланицима да се да то право за цело време избора.

На тачку 4-ту члана 4. посланик Милан Ковановић рече, да треба њу изоставити, што су сви који плаћају 6 талира данка имућни људи, који могу подносити трошкове око вршења поротске дужности.

Г. министар финансије примети на разлоге посланика Ковановића, да они нестоје, јер има људи сиромашних, који плаћају 6 талира данка, а зна се да немогу поднети тај трошак, нарочито ако живе подаље од околне вароши.

Скупштина на предлог председника закључи, да се ова 4. тачка претресе доцније, пошто се реши питање о томе, који ће поротнике бирати и хоће ли бесплатно поротници ову дужност вршити.

Посланик Милан Ковановић као председник законодавног одбора предлаже, да се за сад остави несвршена и 5. тачка овог 4. члана јер и она зависи од питања о избору поротника. Скупштина остави и ту тачку нерешену док се нерасправи питање о избору поротника.

Члан 5. усвоји скупштина по приметби одборској.

Затим председник скупштине рече, те секретар Сима Живковић прочита указ намесништва књажеског достојанства, којим је овлашћен г. министар просвете и првених дела, да поднесе народној скупштини предлог закона о уређењу прихода нашег отачаственог свештенства, а по том би раздан посланицима и сам штампан предлог.

Тај предлог предаде председник финансијском одбору, што скупштина одобри; а како је већ подне превалило, то председник заказа посланицима да дођу после подне у 3 часа те да скупштина настави рад о пороти.

Број 99.

У три часа по подне председник отвори састанак, и позва известиоца одбора да продужи читање извештаја.

Извештај рече да је одбор учинио измену од члана 6. до 20; па зато вели треба најпре да се прочита уједанпут предлог владин од 6. до 20. члана, па онда измене одборске, и пошто секретар Јован Бошеовић прочита предлог, а извештај одборску измену, онда рече г. министар правде, да је сада при читању одборских измена приметно, да оне нису добро у ред доведене, јер се у њима налазе и нека

поређења у изборном закону, која припадлеже чисто у други део о поступку поротског закона, а то вели никакo не може бити, што се у данашње време не-пину тако закони као што је одбор саставно.

Војин Радосављевић брани предлог владин, и каже, да су њој познати сви поротски закони у Европи, а тако исто њој су најбоље познате и потребе народне, па је она према томе и саставила овај закон. С тога је за предлог владин.

Коста Великић неусваја разлоге посланика Војина, што се вели посланици баш у тој цели скупили, да поднесене предлоге најпре испитају, па онда да реше што нађу да је најбоље за народ. С тога он жели да се предлог члан по члан, а затим и измене одборске читају.

Известилац Маџаревић непризнаје, да су измене одборске без реда састављене; а што је у тим изменама додато нешто из поступка, то је вели нужно било, јер подобних поређења нема у општем кривичном поступку.

Известилац даље рече, да је одбор одступио од предлога зато, што би на округ пожаревачки дошло најмање 10.000 поротника, па окружни одбор леби знао из те гомиле да избере 200. ваљаних поротника, и кад их избере морао би суд да им издаје 200 решења, а то је одвећ теретно за судове; особито што је састав тога одбора скопчан и са том маном, што се може случај десити, да се један од окружних одборника разболе, па онда ни одбор не може да се састави него одборници морају да чекају и дангубе; а по системи одборској избор је поротника са свим прст, јер у општини одбор бира поротнике,

па зна кога ће узети за поротника а кога неће. По предлогу владином може и непознавати туженог кад је овај из једног краја среза, а онај из другог; а по изменама одборским заступљен је народ и онде где је дело учињено и одакле је тужени, па ће поротници боље оценити карактер туженог, и казивање приватног тужитеља у колико треба овоме веровати што каже, јер се зна да по закону казивање оштећеног саставља основ подозрења.

Нестоји то рече известилац да ће окружни одбор изабрати много способније поротнике, јер вели да нама не требају зналци закона за поротнике, а и наши људи нису далеко утекли један од другог у способности, него су готово сви једнаки.

Никакве плашње вели не треба се бојати за поротнике, јер се зна, да Б. судија ствар решавају, а не они из општине туженог; а и до сад нико се није освртао на те плашње, јер видимо сваки дан, да кметови слободно врше дужност своју и пресуде извршују; као што и сведоци слободно сведоче против највећег зликовца.

Те су побуде рече известилац руководиле одбор да учини неке измене по души својој; да ли ће то добро бити, показаше само искуство, јер ово је нова установа, па се напред о њој ништа извесно казати не може.

Г. министар правде одговори: код западних поротних судова орган је судске власти један суд, који је састављен из више судија, овоме суду додају се из народа узети поротници. Судијама је само дато право да изричу пресуде, т. ј. да одреде казну или да изреку ослобођење, а људи из народа који се за

поједине случаје коцком позивају да учествују у суђењу, — одговорима својим на извесна (стварна) питања казују своје решење о томе да ли има кривице или нема; на основу чега државне судије за тим изричу своју пресуду.

Но код овакових решавања није нити може бити речи само о томе, да се одговори на питање: да ли је доказано да је дело учињено; и је ли доказано да га је баш оптужени учинио; него овде је у питању то: *је ли оптужени крив пред законом, па по томе да ли се у оним доказаним делима и околностима налазе законски знаци злочинства, за које се оптужени окривљује.* По томе дакле, поротници су дужни да са доказаним фактима (делима) упореде законске знаке злочинства. Те с тога при решавању питања о кривци није никако могуће да се питање правно одвоји од питања стварног (фактичног) и дугоремепо искуство одвећ је јасно показало, да се никако не може извести она деоба о питању *права* и питању *дела*, коју је деобу покушао да учини француско право, а по њему готово и сва остала европска законодавства тако, да питање о делу решавају поротници, а питање о праву судије. Та деоба иствна учинила је те је у новије време повучена и тачнија граница између задатка (или рада) поротничког и судијског. Али баш тиме изречено је, да су поротници позвани да реше много тежи задатак, него што се то обично мисли. Они морају до извесне мере бити вешти законима, они морају имати извесну количину општег правничког знања; јер без тога они никако немогу да реше свој тешки задатак, почем при одговарању на поло-

жена им питања они са свим самостално морају да раде и баш у најтежим и најзаплетенијим питањима, та тешкоћа биће у толико већа, што у таквим случајима ни самом судији није могуће да дотична питања тако положи како би све правно важне тачке у њему јасно и разумљиво исказане биле.

У предстојећем пројекту нема ове деобе целога закључења, које се састоји из решења поротника о питању кривице и судскога закључења, које се на основу тога поротничког закључења изриче. Овим се не само посао олакшава и ствар сама у свој природни облик враћа, него уједно тиме се много олакшава и једној и другој страни, а нарочито неправничкој, да свој задатак лакше реши.

Овака установа може се нарочито нашој земљи препоручити, јер знање права и закона још није довољно у народу распрострањено.

Овде састављају поротници са судијама *једну* колегију, (једно друштво) *један* суд, њихова је радња заједничка и неподељена, поротници и судије заједнички се један с другим саветују и решавају о кривци по целом њеном пространству, и само оно што је по природи саме ствари чисто правничке природе т. ј. употреба закона, оставља се судијама, да они реше на основу оног заједничког договора и по целом пространству извиђеног злочинства.

При том ваља још и то узети на ум, да се само на овоме путу у опште може да оствари она мисао, која пороти за основу служи, јер се оваква порота може да прими за све кривице, које иду данас у надлежност окружних судова. Кад се у опште, — о чему се сад више неби могло сумњати — призна-

вање ланчког (нар.) чиниоца три ислеђењу кривичних дела, суделовање неправичких судија при суђењу, — сматра да је корисно и потребно, онда је са свим следствено, ако се ова установа тако удеси како ће се по потреби суделовање нар. чиниоца моћи распрострети и на друге кривице а не само на ове три категорије, ма да оне долазе у ред између најтежих, јер иначе никако се неби могла отклонити унутрашња несугласност, која се налази у томе, кад се узме, да је суделовање поротника условљено од тежине казне. Тешкоћа доказа па и сама важност случаја независи од величине казне, која је за кривицу одређена. Бар од прекора полутанства неби се могла сачувати она система, која у суделовању грађанског чиниоца при суђењу налази јаке гаранције за изналазак истине, по том гаранцијом хоће да се послужи само за најмањи део крив. случајева, а за све остале мисли да и без тих гаранција може да буде, почем није могућно да се скупа и заметна установа заклетих судова на све кривице пренесе, јер би се нарочито овде сасвим несразмерно оптерећавали државни грађани, који би се као заклете судије позвати могли. На све то кад се помотри видеће се да такве тешкоће и незгоде однадају код овакве пороте. Тиме се најбоље објашњава и она околност што баш у оним земљама где су се уверили о целовходности суделовања грађ. чиниоца при суђењу крив. дела, нису хтели да тамо постојеће заклете судове распростру и на остале крив. случаје, него су поред тих судова завели подобну пороту за остале судске казниме кривице. Па као што се то доста сигурно казати може, није да-

леко време, кад ће овака порота, докле се њене врлине у пракци мало боље огледају — заклете судове са свим истиснути па и ту се настанити.

Наша је земља сада у том положају да немора тек да чека на такве покушаје и преображаје, него може да се послужи свима користима, које су у другим земљама тек дуговременим искуством односно заклетих судова оним реформама добијене.

У осталом мисао на којој се у главном ова порота оснива, наводи се и у самој Душановој пороти, а још јасније изражена је у Француској народној скупштини још у оно време када је претресан пројект о њиховом заклетом суду. Знаменити Француски државник и народни посланик Сије — Sieyer — захтевао је да се састави заклет суд од правника и више образованих грађана који би решавали сва правна и фактивна питања, која би се при суђењу појавила тако, да би управљајући државни судија имао само да изрече пресуду, по овај предлог био је онда одбачен, а зашто? јер он, рекоше му, не води правом заклетом суду, у њему нема оне деобе заклетих судија и државних судија о делу и праву, а баш у тој деоби рекоше стоји гаранција коју порота даје.

У Немачкој подобан суд заведен је најпре у Хаповеру 1850. г. а затим и у још неким мањим државама и за најмање кривице (које код нас суди обично полиција) по тамо се једном судији додају још два грађанина, те он са њима саставља један колегијални суд. Ова установа показала је такав успех, да је у новије време и у неким другим државама заведена за кривице, које иду у надлежност првостепених судова. Искуство, које је у тима земљама

уцнићено, веома је задовољавајуће. С тога су се при израђивању овог пројекта имала на уму и извесна страна законодавства, као и све оно што се у течају тога времена у наведеним земљама у искуству као добро показало, као што су узете на ум и оцењене све нарочите околности и потребе нашега друштвеног, материјалног и моралног стања, као и значај народних појмова, предања и обичаја у погледу на ову установу. Те тако и надам се да ће народна скупштина овај предлог достојно уважити и усвојити.

Извештач Маџаревић рече, да га је г. министар уватио за реч, кад је казао да поротници не морају знати закон. Но он опет остаје при томе, да ово знање поротницима непотребује, а за доказ тога наводи позива се на члан 35. владиног предлога, гди се ни у колико не тражи знање закона.

Бранилац мањине Марко Лазаревић не слаже се са послаником Маџаревићем, он рече, да је боље да бира посланике сам окружни одбор него општина, јер ће онај одбор лакше наћи боље поротнике из целог среза него што ово може учинити одбор у општини. Нестоји то рече Лазаревић по мњењу мањине, да ће суд морати издавати 200. решења поротницима, као што каже Маџаревић, него ће окружни одбор из једног среза највише 12. до 18. поротника изабрати, а суду неби тешко било да о овом избору извести поротнике.

Милоје Блазнавац противан је да поротнике бира окружни одбор баш кад би у њему било 15. чланова, јер она два три одборника из једног среза не могу знати који су најбољи људи у једном срезу, па из три четири хиљаде да могу изабрати добре

поротнике, а осим тога треба да имамо поротника из сваке општине, како би туженом могли судити они који га најбоље познају, јер кад је поротник из једног места а тужени из другог, онда овоме не може судити другчије него по актима, као што је било до сад, а с тим није поможено народу. Не треба се бојати пристрасности од ових поротника рече посланик кад их општина бира, јер ова узима за поротнике људе које познаје као добре и ваљане, и то пре казнимог дела, кад се још незна коме ће они судити, а напослетку ако би који поротник противно савести својој поступио и по пријатељству хтео коме што учинити, опет се не треба бојати, јер има 5. других поротника из других места и државних судија, који ствар решавају, зато мисли да је најбоље да одбор општински бира поротнике и при суђењу да учествују свагда по два поротника из оне општине одакле је тужени, па какве поротнике народ буде изабрао, онако ће му они и судити, и ако они не буду добри онда ће народ кривити сам себе а не другог. Њега у томе потпомаже посланик Перина Вуковић.

Г. министар правде примети, да је и окружни одбор по предлогу владиног састављен од људи из народа; па колико год може да успе општински одбор избору поротника, у толико ће још боље овај окружни одбор успети.

Милоје Блазнавац одговори, да није могуће да окружни одбор познаје људе, као општински одбор, те да може изабрати најваљаније поротнике, као што може изабрати општински одбор.

Војин Радосављевић не слаже се са предговор-

нибом, јер ако тужени буде осуђен на смрт или робљу, онда ће породица туженог да стоји у великом непријатељству спрема поротника и овога фамилије, те ће због тога сваки да се уклања од поротске дужности.

Милоје Блазнавац по дозволењу скупштине примети, да онда не треба уводити пороту, ако постоји оно што каже посланик Војин Радосављевић.

Касијан Стојшић као одборник мањине рече, да он не види велику разлику између већине и мањине одбора; јер већина хоће да општина бира поротнике а не окружни одбор; а и мањина готово то исто хоће, јер општина ставља у списак оне који су способни за поротнике, а окружни одбор из тога списка узима само годишње поротнике.

Милоје Блазнавац по дозволењу скупштине рече да неprima толковање посланика Касијана зато, што вели да општина по мњењу мањине небира поротнике, него само важе, који је по закону поротник а који није. Овде је по његовом мишљењу главно питање хоће ли бити добар избор, а такав избор није у стању да учини окружни одбор као што може сама општина.

Панта Срећковић налази да није до сад обрађена довољна важна на једну околност, која је по његову мишљењу од великог значаја, а та је, да треба видети, да ли ово бирање поротника одговара духу нашег народа. Њему се чини као што рече г. министар, ова порота одговара Душановом закону. Истина да се из душановог закона не види како је бирања порота, али судећи по обичају који постоји у Ердеговини кад се двоје побију, онда један избере

12. а други 12. људи, па им они пресуде, — може се поуздано извести да је на подобан начин био избор поротника по Душановом закону; а овоме начину одговара доста и овај начин, да се поротници по општинама бирају. Ово је полезно и с те стране што је саобраћај између села код нашег народа врло мали, па се људи само из једног села познају, а из другог никако не познају; па кад стану поротници из другог села коме да суде, онда неће моћи судити по савести него по артијама судским.

Признаје да и предлог г. министра иде на боље а измена одборска тежи истој цели, да кривац не остане некажњен, па он од своје стране узимајући у обзир наше стање и обичаје народне, а и дух времена, пристаје уз одборску већину, и прима његову измену.

Сава Сретеновић одговара Војину Радосављевићу, да по предлогу одборском тужени има право да избаци два поротника неказујући узрок томе одбачењу, а на суђење друга два поротника пристао је; па сада ако га они осуде, неће му бити на жао кад је пристао да му они суде.

Мата Карамарковић устаје противу измена одборских, а у одбрану владиног предлога. Овде су два мишљења рече он, једно зато да суде оптуженог они који га познају, а друго да га могу судити и они који га изближе не познају. Владин предлог не одступа од тога да поротник не познаје туженог, него само допушта да тај поротник може да седи и даље од туженог а да га изближе не познаје. Сад он пита какве су незгоде отуда што се поротник са туженим

добро познаје? и одговара на то: 1. атар. Има рече на то разни односи између породица које у близости живе, па ће породица туженог да мољака ону другу и поротник при суђењу неће моћи кривцу из атара да изађе. 2. плашња. Има пуно право рече он, што посланик Војин Радосављевић каже, да ће поротници избегавати да суде из страха и плашње, јер често људи несмеду да прокажу каквог опасног зликовца, што се боје освете, а сви знамо, како се кметовима пале сена и кољу волови од оваких зликоваца, па ће се тога бојати још више поротници који му суде. Мимо ових мана има још ова система и ту ману што може бити међу сељанима једног села и пизме, по којој може прав страдати а то је једна од најгорих мана. А зашто је хрђаво кад поротници из подаљних села суде кривца пита говорник, па сам на то одговара: ваљда зато, што поротници непознају добро туженог. Али он пита одкуда из једног села могу један другог баш добро познавати, па разлаже да неможе ни један сељак све своје сељане савршено познавати по страстима слабостима и т. д. Осим тога рече да није ни могуће узети ваљане поротнике из сваког села нити их може наћи изобиљно, док на против друга села могу дати и више и ваљавије поротнике, па зато пристаје уз владин предлог.

Сима Несторовић побија разлоге Матине. Он каже зар ће поротник да заложу своју душу и своју децу за једног лопова, он то никако неверује, па зато се слаже у свему са мишлењем посланика Блазнавца.

Александер Николајевић сматра да је ово главно питање оћемо ли имати боље и свесније порот-

нике кад њи бира окружни или општински одбор, па налази да је боље да општински одбор бира поротнике, јер општина свагда боље познаје своје људе, него окружни одбор, и зато брани измену већине одбора.

Ранко Јовановић одриче то, да поротници неће смети кривицу судити из страха и плашње, јер су и до сад кметови спроводили капетану кривице и они у општини надзор издржавали, па се кметови нису од њих бојали, и он који 20. год. кметује, није се никад бојао од каквог злочинца, па да га није смео на одговор узети и већој власти спровести, него је свагда ту дужност слободно вршио, па зато не треба се бојати ни за поротнике да неће смети судити кривцу из страха, јер је уверен да ће код њих свагда да надвлада поштење над рђавим људма. А што се понекима пале сена, то се више догађа из пизме и освете која произлази из других узрока, ако је било у чему каквог пристрастија, а не што је који злочинац судом осуђен за какву кривицу. Зато и он пристаје на измену већине одбора.

Јеврем Бојиновић жели и сам да општина бира поротнике, јер се сељани из једног села боље познају него из другог села.

Пенад Мијаиловић рече, да и он мисли да треба поротнике општински одбор да бира, зато што ће они боље познавати кривца, јер кад се неби они бирали у општини, онда се неби постигло оно што се жели, него би као и други редовни судови били.

Љубомир Каљевић рече, потребу пороте изазвали су ванредни појави. Што се догађала многа злочинства, ту није крив ни суд ни која општинска власт,

него зато, што су наша села раштркана, и што је наше земљиште у многим крајевима врлетно. Народ кад је тражио поротнике, онда је имао највише на уму то, што ће они оптуженог познавати; а то познавање наводи се код сељана из једног села, а из других села ретко да који кога познаје. Питање познанства, то је најважније за поротника, па с тога слаже се са већином одбора да општина бира поротнике. Што неки посланици примечавају, да ће поротници да суде по атару, он то одриче, јер месни интереси налажу свакоме да се ослободи хрђави људи; а међутим код месни поротника има и та гаранција, што ће они сачувати невини од казни, а неће се држати строго доказа као што се до сада морао суд држати.

Милан Ковановић каже да се и по предлогу владином бирају у варош поротници одакле је и оптужени, па кад ту нема страха, онда га неће бити ни по селима, кад се бира поротник из оног места одакле је тужени.

Анта Панчић одговара Ковановићу, да нестоји да се поротник из села неће плашити, кад суди каквог злочовца из његове општине, јер се зна да ће порота судити само тешка злочинства, као опасне крађе, паљевине и разбојништва која доносе велику казну за кривца; па ће овај и његова породица знати добро који му је судио. Он је за предлог владин.

Милоје Блазнавац по дозвољењу скупштине рече, да се поротник и из треће општине има бојати, као и онај који је из места одакле је кривац; па зато опет остаје при свом првом мишљењу. Њега у овоме потпомажу Миле Дамњановић и Периса Вуковић, од

којих последњи додаде и то, да кад сведоци из комшидука смеду сведочити противу туженог, да је учинио какво злочинство, онда га заиста сме судити и поротник из његове општине.

Пошто се више нико нејави за говор, председник скупштине стави на гласање, оједи поротнике бирати окружни одбор из списка општинског као што предлаже влада, или ће њи бирати општински одбор, као што предлаже већина одбора, и скупштина већином гласова реши, да општински одбори бирају поротнике.

На томе се сврши овај састанак, који је трајао до 5 часова по подне, а други заказа председник сутра у 8 часова пре подне.

Председник скупштине.

Ж. Карабиберовић.

Секретар,

Д. Ђ. Јовановић.

Опуномоћени подписници:

Димитрије Миловановић, Никола Симић, Алекса Петковић, А. С. Николајевић, Милан Ђирковић, Касијан А. Стојинић.

САСТАНАК XVI.

28. Септембра 1871. год. у Крагујевцу.

Број 100.

На овом састанку председавао је председник Ж. Карабиберовић, а присуствовали су г.г. министри: просвете и црквених дела и правде.

Посланика је било 102, посланик Павле Грковић није дошао због болести.

Број 101.

Председник јави да је дошао посланик Стојић Обрадовић, и да је одбор за пријављивање посланика и испитивање њихових пуномоћја, прегледао његово пуномоћје и да ће речени посланик сутра положити заклетву.

Секретар Д. Јовановић прочита извешће одборско, из ког се види, да је пуномоћје Обрадовића уредно.

Затим изађе пред скупштину посланик Стојић Обрадовић, и каза, да му није било могуће да дође одмах у скупштину, што је имао важна посла, за благодари, што му је дато одсуство, изјави своју радост о започетом послу, и жељу, да се тај посао сврши на срећу народа са узвиком живео наш млади књаз Милан, живео народ српски.

Број 102.

Председник скупштине рече да је синоћ решено главно питање у поротном закону, па сад да чујемо како је одбор већине према томе даље предлог уде-сно, те да се договоримо, како ће да буде.

Извештач већине одбора В. Мацаревећ прочита члан 6., који скупштина прими.

Кад се прочита члан 7. Касијан Стојић упита оћели бити доста поротника по наређењу прочитаног члана.

Извештач већине одбора В. Мацаревећ каза да ће бити доста; и скупштина усвоји члан 7.

Пошто се прочита члан 8, Радован Милошевић упита, можели одборник бити изабрат за поротника

а извештач одборске већине, Мацаревећ одговори: да може.

Арса Лукић хоће, да се списак изабратих поротника изложи неколико дана у општинском суду, те да грађани оног места виде, ко је за поротника изабрат, па ако се нико за извесно време нежали општинском одбору поради избора, онда да се пошље окружном суду, јер иначе људи ће се да штете идући суду да поднесу незадовољство и суд неће имати извесних поротника за рад.

Милан Ковановић вели, да је члан 8. онако написат зато, да се незадаје посао општинским судовима око објављивања поротника и око расправљања њихових жалби; но да ове — жалбе — расправља председник суда.

Г. министар правде каже, да је оно, што је рекао Лукић и уместно и практично. Може се вели десити, да сви, који су изабрати за поротнике, наведу извињавајуће узроке, па суд неће имати за неко време поротнике из једног места. Боље је, да одбор општински расправља жалбе о избору поротника, што ће најбоље знати све околности својих мештана, него да се људи штете идући суду ради расправљања; па кад одбор све сврши, онда да пошље суду списак одборника.

Милоје Блазнавац каже, да ће овај закон о пороти имати сваки општински суд, који има свог писара, који ће пре избора прочитати закон, те ћеду одборници видети ко може бити изабрат и ко не може и одборници договориће се између себе, да једни буду ове, други идуће године и тако се неће моћи

да догоди каква погрешка. Онај, коме је криво што је изабрат, нег се жали суду.

Миле Дамњановић подпомаже мишљење Арсе Лукића у свему и жели, да онако буде, а Блазнавцу вели, да се закон неће моћи онако да врши како он каже, него да ће бити погрешака, па да ће људи морати да иду суду да он оно расправља, што се код куће њихове могло да расправи.

Милан Ковановић доказује, да ће одборници бирати поротнике на основу свог познавања, па да неће изабрати оног, ко не може бити поротник.

Милоје Блазнавац и ако мисли, да неће бити код одборника погрешке при избору поротника, како је пре казао, пристаје да те жалбе око избора решава сам одбор и да списак стоји шест дана у одбору изложен, ако скупштина нађе да је то боље и корисније за народ.

Миле Дамњановић потпуно је уверен, да ће се овим узаконењем избећи многе неприлике, у које ће доћи поротници, ако им се одузме право, да се противу избора поротника не могу жалити најпре општинском одбору, па тек после судском председнику као највишој власти за решење тог спора.

Известилац већине одборске В. Маџаревић каже да ће одбор општински тешко да одустане од свог првог избора, па зато да су усвојили оно, што је у владином предлогу, да се жалбе противу избора подносе председнику суда, чиме ће се то постићи, да се поједини због ма каква узрока не извлаче из те дужности.

Јован Бошковић чита члан 4., који јасно казује ко не може бити изабрат за поротника, па вели ако

се деси, да такво лице буде изабрато за поротника, зашто да оно иде чак суду ради ослобођења од те дужности, и троши своје паре кад све то може да сврши код своје општине. Побија разлоге Блазнавца да се питају одборници, ко ће да се прими какве дужности и да се на тај начин неби могли никад да изберу. Он је зато, да се изабрати поротници могу жалити противу избора најпре општинском одбору, па после председнику суда.

Мијалко Раденковић оће, да се остави право и оном што је изабрат и оном што није изабрат да се могу жалити најближој власти.

Анта Пантић потпуно је сугласан са Арсом Лукићем, који закључује изложбу изабраних поротника у општинском суду и тражи, да се сваки противу тога може да жали за 15. дана; јер има људи, који по трговини оду на пут, па им је немогуће да дознаду, шта је у њиховој општини учињено, и јесули стављени у списак оних, који могу бити поротници.

Милан Ковановић вели, да члан 15. даје право сваком, да се жали председнику суда, ако није стављен у списак оних, који могу бити поротници.

Касијан Стојшић каже, да они који не даду да се одбору подносе жалбе противу избора поротника држе одбор за непогрешим, коју непогрешност наметан свет одриче данас и ономе, коме је дата, па је противан томе и оће да се код одбора апелира за 6. дана, и да он исправи своју погрешку и да неоптерети дужношћу човека, који је не може да сноси. Господа, вели, слабо познају нужде појединих људи а одборници знаду добро, и после они суде по артији, како им се напише.

Милован Спасић потпуно је сугласан са Стојшићем, јер није рад да људи дангубе идући суду поради незадовољства у стварима, које се код њи-овних кућа могу да поправе особито, што ове по-правке може одма да буде, па суд начисто да до-бије списак сталних поротника, а не да наређује нове изборе. Оће и да се одреди рок апелирању.

Љубомир Каљевић потпомажући Арсу Лукића у његовом говору, додаје да има општина, које се састоје из више села која су раштркана, па се слабо познају људи, и немогу да знаду све незгоде поје-динца, те ће се помести и избрати за поротника чо-века, који се по закону може да извини, па је мњења да је по народ пробитачније да се подносе жалбе против избора општинском одбору него суду.

Панта Срећковић мисли, да не треба дати да се одбору подносе жалбе противу избора; јер ће онда гледати сваки да се из непријатног посла по-ротника измигоди, и одбор ће често морати по два пут да бира поротнике.

Радован Милошевић разлаже, како је Касијан Стојшић врло лепо ову ствар разјаснио, и слажући се с њиме подиуно оће да се сваки, који је неза-довољан са избором поротника, може да жали одбору општинском у року за шест дана.

Милица Лазвић дели потпуно мњење Милошевића и Стојшића, јер жели да се народ сачува што је више могуће од штете, коју би претрпео кад се неби могао да жали својој местној власти противу избора поротника.

Милан Стојић противан је одсудном мњењу Панте Срећковића и каже, да ће кмет боље познавати свога

мештанина него председник суда, који суди само по ономе, како му је написато.

Александер Николајевић признавајући да раз-логе има и једна и друга страна, захтева, да се то питање реши пошто је јако изцрпљено.

Извештач већине одборске В. Маџаревић каже, да се одборници бирају по џематима, па зато не-може се догодити да они не познају све сељане, а кад их познају онда ће избрати поротнике како ваља, те се неће догађати погрешке и држи, да власт која решава, неможе да преимачава своје решење.

Г. министар правде вели, да нестоји то, што рече г. Маџаревић, да власт која решава неможе да преимачава своја решења. Власт сме да преимачи своје решење кад није то преимачење на штету дру-гога, например, неко поднесе суду тапију да му по-тврди, суд га одбије, што није испунио извесне у-слове закона. Он поднесе ту исту тапију сутра дан, па важе, да је испунио услове и да не стоји што суд вели, да их није испунио, суд ће потврдити та-пију. Тиме је суд преимачио своје решење, но то је без повреде права другог. Друго је, кад је ко судом осуђен, да коме што плати и т. п. па осуђени зах-тева измену решења. Суд неможе ову измену да у-чини на штету оног, који је добио право баш и кад би се уверио, да је право жалноца повредно, него ће у том случају дело да пошље већем суду да овај ту повреду његовог права одклони.

Председник скупштине стави ствар на гласање и скупштина реши, да се онај, који је избрат за поротника, може за 6. дана да жали месном општи-ском одбору противу избора, по саму редакцију те

ствари да удеси одбор законодавни у договору са г. министром правде.

За члан 9. реши скупштина, да се доведе у одбору у сугласност са чланом 8.

Известилац одборске већине Маџаревић прочита члан 10.

Милан Ковановић вели, закон наређује да се поротницима не издаје никаква накнада. Они су у одбору мислили о томе, па су наилазили на разне незгоде, и већина је била да се не даје накнада. Он пак и још један одборник били су мњења, да те трошкове поротника плаћа општина одакле је кривац; јер није право да неко врши известан посао без награде, а општинама би се тим плаћањем наложила нека морална дужност, да боље пазе на рђаве људе у њиховој општини.

Александер Лазаревић вели, да би онда сви крали кад би општине плаћале трошкове поротника.

Мата Карамарковић није противан да се поротнику даје накнада, као што и Ковановић каже, само није зато, да те трошкове плаћа општина, но да их плаћа срез, који и друге трошкове споси.

Коста Великић хоће, да се поротнику плаћа трошак из државне касе, као што се плаћа и судији кад по званичној дужности иде да ради какав посао изван места где седи.

Алекса Петковић неслаже се ни са Ковановићем ни са Карамарковићем, он хоће, да трошкове плаћа сам кривац и то по такси, која је одређена за управне чиновнике, а ако он нема одкуд, онда тек да плати општина. У случају пак кад се кривац

ослободи, онда да те трошкове плати овај, који је повео парницу.

Скупштинари вичу, не ћемо.

Известилац већине одборске В. Маџаревић слаже се са Ковановићем да се усвоји накнада трошкова. Он вели, ако усвојимо да кривац плаћа, поротници ће и у сумњивим стварима казати да је крив, те да наплате своје трошкове, а ако усвојимо да плаћа оштећени није право, јер је он претрпео неку штету. Најбоље би било оно, што предложи Ковановић, но ако усвојимо да се плаћа за сваки јавни посао, то ће нас далеко да одведе.

Милија Лазнић слаже се са Маџаревићем што се тиче накнаде трошкова поротнику; јер држи, да није право, да такве трошкове сноси когод без икакве своје кривице.

Мијајло Смиљанић предлаже да се поротник, за време док врши ту дужност, ослободи кулука.

Јова Новаковић пристаје на овај предлог.

Анта Панић пита, мора ли се одборник да прими поротничтва.

Известилац одборске већине В. Маџаревић каже, да је то законом одређено.

Радован Милошевић неће да се поротнику плаћа трошак, а што се кулука тиче, мњења је, да се поротник од кулука ослободи за онолико дана, колико је био у поротном заседању.

Рацко Јовановић каже, да је право да кривци плаћају трошкове поротника, но ако се ко ослободи, онда те трошкове нека плаћа срез и озружије одакле је кривац.

Војин Радосављевић слаже се подично са мишлењем Ранка.

Панга Срећковић вели, да онај, који перади, неможе да има, а да неби поротник код куће пронадао и због награде рекао, да је ко крив, он је за награду у кулуку, али пошто је кривац неможе да плати, но ако се неће дати награда у кулуку, а кривац је нема одкуд дати, онда да падне на терет општине или среза.

Милија Вулић каже, да треба кривац да плаћа трошкове поротника а не општина.

Периша Вуковић слаже се потпуно са Срећковићем и мисли, да није право, да поротник проведе у том послу по 5-6. дана а да нема зато никакву накнаду.

Сима Несторовић каже, да су Смиљанић и Срећковић врло лепо предложили; јер се изравњава са свим време кулука са временом вршења дужности поротника.

Милан Ђирковић неће награду у кулуку за поротника, но да му се ова даје у 6. цванц. из државне касе, на кривци нек накнађују после тај издатак.

Анта Нешић казује, како наш народ одавно тражи закон о поротн, те да се стане на пут рђавим људима.

Милан Ковановић пристаје, да се поротнику даје накнада, али не у кулуку но у новцу, јер ће бити много ако се сви поротници ослободе од кулука, пошто се може десити, да неки поротник невздангуби ни један дан ради тога посла.

Владимир Хаџић вели, да нема данас никаква посла, који се бадава ради, па да није право ни да поротник бадава врши ту дужност. Он је мњења, да тај трошак плати кривац, а ако он нема одкуд, онда срез.

Војин Радовановић са свим је сугласан са Ковановићем и неће да накнада поротника буде у кулуку.

Милан Стојић такође се слаже са Ковановићем, јер ће се порота постепено да заводи по појединим окрузима. Он неће никако, да се накнада даје поротнику у ослобођењу од кулука, но да је плаћа кривац, а ако он нема, онда срез.

Г. министар правде казује, да је за последње четири године било у средњу руку 444 злочинства, која би имала да суди порота, и то:

1870. разбојништва 67, паљевина 68, опасних крађа 309; а из овог броја злочинства, за која је поротни суд надлежан да суди, ретко ће се поротници у суд позивати.

Питање о кулуку неможе се овде покретати: јер је регулисано другим законом, и о њему може бити речи само, ако се према пословном реду уредан предлог поднесе.

Владимир Хаџић каже, да поротник из Студенице, док дође и врати се из Чачка, треба да проведе 4. дана и дан да суди, то су 5, па вели, да толику дангубу нетреба да споси нико бадава, него да му да чакнаду кривац, а ако он нема, срез.

Љубомир Каљевић вели, да су бројеви злочинства, што их каза г. министар правде, врло несигурни,

као што су у опште наша статистичка дата. Тих злочинства има највише у ужичком округу зато, што је само место зато, па он мисли, да није право да општине, које трие та зла, спосе и трошкове поротника, по да ови падну на срезове.

Ивко Остојаћ хоће, да трошкове поротника плати кривац, па ако он нема — село.

Мијалко Раденковић дели подпуно мњење Ивка Остојаћа.

А. Николајевић каже, да ће поротник тек онда одговорити своје великом позиву ако ту дужност врши без плате, па је зато противан свакој награди.

Дина Цанковић хоће, да се поротнику даје трошак, и овај да плаћа кривац, а кад он нема, онда срез с тим, да поротници, који су у месту, овај недобијају.

Јован Бошковић одговара Цанковићу да је овде говор о накнади трошкова а не о дангуби, које неће имати поротник, који је у месту суда, јер је код своје куће.

Председник скупштине стави ствар на гласање и скупштина реши: да се поротнику даје накнада трошкова, кад ту дужност врши.

После тога председник скупштине предложи скупштини питање, колика да буде та накнада.

Милован Спасић оће, да се узме за мерило оно, што је наређено законом о накнади трошкова управних чиновника и да nebude више од 20 гр.

Јеврем Бојиповић мисли да је доста 6 цванцика.

Коста Великић оће, да се поротнику да онолико у име трошка, колико се даје начелнику и капетану кад иду по срезу.

Панта Срећковић, колико се даје одборним судијама.

Милан Стојић вели, да онај, који нема коња, мора га узети под кирију; јер неможе пешке, па да је доста 6 цванцика.

Председник скупштине стави ово питање на гласање и скупштина реши: да се поротнику даје у име накнаде трошкова по 6 цванцика дневно, кад ту дужност врши.

Сад председник постави питање, ко да плаћа ту накнаду.

О томе су осим напред казаних лица говорили ови:

Председник скупштине потпомаже пређе казано мњење Ковановића, да плаћају општине, које ће се с тога старати, да стају на пут рђавим људима, но и ово да буде тек онда кад кривац немогне платити.

Стојан Бркић на против да плаћа село, па ће се оно старати, да увати зликовца, који народу чини штету и досаду.

Ненад Михаиловић вели, да је решено у начелу, да се плаћа поротницима, али није казано, од кад ће та накнада ићи, па пита, одкад ће се рачунати поротницима накнада.

Председник скупштине каже, по времену, које у том послу проведу.

Анта Нешић неће, да овај трошак плаћа општина; јер може какав зликовац отићи далеко у друга села, да учини зло, а општина неможе ићи за њим да га чува, па мисли, да је праведније, да падне на срез, као што је и пре рекао.

Арса Лукић оће, да општина плаћа трошкове, јер она има да води најближи надзор над својим

суграђанима и дужност јој је, да се стара о свима нужним мерама, како да се таква зла у самом закону угушују и да их управо не буде.

Андреја Лужњанин каже, да нигде неће бити зликоваца, ако се узакони да село плаћа трошак; јер ће се људи старати да истребе зликовце, а и није право да општине тај трошак плаћају што има села, која немају рђава човека у својој средини, па кад би општине теглиле овај трошак, морала би и та села да га спосе.

Марјан Кукић оће, да плаћају срезови а не општине, што лопови по срезу имају своје јатаке.

Председник општине каже, да ће за јатаке плаћати њихове општине.

Периша Вуковић жели, да плаћа кривац, а кад он нема општина.

Сава Милојковић казује, како има лопова, који отиду далеко те краду, па вели, да није право да за њи плаћа општина и село, но срез.

Мата Карамарковић вели, да су турци ударили намет на село, кад се у њему учини какво зло, па мисли, да би било стидно, да се и сад тако што ради, особито, што би то задавало и властима велики посао, с тога жели да плаћа срез.

Јевта Мирић каже, да је право да село плаћа, кад његови мештани украду овцу на поједу, па нек плаче на своје селане.

Љ. Каљевић пристао би да село плаћа трошкове поротника, кад би према уставу могла порота судити и тим сеоским положарама, али кад порота суди само за паљевину, опасне крађе и разбојништва, која се више догађају по положају самих места, као

што је то у ужичком округу, што је и пре рекао, онда не може да пристане да село плаћа, но да плаћа срез.

Војин Радосављевић је зато, да кад лопов из једног села у други срез или округ пређе и крађу учини, трошкове поротника плаћа село, одакле је лопов, ако он нема, а не срез, као што је Каљевић говорио.

Дина Цанковић слаже се са Каљевићем и оће да плаћа срез; ово да буде онда, кад каква протераца учини крађу, или кад је учини какво лице одма чим се досели или кад се протера, па у путу злочинство учини.

Ивко Остојић одговара Каљевићу и вели, да село води бригу о рђавим људма, што их у својој средини има, њих би нестало и зликовци би били поватани.

Сима Несторовић оће да плаћа село, јер ће се ово онда старати да тачно изнађе и попише све што кривац има, а иначе оће да прикрије.

Павла Срећковић оповргава навод Карамарковића, да је турски обичај ударати овај трошак на село; јер је то у Душановом закону тако било. Он није ни за општину ни за срез, но за село, па ово нек добро мотри на своје људе; Јевђовић је морао дуго красти и чинити зла по свом селу, па је после отишао даље.

Миле Дамњановић слаже се са Срећковићем, само жели, да се каже и вароши и варошице, те да буде потпуно у закону.

Мих. Раденковић жели, да се каже ко ће пла-

ћати кад је зликовац странац или протераник, па у путу учини злочинство.

Милоје Блазнавац каже, да у таквом случају плаћа срез.

Стојац Бркић захтева, да се гласа; јер је доста говорено.

Председник скупштине постави питање оћели трошкове поротника да плаћа срез, општина или село, варош и варошица, где живи зликовац, и скупштина реши, да трошкове поротника плаћа оно место у ком живи зликовац.

Милан Ковановић вели, сад има да се реши једно ново питање: ко ће да плати трошкове, кад се бривац неосуди или кад нема своје општине.

Председник скупштине мисли, да онда плаћа срез.

Панта Срећковић каже, да онда подноси држава.

Г. министар правде каже, да држава такове трошкове по постојећим законима не плаћа.

Анта Пантић мњења је, да плаћа срез.

Скупштина реши, да за оне, који се ослободе и за странце плаћа срез или окружна варош где се ови последњи увате.

Члан 11. прими скупштина без измене, а 12. и 13. у не чему, но да редакцију 13. члана направи одбор у договору са г. министром правде.

Члан 14. прими скупштина без икакве измене.

Кад се прочита члан 15. Мих. Раденковић захте, да се прочита исти члан у предлогу владином.

Г. министар правде прочита члан у предлогу и рече, да овај члан одбора и друга два што иду

нетреба да дођу овде но у други део овог закона, то јест, у поступање поротни.

Известилац одборске већине Васа Маџаревић вели, да је све ово спрема за суђење и да је одбор мислио, да је боље да се изузећа чине пре него што људи дођу, да се неби штетили узалудним доласком, одбор је нашао празнину у предлогу, па држи, да ово треба да буде овако, а што се места тиче, нек дође где скупштина рекне.

Г. министар правде вели да треба да дође на своје место, ако га скупштина прими.

Сава Сретеновић мњења је да треба да остане како је одбор казао, те да се људи узалудним доласком не штете и да му је овде место.

Мата Кара-Марковић обара разлог Сретеновића што се тиче места и хоће да дође у поступање.

Известилац већине одборске В. Маџаревић каже, ако се овај члан премести у поступање, онда и ови други чланови треба тамо да дођу.

Скупштина усвоји мњење одбора.

Члан 16 и 17 прими скупштина без изузетка.

Кад се претресоме чланци предлога већине законодавног одбора председник рече, да се сад претресу и чланци 4. и 5. што су остали нерешени док се главно питање не реши.

Известилац одборске већине Васа Маџаревић рече, да тачка 4. сама по себи одпада, кад је примљено, да поротнице општина бира; а што се тиче тачке 5. одбор мисли, да за доказ болести може послужити и сведочба комисије а не само лекарска сведочба, да се људи трошку не излажу.

Милан Ковановић вели, да одбор неће да на-

лаже као дужност лекарску сведочбу, но да се сваки може да послужи и сведочбама својих комшија.

Љуб. Каљевић каже, да је непрактично захтевати лекарску сведочбу код нас, кад се дешавало, да је било округа, који по неколико година нису имали своје лекаре.

Скупштина реши да се избришу речи: „по гласу лекарске сведочбе“ а последња тачка да остане.

Секретар Јован Бошковић прочита члан 20. из владиног предлога.

Миладин Мартиновић захтева да остане члан 19. владиног предлога.

Сава Сретеновић вели, да тај члан не може да остане, јер ће према закону требати, да се и заменици кривцу објаве ради изузећа.

Љуб. Каљевић је за замену поротника, али да поротник јави општинском суду да не може доћи, те да овај пошаље заменика, а не да јави окружном суду, па да овај зове другог место њега.

Известилац одборске већине В. Маџаревић вели, да се законом наређује, да су поротници из општине оптуженог и оштећеног и да могу по двојцу одбацити непоказујући узрока, и то све не може да опстане, ако се усвоји замена поротника, јер ће ко у очи дана суђења или на сам претрес послати заменика, ког страна може да одбади, па је тиме сметено суђење.

Стојан Бркић није за замену особито што је усвојено да се поротнику даје накнада трошка.

Милан Брачинац оће замену; јер се може ком поротнику десити смрт или друга препрека у кући,

па зашто да не пошаље заменика ког ће он други пут заменити.

Известилац одборске већине В. Маџаревић објасњава Брачинаца, да ће према закону поротнике у таком случају да заступи поротник из вароши.

Г. министар правде каже, да би требало дозволити замену, јер се поротнику може десити какав важан посао, који он не може да остави те да пође у одређени дан да буде поротник.

Председник скупштине вели, да би узалудно било дозволити кривцу да одбацује два поротника, кад би се дозволила замена, јер ће можда кривац, који је пристао на суд оних поротника који нису дошли, казати да су заменици његови лични непријатељи, па суд онда неће моћи да свршава посао.

Г. министар правде каже, да ће у таком случају доћи поротници из вароши, па ће се да сврши посао.

По захтеву председника скупштине известилац одборске већине прочита члан 18, њовог предлога који скупштина усвоји, заједно са чланом 20. владиног предлога.

Кад се прочита члан 21. владиног предлога а 19. одборске већине, од којих први одређује казну поротника за неизвињен изостанак од 1—3, а други од 3—10 талира; више скупштинара повикаше да је велика казна.

Известилац одборске већине В. Маџаревић вели да није; јер изостанком поротника може се осујетити суђење и дагубиће сви људи, који су дошли на претрес.

Басијан Стојић захте, те известилац мањине каже да је мањина била за владин предлог.

Мих. Радековић је за предлог владин, који је и од мањине одбора усвојен; јер не жели да се због такве кривице продају људма бакрачи из њихових кућа.

Известилац одборске већине В. Маџаревић каже, да је влада зато одредила мању казну, што је мислила, да поротници бадава врше ту дужност, али, пошто је поротницима одређена накнада трошкова, онда треба усвојити и већу казну за неоправдани изостанак.

Јован Бошковић побија разлоге Маџаревића и захтева да остане казна као што је у владином предлогу казано.

Радован Милошевић пита, ко ће платити накнаду трошкова поротницима, који дођу па због изостанка једног свог друга не могу да врше посао?

Јован Бошковић одговара Радовану, да се у таквом случају узима заменик из вароши, те се свршава посао.

Милосав Вукомановић доказује да треба дозволити замену поротника, а за казну због изостанка, вели, да nebude већа од 3. талира.

Сава Милојковић пеће да буде већа казна од 3. талира.

Милан Стојић хоће да буде како је одредио одбор већине; јер ако остане по предлогу владином, људи ће платити само да не буду поротници.

Мих. Радековић каже, да је поштеном и карактерном човеку све једно, платио 3, платио 10 талира; јер он осећа казну а немари што плаћа, а

човек без карактера и поштења не мари макар га како казнили, па је опет за предлог владин и мањине.

Љуб. Каљевић предлаже, да се узме нека средина између владиног предлога и одборске већине.

Рад. Милошевић оће, да буде већа казна, да се људи навалице неуклањају од суђења, а с њиме се потпуно слаже Милосав Брачинац.

Мата Карамарковић предлаже, да у повтореном случају буде већа казна а иначе мања.

Известилац одборске већине В. Маџаревић противан је, да се казна умањи те да се тиме чува небрежљивац, који хоће да се извлачи у стварима, које се тичу опште сигурности, особито, што због изостанка једног поротника дангуби цео суд и сви који имају посла на претресу. Та се дангуба не може да исплати.

Арса Лукић каже, кад три дођу, што да недође и онај један, но да се за њим чека и да дангубе и судије и остали свет, па је зато за казну већине одборске.

Скупштина реши, да се поротници, који изостану без оправдајућих узрока од суђења, казне са 3—10 талира.

Члан 22. скупштина прими потпуно.

Кад се прочита члан 23., који прописује начин и форму зашлесте поротника, Јанко Јовановић предложи, да се поротници на то звање закуну по правилима наше свете цркве; јер ће они да врше тако велику и важну дужност.

Миле Дамњановић, Стојан Бркић и више скупштинара говорише у овом истом смислу.

Г. министар правде објасњава, да по закону кривичном сведоци, од којих казивања зависи решење кривичне ствари, полажу заклетву у суду без свештеника па да и поротници могу на тај начин да се закуну; но ако скупштина жели да поротници полажу заклетву другачије, он неће бити противан.

Јанко Јовановић прота одговара г. министру, да су две различне ствари, сведок и поротник, па по томе, да се они немогу на један исти начин да закуну.

Миле Дамњановић каже, да поротник треба онаку заклетву да положи, какву полажу и судије; јер ће и они као и судије да решавају о животу људском.

Г. министар правде казује, да су се поротници у време душаново клели у цркви.

Коста Великић хоће, да поротници полажу формалну заклетву као и судије па макар и у цркви.

Ивко Остојић каже, да ће поштен човек и без заклетве радити онако, како треба да ради, а непоштена нек куку и 100 пута, он неће радити поштено.

Миле Дамњановић одговара Ивку, да се и кметови бирају између поштених и у општини уважених људи, па се они опет заклињу, кад се приме кметства.

Стојан Бркић вели, да свештеник заклиње вештаке, који процењују земљу или имаће грађана, кад се ово узима за народну или општину потребу, па по томе да и поротнике треба свештеник да заклиње кад ће они да врше већу и светију дужност.

Милаш Ковановић противан је, да се од поротника, који изричу само крив, или није крив, узима

таква форма заклетве, каква се узима од судија, особито, што некад могу бити поротници и људи стране вере, па ће око тога бити забуне. Слаже се потпуно са Ивком, да је главна ствар поштење, јер вели, да има доста људи, који су се зеклели да раде поштено, а они браду, војници заклели се на веру, па издаду и т. п.

Анта Пантић противан је разлогу Ковановића, јер кад поротник изриче: „крив“ или „није крив“; он суди, па да треба да полаже заклетву као судије, особито што се и кмет куку, који казни са 10. батина.

Касијан Стојшић вели, ми сви овде говоримо о поштењу, дакле треба да имамо поштење. Ко је поштен тај ће се заклетти без икакве плашње. Шта то значи што ће председник да изговори неке речи, које се поротника ништа не тичу, него нека их он говори. Он оће да се поротнику молитва и вели, да нам наш закон није никад био од штете, па да зато не треба да се од њега удаљавамо.

Јанко Јовановић прота одговара Ивку Остојићу да смо и ми што смо овде поштени људи, па да смо се опет заклели, да ћемо радити како треба.

Председник скупштине каже, да Касијан оће да се неправи заклетва са свим друге форме.

Касијан Стојшић одговара, да има код себе формалну заклетву.

Александер Николајевић каже, да је доста да се каже, да ће савестно радити, и по томе да не треба мењати ништа у предлогу.

Известилац одборске већине слаже се потпуно са Николајевићем, па мисли, да ће свештеник тра-

жити накнаду, да неће доћи на време, па да ће се тим причињавати разне незгоде.

Јаков Павловић каже, да је дужност поротника велика и света, кад суде о животу људи, да је морална дужност свештеника, да заклетву од људи узимљу, да ће бити ретки случајева, да сви поротници не дођу, те да ће се за њима чекати, да је наша света вера била а и сад је главни стожер наше српске народности, коју треба свето да хранимо и чувамо, и да неће ништа сметати поштенем човеку да мете руку на еванђелије и заклетву положи, особито што је то већ обичај нашег народа.

Јован Бошковић захтева, да се у заклетви изоставе речи: „на извиђењу ствари“, јер ће то ограничавати поротнике у слободном суђењу и познавању кривца зато, што је усвојено да општински одбори поротнике бирају; јер ће они познавати кривце, па ће им бити лакше при суђењу кривца.

Г. министар правде одговара, да се те речи не могу изоставити ако нећемо да само по оном убеђењу, које са сокака у суд донесемо, судимо о животу и смрти свога суграђанина.

Јован Бошковић вели, да је ово што тражи условљено чланом 35, и да он не тражи да се кривцу суди од ока, него по доказима и познавању, како каже поменути закон.

Панта Срећковић каже, да поротник црпи доказе у суду, и по томе да оне речи треба да остану што Бошковић хоће да их избрише.

Јован Бошковић одговара Срећковићу, ако ће се судити по доказима а не и по познавању, онда нам порота не треба него да суди и у будуће окр. суд.

Мил. Спасић каже, да ће поротници решавати по познавању и сазнавању дела.

Љуб. Каљевић вели да сви поротници не морају познавати кривца, по да ће га познавати они, који су из једног места с њиме, а други да га можда неће познавати, те да се не треба бојати, да ће се кривцу учинити каква неправда.

Сима Несторовић мисли, да поротници треба да суде и по доказима и по познавању.

Мата Карамарковић каже, да се о овоме говори код члана 33.

Васа Маџаревић пристаје да се изостави што предлаже Бошковић, да се неби људи помели при суђењу.

Г. министар правде као правник не може никакво пристати да се из заклетве избришу оне речи, што Бошковић предлаже, по да ће своју копачку реч дати док се о томе споразуме са владом.

Већина скупштине усвоји предлог Бошковића, по на примедбу г. министра реши: да одбор законодавни у договору са г. министром правде формулише заклетву према овим дебатама, како би се све странке задовољиле.

Овај састанак трајао је до 1 сат по подне и председник заказа идући састанак за сутра у 8 сати пре подне.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

С. Живовић.

Олуномоћени потписници:

Алекса Петковић А. С. Николајевић, Касијан А. Стојшић, Никола Симић, Димитрије Миловановић, Милан Ђирковић,

САСТАНАК XVII.

У среду 20. Септембра 1871 године.

Председавао:

Живко Карабиберовић.

Број 103.

Овај је састанак у 9. часова из јутра отворен, на коме је било 101 посланик. Милорад Цојковић, Јеремија Обрадовић и Љубомир Каљевић нису дошли због болести, а остали осуствују по ранијем одобрењу скупштинском.

Од министра били су: г. председник министарског савета министар унутр. дела и г.г. министри: просвете и црквених дела, финансије и правде.

Председник скупштине јави да је сада на реду да се чита протокол од XIV. састанка и позва да исти скупштина саслуша. Секретар Јован Бошковић прочита тај протокол, који би усвојен са малим изменама.

Затим председник скупштине позва посланика Стојића Обрадовића те овај у присуству министра унутрашњих дела положи прописану заклетву.

Даље рече председник скупштине, да му је министар финансије предао потврђен закон о повластицама кредитног београдског завода, смедеревској банци и пожаревачкој банци и указ намесништва Ђважевског достојанства, којим је овлашћен да поднесе народној скупштини „предлог закона о пензионом фонду за удовице и децу умрлих чиновника“ и указ, којим се исти министар овлашћује да поднесе предлог закона о измени неких позиција ђумручке тарифе и предлог закона о допуни и измени новчане тарифе“

са по 120 штампаних комада од сваког предлога, и ове указе секретар Јовановић прочита.

При предаји законског предлога о пензионом фонду за удовице и децу умрлих чиновника, г. министар финансије рече: „Држим за потребно приликом овом кад предајем народној скупштини овај предлог закона на решење, да проговорим неколико речи о овом предмету у опште.“

Ово није никаква нова установа што се сад предлаже; та установа постоји већ скоро 30 година у нашој држави. Фонд за удовице и децу умрлих чиновника основан је од улога, које сами чиновници дају од својих плата те да узајамно осигурају по својој смрти уживање својој фамилији. Ту улаже од своје плате сваки чиновник без разлике, био ожењен или не. Из државне касе не издаје се ништа на ове пензије. Ова установа почива на оном великом начелу удруживања, узајамности, које, као што је познато, свуд и свагда благотворно дејствује. Ово је као нека штедионица чиновничка.

Ова установа није само по чиновнике користна; она, можемо рећи, посредно приноси користи и самој држави, у толико, у колико чиновник, а особито од нижег реда, који од плате своје при садашњој скупоћи свију средстава за живот, на страну не може да остави, знајући да му је породици, по смрти његовој, колико толико уживање осигурано, — с' већом вољом спокојније и савестије посвећује своје време и свој труд вршењу своје дужности.

Обстанак дакле ове установе користан је не само по чиновнике, но и по саму државу.

Повода овом предлогу законском за ову уста-

нову дале су повтораване гражбине чиновника, да се већим улозима побољша стање њивних породица. И заста не може се одрећи, да за последњих 30 година потребе живота нису скоро тројином скочиле у цени. Влада се одазвала основаним жељама чиновника и у тој цели спремила је овај предлог, који се сада скупштини на решење подноси.“

Председник скупштине рече, да он предлаже да се предлог закона о измени неких позвија у ђумручкој тарифи и предлог о допуни и измени новчане тарифе преда финансијском одбору, а предлог о пензионом фонду удовица и деце чиновника, законодавном одбору, јер вели финансијски одбор за сада има више шта да ради, но законодавни одбор.

Ово привати г. председник министарства на рече, овај предлог управо и припада законодавном одбору; јер овде нема држава ништа да даје, т. ј. да трпи, те да би тај издатак оцењиван био у одбору финансијском, већ је ово предлог законодавства, па тамо га и дати треба.

Арсо Лукић каже, овај се предлог тиче чиновника; у финансијском одбору има два чиновника, који су у овоме стручни, па би добро било да се чиновници и из других одбора придруже законодавном при решавању овог предлога, како би се боље оценити могао.

Пошто председник скупштине рече да се по пословном реду могу и из других одбора састајати у један, па ако нужно буде нека се чиновници и састану.

Скупштина реши: да буде по предлогу председника.

Број 104.

Председник скупштине рече, да су послати поздравни од општине селевачке у окр. смедеревском и од народа у срезу јадранском округа подринског и замоли скупштину да исте саслуша, које пошто секретар Јовановић прочита скупштина прими са одзивом „живили“!

Број 105.

По овоме председник рече: да је сада на дневном реду продужење предлога о поротском закону, па позва известиоца одборског г. В. Мацаревића да најпре према јучерашњем сагласију прочита редакцију чланова 8, 9, и 13, и скупштина их прими по предлогу одборском.

Према овоме што је новом редакцијом у члану 8. наређено да се поротници могу жалити за 6. дана местном општинском одбору противу избора, цео други став тачке 5. члана 4. у предлогу поста непотребан, па зато је скупштина тај став са свим изоставила.

Члан 23. усвоји скупштина онако како га је одбор у договору са г. министром правде према јучерашњем закључењу скупштинском саставио.

Код члана 24. Анто Пантић захтева да се читају §-фи из кривичног закона, који се тамо спомињу, па пошто то скупштина прими и Милан Бовановић прочита тамо поменуте §-фе, Милан Стојић пита, је ли опасна крађа кад ко обије катапац па учини крађу од 20 гроша, а једи опасна крађа кад се човеку отерају из обора волови који вреде 30—40 дук. цес., и пошто доби одговор од Мацаревића да јесте обијање опасна крађа, а крађа волова зависи

од места одакле је, и начина на који је учињено — Стојић каже, није право да се сматра за опасну крађу кад ко украде проваљивањем, ускакањем и т. д. 10 гр. чар., а украдени волови да су проста крађа, кад је ту већа штета.

Известилац одбора Мацаревић каже, и у одбору је се приметило, да би ово поротско суђење требало распростраити на већи род кривица, по почем је уставом одређено да се само разбојништва, паљевине и опасне крађе поротским судом суде, није се ни у одбору могло распростраити на даље.

Александер Лазаревић, Милан Ђирковић и још неки од посланика делећи мишљење Милана Стојића предлажу да се поротско суђење однесе на све крађе без разлике на вредност и начин, на који је иста учињена, а особито на крађу волова.

Мито Миловановић слаже се са Миланом Стојићем да се крађе према вредности сматрају за просте и опасне; јер се вели често догађа да когод обије катанац, који не вреди више од 60 пара чар. и украде неколико ока вина, које опет невреди више од 6 гроша, па је то опасна крађа, а крађа волова није опасна.

Владимир Хаџић рече: Уставом је казано да порота суди опасне крађе, разбојништва и паљевине. Ми ако у кривичном законнику означимо, шта ће бити опасна крађа, па по томе и за крађу волова казати да је то опасна крађа, онда се тиме неће ништа устав повредити. Њега у овоме подпомаже и Анто Панџић.

Арса Лукић вели, устав је основ, по коме се морају сви земаљски закони удешавати. Мацаревић

каже, да је кривични законик старији, т. ј. пре устава постао. Ако кривични закон не одговара цељи за коју је написан, онда га треба написати тако, како ће уставу одговорати. Он је за предлог Хаџића, да се и крађа волова суди поротом. На ово се чу од више њих посланика, тако је.

Коста Великић захтева да се опет прочита закон кривични, па ће онда знати шта је опасна а шта је проста крађа, а овако на памет не зна.

Милан Ковановић вели, и ја се слажем са овим предговорницима, који кажу да се тиме, што би се суђење пороте распростраило на више казнимих дела, не ће устав повредити. Но то је, вели, особено питање, које треба особено и регулисати, а сада је овде у претресу закон поротски, па о томе закону треба и говорити.

Периша Вуковић подпомаже разлоге Милана Стојића, Лазаревића, Ђирковића и Миловановића, па наводи како се по граници често догађа да се украду по 3—4 вода и претерају у Турску и тамо продаду те се тиме користи лонов знатном сумом, па опет да се као прост крадљивац казни а не као опасан.

Милован Спасић каже, крађа волова јесте истина велико зло за нашег земљорадника, али осим овога има још зала овоме подобних, која далеко засецају у живот нашег селског становника, као што је кошење копопаља, зелена жита, убијање волова и т. п. од којих народ пати, то је све, што засеца у регулацију кривична закона и распрострањање поротског суђења, па ће се о томе особено говорити, а сада је за предлог одборски.

Панџа Срећковић слаже се са Аџићем и Арсом

Лукићем, а поред тога мисли, да би требало да порота суди и каишаре у свима случајима, кад се при грађанском питању појави кривица, јер се често за овакове, по положеном закону и његовом начину доказа не може доказ да прибави, а порота по укупности акта, т. ј. онога што је у актима и познавања лица може лако прибавити себи убеђење како за кривицу тако и кривца.

Г. министар правде вели, питање шта је проста а шта ли опасна крађа одавна је решена у науци. С тога ако се жели, да и друге кривице дођу у надлежност поротских суђења, нека се то својим путем и начином и тражи; а никако овде није место нити прилика да се од просте крађе, преваре и т. д. начини да је опасна крађа.

Симо Несторовић захтева да се чита закон.

Анто Нешић вели, многе се крађе код њих догађају. Кад би порота судила све крађе, онда би се за њу отворио велики посао, те би све једнако и судила, што би за њу од већ теретно било. Предлаже да се особено регулише закон о продаји и куповини стоке; што ће причинити да се крађе смање. Нега у ово потпомаже Ђвко Остојић.

Радован Милошевић каже, две су велике скупштине покренуле питање о пороти. Овај је закон највише изазвао доповдук. Зато је он да се порота распростре на све крађе без разлике биле оне просте или опасне гледећи на величину њихову, а без обзира на то где људи живе или не. А поред тога је он и за то, да се сваки онај купац, код кога се увати стока, а он нема општинског уверења, да је такову купно, сматра за крађивца.

Милосав Вукомановић слаже се са Радованом и наводи, како је једном његовом комшији украдено 2 коња; господар их нађе код другог, но због тога што су прешли у треће руке не може их на траг узети већ се упућује суду. Он држи да би правије било упутити суду купца, но онога чија је стока украдена.

Васо Маџаревић каже, скупштина је при прављењу устава обратила пажњу на ова три рода кривица, па је само за њих и узаконила поротско суђење. Нека, вели, овако за сада и буде докле опробамо какве ће нам овај суд користи дозети, па ако видимо добра, онда ћемо предложити да се распростре и на друге кривице, а никако није зато, да се проста крађа у опасне уврћује.

Председник скупштине рече, ово је што неки посланици оће да се чине поправке у кривичном закону особени предлог, који треба особено по словном реду и поднети, па позва скупштину да о предлогу овоме, који је на дневном реду, гласа, што скупштина прими и усвоји члан 24. по предлогу владином са додатком примедбе одборске на тачку под 2. т. ј. да порота суди и кривице предвиђене у §-у 250. кривичног законика.

Код члана 25. министар правде ради објаснења рече, не треба изоставити у овом члану речи: „и ако су сва та дела била предметом једног извиђења“, као што одборска већина хоће; јер је, вели, ово зато учињено, да поротни суд може судити само оне кривице, које су на претресу извиђене, па ма да са којом кривицом, која иде у надлежност поротског

суђења, долазе кривице, које не долазе у надлежност истога поротског суда.

Васо Маџаревић и Ковановић веле, да је одбор изоставио ове речи једино с тога, што му је се учинило, да ће се боље разумети надлежност са овом изоставком.

Димитрије Јовановић рече, да је он за предлог владин; јер, вели, да и он сматра да је јасније кад се ове речи неизоставе, као што умесно примећаваше министар правде, но предлаже да се после речи: „извиђења“ дода и „суђења“, па ће се онда потпуно разумети, да се то односи на извиђења чинена на главном претресу, а не на која друга.

Панто Срећковић каже, да је он мишљења да се поротско суђење на већи род кривица распростре, па је по томе за одборску већину.

Мата Карамарковић вели, да је јасније онако како је у владином предлогу, па је за предлог.

Пошто министар правде рече, да он усваја да се дода реч „суђења“ као што посланик Јовановић предлаже, скупштина на питање председника, које се усваја од овога двога, већином гласова реши: да буде по предлогу владином са додатком речи „суђења“ после речи „извиђења.“

Члан 26. скупштина усвоји по предлогу владином.

На члан 27. одбор је приметно да се изостави реч „по правилу“; но г. министар рече, да то не треба изоставити за то, што се може догодити да један претрес више времена траје; па ако који од поротника неби могао за сво време на претресу

остати да га може други заменити, као што је то предвиђено у идућем члану 58.

Скупштина прими овај члан по предлогу владином.

Члан 28. скупштина прими по предлогу владином, са додатком приметбе већине одборске „по члану 13.“

Члан 29. скупштина прими по предлогу владином а члан 30. према напред одобреном закону одпада.

Члан 31. скупштина усвоји по предлогу владином.

Код овог члана г. министар правде примети, да ће судије решавати ова питања увек у присуству поротника, како би они при саветовању судија овима могли објаснити своје предлоге односно извиђења што се у јавној седници, наравно, није могло учинити, а без тога објашњења могле би судије незнајући за разлоге поротника те њихове предлоге одбити.

Члан 32. усвоји скупштина по предлогу владином, а члан 33. усвоји скупштина са изменом првог одељка, како га је г. министар правде предложио и одбор усвојио.

Г. министар правде и код овога је члана приметио, да ће поротници имати саветујућег гласа при одређивању казни, што ће судијама моћи то служити као грађа за њихову пресуду.

Што то није и у сам закон стављено, узрок је тај, што у законе само онаква наређења ваља стављати, која ће имати обвезну силу, а не и она која судија по свом нахођењу може усвојити или не усвојити.

Код члана 34. Радован Милошевић вели, мени се чини да по пројекту изгледа тако, као да ће свагда поротници бити једногласно за осуду кривца. Зар се, вели, не може догодити и то више пута, да два поротника кажу да је оптужени крив, и двојица да није, па још и два државне судије кажу да је крив, зар то није довољан доказ противу оптуженога да је крив. — Он је да се и овде суди по већини гласова као што се чини и при осталом решавању и суђењу, па је с тога противан пројекту, да се за пресуду захтевају најмање 5 гласова, већ 4.

Њега у овоме подпомаже Аксентије Ђорђевић па каже, да је за 4 а не за 5 гласова; јер је државни судија вичан законом за оно, што је као доказ извиђањем прибављено, а не по познавању; а поротници суде онако, како кривца познају, па кад на њину страну не пређе судија, кога закон веже, онда би кривац остао некажњен.

Коста Грудић мисли, да би овде требало приметити, да поротници одговарају за наваличну неправду, учињену при суђењу, као што одговарају и државне судије. Њега у овом подпомаже Коста Поповић и наводи за пример како се у Енглеској пороти ниште за пресуду, која на смрт гласи, да су поротници једногласно казали да је крив. — Ово је, вели, у корист кривчеву, па што треба више пазити и кривцу већу гаранцију дати, како не би и некрив био кажњен.

На ово г. министар правде примети, да ово, што Грудић и Поповић предлажу за поротника, иде у закон кривични.

Што се тиче онога што предлаже Радован Ми-

лошевић и Аксентије Ђорђевић да се и у поротском суђењу суди односном већином, примети г. министар, да то не може бити зато, што се овим предлогом оће, да и судије судељују са поротницима заједно при суђењу. Ако би се оно мишљење усвојило да проста већина реши, онда би се могло догодити, да сами поротници без судија питање о кривци реше, што би могло бити само од штете за право и закон.

Коста Великић каже, да је он за предлог владин. Овде се вели ради о смрти кривчевој, па треба да је више заштићен.

Посланик Срећковић вели, овде се одступа од правила о доказу и хоће да се по убеђењу суди; он је за предлог владин.

На питање председника скупштине, примају ли се при решавању 5 гласова као што пројект владин гласи, или 4 као што посланици Милошевић и Ђорђевић предлажу? Скупштина усвоји овај члан по владином предлогу.

Код истог члана 34. према примедби одборске већине да најпре поротници гласају, па онда државне судије, поведе се о томе реч, па министар правде рече, у пројекту владином зато је казано да најпре даду глас државне судије, што су они људи од закона па ће при томе послужити и самим поротницима својим разлозима те да би могли и поротници знати на што им поглавито ваља пажњу обратити.

Известилац одбора Маџаревић каже да је одборску већину при овоме руководило то, што је се бојало да неби поротници кад би државне судије најпре даде глас, по њима се повели и гласали као и судије, што кад најпре даду глас сигурно бити

неће, већ ће гласати по оном убеђењу што су га од куће добили.

Њега у овоме потпомаже Милоје Блазнавац на каже, да је одбор при својим примедбама имао и то на уму да не би председавајући судија наводно поротнике да даду глас онако, како је он казао.

Г. министар правде вели, да не стоји она бојазни посланика Блазнавца, јер ће државне судије од најмлађег гласати по устројству окружних судова, па онда ће гласати редом поротници и најпосле председавајући, па онда се не треба бојати тога, да ће председавајући поротнику своју мисао натурити.

Павле Грковић вели, више криваца некажњено би прошло, ако би најпре поротници давали глас па онда државне судије, јер они незнају закон и разлоге на којима би свој глас основали, он је за предлог владин.

Њега у овоме потпомаже Ранко Јовановић па каже, не треба се бојати државних судија, да ће поротнике за собом повући. Да их повући неће, довољан је пример то, што међу нама доста има чиновника, па нису нас ни на што навукли или за собом повукли, већ сваки даје глас по свом сопственом убеђењу.

Председник скупштине вели, да би се ово изравнати могло, он држи да би најбоље било, да се узакони, да најпре гласају два поротника, па онда два државна судије; затим опет два поротника, па онда председник. И скупштина овај председников предлог усвоји.

Код члана 35. министар правде предложи, да се место речи „о стварном питању“ каже „о питању

кривце“ и скупштина једногласно усвоји овај члан са примедбом г. министра правде.

Члан 36. усвоји скупштина по предлогу владином.

Члан 37. усвоји скупштина по примедбама одборске већине.

Члан 38. прими се по предлогу владином.

Код члана 39. тач. 1. а према примедби одборске већине г. министар правде рече, да са овим чланом стоје у свези извесне измене и допуне које ће се још овој скупштини поднети, ако се овај предлог закона о пороти прими, па с'тога је нужно да прва тачка овога члана остане како је у предлогу.

Известилац већине одборске В. Маџаревић каже, подносио је на увиђај приватно свој предлог г. министар правде за измене у кривичном поступку, по је одбор приметно пре, да у овом поротском пројекту има празнине, па је како прву тачку овога члана као и за њим следећа два члана допунио.

Председник скупштине каже, како се из речи г. министра правде види да прва тачка овога члана зависи од неких измена и допуна у кривич. поступку судском, које кад се учини ова тачка мора остати, а известилац одбора Маџаревић каже да томе није противан, но предлаже да се о овом члану прекине говор до сутра, докле одбор у договору са г. министром правде овај члан према допуни кривич. судског поступка дотера; што скупштина прими; а међутим како беше прошло полак дава, председник скупштине у 12½ сати превиде седницу и заказа састанак у 3. по подне, те да се продужи даље претрес овога предлога од члана 40.

Скупштина у 3¼ по подне продужи рад код члана 40. па председник позва известиоца Маџаревића да чита извештај, а Бошковића владин предлог. Пошто Бошковић прочита овај 40. члан по владином предлогу, а извештај примедбу одборску, г. министар правде на примедбу одборску рече, у предлогу владином казато је да се она доказна средства, која нису у списку означена, не могу употребити на главном претресу, ван ако би на то обе стране пристале, зато, што би једна страна изнела доказ, за који друга незна, па неби противу њега нивакве примедбе чинити могла. Кад би се, вели, оставило суду да он о томе реши, као што одборска већина оће, онда би се на томе ствар пресекала и неби се о томе могло даље ништа радити. Боље је да им се остави на вољу, па ако страна може да одговори, она ће и одговорати, а ако не може, па недозволи, нека се ова страна послужи тим доказом при тражењу новог суђења. Г. министра у овој подномаже Војин Радосављевић да стране требају доказ да набављају до претреса, а на претресу могу само по одобрењу једне другој. — Он је за предлог.

Ковановић и Маџаревић кажу у одбрану одборског мишљења то, да нема тога судије који ће пресудити дело и кривцу главу одсећи пре но што се оно подицно извиди.

Арса Лукић вели, кад се у првом ставу тога члана каже, да се доказна средства, која нису у списку означена, не могу употребити на главном претресу, он је да тако и буде; а ово остало од

„ван ако би државни тужилац и. т. д.“ све изостави, па ако који још што дотле није могао употребити, нека доцније употреби.

Г. министар правде примети Маџаревићу и Ковановићу, да не стоји оно што они веле, да ће се кривцу глава одсећи пре учињеног подицног извјеђења, почем је оптуженом дозвољено да у путу новог суђења те доказе употреби и своју невиност доказује, докле му је год глава на раменима. Осим тога брани своје мишљење и тиме, што је прописано у грађанском поступку, да противна страна не мора одговорати на нов доказ ако неће; а то правило грађанског поступка примљено је и овде у поротском закону.

Ранко Јовановић каже, кад се по члану 39. кривцу пре претреса даје списак доказних средстава противу њега — постојећих те да он за њих зна и употреби противу њих против доказ; он је противан даљем позивању на доказ на претресу, јер ће ово оптужени чинити једино из тога, да осуђења и протезе дело на је за предлог владин.

Коста Великић рече, кад се дозвољава државном тужиоцу да се може на нов доказ позивати, нека се дозволи и оптуженом; он је за примедбу већине одборске.

Извештај одборске мањине Марко Лазаревић вели, да је за предлог владин, јер се и у грађанским споровима не мора одговорати на нов доказ на рочишту поднети, ако се неће, нити је тамо дато право суду да он о томе решити може без воље стране, које се то тиче, па тако и још горе

мора бити у кривичном процесу, где је усвојен систем оптужења.

Милоје Блазнавац је за већину одборску.

Павле Грковић брани предлог владин.

Панта Срећковић каже, да је он зато, да се употребе само они докази, који су већ ту.

Милан Ковановић каже, овај предлог даје право страни да се може послужити доказом, који има, а и противна страна да може на тај доказ одговорити ако оће; дакле већина одборска оће да то нестоји на вољи противној страни, оћели јој дозволити да употреби или неће, већ нека то суд каже.

Касијан Стојнић слаже се са г. министром правде, а уз то наводи још и то, да суд никоме не прибавља доказ без захтева које стране; — он је за предлог,

Мата Карамарковић каже, ако се прими оно, што већина одборска оће, онда се кривац може најгорим сведоцима послужити, а противној страни не даје се прилика да на њи примети; — он је за предлог владин.

Павле Грковић је противан предлогу већине одборске, њиме се, вели, иде на то, да се остави на вољу суду да он одобри или не; он је да се то остави на вољу самим странама.

Васа Мадаревић вели, ако би лице, које је тај списак доказни правило, изоставило какви доказ у списку означити, зашто да се неда страни право да ту погрешку може исправити, и доказом се послужити.

Милан Стојнић рече, чланом 31. овог закона дато је довољно гаранције кривцу, па му већу не треба давати; он је за предлог владин. —

Живко Недић усваја разлог г. министра правде и Карамарковића а уз то наводи, да се кривцу даје право, да се може жалити на касациони суд, на нека се тамо и ползује доказом који има.

Г. министар правде вели, предлогом се владиним иде на то, да се стаје на пут те да се не чине злоупотребе. Већином се одборском иде на то, да се дамах кривцима да ствар неумесно развлаче, а уједно даје суду власт, да лиши страву доказа, којим би се могла доказати невиност или кривица. Кривац знајући за ово законско наређење, неће да се позива на сведоке до претреса да за њих неби знао државни тужилац, па прибави сведочбу о њиховом владању, него их доведе на претрес, кад државни тужитељ неможе ништа приметити. Ако се не прими доказ на претресу, може се страна ползовати доказом у повтореном суђењу. Све то, што је речено о државном тужиоцу, вреди и за оптуженог.

Пошто се више нико за говор не јави, председник стави на гласање, ко је за предлог владин, а ко ли опет за већине одборске. Скупштина већином гласова усвоји овај члан по предлогу владином.

Члан 41. 42. и 43. скупштина прими по предлогу владином.

Код члана 44. Недић пита г. министра правде, како се разуме „но суд ће моћи сведока заклетити и после његовог исказа а и при закључењу претреса“ т. ј. или ће се сведок заклетити пре испита или пошто се испита.

Г. министар правде одговори, да је овде остављено суду на оцену, да може сведока заклету и пре исказа и после исказа и то или сваког понаособ или све од једном.

Симо Несторовић и Мијалко Радековић захтевају, да се узакони да сведоци пре испита заклетву положе; јер се често може догодити, да сведок неће да сведочи, па суд нађе да га и не треба клети кад му сведочба није од вредности.

Њи у овоме подпомаже Стојадин Радоњић и наводи случај, како један није хтео сведочити до заклетве, а пошто га је суд хтео заклету, он је све казао што је знао.

Ранко Јовановић каже, да је за то, да сведок најпре исказа своју сведочбу, па да се закуне; јер се може погрешно друго лице позвати и забадава заклету.

Панто Срећковић вели, да има људи којима је заклетва најтежа ствар; све би ти волео учинити само да се не куне; а поштен је човек и зна се да ће истину казати и без клетве; предлаже да се овакови људи не куну, кад им страна, коју терете, верује без заклетве.

Њега у овоме подпомажу Јован Новаковић и Ненад Мијановић.

Миле Дамњановић зато је, да се сведок у сваком случају најпре мора заклету на питати; јер људи без заклетве неће да кажу истину; — има их доста покварених.

Јеврем Бојиновић је да се сведоци најпре закуну па сведоче шта знају, да неби се догодило, да сведок

каже кривцу, немој ме клети па ћу те сачувати, а кад се закуне мора истину казати.

Грковић слаже се са Милом, он вели, у кривичном поступку без разлике заклинју се сведоци. Порота ће судити о најтежим кривцима, па по томе још пре треба да се и ови сведоци куну.

Арса Лукић је, да се најпре сведок закуне, па испитује, јер ће свагда пре истину казати, но да се после куне, и што се може измаћи да не сведочи, тиме кад неосведочи ништа, па га и суд нема на шта клети.

Пошто се више нико за говор не пријави, председник скупштине стави на гласање ко је за предлог а које против предлога да се сведок мора најпре заклету на питати.

Скупштина већином реши: *да се сведок најпре закуне па о сведочби пита.*

Пошто се ово сврши, председник стави на гласање предлог посланика Срећковића, оће ли да се сведок свагда куне или не куне, и онда кад му страна она, коју сведок терети, верује и без клетве.

Скупштина реши већином гласова да се сведок не куне и онда кад му верује онај кога терети и тако овај члан остаје по предлогу са том изменом, што се изостављају ове последње речи „но суд ће моћи сведока заклету и после његовог исказа а и при закључењу претреса,“ па на место ових речи да се додаду ове: *„Но кад обе стране пристану да се не куне, онда суд неће сведока заклинјати“.*

Члан 45, 46, и 47, скупштина усвоји по предлогу владином.

Код члана 48. Алекса Петковић и Сима Несторовић питају, кад се дело преда на суђење државном суду, онда ко ће платити трошак поротницима.

Г. министар правде на ово одговори, да ће у оваком случају платити трошак поротницима срез или варош, као што је напред наређено, у случајима кад је оптуженик невин. Ово објасњење г. министра правде скупштина усвоји.

Чланове 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, и 58. усвоји скупштина по предлогу владином.

Код члана 59. Милосав Вукомановић, Анто Панчић, Ранко Јовановић, и још неки предлажу, да овај закон поротског суђења важи за све округе, а не само за неке; но пошто Дина Цанковић рече, да је ово противно уставу, г. министар правде рече, да се о овоме има најпре да споразуме са владом.

Председник скупштине рече, да ће се о овоме члану сутра говорити док се г. министар правде са владом споразуме, па ће онда о томе дати реч и на томе се овај састанак, који је трајао до 4½ по подне сврши и би заказан други сутра у 8 сати пре подне, те да се претресе предлог закона о побољшању стања учитеља и учитељака основних школа а пошто се то сврши наступиће претрес закона о буџету за идућу 1872 рачунску годину.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

Мил. И. Прокић.

Оцуномоћени подносиоци:

Алекса Петковић, Милан Ђирковић, Димитрије Миловановић, Касијан А. Стојинић, А. С. Николајевић, Никола Симић.

САСТАНАК XVIII.

у Четвртак 30. Септембра 1871. год.

Председавао

Живко Карабиберовић.

Број 107.

Председник скупштине у 9. сати пре подне отвори састанак.

На овом састанку било је 94. посланика, а од г.г. министра били су председник министарског савета министар унутрашњих дела и министри финансије просвете и правде.

Секретар Д. Јовановић прочита протокол од XV састанка и пошто се учинише неке омање исправке, скупштина иети протокол усвоји.

Број 108

Председник скупштине рече, те секретар Јован Бошковић прочита молбе посланика Јована Новаковића и Ристе Панчића, којима моле скупштину да им дозволи одсуство и то првом за 20. дана, а другом за сво време скупштинскога рада.

И скупштина им дозволи тражено одсуство.

Број 109.

Председник скупштине каза, да је на дневном реду предлог закона о побољшању учитељског стања и позва известиоца одборског Саву Сретеновића те прочита извешће одборско, које гласи овако:

Одбор за „законодавство“ испитао је поднесени пројект измена и допуна закона о уређењу основних школа од 11 Септембра 1863 год. (зборник XVI страна 54) односно побољшања стања учитеља

и учитељака наших основних школа, и нашао је: да су предложене измене и допуне врло целесходне, па с тога је одбор мишљења: да се исте измене и допуне у целости, као што су предложене, потпуно усвоје и узаконе.

За овим известилац прочита и предлог владин.

Посланик Коста Великић пита, јесу ли ове класе, којима се побољшава стање учитељско, уређене на основу рада комисије или не.

Г. министар просвете вели, да се побољшање учитељског стања чини заменом §. 17 и 20 сада постојећег закона о уређењу основних школа од 11 Септембра 1863 год.

Посланик Анто Пантић изјави да се он потпуно слаже с предлогом владиним.

Посланик Љ. Каљевић држи да је у овој измени закона једна врло важна ствар изостала, а то је та, што није опредељено колико година треба да учитељ служи, па да добије право на подуну пензију, — него је то остало по старом да учитељ и у старости служи све докде док сасвим необоли и неспособи; — па је зато да се сада ово узакони.

Г. министар просвете каже, по сада постојећем наређењу §. 20 влада је сад у дупло побољшала издржање учитеља, јер сада постоји ако учитељи због старости душевне или телесне слабости постану неспособни за даље учитељство имају за издржање годишње од 30-60 талира, а сада се то издржање предлаже и повињује од 60 до 120 талира дакле у дупло.

Посланик Милан Ђирковић пита, одакле ће се

ово побољшање учитељима платити, — и да ли се зато неће од народа приврез тражити.

Посланик Јован Бошковић одговара посланику Ђирковићу, да ће се потребна сума на побољшање учитељског стања исплатити из државних прихода и да је иста сума која износи 116.000 гр. пор. у буџет расхода за рач. 1872 год, стављена; — па да се према томе на ову цјел неће од народа приврез тражити.

Посланик Стојан Бркић пита, хоће ли осим оних 116.000 гроша пореских, који су у буџет стављени требати још новаца додавати на побољшање учитељског стања или не? и на то му би одговорено, да је цифра у овој год. колико је се год могло у буџету увећала и да више на горњу потребу према предложеном закону неће требати.

Г. министар просвете рече, поред оне суме од 116.000 гр. пор. која је у буџету за 1872 годину на побољшање учитељског стања додата, има јоште једна цифра од 1.000.000 гр. пореских па држи да је иста за сада према нашем стању довољна, тим пре, што је поред наведене цифре од 116.000 гр. пор. буџетом одређена јоште једна сума за стављање преко године у пензију учитеља и учитељака — поред оне суме, која постоји за веће пензијовање учитеља и учитељки основних школа, што је у самом буџету изложено.

Посланик Перша Вуковић тражи да се учитељима X класе одредјели плата 120. талира годишње, а у овоме га подпомаже и посланик Александер Лазаревић.

Посланик Милован Спасић каже, влада је осим оне суме од 1.000.000 гр. пор. ставила у буџет

за 1872 год. јоште 116000. гр. пор. на побољшање стања учитељског, као што је то и г. министар просвете казао. Он изјави нико није зато да се привременим учитељима плата повишује с тога што су они привремени, по нужди на та места узети. За учитеље X класе вели, да он налази да им је плата за сада доста повећана, јер су то људи већим делом нежењени и који су скоро из школе изашли. Он налази да треба предходно повисити плату оним учитељима, који су више година у тој служби провели, јер су они више-годишњом службом побољшање стања заслужили, и што су они дечицом оптерећени.

Председник скупштине рече: ја видим да ви сви желите да се стање учитеља што боље побољша, и да им се плата бар са по 25 талира годишње повиси, као што је скупштина и прошле године своју жељу о томе изјавила. Он даље наведе како је влада према изјави скупштинској у овоме погледу старала се и колико је год могућно било она је потребну цифру у буџет ставила.

Па с тога рече, задовољимо се за сада са овим. а влада ће се и у будуће старати да се стање учитељско јоште боље побољша.

Скупштина реши да владом предложене измене § 17. и тачке 1. § 20. закона о уређењу основних школа у свему усвоји.

Број 110.

Пошто се ово сврши, председник рече да је сад на реду предлог закона о буџету државних прихода и расхода за рачунску 187 $\frac{1}{2}$ годину.

По овоме извештају одбора финансијског Плија Маргетић прочита извешће истог одбора, које гласи овако:

Одбор за финансијско законодавство прегледао је предлог закона о буџету прихода и расхода државних за 1872 рач. год. и има част поднети извештај свој о томе народној скупштини.

I о приходу дужавном.

Приходи државни за поменуту годину оснивају се на подацима предходеће три године са обзиром на измене, које се у идућој години известно или са вероватношћу догодити имају. По овоме одбор је нашао, да су приходи за исту годину добро измерени, и да се може у предрачун узети, да ће изнети, као што је у буџету прихода за 1872 рач. год. разложено — 35,440.000 гроша пореских.

Ова сума прихода у сравњењу са предрачуњеним приходом у буџету 1871 год. износи више прихода 621,824 гр. пор.

Приходи за које је нађено да ће у 1872 рачунској години више изнети ови су

од пореза	300.000	гр. пор.
„ судских такса	50.000	„ „
„ интереса на новце	45.000	„ „
„ телеграфских		
прихода	70.000	„ „
„ повраћених кредита од предходећих година и штедње која ће се у трошковима 1872 год. учинити	1,300.000	„ „
„ фонда школског	50.000	„ „
	<hr/>	
Сума		1,815.000 гр. пор.

На против
тога приходи
за које је на-
ђено да ће у
1872 рач.
год. мање из-
вети ови су.

од регулног данка

на со' . . .	50.000	"	"
" данка на дуван	50.000	"	"
" шумарнице	10.000	"	"
" новчане казни	20.000	"	"

и приход од кова-
ња бакарних
новаца који у
1872 рач. год.
са свим од-
пада

1,063.176 " "

Сума 1,193.176 гр. пор.

Кад се ова сума одбије од суме
повећаних прихода, онда из-
носи сума којом ће се приход
1872 рач. год. умножити као
што је то горе казано 621.824 гр. пор.

II. о расходу државном.

Расходе државне за 1872 рач.
год. одбор је расмотрио,
сваку позицију редом
испитао и о потреби из-
датака уверио се. Наро-
чито је пажљиво испитао

потребе новопредложених
и увеличаних издатака
према буџету од 1871
рач. год. и нашао је ово:

1. општи расходи за 1872.
рач. год. износе. 5,741.475 гр. 27 п. пор.

Ова је сума према расходима
општим за 1871 год. по-
већана са 11,445. гроша
и $35\frac{1}{2}$ паре пор. а по-
већање то произходи
отуда, што се на пензио-
нирање чиновника изда-
вати има 18.554 гр. $4\frac{1}{2}$

По чему остаје
веће издавање 11.445 гр. $35\frac{1}{2}$

Цео издатак и опште расходе
одбор је потпуно усвојио.

2. На министарство правде и
главну контролу ставље-
но је за 1872. рач. год. 3,561.050 гр. пор.

Ова сума према буџету од
1871. год. повећана је
са 7096. гр. пор. Узроци
овог повећања разложени
су у писму министра прав-
де од 3. Јула 1871. г. и
одбор је како исте раз-
логе тако и цео издатак
на речено министарство
и главну контролу под-
цуно уважио.

3. На министарство просвете и црквених дела стављено је за 1872. год.

Ова сума према буџету од 1871. год. повећана је са 208.803. гр. пор.

Разлози овог повећања разложени су опширно у објашњењу министра просвете и црквених дела од 28. Августа 1871. г. и одбор је исте разлоге потпуно уважио.

Пошто је буџет за 1872. год. предан био одбору овом на разматрање, влада је доставила одбору, да је бивши фактор слованинице при нашој државној штампарији умро, и да се други на његово место није могао наћи с платом од 4080. гроша пор. колико је за истог фактора у буџету стављено било. Да не би послови у штампарији застали, влада је вели погодила другог фактора за 4.800 гр. пор. год. и тражила је, да се у буџет 1872. год. дода још 720. гр. пор. Одбор је овај додатак усвојио и у буџет ставио.

3,846.413 гр. пор.

720 гр. пор.

(Види број I. управе државне штампарије, под б. позиција № 8. и писмо министра просвете од 16. Септем. 1871. г. № 4384.

У одељку IV. под б. позиција 8. састављено је на набавку књига за народну библиотеку и старина за музеј 13.000 гр. пор. Одбор држи да је ова сума мала и да би је требало повећати. У данашње доба просвета је у свету до тог ступња дошла да би требало више хиљада дуката ћесар., да се набаве сва ваљана књижевна дела, која у једној години на свет изађу. Па како су књиге поглавито средство да човек своје знање умножи и развије и како су код нас ретки поједини људи, који су кадри већа књижевна дела набавити, то одбор мисли да би на набавку књига за нашу јединицу народну библиотеку требало додати најмање још 2.000 гроша пор. и тако ставити у буџет 15.000 гроша пореских.

На ову повишницу влада је пристала и одбор је исту суму у буџет додао. 2000 гр. пор.

У одељку VII. под т. позицији 173. буџета предложено је, да се одобри 7.000 гр. пор. за кирију једне куће, која је потребна да се узме до здања више женске школе у Београду, како би се ученице, које су у I. и II. разреду исте школе јако умножене, у два подобна раздела поделити могле. Одбор знајући да на оном месту где сада речена школа постоји има довољно празног плаца, на ком би се потребна зграда за исту школу подићи могла, држи да би требало на том плацу ту зграду начинити, па да се плаћање тако велике кирије избегне.

На ово је влада изјавила, да је цело оно земљиште на ком се здање садање жевске школе налази врло хрђаво и да се због тога неможе ништа темељно на истом плацу сазидати.

Према овоме одбор је мишљења да се горња сума за сада одобри влади, али да јој се препоручи, да се постара, да се на поменутом плацу начини потребна зграда од лаког материјала, која би такође дуго трајати могла, а која би највише око 1000 дук. бесар. стала, на би на тај начин иста зграда према кирији, која се у то име тражи, за четири године са свим исплаћена остала.

4. На министарство иностраних дела стављено је у буџету 1872. г. 959.652 гр. пор.

Ова сума према буџету од 1871. г. повећана је са 4700. гр. пор., а одкуда та повишица производи разложено је у приметбама буџета истог министарства за 1872. рач. год. које је одбор као умесне усвојио.

5. На министарство унутрашњих дела стављено је за 1872. год. 6,601.924 гр. пор.

Према буџету од 1871. г. ова је сума повећана са 68.488 гр. пор. У објашњењу г. министра унутраш. дела од 9. Јула

1871. г. разложене су опширно потребе које су ово повећање изазвале и одбор је такове потпуно усвојио.

6. На министарство финансије стављено је 1872. 2,175.642 гр. пор.

У савјету са одређеном сумом по буџету 1871. г. ова је сума повећана са 259.531. грош порески.

Ово знатно повећање производи отуда што се тражи одобрење на следеће издатке:

а, за управу рудоконства у Крупњу	109.892 гр.
б, „ земљеделску школу	130.161 гр.
в, „ повећање кредита на подпомагање друштва за пољску привреду.	14.000 гр.
	<hr/>
	Сума 254.053 гр.

Одбор је са особитим задовољством усвојио ове издатке, који су намењени на развитак пољске привреде и радиности у нашој земљи и уверен је да ће оваке издатке цео народ наш с највећом радошћу одобрити почем ће му се такови стостручно накнадити.

Опширније објашњење о повећању ових издатака на министарство финансије за 1872. рач. год. налази се у писму министра финансије од 15. Септембра 1871. г. и одбор је иста објашњења као и цео издатак на исто министарство потпуно уважно.

Овде одбор приметити има, да је влада наша почела особиту пажњу обрађати на унапређење пољске привреде. Ни у једном буџету од предходећих година није толико знатних сума предложено на развитак ове за народ наш најважније радње као у буџету 1872. године. Одбор се радује овом појаву и нада се, да ће влада наша, продужујући у том правцу старање своје за напредак народа, успети, да пољоделство, сточарство и шумарство, а према томе и осталу радност у нашој земљи, до тог ступња развитака доведе, на ком треба да стоји. Одбор је уверења, да ће влада употребити све што је могуће да се та намера што пре и оствари, а најзад ће је, као што је преко скупштину својих више пута свечано изјављивао, свим потребним средствима у томе припомоћи, јер је последњи час куцнуо, да о томе својски радити прионемо, тим пре, што нама суседна угарска држава од неколико година овамо знатне жртве чини на развитак пољске привреде и у опште радности у својој земљи, на ми нити можемо, нити смемо у томе иза ње изостајати, ако нежелимо важност нашег положаја на истоку изгубити.

7. На министарство војено стављено је у буџету за 1872. рач. год. 10,477,136 гр. пор.

Ова сума према одобреној суми за 1871. год. повећана је са 368.280 гр. пор. а произходи отуда: а, што је на име накнаде, која се има четовођама народне војске годишње издавати, стављено

77.280 гр.

б, што се на различите војничке потребе нарочито одело, артиљеријско радлиште имају кредити повећати

291.000 гр.

Сума 368.280 гр.

У објашњењу г. министра војеног од 30. Јула 1871. г. разложено је опширно одкуда иста разлика произходи, а за четовође народне војске казано је у буџету истога министарства да ће на 460 четовођа рачунаћи на сваког по 168 гр. пор. год. требати 77280 гр. пор.

Одбор сматрајући наше ратно спремање као неопходиму потребу, коју нам садашњи наш положај налаже, примио је предложене издатке на војску. Накнаду нак четовођама народне војске усвојио је са 8 гласова против 1 гласа, зато, што су четовође при вршењу своје дужности изложени много већим трошковима него остали народни војници, па је праведно да им се такви барем у неколико накнаде.

8. На послетку, на министарство грађевина стављено је у буџету 1872. г. као и у предходећој 1871. г. 1,830.794. гр. Свега расхода пореских. 35.196.806 гр. 27 п.

По предизложеном рачуну са придодатим сумама од стране одбора, расходи државни за 1872. рач. год. износили би овако:

1. Општи расходи. 5,741.475 гр. 27 ар. пор.

2.	министарство правде и главна контрола	3,561.050 гр.
3.	" просвете и цркв. дела	3,849.133 гр.
4.	" иностраних дела	959.652 гр.
5.	" унутрашњих дела	6,601.924 гр.
6.	" финансије	2,175.642 гр.
7.	" војено	10,477.136 гр.
8.	" грађевина	1,830.794 гр.
Свега расхода		35,196.806 гр. 27 пр. пор.

Кад се од суме предрачу-
веног прихода у 35.44.000 гр. пор.
одбије сума расхода у 35,196.806 гр. 27 п. пор.
онда се показује сувишак

прихода у 243.193 гр. 13 п. пор.

Свршивши одбор прегледање законског предлога
о буџету прихода и расхода државних за 1872 рач.
год. предаје народној скупштини како главни буџет
тако и све почастне буџете и објашњења сврху тога.

Кад се читање извешћа доврши он-известилац
рече ово: претресање и решавање буџета о прихо-
дима и расходима државним најважнија је и нај-
значајнија радња народне скупштине. Буџетом се
одређују влади потребне суме новаца за вршење
државних послова, и тим јој се опредељују границе
у којима се кретати може. Буџетом се оцењују све
потребе народне а тим се све и најважнији интереси
варода додирају. Одбор имајући ово пред очима испи-
тао је све редом позиције прихода и расхода држав-
них за 1872 год. рачунску као што то важе у из-

вештају своје о томе, и сада остаје да скупштина
решити хоће ли се опет сада читати редом све позиције
буџета за поменути годину, или само измене које се
предлажу са објашњењима владиним сврху тога.

Неколико посланика рекоше, да се само читају
измене са објашњењима владиним, јер је остало
на прошло-годишњој скупштини читано и одобрено

Посланик Коста Великић хоће, да се све пози-
ције буџета редом читају, а не само измене, па рече,
кад општине прегледају своје општинске буџете, то
треба и скупштина да прегледа државни буџет, —
па наводи да ове године има доста нових посланика,
који нису били на лањској скупштини, па и они
треба да знаду на шта се и колико се троши

Посланик Љ. Каљевић тражи да се чита гла-
вни буџет и објаснења владина о разликама предло-
женог буџета за 1872 год. — од буџета тек. год.
а у овоме га подпомажу посланици А. Николајевић
и В. Мацаревеић.

Скупштина реши да се чита главни буџет при-
хода и расхода за 1872 год. са предложеним изме-
нама и објашњењима владиним сврху тога.

По овоме известилац прочита буџет прихода
државних за 1872 год. и који ће по предрачуну
изнети на 35,440.000 гр. пор. и наведе да је одбор
нашао, да су приходи за исту годину добро из-
мерени.

Г. министар финансије објасни: да се буџет при-
хода прави по вероватности основаној на податцима
дејствителних прихода прошлих година, он наводи
како је по све јасно да поједини извори прихода
државног буду неке године већи, а неке мањи, —

али узевши укупно једно на друго изнеће онолико колико је у буџет стављено. Он изјави да су се посланици из његовог извештаја могли уверити да су приходи државни за последње три године знатно увеличани, и да су с дана у дан све већи. Па с тога он држи да се предложени предрачун прихода државних може примити,

Скупштина реши, да се буџет прихода државних за рач. 1872 г. који износи 35,440.000 гроша пор. усвоји.

За тим известилац прочита главни буџет расхода за 1872 г. и то рубрику општих расхода, који износи 5,741.475 гр. и 27 нар. пор. и скупштина реши: да се ова рубрика расхода усвоји и одобри.

По овоме известилац прочита главни буџет расхода министарства правде, и за овим прочита и објашњење министрово са разликама показаним у буџету за 1872 год.

Скупштина реши: да се буџет расхода министарства правде за рач. 1872 г. који износи 3,561.050 гр. пор. одобри.

Даље известилац прочита буџет министарства просвете и црквених дела, а по овоме прочита се и објашњење министрово о разликама, које је показао у буџету за 1872 год.

Известилац рече, да је одбор у буџету министарства просвете додао 720 гр. пор. више на плату фактора словоливнице у државној печатњи, а то је учинио с тога, што је досадањи фактор умро, а друго се лице није могло наћи с платом коју је досадањи фактор имао. Исто тако одбор је додао и 2000. гр. пор. на народну библијотеку и музеј. За

ову повишицу одбор је навео разлоге у извешћу своме, које је мало пре прочитано.

Посланик Панта Срећковић вели, да он у објашњењу министра просвете чу, да се у пројекту буџета говори о неком мањку — уштеди — произлазећем од кабинета, што он не сматра за уштеду.

Г. министар просвете изјави, да је се прошле године показала нарочита потреба за набавку у кабинету вел. школе. Г. министар вели да и сам г. Срећковић зна, како је један од његових другова — професор вел. школе, послан куд треба, те је купио за вел. школу оно што је набавити ваљало. Та је потреба подмирена, па с тога се онда и одређена цифра из буџета на оно што је подмирено мора изоставити. Влада рече г. министар иште кад јоји колико треба за нове потребе, а чим се исте подмире, онда се то из буџета изоставља као што је и у овом случају учињено.

Посланик Алек. Николајевић вели, да се он не саглашава са мњењем одбора да се здање за вишу женску школу гради од слабог материјала, а у исто време жели, да му се објасни зашто да се чини толики издатак од 7.000 гр. пор. на вишу женску школу.

Г. министар просвете вели, да је се број ученица у вишој женској школи намножио, па се због тога морају отворити нова два паралелна разреда — а за то је потребан стан. Он држи да скупштина неће одобрити да се деца због тескобне зграде даве, што је за њихово здравље штодно, него да ће радујући се што је број ученица већи постарати се за њихов стан.

Што те тиче мњења одборског да се за ову потребу начини зграда од слабог материјала, он вели да влада на то није пристала, нити је сад о томе реч, влада ће о овој ствари добро размислити, па шта буде потребно и учинити.

Посланик Панто Срећковић каже, да је противан да се на оном плацу на ком сада постоји зграда више женске школе, гради ново здање за горњу потребу — на наведе како је садања зграда на том плацу због рђава земљишта испрепуцала, и како неби саветно било на оваком земљишту зграду подизати.

Посланик Милосав Вукомановић пита зашто се у буџету државном стављају трошкови на вишу женску школу, — кад све окружне вароши издржавају и граде о свом трошку женске школе, па то треба и варош Београд да чини.

Посланик Милован Спасић одговори посланику Вукомановићу да и варош Београд издржава и гради женске основне школе као и остале окружне вароши, па рече ово је један виши завод као што је н. пр. учитељска школа и који нам даје ваљане и изучене учитељке за наше женске основне школе.

Посланик Владимир Хаџић тражи, да се оваки заводи и по другим местима ван Београда оснују како би и чачанке, и рудничанке и друге Срикиње могле учити и успособити се да буду учитељке.

Г. министар просвете објасни да се оваки виши заводи немогу на једанпут по свим местима основати, што нема ни довољно сретстава за то, а сваки Србин био он ма из ког округа може своје дете довести и дати да се у вишој женској школи учи, као што то чине и са мушком децом дијући их у више школе, ето сад смо добили и учитељску школу

за учитеље основних школа и чини се све што се може за унапређење просвете у нашој домовини према сретствима и могућности.

Скупштина реши, да се буџет министарства просвете и црквених дела за 1872 год. са додатцима које је одбор учинио и који износи на 3,849.133 гр. пор. одобри, а мњење одбора о томе, да се потребни стан за вишу женску школу од слабог материјала начини, скупштина неусвоји, него оставља влади да се она о овоме размисли и шта буде потребно учини.

Затим известилац прочита буџет министарства иностраних дела и објашнења министарска на исти и рече да одбор није учинио никаквих примедби на исти буџет.

Скупштина реши да се буџет министарства иностраних дела за 1872 год., који износи 959.652 гр. пор. одобри.

Известилац прочита буџет министарства унутрашњих дела са објашнењима министровим, и пошто одбор и на овај буџет није никакве примедбе учинио а и у скупштини се ништа на исти приметити није имало, скупштина реши: да се буџет министра унутрашњих дела за 1872 г. који износи 6.601.924. гроша пор. одобри.

Пошто се ово сврши председник рече да је саставак свршен, и заказа идући састанак за сутра у 8 сати пре подне на коме рече да ће се продужити започети посао претресања буџета државног.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић

Секретар:

Јован Бошковић

Опуномоћени потписници:

Алекса Петковић, Димитрије Миловановић, Никола Симић, А. С. Николајевић, Милан Ђурковић Касијан А. Стојшић.

САСТАНАК XIX.

1. Октобра 1871. год.

*Председао председник скупштине:***Живко Карабиберић.**

На овом састанку било је 93 посланика, а присуствовали су и г.г. министри финансије, војени и просвете.

Број 111.

На реч председника да је састанак отворен, и да се послу приступи, би прочитан протокол од XVI састанка и пошто се учинише неке омање исправке, скупштина исти протокол усвоји.

Број 112.

Председник скупштине јави да је влада потврдила скупштином решени закон о изменама и допунама §-ова 28, 31. и 39. закона о уређењу велике школе.

Скупштина ово узе к знању.

Број 113.

Председник скупштине јави, да је посланик Бошкин Бошковић повратио се са одсуства, које му је дато.

Скупштина узе ово к знању.

Број 114.

Председник скупштине извести скупштину да је дозволио посланику Јоци Катанићу да може три дана од састанка скупштинског одсуствовати по потреби, коју му је исти посланик представио.

Скупштина није имала шта на ово приметити, по одобри поступак свог председника.

Број 115.

Председник скупштине рече, те секретар Јован Бошковић прочита молбу посланика Јеврема Ђорића,

којом тражи одсуство за сво време скупштинских састанака а по потреби коју је у писменој молби изложио.

Скупштина реши да се посланику Ђорићу одобри тражено одсуство.

Број 116.

По овоме продужи се на јучерањем састанку одпочети посао претресања буџета за 1872 годину. Известилац Маргетић прочита буџет министарства финансије а затим објаснења министарска на исти.

Г. министар финансије вели, главна разлика са стоји се у томе, што је у поднесеном буџету за 1872 год. стављено: 1., потребна сума на земљоделску школу, која се у след решења прошло-годишње скупштине има ове године отворити и 2., што је основана у Подрињу радња рударска. Он разложи како ће иста радња бити од користи држави, јер ће иста радионица бити у стању подмиривати наше потребе у олову — а и ондашњем народу који је сиромашан биће од користи, што ће се у рударској радњи поучити и што ће вагда код исте радионице заслуге имати.

За повољан успех овог предузећа, рече г. министар, јамчи нам поред осталог и личност, која непосредно управља тим предузећем; личност која се одликује својим стручним знањем и особитом ревносту.

Г. министар војени каже, да је овај завод био под његовим надзором, а сад прелази на надзор министра финансије, он рече, да је радионица подигнута и да је све наређено и учињено да се одмах може радња одпочети. Овом приликом и он се изрази по-

вољно о личности, која овим заводом управља и изјави надање да ће исти завод од велике користи по нашу земљу бити.

Скупштина реши да се буџет министарства финансије, који износи 2,175.642 гр. пор. расхода одобри.

Затим извештај прочита буџет министарства војеног са објашњенима министровим о показаним разликама у буџету за 1872 рач. годину.

Г. министар војени устмено објасни, да је поглавита разлика у буџету за 1872 год. у томе што је цифра на оделон рану повећана, а у плати умањена.

Посланик Сима Несторовић вели, да је и у одбору био противан да се четовођама народне војске плата да, он је овоме противан не што рад четовођа непризнаје, него зато, што држи да смо сви народни војници, и да треба сви отачбину да служимо, а да зато не тражимо плате.

Извештај одбора И. Маргетић каже, да се четовођама и не даје плата, него накнада за оно што они више дангубе него остали народни војници.

Посланик Дина Цанковић наведе, како је говор посланика С. Несторовића неоснован с тога, што четовође много више дангубе него остали народни војници. Он помену зимну школу, у којој су четовође скоро два месеца дана морали бити и учити се, а само су у накнаду добили бесплатно стан и рану. Тада су рече Цанковић народни војници били код својих кућа и своје послове радили, а четовође су своје послове морали напустити, па народни посао гледати, вели да је право да им се на име дангубе

накнада да. Њега у овом потпомаже и посланик Павле Грковић.

Посланик С. Несторовић признаје да четовође више дангубе него остали народни војници, па вели да је за то што су прошле зиме у зимњу школу ишли, буџетом за 1871. год. одрођена цифра у име накнаде за њихову дангубу и рану, што ако је мало није противан да се на то име већа цифра да, он је само противан томе да им се одсечно плата даје, — јер ако се то усвоји, тражиће плату ађутанти и водници, па ће се много плаћање отворити; — него нека им се онолико надокнади колико више издагубе од осталих војника.

Посланик М. Блазнавац каже, да се саглашава са оним што је навео посланик Цанковић, но рече да има још и ово да дода, да су четовође осим зимних школа изложени разним дангубама, од којих су остали народни војници слободни, он напомиње смотре, гађање у нишан и т. д., којим приликама четовође по неколико дана више дангубе него остали војници, он је свој говор раздозио подкресно, и доказао дангубе четовођа, па с тога је мњења да се четовођама предложена накнада да.

Посланик Коста Великић тражи, да се предговорници као старешине народне војске у решењу ове ствари оgrade. А он држи да нема места да се четовођама плата даје с тога, што држи да су и народни војници а и њихове старешине дужне бесплатно да служе. Он даље рече да је противан и томе што се и командирима даје плата.

Посланик Јован Бошковић каже, овде није реч о плати четовођа, него о томе хоће ли им се дати

накнада за оно што они више него остали народни војници издангубе на изјави: да он држи да су посланици Цанковић и Блазнавац јасно доказали да су четовође изложени многим дангубама и трошковима, од којих су остали војници слободни, и да је та дангуба четовођа посвећена на вршење службе и усавршање народне војске, па с тога је зато да се четовођама предложена накнада да. А што неки посланици предлажу да се четовођама за околико дана накнада учини колико више од остали војника издангубе, он вели да би на тај начин четовође далеко већу накнаду добили него што се предлаже. Па за пример наведе само зимну школу, у којој су четовође скоро два месеца дана без икакве накнаде дангубили.

Посланик Сава Милојковић побија говор посланика Несторовића и Великића па наведе, да нестоји да народни војници и старешине подједнако дангубе. Он вели, нека се узакони да се нико немора старешинства у народној војсци примити, па ће он одма своје старешинство у народној војсци уступити посланику Несторовићу као богатијем, и други ће опет посланику Великићу, те нека се у самој ствари увере да ли подједнако дангубе народни војници и њихове старешине или не, јер им је вели овако лако иза леђа говорити.

Посланик Милан Ђирковић вели да он нити је четовођа нити командир, али пристаје да им се накнада да.

Посланик Милован Спасић каже, одбор је свестрано испитао ову ствар и нашао, да су дужности четовође са далеко већим дангубама и трошковима

скопчане, нежел осталих народних војника, па с тога је и одбор нашао за сходно усвојити да се четовођама на то име предложена накнада да. Он вели, скупштина је у адреси својој нарочитој пажњи владиној препоручила усавршење народне војске, — а како то од владе можемо захтевати, ако јој средства за то не дамо?

С тога је за предлог владе и одбора.

Посланик Милосав Вукомановић потпуно се слаже са послаником Мил. Спасићем.

Посланик Љ. Каљевић рече, у почетку претресања овог питања и ми у финансијском одбору били смо противни да се плата четовођама да, а то зато, што нисмо желели, да се то плаћање увлачи у нашу народну војску, него смо хтели да сви подједнако војене дужности носимо. Али, пошто смо од г. министра војеног добили објашњење, које тврди да четовође имају неке засебне дужности од осталих војника, као што су зимне школе, позивање четовођа од стране власти да им се разне наредбе саопште, надзор при гађању у нишан и т. п. излажу их нарочитим дангубама, с тога вели и ми смо у одбору пристали да им се на име то накнада да.

Посланик Периша Вуковић одговарајући посланику Сими Несторовићу каже, да ће четовође ако им се праведна накнада за дангубу не да, вољети узети пушку, а оставити сабљу ономе који је вољан да се грдним дангубама и трошковима излаже.

Посланик Панта Срећковић држи, да сваки народни војник не може бити четовођа, јер се зна да четовођа треба да има способности за то, ако се хоће да својој дужности одговори. Он наводи да је цела истина да че-

товође више дангубе од осталих војника у војеним школама ипаче, а све у цели да боље обуче и усаврше нашу народну војску, он даље наведе како смо дали кметовима, који су у месту, право на рану па тако треба нашим четовођама народне војске да признамо и накнаду дамо за њихове дангубе.

Скупштина реши, да се владом предложена накнада четовођама народне војске да, а по овоме — она — одобри буџет министарства војеног за 1872 год., који износи 10,477.136 гр. пореских.

Посланик Алекс. Николајевић каже, да он не чу да је где забележен приход, који се добија од оних који у место војске дају замену новчану.

Председник скупштине рече, да је буџет министра војеног свршен и одобрен, и да према томе питању посланика Николајевића није сад место, него нека то интерпелациом учини.

Г. министар војени вели, да је готов одмах одговорити г. интерпеланту, па каза да се они новци, који се као замена од војника добију, заводе у приход фонда инвалидског.

Посланик Љ. Каљевић држи, да је посланик Николајевић имао места захтевати да говори, јер је предмет о коме је говорио још у течају, — па он жели да се та ствар изведе на чисто ради будућег управљања.

Председник скупштине одговори г. Каљевићу да је претрес буџета војеног свршен и одобрен, па према томе и да није ствар у течају; — с тога је он посланика Николајевића на интерпелацију и унутро а ипаче да је ствар у течају била то не би учинио.

Даље извештач прочита буџет министарства грађевине за 1872 г. и рече да је исти буџет у свему сагласан буџету од 1871 г.

Скупштина реши: да се буџет министарства грађевине, који износи на 1,830.794 гроша пореских усвоји.

И напоследку извештач рече да буџет прихода државних за 1872 г. износи 35,440.000 гр. пор., а расхода 35,196.806 гр. 27 п. пор. и да се према томе показује сувишак од 243.193 гр. и 13. пара пор. и скупштина ово саслуша и усвоји, и тиме се одобри буџет државних прихода и расхода за 1872. рач. годину.

Председник закључи састанац и заказа идући за сутра у 8 сати пре подне, па коме ће се имати решити предлог Мида Дамњановића, и предлог закона о окружним штедионицама.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберић.

Секретар,

Јован Бошковић.

Опуномоћени потписници:

Димитрије Миловановић, Алекса Петковић, Никола Симић, А. Николајевић Милан Ђирковић, Касијан А. Стојишић.

ИЗВАНРЕДНИ САСТАНАК.

У недељу 3. Октобра 1871 год.

Овај изванредни састанац био је у 11 1/2 часова пре подне. Посланика је било 98. На њему је председавао председник Живко Карабиберић, а присут-

ствоваоли су: г. председник министарског савета министар унутрашњих дела и г. г. министри финансије, војени, просвете и црквених дела и правде.

Председник скупштине каза, да је по жељи владе сазвао овај изванредни састанак, а зашто, то ће казати г. председник министарског савета министар унутрашњих дела.

Г. председник министарства устаде па рече, да има да саопшти скупштини од стране Његове Светлости књаза и Намесништва, да ће се Његова Светлост у пратњи Намесника г. Миливоја Блазнавца данас кренути у Крим. Пут овај предузима Његова Светлост у договору са својим намесништвом, у тој цјели, да поздрави Његово Величанство цара руског, који се сад тамо налази, влада књажевска мисли, да овај корак препоручују и традициони благонаклони одношаји, који су вазда између Русије и Србије постојали и висока благонаклоност, коју су Његово Величанство цар Александер као и сви његови преузвишени предходници показали према нашој народној династији, при ком говору био је г. министар прекидан са узвицима „живио цар Александер, живио књаз Милан.“ Даље је г. председник министарства саопштио скупштини да ће, док се Намесник г. Миливоје Блазнавац са Његовом Светлости изван границе наше отачбине нахои, власт намесништва књажевског достојанства вршити пуноважно на основу члана 16. земаљског устава два у земљи оставша намесника. И будући, да исти члан устава прописује, какву изјаву, полазећи изван отачества, Намесник својим друговима има да остави, то г. председник министарства прочита изјаву, коју је намесник г. Миливоје Бла-

знавац својим друговима г. г. намесницима Јовану Ристићу и Јовану Гавриловићу оставио. Та изјава гласи овако:

Потписани намесник књажевског достојанства полазећи у пратњи Његове Светлости књаза нашег Милана у Крим, остављам сходно члану 16. земаљског устава својим друговима намесницима књажевског достојанства г. г. Јовану Ристићу и Јовану Гавриловићу, ову изјаву да у напред пристајем на све оно што би предименовани моји другови, вршећи без мене власт књажевску за време мога отсуства из отачбине, учинили у кругу власти намесништва.

У Крагујевцу 3. Окт. 1871 год.

М. И. Блазнавац. с. р.

Примају гореозначену изјаву:

Јован Ристић с. р.

Јован Гавриловић с. р.

(Долазе потписи свију министара).

Посланици саслушали су стојећи ово саопштење владино и одазвали се најусрдније изјављујући одушевљено жеље за срећан пут младом нашем књазу Милану, и изражавајући да у овом кораку намесништва виде нов узрок поверења у њихово мудро руковођење судбом наше земље и доказ велике бригае о нашем младом књазу, кога им је народ поверио.

По овоме председник скупштине предложи да оде једна депутација од стране скупштине те да изјави Његовој Светлости своје топле жеље за срећан пут, при ком предлогу посланици са свију страна

изјављиваше жељу, да оћеду сви да иду кнезу. Но пошто би саопштено, да ће кнез пре полазка доћи у цркву, тад се реши: да једна скупштинска депутација оде у двор кнезу, те да му у име скупштине искаже њено осећање и жељу за срећан пут, а остали посланици да дочекају Његову Светлост код цркве куда ће, као што је пре казано, доћи пре поласка.

Осим председника и подпредседника скупштинског, који су по закону чланови депутације, бише изабрати у депутацију ови посланици: Арса Лукић, Анто Нешић, Јован Бошковић, Александер Николајевић, Миле Дамњановић, Радојица Жујевић, Владимир Хаџић, Ранко Јовановић, Павле Грковић, Милан Стојић, Павле Поповић, Милан Мартинковић, Мита Миловановић, Здравко Јовановић, Никола Симић, Мијалко Раденковић, Милутин Спасић, Цветко Вељковић, Милован Спасић, Илија Маргетић, Милан Ковановић и Живко Недвић.

Ово закључење скупштине извршено је на опште задовољство свију посланика.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић.

Секретар,

С. Живковић.

Опуномоћени потписници:

Никола Симић, Алекса Петковић, Димитрије Миловановић, Касијан А. Стојшић, А. Николајевић, Милан Ђирковић.

САСТАНАК XX.

у суботу 2. Октобра 1871. год.

Председавао подпредседник:

Јосиф Панчић.

Број 117.

Подпредседник отвори састанак у 9. часова пре подне, и јави, да председник скупштине не може доћи због слабости. Од посланика било је на овом састанку 92. посланика; а од г.г. министара дошли су г. председник министарског савета министар унутр. дела, просвете и црквених дела, финансије и правде.

Г. председник министарског савета напомену, како је чуо, да је жеља народне скупштине, да закон о пороти у једанпут ступи у живот по целој Србији, а не да се уводи постепено, као што је казано у уставу; и он од стране владе изјављује да пристаје на овај закључак скупштински. У исто време предаде председништву једну денешу Сретена Вучићевића и Пауна Ивановића из Дубраве, која је преко њега управљена на скупштину; и изјави, да молитоци нису поднели министарско решење, те да се види шта је пре тога рађено по том делу.

Секретар Јован Бошковић чита поздрав од народа из Алексинца, и скупштина одазва се том поздраву са „живели.“

Број 118.

За тим подпредседник рече, да је скупштина ту неки дан одредила један нарочити одбор да прегледа посланичке предлоге. Тај одбор, у коме је и он члан, сватио је свој задатак тако, да је овлашћен скупштином не само да предлоге устроји према закону о пословном реду, него и да исте оцени на скупштини да поднесе са мишлењем; а неки од посланика одричу му то право. Да би се ово неспоразумење одклонило, он предлаже да скупштина реши, можели одбор

оценити предлоге и скупштини поднети са мишљењем својим. Од његове стране налази да одбор треба да оцени предлоге, како не би после то исто радио и други одбор, па од једнога посла два правила.

Њега у томе подпомаже посланик Алекса Петковић.

Љуб. Каљевић одриче право томе одбору да може и предлоге оцењивати; скупштина, вели, саставила је одбор у тој цели, да предлоге устроји по закону о пословном реду, у колико то небуде учињено од посланика, који те предлоге поднесе, а после сама скупштина решиће, шта ће бити с тим предлозима, и оћели их дати на оцену одбору финансијском или законодавном као стручним одборима.

Њега у томе подпомажу посланици Коста Великић, Арса Лукић и Анта Панчић.

Милан Ђурковић одговарајући посланику Каљевићу рече, да и овај одбор може да оцени посланичке предлоге као год и законодавни и финансијски одбори; јер се један одбор од другог ни у чему не разликује.

Милован Спасић сматра да је одбор овлашћен да може и своје мишљење дати, а не само шталисати предлоге по пословном реду; јер могу доћи неки предлози, који се не тичу закона него неких помесних интереса; па одбор мора да јави и о њима скупштини и она ће после донети своје решење по свима предлозима.

Јован Бошковић вели, да је овде излишно разговарати о тој ствари, кад је наређено чланом 77-мим да сваки има право да испита предлог. Он је зато да овај одбор даје своје мишљење по сваком предлогу, на основу самог закона, осим што је то и практично, да одбор који разматра такав предлог, у једно и своју оцену о њему даје.

Г. председник министарског савета, министар унутр. дела примети, да скупштина треба да реши

оћели одбор само да устроји предлоге по пословном реду, или у једно и да разсветли ствар пред скупштином; а на сваки начин одбор ће поднети скупштини ове предлоге, па ће она решити да ли ће се и коме одбору такав предлог на оцену дати, или ће на дневни ред прећи.

Овим што би се дало право одбору, да изјави мишљење сврх поднетог предлога, с' тим би скупштина у времену уштедила, а међутим видела би да ли треба да се она занима с' таквим предлозима или не.

Скупштина реши, да се одбор не ограничи само на формирање предлога по пословном реду, него да се и у њову оцену упушта, па да их са мишљењем својим поднесе скупштини на решење.

Број. 119.

Подпредседник јави, да је на дневном реду предлог закона о штедионицама, и позва извештоца одбора да прочита извештај и примедбе одборске а секретар Јован Бошковић сам предлог.

Извештоца Илија Маргетић прочита извештај који гласи овако:

Одбор за законодавство прегледао је предлог закона о окружним штедионицама и нашао је да би у њему требало учинити следејуће измене:

1. у члану 1. после речи у намери, требало би други став истог члана ставити напред, јер би то боље одговарало наслову окружних штедионица; по овоме исти би члан гласио овако:

У намери да се отвори прилика свакоме да може своје новчане уштеде на сигурно место оставити, па интересом мало по мало и умножити, и у једно да се потребитим суграђанима нашим, а нарочито тежацима да могућност, да лакше и користије набављају нужне им новчане капитале, установиће се постепено за сваки округ окружне штедионице.

2. Члан 5. требало би по мишљењу одбора сасвим као излишан изоставити, јер се у њему наређује, да новци имају у једну касу улазити и да се за сваког поверитеља има особени рачун водити, а по природи истога рада и по општим правилима рачунским не може се ни замислити, да се рачуни могу другаче водити, где је једна радња и где више поверитеља има.

3. У члану 9. где се говори да се поверитељу, ако би хтео уложени капитал изван одређених рокова из штедионице узети, не плаћа интересе за последњи месец, одбор је мишљења да се стави: *за 15 дана*, јер би то време довољно било, а при том би одговарало члану 7. истог закона где се томе подобно време одређује, од кога почиње интерес на уложене у штедионицу новце тећи.

4. У члану 31. после речи *„Депозитној“* требало би додати ради боље јасности реч: *„каси“*.

5. У члану 32. тач. 1. где се говори о наименовању управног одбора за штедионице, после речи *„на предлог окружног начелства“*, одбор је мишљења да се дода: *„а по саслушању општинског одбора“*, јер одбор општински најбоље познаје људе у својој општини, па је у стању најбољи избор учинити у људима, који се поштењем и разборитошћу одликују и такове начелству окружном за чланове управног одбора предложити.

6. У члану 33. одбор је мишљења да се стави да се за пуноважна решења одбора изискују *четири* а не *три* члана, као што је предложено, јер у састав истог одбора улазе три званичника и четири становника окружне вароши, па кад би три члана могла пуноважно закључења чинити, онда би се могло догодити да при неком закључењу nebude ни једног грађанина, но само званичници, те би се на тај начин обилазла она гаранција, која се тражи у томе, да при решавању предмета у окружним штедионицама и грађани учествују.

7. У члану 34. тачки 1. каже се: *руководатељи штедионица у свему се сматрају као државни чиновници и плата им се одређује буџетом из државне касе.* Пошто се плата државним чиновницима не може другаче одредити, но буџетом или другим законотатним решењем, то одбор мисли, да би требало са свим изоставити речи: *„и плата им се одређује буџетом из државне касе.“*

У другој тачки истог члана после речи: *„кључеве касе држе руководатељи штедионица и председник одбора“* каже се *„они воде књиге и т.д. одбор држи да треба место „они“ ставити: „руководатељи“ ради боље јасности.*

8. У члану 37. где се каже, да ће окружне штедионице у њиховим споровима пред судом заступати руководатељи штедионица, одбор је мишљења, да се после речи: *руководатељи штедионица“* додаду ове речи: *„или кога управни одбор одреди између својих чланова.“*

На све предименоване измене влада је пристала, а одбор је у осталоме законски предлог о реченим штедионицама усвојио.

По прочитаном извештају и пошто се нико не пријави да говори у опште о овом предлогу, приступи се читању појединих чланова.

Кад би прочитан 1. члан, онда посланик Милан Ђирковић изјави да жели, да се ове штедионице не уводе постепено него у једанпут по свима окружњима.

Г. министар финансије одговори, да би то добро било што предлаже посланик Ђирковић, кад би се могло остварити, али за сад нема довољно новаца колико би штедионицама потребно било, па зато морају се постепено уводити и то, 1. за она окружија која су више дугом оптерећена, јер сви окрузи нису задужени у једној мери, него неки више а други мање.

Милосав Вукомановић пита, одкуда зна г. министар да су нека окружија задуженија од других?

Г. председник министарског савета, министар унутрашњих дела одговори, да су нека начелства јавила, како се народ задужује и плаћа прекомерне интересе, па се отуда зна, да неки крајевни трпе већу оскудицу од других. Истина, рече г. министар, да има свуда задужења, али постоји та разлика, што су неки окрузи у веће дугове унели него други.

Мијанло Смиљанић примети, да треба помоћи најпре оним окрузима, који су најсиромашнији.

Њега у томе поднамеће и посланик Петар Катић.

Љуб. Каљевић рече, да треба при увођењу ових штедионица пазити не само на то, гди је народ страдао од зеленаша, него још више на оне друге крајеве, у којима народ трпи онакве оскудице, какве су показане у члану 15. овог предлога.

Известилац одбора каже, са овим предлогом иде се на то, да се покрену капитал, који леже безплодни, па да се обе стране користе, и онај који даје новце, јер ове неће код себе чувати, примаће известне интересе и може их натраг узети кад год узхте; и онај који ове узима, јер ће се помоћи у нужди, а и они који су вредни могу с њима да раде и да се ползују.

Владимир Хацић каже, да ће се уставом ових штедионица обавестити наши имућнији сељаци, да улажу своје новце у тај фонд, јер су обично досад или држали новце закопане па кад умру, онда ти новци пропаду; или их чувају код себе, па кад за њих осете лопови, онда често опљачкају сав тај новац па и живот човеку одузму, а овако могу све то избећи, ако уложе новце у штедионице.

Скупштина усвоји овај 1. члан по примедби одборској.

Члан 2. и 3. усвоји скупштина по предлогу; а члан четврти прими с додатком после речи: „10“ — „гроша.“

На члан 5. примети посланик Милован Спасић, да тај члан по мишљењу одбора може и изостати што се не односи на увођење каквог правила о штедионицама, него само на поступак, како ће се руковати са тим новцима; а то се може наредити и особеним расписом министарским.

Г. министар финансије није томе противан ако и скупштина пристане, па ће он то исто наредити особеним расписом. Но скупштина прими тај члан по предлогу владино.

Чланове 6 и 7 прими скупштина по предлогу а код члана 8. посланик Ненад Мијанловић рече, да је мали интерес 5%, па неће људи давати своје новце у штедионицу.

Мијалко Радековић одговори, да није мали интерес кад држава за њи јемствује, а поверилац може натраг да узме новце кад оће, и кад их нечува код себе, те да једнако о њима страује.

Милоје Блазнавац не слаже се са послаником Мијалком, што код нас нема доста капитала, па неће нико дати свој новац по 5% интереса; него предлаже да се повиси интерес на 8% а држава нека даје по 10% те ће се тако брже привући капитал те да се за прво магновење помогне народу.

Г. министар финансије одговори, неможе држава да гарантује и да плаћа по 8% својим повериоцима што би изгледало да је наша држава несигурна кад би толики интерес плаћала и што постоје и неке варошке штедионице код наших оностраних Срба које не плаћају повериоцима више од 5%. Он рече да ако небуду приватни капитал улагани у ове штедионице, опет ће оне имати новаца; јер ће постепено узимати капитале из управе фондова а управа ако па ту цељ затреба новаца, позајмиће јој државна каса.

Милоје Блазнавац примети, да је прека потреба да се одма помогне народу, а приватним капиталима та се потреба неможе подмити, што неће нико да

улаже, свој новац бар у прво време за тако мали интерес.

Г. председник министарског савета одговори, да је овде главни капитал онај новац, који ће доћи по сили закона, а не приватни улози.

Сава Сретеновић и сам је за то, да се повисе интерес кад је овај у народу скуп; јер овако чини се насиље оним капиталима масалним, које би турси, кад би они с њима руковали, под већи закони интерес издати могли.

Радован Милошевић рече, да треба бар 6% интерес плаћати приватним повериоцима, те да се привуче више њиховог капитала.

Арсо Лукић каже, да је у одбору било речи о томе, па је тамо нађено за боље, да остане овај интерес зато, што управа фондова плаћа 5%, јер штедионице, ако би стаде већи интерес плаћати, онда неби могла управа да врати толико новца штедионицама због већег интереса.

Г. министар финансије и сам примети, да је истина мали интерес, али управа фондова издала је веће суме по 6%, па мора да се изједначи интерес који плаћа управа са интересом, који имају плаћати штедионице; а доцније влада ће промислити о овом интересу, ако вађе да је потребно такови повисити у општем интересу земље.

Скупштина за тим усвоји овај 8 члан по предлогу владином.

Члан 9. прими се по предлогу одборском; а чланове 10. 11. и 12. усвоји скупштина по предлогу владином.

Код члана 13 пита посланик Милоје Блазнавац, слажели се то са управом фондова, кад дужници плаћају управи 6% интереса а овде 7%.

Известилац одбора одговори да се то слаже, јер овде даје штедионица зајам на $\frac{1}{4}$ имања, а не на половину као управа фондова.

Арсо Лукић примети, да штедионицама треба плаћати један више процент од управе зато, што се даје зајам на $\frac{1}{4}$ имања и што ће се давати зајам и овај примати и на мање суме, па ће бити већег трошка око руковања него код управе фондова.

Милоје Блазнавац пита зашто се и овде неби давали новци на одплату за дуже време (амортизација) као што бива код управе фондова.

Г. председник министарства одговори, да се овде издају новци на мање суме и за преке потребе, које дужник може вратити после извесног времена; и после онај који узима новце на одплату, тај оугла у плаћању, па и немисли кад ће зајам да врати. А онај коме треба 500 дук. ц. тај може потегнути трошак и тражити зајам од управе фондова.

Милован Спасић каже, ипшав је посао кад се даје зајам на одплату, па би требало више чиновника плаћати да рукују са штедионицама, а овако може сваки сељак да врати зајам кад год буде родна година, јер се даје зајам на мање суме.

Скупштина усвоји овај члан 13. по предлогу владином.

Пошто би прочитан члан 14. онда се отвори око њега подужа дебата.

Вићентије Поповић каже, да је много за једнога да може дићи из штедионице до 500 дук. ц., јер могу на тај начин богатији да узму сав новац а другима ништа да неостане. Он је зато да се ограничи сума бар на 200 дук. ц.

Панта Срећковић рече установа штедионице то је један благодетан предлог, који може помоћи народу, али наређењем члана 14. неће му се помоћи; јер он највише страда од оних богатијих људи, који узму из управе фондова по хиљаду дук. ц., па онда плаћајују по 40 до 80% интереса. Ако остане овај члан 14., онда ће сав новац из штедионица дићи богатији људи, па ће народ опет да падне у руке

интересчијама. Него, ако ођемо да помогнемо народу, онда треба ограничити суму зајма до 70 дук. бес., јер највише има дужника, који дугују по 10—20—30 дук., бесар. и који плаћају по један цванцик на дукат интереса; и треба одма наредити, да приватни повериоци донесу облигације у штедионицу, да им она исплати дугове.

Милан Стојић слаже се са Срећковићем, само каже, да може неко бити дужан до 150 дук. ц., па да није право да му штедионица одкаже помоћ за толику суму.

Сима Несторовић подпомаже Срећковића и Вићентија, само што налази да је мала сума, коју је Срећковић одредио, но пристао би на 150 дук. ц. до 200 дук. ц.

Арса Лукић примети да је у одбору било и о томе речи, па су неки наводили пример, како се човеку прева потреба укаже и до 500 дук. ц, али опет он је зато, да штедионице издају на мање суме, а за веће коме треба може да потегли трошак, па нека тражи код управе фондова.

Јевта Мирић наведе пример, како има сељака, који су дужни до 130 дук. ц. и како би они могли приходом својим одплатити ту суму; па вели да није право, да се зајам ограничи на мање од ове суме.

Милован Спасић налази да с малом сумом неком дужнику ни у колико није поможено, а веће суме можда неће наћи ни код управе фондова, па није право да човек остане без помоћи. Зеленаши, рече, могу тај занат да упражњавају и с' малим капиталом, нити се они могу истребити тиме, што би се смањила сума зајма од 500 дук. ц. Нестоји то да други оскудни не могу добити новаца из штедионице; јер по члану 15. овог предлога, најпре ће они добити новаца, који имају особиту нужду и потребу, па тек после ови други, који траже зајам на веће суме.

Он је за предлог, а за кметове каже, нека пазе кад дају коме уверење о потреби зајма.

Радован Милошевић вели, овим законом иде се на то, да се помогне сељаку; зато је он мишљења да се може издати из штедионице до 150 дук. ц. а не више, што би се каса издрвила, па се неби помогло невољницима, који би доцније тражили зајам.

Алекса Петковић слаже се са Радованом и каже, да у 5.000 сељака, који земљеделски посао раде, једва један да је дужан 500 дук. ц. па зато је да се ограничи зајам до 200 дук. ц. да неби богатији размакли новце.

Стојан Бркић налази за најбоље, да се ограничи сума до 300 дук. ц.

Г. председник министарског савета каже, да може који да увати прилику, кад су подмирени сви они дужници који су избројани у члану 15., па да дигне 500 дук. ц. те други који после њега дођу, да немају од куда узети ни онолико, колико им је од преке нужде, зато налази да би се могла преполовити сума од 500 дук. ц. јер нико неће искључно да се занима са давањем новаца под интерес, кад нема више од 100—200 дуката.

Владимир Хаџић налази, да штедионице треба да помогну само оне, који су дужни, и који имају преку потребу по члану 15., а другима да недаје новце. Он је да се ограничи до 150 дук. ц.

Г. министар финансије пристаје, да се смањи сума ако скупштина реши.

Панта Срећковић под дужником разуме право сељака. Онај који се задужи 600—700 дук. ц. тај се није задужио као сељак него као трговац или спекулант; а ове штедионице не иду на то, да се овима помогне, јер има других приватних штедионица и банаки, гди они могу наћи помоћи; него је њива главна цел та, да се народ спасе од прекомерног задужења, и да се притекне у помоћ онима, који имају

потребу да купе вода и плуг. Зато је мњења да се зајам из штедионица не издаје никоме, која оће без нужде да се задужује, или какву земљу да купи под видом што је граничар, јер ако стане који све пограничне земље куповати, онда нема краја тој куповини.

Ранко Јовановић каже, дешава се случај, да се деле браћа, па један другом треба да исплати 500 дук. ц. и онда зашто би смањили ову суму, ако би кметови дали уверење, да је потражиоцу прека нужда за 500 дук. ц. — Он је за предлог.

Њега у томе подпомаже посланик Војин Радосављевић, а посланик Дина Цанковић противан је њи овом мишљењу и жели, да се ограничи зајам на 200 дук. ц. па ће се онда помоћи задуженом народу.

Затим под-председник стави на гласање члан 14. и скупштина већином гласова усвоји по предлогу владином.

После овога наста одмор $\frac{1}{4}$ часа, и затим скупштина настави рад.

Код члана 15. Петар Катић примети, да треба истом члану додати, да се могу помоћи овим штедионицама и занације, трговци, који дођу у задужено стање; но скупштина прими овај члан 15. по предлогу владином.

А код члана 16. посланик Милован Спасић примети, да се код тог члана може узаконити, да они, који траже до 200 дук. ц. буду свагда пречи од оних, који траже више од те суме, па макар да су се потражиоци већих сума јавили пре оних других; те би се тако задовољило мишљење мањине.

Војин Радосављевић налази да је излишно што предлаже посланик Спасић, јер у члану 15. казато је, који има прече право на зајам.

Мато Карамарковић објасњава посланику Војину предлог Милована Спасића и вели, да се то не односи на оне људе који имају потребу по члану 15. овог закона, него на друге који траже зајам до 200

дук. ц. или преко ове суме; па како налази да је уместан тај предлог посланика Спасића, тако и он га у томе подпомаже.

Панта Срећковић примећује да има много потражиоца код управе фондова, који не могу ни за годину да добију зајам; па зато кад нема довољно новаца, онда нека штедионица позајмљује само онима, који су означени у члану 15. а остале нека упути на управу, да неби ови изцрпили штедионичку касу, зато је мишљења, да се изостави члан 16. као непотребан.

Апта Панчић брани предлог противу посланика Срећковића, и налази, да штедионица треба да позајмљује и до 500 дук. ц. кад коме толика сума затреба да сачува имање, или иначе кад му новци затребају за какву радњу; а не слаже се ни са послаником Милованом Спасићем да се да једноме 20 дуката да одкупи земљу, а другоме да се не да 400 дуката да одужи своје имање. Зато је за предлог владин.

Арса Лукић обраћа пажњу на оне разлоге посланика Панте Срећковића, да се може изцрпити каса, па после нема одкуда да се помогне онима који имају највећу потребу од зајма.

Милан Ковановић слаже се са мишљењем посланика Панте Срећковића да се укине члан 16; јер члан 15. говори о невољнима, и за њих се штедионица установљава; а члан 16. говори о спекулантима, који могу и с друге стране новаца наћи.

Г. министар финансије примети на речи Ковановића, зашто неби штедионица дала и другима новаца, кад ових има у каси, и кад су подмирени невољници, него да правитељство на суво плаћа интерес својим повериоцима.

Миле Дамњановић налази, да кад су подмирени они, који имају потребу од зајма по члану 15; онда треба остатак новаца послати управи, да не леже у

штедионици бесплодни, па тамо нека се обрете за зајам они, који траже веће суме.

Сима Несторовић обара мишљење посланика Мила. Кад су подмирени невољници, рече посланик, а има новаца, онда зашто се неби помогло и другима који траже већи зајам, него да морају поднети већи трошак што ће зајам тражити од управе фондова.

Арса Лукић налази да је опет боље одбити оне, који траже из штедионице новаца ради спекулације макар и да су подмирени невољници, јер ових ће бити и после тога намирања, па за њих ништа не остаје, ако спекуланти крену из штедионице повеће суме. Зато пристаје уз мишљење посланика Срећковића да се изостави члан 16.

Панта Срећковић вели, да у години има 366 дана и невољници имају потребе за новац преко целе године, штедионица треба за њих да чува капитале, а остали који траже повеће суме, нека се обрете на приватне банке и на управу фондова.

Миљалко Радењковић одговори посланику Срећковићу и каза, да по члану 12. овог предлога има и других штедионица, које ће помагати невољницама, ако у каквој штедионици нестане новаца, па зато противан је томе, да у штедионици леже новци, а други потражиоци да се одбијају од траженог зајма.

Љубомир Каљевић слаже се са послаником Срећковићем. Установу ових штедионица рече посланик изазвали су ванредни појави, па треба да одма помогну невољницама; а незгодно је да се они помажу другим штедионицама ако би једна издала своје капитале у већим сумама; јер и ове друге могу бити лако исцрпљене.

Милан Стојић брани предлог с тог гледишта, што држава треба да помогне свима грађанима, па и онима, који веће помоћи траже.

Затим скупштина усвоји члан 16. по предлогу владицом.

Кад би прочитан члан 17. онда посланик Панта Срећковић узме реч, и тражи да се тачка 3-ја стави на место прве; а Милутин Спасић пита, какво је то општинско јемство

Г. министар финансије одговори, кад је коме невољном лицу имање задужено, па на јемство својих добара не може да узме новаца, или ако нема никаквог имања, онда кметови са одборницама могу везати општину да јемствује, и онда одговара сама општина, ако дужник небуде у стању дуг платити.

Љубомир Каљевић пита, који ће за јемство одговарати, да ли општина или кметови са одборницама.

Арса Лукић рече, да треба да јемствује општина, а не кметови са одборницама лично; али овде је, вели, питање, који може општину да веже за јемство?

Милан Ковановић налази, да је у предлогу израз о јемству одвећ неопредељен. По његовом мишљењу требало би казати, на лично јемство кметова и одборника, а требало би допустити и на лично јемство два три сигурна пријатеља.

Милован Спасић одговарајући посланику Ковановићу наведе, да постоји закон о личном приватном јемству, него ово је друго питање о јемству општине. Он предлаже да сам збор у име општине јемствује, па та обвеза да веже општину, јер као што сада гласи предлог, он разуме само јемство одбора а не општине.

Милош Прокић наведе, да одбор сачињава општинску власт, и што тај одбор закључи веже општину, а ако би одборници учинили какву злоупотребу, онда за исту они сами одговарају.

Ранко Јовановић и сам је тога мишљења, да што уради одбор то веже општину, а не одборнике, али ако би они учинили какву злоупотребу, онда они одговарају, а не општина. Пристаје на то да одбор-

ници могу обавезати општину да лично јемствује за онога, коме је зајам од преке потребе и нужде.

Г. министар правде брани мишљење посланика Ранка Јовановића, одбор ради у име општине, и ову свако закључење одборско веже, осим ако неби било какве злоупотребе, зашто би одборници одговарали по казнителном закону. Што се тиче личног приватног јемства одборника, то је друга ствар, која долази под општи закон, који о томе постоји.

Коста Грудић не признаје да се општина може задужити без одобрења надзорне власти и савета по уставу земаљском; на следствено не може за другога ни јемствовати.

Г. министар правде одговори посланику Грудићу, да је законодавна скупштина над саветом, па оно што се овде узакони, то вреди.

Дина Цанковић признаје да одбор управља општином, али опет он није за то, да одбор може општини неки дуг натоварити, него на јемство три човека пристаје да се даје зајам из штедионице до 50 ₰ ц.

Г. министар финансије одговори, да се на лично јемство не даје новац из јавних фондова, него на непокретна добра, а овде је учињен изузетак што се тиче јемства општинског; али закон не може никако одборнике везати да они сами јемствују.

Милан Ковановић примети, да треба учинити разлику зајма на јемство општине од зајма на јемство приватних. Овде се говори о зајму на јемство општине; али, он пита, ако одборници учине коме љубав да узме новаца из штедионице без нужде, зашто онда општина да плаћа дуг?

Јаков Павловић каже, да се коме брзо притекне у помоћ, не може нико то боље извршити него општина. То се овим законом оће и то је закон и човечански и хришћански.

Г. министар финансије одговори посланику Ковановићу да одборници општински докле год врше дужност савесно и поштено, они не одговарају него општина, а ако раде несавесно, онда они одговарају по кривичном закону.

Скупштина усвоји тачку 3. члана 17. по предлогу владином.

Живко Недић примећује противу тачке прве члана 17. да се реч „до“ изостави да се на јемство две трећине добара даје зајам, да неби иначе било злоупотребе од стране власти при давању новаца.

Г. министар финансије налази да је боље да остане она реч „до“ него да се каже осечно на две трећине имања, из ових разлога, што ће одбор бити састављен од људи код којих неће бити пристрастија, што се имања обично процењују преко њихове праве вредности; и што може који да тражи велике суме без нужде, па одбор може зајам умалити.

Скупштина усвоји и ову прву тачку по предлогу а прими и цео члан 17 по предлогу владином.

Код члана 18. посланик Панта Срећковић упита, може ли се по закону продати два дана орања земљеделцу, на које му г. министар финансије одговори, да не може, нити се дужнику даје зајам на та два дана орања земље.

Скупштина усвоји члан 18. као и 19. 20. 21 и 22. по предлогу владином.

Код члана 23. посланик Панта Срећковић примети, да се у предлогу спомиње тапија, коју дужник има поднети надзорној власти, а зна се, вели, да код нашег народа ни десети нема тапије. Он пита шта ће нама тапије, кад општина јемствује за дужнике.

Г. министар финансије одговори, да општина лично јемствује кад дужник нема имања, или кад је презадужен; али кад он има имање које није задужено, онда мора тапијом доказати да је сопственик

истог, те да може на јемство тога узети новца из штедионице.

Арсла Лукић примети Срећковићу, да сваки може код нас да извади тачију од свог имања без великог трошка, јер прошлогодишња скупштина оборила је таксу, која се дотле на тачије наплаћивала.

Милутин Спасић пита, зашто није прописано, да се може зајам учинити и на јемство покретних ствари, а нарочито на јемство адићара и других драгоцености.

Г. министар финансије одговори, да је штедионица јавна каса, која не може као приватна друштва да прима покретност у име залог.

Скупштина прими овај 23 члан по предлогу владино, а тако исто усвоји и члан 24 по предлогу.

Кад би прочитан члан 25. онда посланик Живко Недић рече, да би добро било узаконити, да проценитељи у сваком случају одговарају били савесни или небиди, јер би се тиме избегле многе парнице, које су до сада око тога постојале.

Г. председник министарског савета, министар унутр. дела узео реч, па каза, да је и њему, као бившем судији у апелацији, познато, да је суђење проценитељима врло тешка ствар, и да они скоро никад небивају осуђени, јер је одвећ тешко доказати коме пристрасност у оцени ствари. А с' друге стране има доста случајева, да заложено имање не изнесе при продаји ни половину онога, колико је позајмљено; па ставља скупштини на расуђење, како би било кад би се узаконило, да проценитељи свагда одговарају за недостатак, само да им се остави право, да морају бити позвани на продају имања које су проценили, на тај начин избегле би се парнице у напред, јер би сваки проценитељ знао, да му ваља у случају ако дужник неплати, узети заложено добро по ону цену, колико је навео ште-

дионицу, својом проценом, те му дала, а то неби било неправдо јер човек, вада оће другоме да каже о нечему, да толико и толико вреди, ваља да је готов да то и сам за ту цену прими.

Милован Спасић и сам зна, да је било много случајева, да су вођене парнице против проценитеља, па је онда било тешко доказати несавестност проценитеља а сада је то још теже, кад кметови те проценитеље не искључују. Он усваја мишљење г. председника министарског савета, да проценитељи одговарају на начин, као што је г. министар показао.

Г. министар финансије и сам налази, да је чистија ствар кад би проценитељи одговарали у сваком случају, али овде главно је то, оће ли који бити проценитељ на тај начин. Из управе фондова дато је до сад милион и по дуката на овако јемство, као што се овим пројектом предлаже, зато, што се сумњало оћели бити проценитеља ако стану одговарати у сваком случају, били они савесни или не савесни.

Љубомир Каљевић вели, кад управа фондова не тражи безусловну одговорност проценитеља, онда зашто да се и овде отежава људима зајам, кад је задатак ових штедионица, да помогну невољном што брже и лакше.

Радован Милошевић налази да није право да проценитељи плаћају и онда, кад су они савесно имање проценили, па оно изгуби доцније од праве вредности.

Ранко Јовановић саглашава се подпуно са владиним предлогом. У овом 25. члану казано је, да проценитељи само онда одговарају, ако су имање

несавесно проценили, а не иначе, јер ако случајно неко имаће од 50 дук. цес. спадне у цени на 10 д. ц. као што се то дешавало, онда зато нису дужни проценитељи одговарати. Он налази да ово наређење о проценитељима може опстати у толико пре, што окружне штедионице неће давати велике суме на зајам, нити пак на дуго време, па нема узрока да се овде одступа од општих правила о одговорности проценитеља.

Панта Срећковић налази да треба проценитељи да одговарају у сваком случају.

Земљу неможе ништа да крене са њеног места, па проценитељи нека је добро процене и за процену нека одговарају, а не да ми сви плаћамо њиховим узроцима

Мијалко Раденковић признаје, да је највеће јемство, да проценитељи одговарају у сваком случају, али треба и то имати на уму, да су сада отворени дућани и по селима, па ако се људи из вароши раселе, онда може неко варошко имаће од 1000 д. ц. да спадне у цени на 200 дуката, и онда зашто би проценитељи одговарали, кад су били савесни при процењивању имања. Он је за предлог.

Јеврем Бојиновић одговарајући посланику Мијалку рече, да и ако земља падне у цени, опет је он мишљења да проценитељи одговарају за процењену вредност, јер сваки проценитељ треба да мисли и у будуће, оћели насти имаће у цени или не, иначе може држава пропасти, плаћајући овакве дугове.

Павле Грковић предлаже да се изоставе речи: „безсавесни проценитељи“ из предлога.

Арса Лукић неслаже се са оним посланицима, који желе да проценитељи одговарају у сваком случају. Зна се вели да је код нас као што рече посланик Ранко дан орања био 50 дук. ц. а после само 10 дук. ц. ту проценитељ неможе бити пророк те да зна каква ће бити будућа цена имању, па да одговара и за ово, што му није било могуће никако дознати.

Милан Ковановић предлаже неко измирење између једног и другог мишљења, а то је ово: До сад је држава дужна била доказати несавесност проценитеља, сад он предлаже, да проценитељи дужни буду доказивати, да су били савесни у процењивању.

Милан Стојић каже, кад су проценитељи праву вредност показали, онда треба за ту вредност и да одговарају, а да неплаћа држава; зато је он да проценитељи у сваком случају одговарају.

Милосав Вукомановић и сам је тога мишљења да проценитељи одговарају за процењену вредност, а да nebude као оно лане, што је предложено скупштини, да се нека сума новаца исплати из државне касе у име накнаде, што је на приватним дужницима пропало.

Потом је скупштина усвојила члан 25. по предлогу владином.

Како је већ настало подне, то је председник заказао посланицима да дођу после подне у 3. часе те да наставе рад.

Број 120.

У одређени час по подне настави скупштина свој рад: и чланове 26. 27. 28. и 29. прими по пре, догу владином.

Код члана 30 посланик Панта Срећковић примети, да може бити злоупотребе према наређењу члана 29, а г. министар финансије одговори, да се може случај десити, да дужник исплати интерес за месец, па онда за што му неби одбор продужио рок кад нађе да су извињавајући узроци. Овај члан усвоји скупштина по предлогу владином.

Члан 31. усваја се по примедби одборској, т. ј. да се дода после речи: „депозитној каси“.

Код члана 32. упита Јанко Јовановић прота да ли је обвезан избор одборника.

Г. министар финансије одговори да није, него зависи од воље одборника оће ли се примити избора или не.

Скупштина прими овај члан 32. са изменом одборском.

Члан 33. 34. усвоји скупштина са изменом одборском; а 35 и 36 прими по предлогу владином; члан 37 усвоји скупштина са додатком одборским а члан 38 и 39 прими по предлогу, и тако се прими овај предлог о штедионицама.

На овоме се сврши овај састанак и други би, заказан у понедељак 4. Октобра пре подне у 8 часова.

Подпредседник нар. скупштине,

Др. Јос. Панчић

Секретар:

Д. Ђ. Јовановић

Опуномоћени потписници:

Касијан А. Стојшић, Милан Ђирковић, Никола Симић, А. С. Николајевић, Алекса Петковић, Димитрије Миловановић.

САСТАНАК XXI.

у понедељак 4. Октобра 1871 год

Председавао председник скупштине:

Живко Карабиберовић.

Присуствовали су министри г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, и г.г. министри: финансије, просвете и црквених дела и правде. Посланика било је 94, а састанак је отворен у 3 сати пре подне.

Број 121.

Секретар Милош Прокић прочита протокол 17. састанка, који се, после неких малих измена, усвоји.

Број 122.

Председник скупштине јави да је влада потврдила закон о изменама и допунама у закону о правозаступницима, који је скупштина усвојила, и да је г. министар правде тај закон донео скупштини.

Број 123.

Председник скупштине каза, да је г. министар просвете и црквених дела донео један предлог и нареди, те се тај предлог прочита. Њиме г. министар тражи, да се на *плату* фактора државне словолитнице може издати за Септембар и Октобар ове године по 60 свега 120 гр. пореских из буџета овогодишњег на изванредне трошкове правитељства одређене, јер се за пређашњу плату није могло да нађе потребно лице, а у буџету за 1872 рачунску годину стављена му је плата на 4800 гр. пор. годишње.

Скупштина реши: да се предлог г. министра усвоји.

Број 124.

Председник скупштине јавља, да је дозвољено тродневно одсуство посланику Јакову Павловићу, који је у пратњи Његове Светлости отишао, па предлаже да скупштина одобри како овај његов поступак тако и Павловићу да за извесно време одсуствује.

Скупштина одобри поступак Павловићу да на извесно време одсуствује.

Број 125.

По предлогу председника финансијског одбора Милована Спасића скупштина реши, да место Јакова Павловића буде члан поменутог одбора Радован Милошевић.

Број 126.

Посланик Мијалко Раденковић тражи, да му се одобри десето-дневно одсуство да отиде до Смедерева, да свиње прода; скупштина одобри захтевано одсуство.

Број 127.

Миле Дамњановић рече, да је пре неки дан захтевао да његов предлог што пре дође на дневни ред, али због неких околности сад тражи да то не буде за неко време.

Председник скупштине одговори Милу да је он био оставио на дневни ред за суботу, његов — Милов предлог, — но пошто је он тог дана био болестан, то га је подпредседник ставио за данас на дневни ред.

Скупштина по захтеву Миловом реши, да његов предлог дође на дневни ред, а сад да се пређе на други посао.

Број 128.

Марко Лазаревић прочита извешће законодавног одбора, који је према примедбама скупштине довршио

неке чланове закона о пороти; и скупштина усвоји све примедбе одбора, као и то што је по примедби г. министра правде дат други ред појединим члановима поменутог предлога о пороти.

Број 129.

Извештај финансијског одбора Илија Маргетић прочита одборско извешће о изменама у ђумручкој тарифи од 23. Јануара 1864 год. Извешће гласи овако:

Одбор финансијски прегледав законски предлог о изменама, које се у нашој увозној и извозној ђумручкој тарифи предлажу у интересу развитка наше унутрашње производње и већег извоза из наше земље, усвојава исте измене с тим да се у тачки првој у којој се говори о повећању ђумручине на вино, изоставе речи „или у бутелама“, јер обична вина не носе се у бутелама него вина фина и скупа, на која треба да се наплаћује већа такса, као што је то одређено у нашој извозној ђумручкој тарифи.

Када се прочита прва тачка владиног предлога Павле Грковић рече, да треба да буде већа такса на странско вино, које се увози у нашу земљу, јер увоз њихов чини те наша вина падају у цени. Он каже, да се на акон наше ракије плаћа при извозу велика такса и са тиме спречава њен извоз; па да и ми треба да ударимо већу таксу на странска пића, те да се у нашу земљу не унесе. Мњења је да буде такса 10 гр. пор. на акон.

Милутин Спасић сугласан је са Грковићем, што се тиче повећања такса на увоз страних пића; јер док се то не учини дотле се не може код нас да по-

дигне виноделство, од ког би наш народ знамениту корист имати могао.

Мита Миловановић дели потпуно мишљење Спасића, казује како је великом ђумручком таксом отежан извоз вина из наше земље у суседне државе па хоће, да се удари већа такса на странска вина како би се њихов увоз отежао.

Стојадин Радовић противан је, да се удари већа такса на увоз вина са стране; јер неће да иде чак у Неготину да купује вино, кад га може да купи на Грамади близу своје куће.

Милован Спасић каже, да је пређашњом тарифом дигнута такса на боља вина, а овом тарифом диже се и на лошија па се имало на уму, да не буде већа такса на ова слабија него на она боља, и да је ово наређење привремено, јер ће се на скоро да изда нова општа тарифа, коју влада штудира, па да треба, да се задовољимо за сад са овом повишицом тарифе.

Анта Нешић хоће, да се отежа увоз страних вина код нас, па је мњења да буде такса 4 цванцика од акова.

Александер Пиколајевић каже, да је лепа мисао коју посланици износе, али он је за постепеност из разних узрока док се нова и потпуна ђумручка тарифа не изда.

Милија Лазнић мисли, да је овом тарифом за сад доста дигнута такса на вина, па је за владин предлог.

Владимир Хаџић жели, да такса на аков страног вина буде бар 10 гр. нор. како бв се подигло

код нас виноделство и ђудма отворила боља воља да се тим послом занимају.

Стојан Бркић и Павле Поповић сугласни су са Хаџићем.

Панта Сређековић противан је мишљењу одборском да се у предлогу владином изостави реч „у бутелама“, јер се вели странска вина највише тако код нас доносе.

Г. министар финансије рече: овде се чују разна мишљења једно другом противна. И за иста питање о ђумручкој тарифи спада међу најважнија питања политично-економна. Научењаци и државници заступају разна мишљења у овом питању. Једни су за слободу трговачког обрта, дакле за мање ђумручке таксе, а други за заштитни систем, дакле за високу ђумручину. Већ из тога се види, како велики значај има ово питање у многим погледу. Сматрајући га с финансијске стране ђумручина није ништа друго него пореза, која се удара на еснапе, што се преко границе уносе или износе, и коју порезу у последњем степену плаћају они, који траже те еснапе. Дакле ђумручким таксама условљен је један извор државних прихода. Сад, ако се претерано велика ђумручина удари на какав еснап, шта обично слеђује? Тајно унашање или изнашање тог еснапа, кримљарење, деморализација, које да се предупреди, европске државе обично држе велики број пограничних стражара, па ипак, као што је познато, неуспевају, ипак се кримљарења догађају. Приход дакле државни из овог извора при оваквој системи неувећава се, но напротив ослабљава.

Но ђумручка тарифа додирује и спољну трго-

вину земаљску. Од тога, је ли ђумручина одвећ висока или ниска зависи при иначе једнаким околностима, слабији или јачи трговачки обрт. Треба дакле сасвим обзриво поступати при одређивању ђумручке таксе. Кад се мера у томе претера промашава се цељ. Но неки ће рећи оћемо високом ђумручином да заштитимо нашу домаћу радност. Али и ово треба чинити с разлогом. И влада иде на то са овим предлогом, али она иде поступно без претераности. Она заштићујући интересе произвођача, не може не обазирати се ни уколико и на интерес потрошача. Па онда не би ли ми одвећ строгим мерама у овоме, можда изазвали подобне мере према нашој земљи какве ако можда овде онде и постоје, треба ићи на то да престану.

Видимо дакле од какве је велике важности ђумручка тарифа у финансији, народо-економном и међународном погледу. С тога мислим треба се при претресању и решавању подобних питања чувати крајности, треба се обзирати на све интересе, треба имати пред очима општу корист.

Другу, трећу, четврту и пету тачку усвоји скупштина по предлогу владином. Код треће тачке која говори о кобилама, Павле је Грковић био мњења да се на њи удари једнака такса као и на волове; јер се ради произвођења бољег соја стоке, ове доводе код нас, чему је био осудно противан Мита Миловановић.

Прву и другу тачку о измени извозне тарифе прими скупштина без икакве приметбе, а Александер Николајевић и Сава Милојковић изјавише захвалност г. министру финансије што је првом тачком ослобо-

ђен наш свет муке, које је имао на ђумруцима ради прецењивања стоке при извозу.

Кад се прочита трећа тачка Мита Миловановић каза, да у крајинском округу има око 20 села која немају дрва за огрев па их морају куповати. Дрва су вели врло скупа у Влашкој, па ће се великим извозом истих сиротиња онамошња јако да пати, с тога је и мњења да се на извоз дрва из Србије удари велика такса.

Г. министар финансије објашњава да ова тарифа важи за све крајеве наше земље, па да ће за оне, који су богати са дрвима бити пробитачна.

Алекса Петковић вели, да се силна гора посече и обали док се осече фат дрва и да дрва нестаје у земљи, па је мњења да буде такса на фат дрва 3 цванцика пореска.

Петар Катић дели мишљење Петковића.

Миле Дамњановић признаје да се овај закон односи на сву земљу а не на поједине крајеве, али пошто се наше шуме јако утамањују, то предлаже да се повиси такса на фат дрва по 8 гр. пор.

Павле Поповић и Андреја Лужјанин у свему се сагласује са Милом.

Коста Великић противан је Мити Миловановићу особито што има крајева где има доста шума а продавањем дрва уноси се новац у земљу, па је зато за предлог.

Панта Срећковић каже, да су наше шуме за ови 50 година јако оштећене и осакатане, да је извоз велики покрај воде а не у унутрашњости и потоме да ће тај свет на скоро доћи у рђаво стање, па да

би се он од тога сачувао мњења је, да буде такса 12 гр. пореских од хвата.

Г. министар финансије објасњава говорницима и каже, да је сад одређена два пута такса већа на дрва него што је било до сад и да он неће бити противан да се ова такса још увећа, али вели, да ни тиме нећемо да сачувамо наше шуме, ако ми сами недођемо до свести да наше шуме сачувамо. Све ове мере биће узалудне.

Мита Миловановић казује, да су скоро две планине оголиле зато, што због мале таксе при извозу, људи секу дрва по Мирочу, па извозе у Влашку, где су дрва врло скупа и зато је мњења да се извоз отежа.

Арса Лукић вели, да увећање извозне таксе неће бити никакав лек противу ватирања шуме. Он вели, да ми треба да подижемо нове шуме, па кад тога буде, да се нећемо бојати да ће шуме нестати, с тога је за предлог.

Рад. Милошевић признаје да нам неће много помоћи велика ђумручка такса ако не подижемо шуме, како вели Лукић, али, пошто се у нашим пограничним крајевима осећа оскудица у дрвима, то је мњења, да се такса на извоз дрва повећа и да буде 16 гр. пор.

Милован Спасић каже, да сатирање шуме на Мирочу не може бити мерило при опредељењу такса, јер ова мера важи за сву земљу.

Кад буде већа такса биће мање извоза и то ће бити штета за наше људе особито, што се у Босни и Банату секу читаве шуме, па се отуда доноси многа

грађа, зато што је лако донети водом, по чему да је бојање неких посланика неосновано.

Наше шуме неће сатрти извоз, но наша потреба. Ми треба да подижемо шуме. Никакве мере које будемо предузимали противу сечења шума, неће нам помоћи. Дрво је као и леб ствар потребе и ма какве мере да се узаконе, мора се од њих одустати.

Ивко Остојић признаје, да се већом тарифом неће стати на пут извозу, али би се предупредило да се већом тарифом не тамане шуме у унутрашњости.

Војин Радосављевић каже, да се великом ђумручком таксом неће сачувати шуме и народ спасти од оскудице у дрвима, него ако будемо *гајили* шуме и подизали, па је зато за предлог.

Милан Ђирковић вели, да такса није мала што је у предлогу, особито, што онај, који сече своју шуму, не треба да се смета да се неасни својим имањем.

Пошто скупштина каза, да је доста обавештена, председник стави ствар на гласање и скупштина прими предлог владин.

Четврту и пету тачку усвоји скупштина такође по предлогу владином.

Број 130.

Известилац финансијског одбора г. Илија Маргетић прочита извешће одборско о изменама и допунама у новчаној тарифи, и пошто нити одбор нити неко од посланика што примети противу предлога, то га скупштина усвоји без икаквих измена.

Број 131.

Известилац за молбе и жалбе Ђивко Недић прочита молбу Ст. Милошевића бив. среског писара,

којом моли да му се дозволи да може радити правозаступнички посао.

Пошто је закон о правозаступницима допуњен и у овом смотрењу, то скупштина усвоји мњење одбора да се по овој молби ништа не ради.

Број 132.

Овако је исто решила скупштина и на молбу Саве Протића бив. учитеља из Пожаревца, који је тражио оно као и Милошевић.

Број 133.

Молбу Анастаса Б. Габрова, канцелисте главне контроле, којом моли, да му се опрости парнична такса у 6862 гр. пор. што по пресуди сутској мора да плати управи фондова за имање свога оца, које је на лицитацији купио, па се после на његову штету продало, остатак пак у 6862 гр. пор. да се наплати обуставом $\frac{1}{4}$ части плате његове а не половине, и то зато, што је вели кривицом управе фондова на ово плаћање осуђен.

Кад се прочита одборско мишљење да скупштина не може да опрости оно, што је управи досуђено, јер би онда све то морала да исплати државна каса.

Арса Лукић рече, да се је тај човек и лане тужио народној скупштини па је био одбијен, да би се дакле знало, како управо стоји та ствар, захтева да се ова молба са прилозима прочита те да људима искажу да им није хасне жалити се скупштини.

Известилац одбора прочита жалбу.

Пошто се већи део жалбе прочита рече Милан Ковановић да жалноц у својој молби удара на пресуде сутске, да би се ослободио плаћања, а скупштина нема право да решава о сутским пресудама.

Анта Пантић вели, ако тражи милости ову не даје скупштина, но квџаз, па да жалбу треба одбацити.

Председник скупштине захтева да се прочита и закључак молбе, па рече да му је молноц писао да се његова молба прочита у скупштини, што је он и тражио то је учинио.

Председник мисли да ће се каса оштетити ако жалноц остави службу и да је управа добила 400 дук. цес. тиме, што је он купио имање свога оца, па држи, да би требало гледати шта је боље па да се оно учини.

Владимир Хацић каже, да ће управа фондова да га тражи и кад остави службу па да исплати што јој је дужан. Тог се не треба плашити.

Анта Пантић пита, да ли скупштина може коме да опрости дуг управе фондова.

Известилац одбора каже, да може опростити кад рени да правителство плати.

Милан Ковановић мисли, да скупштина не може по други пут решавати једну ствар, коју је једном решила.

Милан Брачинац вели, да жалноца није нико терао да се обвезује на плаћање, а кад се је обвезао, он нека плаћа.

Коста Великић мисли, да скупштина треба да помогне жалноцу ако види да је све онако како он вели, и ако није могуће другче а оно бар у одимати да му се незадржава половина, но четвртина плате.

Мата Карамарковић противан је разлозима Ковановића а сугласан са Великићем и хоће да пре меримо шта је боље и пробитачније за касу, да ли

да жалиоцу у нечему помогнемо па да управи половину дуга полако наплати, или, да не помогнемо па да држава поднесе сву штету, која ће је снаћи, кад молноц остави државну службу, а имања нема од куда би се дуг наплатио.

Милан Ковановић захтева опет да се најпре реши питање, да ли скупштина може по ново решавати ствар, коју је већ једном решила.

Љубомир Каљевић одговара Ковановићу да скупштина по ново може решавати једну ствар, коју је решила пре једну годину дана, а да не може решавати само ону ствар, коју је решила за време трајања њених седница.

Сима Несторовић каже, да скупштина не може чинити никакве олакшице онима, који се задуже касамом и да скупштина нема право да опршта дугове а што жалиоц плаши, да ће да напусти службу, да се тога нетреба бојати.

Владимир Хацић вели, да се је жалиоц по своме ћећу задужио, па сад тражи да скупштина дуг опрости и учини милост, коју смо милост одбили и онима, који би веће право на њу имали, с тога је да се жалиоц одбије.

Јанко Јовановић каже, да се из разлога жалиоца види, да је поштен човек, јер казује отворено своје положење и штету, која ће снаћи државну касу, ако му се непомогне. Нетреба то право одбијати, него, што Карамарковић вели, измерити шта је мање штета и наћи начин да се човеку помогне.

Панта Срећковић мисли, да ако жалиоц напусти службу и престане плаћати да ће онда управо од-

говарати проценитељи, па да онда не може бити никаква штета каси.

Известилац одбора Недић обавештава да су проценитељи разрешени сваке обвезе, чим је жалиоц примио на себе сав дуг свога оца.

Милош Прокић предлаже, да се молноцу продужи рок и начин исплате, па ће и њему бити поможено и каса се неће да оштети.

Рад. Милошевић пристаје на предлог Прокићев.

Милан Ковановић вели, де ће стотинама молити ако се овде дуг опрости.

Александер Николајевић мисли, да сваки треба да плаћа своје дугове, јер тако је по закону.

Павле Грковић каже, кад би се овом молноцу што учинило, дао би се повод и другима, па то неби имало краја и испричили би касу са таквим стварима па једно зато, а друго, што је ова ствар лане решена, мњења је да се молноц одбије.

Председник скупштине предлаже скупштини на решење, оће ли молноцу да се опрости половина дуга, а половину да одплаћује задржавањем $\frac{1}{4}$ плате како он моли.

Г. министар финансије вели, да скупштина не може решавати оће ли се молноцу опростити половина дуга, јер тај дуг није државни него управе фондова, него, оће ли државна каса да плати исти дуг управи фондова па да ослободи жалиоца од плаћања.

Председник скупштине предложи сад питање: оће ли државна каса да плати управи фондова половину дуга за молноца, па да му се захтевата половина повлони и скупштина реши: да државна каса не плати половину дуга Габровљевог управи и по томе да се жалиоц одбије од гражења.

Број 134.

Известилац одбора Живо Недић прочита жалбу Коце Миловановића трговца из Њажевца, којом се жали противу пресуде изборног суда.

Скупштина по мњењу одбора реши: да се ова жалба одбаци, јер скупштина нема власт суђења а изборни суд не суди ни по каквим правилима, но по савести и по своме нахођењу, особито што је жалцоу досуђена заклетва, па је он није хтео да положи.

Број 135.

Известилац одбора Живо Недић прочита извод из жалбе Николе Кутуље трговца из Београда, који се жали противу неправде што му је учињена судовима у парници његовој са Цеханом и тражи, да му скупштина плати ту штету у 1000 дук. дес. са 6% интересом од 18. Децембра 1847 год. до исплате.

Извод жалбе са мњењем овако гласи:

Из жалбе, коју је Никола Кутуља трговац из Београда овогодишњој народној скупштини са новим доказима и објаснењем по други пут поднео види се ово стање ствари.

Кутуља 18. Децембра 1847 г. купио је непокретно имање „Кајабурму“ од Константина Германа за 1000 дук. дес. и 9. Јула 1849 год. добио на своје име и судом потврђену талију и тиме се убаштирио на купљено добро.

После овога од прилике 1851 год. Димитрије Цехани тадашњи трговац из Беча, повео је парницу код суда вароши Београда, противу Кутуље доказујући, да је ова куповина за његов рачун учињена

по уговору, који је он са Кутуљиним сином Костом закључио о куповини овога добра ради подизања фабрике за свеће стеаринске и да је он — Цехани — на рачун исплате овога добра дао сину Кутулином 469 дук. ц. па на основу томе тражио је, да суд пресуди: да је Кајабурма његова својина а не кутуљина, и по томе да Кутула то добро на њега прешине.

У току ове парнице Кутула се бранио и доказивао да је он за свој рачун ово добро купио и својим новцем исплатио; да незна за уговор који је његов син са Цеханом закључио ни за рачуне између његовог сина и Цехана нити га се све то тиче. Но пресудом врховног суда која је услед височајних приметби (као касационе власти) 16. Априла 1852 год. ГЖ 349. изречена пресуђено је:

Да се Цехани призна за господара Кајабурме и по томе да се иста на његово име прешине — убаштири. — А што се тиче новаца, које је Кутула издао за исплату тога добра и осталих трошкова упућен је том пресудом на особену парницу ако се он и Цехани не изравнају и не измире између себе.

По овом упућењу Кутула је повео парницу противу Цеханиа и тражио да му накнади 1.000 дук. ц. са 6% интереса као цену издату за Кајабурму и остале трошкове у 3.000 фор. сребра. А Цехани опет повео је парницу противу Кутуле и тражио да му Кутула плати по 800 талира годишње киреје на то добро за време за које га је држао и уживао.

Кутулину парницу пресудио је суд вароши Београда 18. Септ. 1857 год. тако: да му Цехани плати 1.000 дук. ц. са 6% интереса од 18. Децембра 1847

год. до исплате, а од осталог тражења — трошкова — одбио га је.

Ову је пресуду у свему одобрио и апелацијони суд 7. Септембра 1860 год., по велики суд за грађанска дела 7. Маја 1861 год. преиначи ову пресуду и пресуди да нема места суђењу ове парнице за 1.000 дук. ц. с тога, што је ово питање суђено и пресуђено заједно са питањем о својини Кајабурме пресудом врховнога суда од 16. Априла 1852 год. ГМ 349. која је извршена а у осталоме пресуду апелацијону одобри. Али ово не стоји, јер пресудом врховног суда од 16. Априла 1852 године ГМ 349. Кутула је осуђен да уступи Цехану Кајабурму а све друго што Кутула од њега има тражити да особеном парницом тражи ако се с њиме иначе не изравна и не намири; то потврђује сама та пресуда и њене побуде; потврђује даље решење врховног и касацијоног суда изложено у акту суда вароши Београда од 13. Марта 1857 год. № 2325. издату у парници Цехановој противу Кутуле због кирије поведеној где врховни суд наново утврђује такав смисао своје пресуде од 16. Априла 1852 год. ГМ 349.

Кутула сада тражи да народна скупштина пошто ову неправду увиди нареди да му се ова оштећа у 1.000 дук. ц. са 6% интереса од 18. Децембра 1847 год. накнади из касе државне, јер су судије великог суда коју су ову штету својим суђењем причинили органи државни, за које држава одговара.

Према овоме одбор налази, да је велики суд или немарљивошћу или намерно изрекао пресуду своју противу садржине акта и стања ствари и тиме Кутулу оштетио. И

ако се немогне ово суђење исправити поновљеним парнице или тумачењем ове пресуде, судије великог суда одговорни су за штету Кутули причињену, ако право на накнаду према њима није застарело, што се из жалбе и прилога не може знати. Свакојако одбор мисли да треба овај случај доставити влади, која бди да се овакове неправде не чине, нарочито код највишег суда, који је дужан мотрити, да и нижи судови по закону суде, а не да и сам овако суди, како би се бар у напредак оваково суђење одклонило и гаранција јача за право поједних прибавила, јер кад у земљи не буде сигурности за право и правду не може бити ни устава за благостање.

Димитрије Јовановић каже, да се скупштина не може упунитати у оцењивање судских доказа нити може да тумачи пресуду судску, јер то је посао суда. Врховни суд у првој пресуди каже, да је том пресудом решио главни спор, чија је Кајабурма, а у другој пресуди напротив вели да је првом пресудом решио и питање о накнади штете коју је Кутула по првој пресуди овом другом тужбом тражио. Тужбоц Кутула, требао је вели, да тражи код полиције извршење пресуда, па кад добије од полиције уверење да му се по тим пресудама нема шта да изврши и да наплати, он је требао да тражи да му судови протумаче те своје пресуде, те да се ове или изврше или да се одреди ново суђење. Он мисли, да жалиоц још има изгледа, и да још није решено питање, о ком се Кутула жали.

Известилац одбора, Живко Недић вели, да не стоји што Јовановић каже, па чита и једну и другу пресуду највишег суда.

Мил. Брачинац пита, одкуд је суд крив, кад су судије по закону не одговорне.

Известилац одбора, Недић, одговара Брачинуцу, да судија не одговара за своје мишлење, али да одговара кад хотимице немарљивошћу или по миту учини неправду и тако се има разумети судска независност.

Г. министар правде вели, да се заборавља да скупштина има право да контролише министра, да ли он pazi, да судови по закону раде и да ли се старао, да се одклоне неправде, које би судови учинили, а не да се упушта она сама у оцењивање судских пресуда, што би било са свим противно члану 110. устава.

Милан Ковановић пита, је ли се жалиоц тужио г. министру.

Известилац одбора Недић одговара да је жалиоц свуд ишао и жалио се, па му нема ни одкуд помоћи.

Анта Панчић захтева, да г. министар правде да скупштини објаснења у овој ствари.

Коста Великић признаје да скупштина нема право да суди, али да је позвана да бди како се закони врше, па да се стара, да они, који се жале а учињена им је неправда, нађу каква одзива и помоћи.

Председник скупштине вели, да скупштина неће да присваја судску власт, али хоће да тражи, да се како помогне оном, за ког се докаже да му је неправда учињена, па захтева да се прочита решење министра правде, које је жалиоц поднео.

Известилац одбора Недић прочита решење г. министра правде.

Милан Ковановић каже, да се Кутула сад не жали на судије, но тражи накнаду из државне касе.

Известилац одбора Недић одговара Ковановићу, да Кутула не тражи накнаду, но да се најпре оцени је ли му учињена неправда, па ако јесте, онда да му се да накнада из државне касе, јер држава одговара за своје органе, који су му ту неправду учинили.

Арсо Лукић вели, да се јасно види, да је Кутула неправедно осуђен, да се је свуд жалио, па није нашао лека и да га не треба оставити без икакве помоћи.

Ненад Михаиловић мисли, да су овде помешане две ствари, које треба одвојено решити.

Борђе Малетић као председник одбора за молбе и жалбе каже одбор није захтевао, да се судије даду под суд, нити да се министар позове на одговор, него да је био мњења, да се стане на пут у колико је могуће, да се недогађају овакве погрешке какве су овде учињене.

Миле Дамњановић вели, да је Кутула учињена неправда, да су судије одговорни за то, што су криво пресудили, јер су доцниом пресудом потрли оно, што су првом пресудом рекли, те тиме оштетили и упропастили човека, који је свуд тражио лека, па ненашао, па треба да му га да скупштина.

Сима Несторовић пита, шта је било у првим решењима министарским.

Известилац одбора Ж. Недић одговара, да тог решења нема у актама жалиоца.

Ранко Јовановић вели, кад нема првог решења, које је најважније за осветљење ове ствари, да треба жалноца просто одбити.

Рад. Милошевић слаже се са Ранком, јер мисли, да жалноц није зато поднео прво решење, да се неби видло да нема право.

Касијан Стојшић каже, да се жалноц одбије, кад скупштина нема право да преиначи пресуде судске, но да само може министра звати на одговор због незаконог суђења.

Алек. Николајевић вели, да је најлакше одбити човека који се жали, али кад се види да је рђаво пресуђено, да треба жалноцу дати начина како да се помогне.

Сава Милојковић признаје, да је жалноц невинно осуђен, да је тражио помоћи па је не добио, да треба где год да је нађе, и с тога је мњења, да му се ова потражи.

Милутин Спасић вели, да жалитељ заслужује призрења, јер се види, да је погрешком судија оштећен па да би му се помогло, мисли, да се та жалба преда г. министру правде да је он размотри и да идућој скупштини каже, шта би се по тој ствари могло да учини, да човек дође до свог права.

Председник скупштине мисли, да је добар предлог Спасића. Он не жели да се ком чини неправда, и да судије, које учине хотимице неправду, треба да за то одговарају.

Борђе Малетић ради обавештења захтева, да се најпре прочита прво па после друго решење у пресуди врховног суда што известилац одбора Недић и учини.

Сима Несторовић пита, шта је министар правде на све тужбе жалноца рекао.

Известилац одбора Недић каже и опет да првог решења нема.

Више скупштинара веле, да је требао да приложи прво решење.

Владимир Хаџић признаје, да је жалноцу учињена неправда и да му треба помоћи. Мњења је, да се та жалба упути г. министру правде па ако жалноц не буде задовољан, онда нека се жали скупштини.

Милан Брачнић противан је Хаџићу, да овај министар правде одговара за дела других министара и других судија.

Ранко Јовановић каже, да се не може казати, јели криво или право пресуђено, док се неби сва акта размотрила, а то је посао суда. Држи да се о овој ствари, не може више да говори, кад жалноц није поднео прво решење министарско.

Љуб. Каљевић вели, да су овде два важна питања. Прво имали скупштина право да контролише судске пресуде и да изриче над њима свој суд. Он мисли, да скупштина нема то право и да у свима образованим земљама судије неодговарају, што кад би потрли, далеко би нас одвело, судија изриче пресуду по свом разумевању закона, по својој савести и судије као и вера нешто одвојено. Друго је питање, јели суд овде учинио хотимичну погрешку и можели се вако жалноцу да помогне, што ће казати г. министар правде.

Г. министар правде објашњава, да кад прими какву тужбу противу судија у ствари суђења, нај-

пре види, имали злоупотребе и неправде, и доказа за то или нема. Ако буде прво и донесу се докази, он даје ствар касацији да реши, да ли има основа да такве судије могу одговарати, па што реши касација оно и буде. А ако се неподнесу никакви докази, он просто одбија жалбоца, ни министар ни скупштина не могу да зову судије на одговор, што они овако разуму закон а не онако, како разуме министар или скупштина. Могу их звати на одговор само тад кад се докаже, да су били подмињени и тиме подобно. А на питање посланика по овој ствари, каже, да му ова ствар није нимало позната те да би могао о истој какво објашњење дати. У осталом, кад жалбоц не подноси прво министарско решење, којим је одбијен, онда ни сама скупштина не може се упуштати у испитивање ове ствари.

Коста Великић пита, једи скупштина највиши суд, а кад му се каза, да није, рече, да онда треба казати људма да се у залуд не жале.

Мил. Стојић, каже, да се не упуштамо у решавање кад нема првог министарског решења.

Председник скупштине вели, да нема решења али да има две пресуде, које су једна другој противне, па је мњења, да се по предлогу Спасића, ова ствар преда г. министру правде, те да он види, шта се по њој може да уради, а Кутули да се јави, да идућој скупштини поднесе прво решење министра правде по првој његовој жалби.

Скупштина усвоји мњење председника.

Прочита се указ, којим се овлашћује г. заступник министра грађевине, да поднесе скупштини пред-

лог главних основа за уговор са Бароном Хиршом о Српској жељезници.

По предлогу председника скупштина реши: да овај предлог расмотре законодавни и финансијски одбор.

Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до једнога сахата по подне, а идући састанак заказа се за сутра дан у осам сахата пре подне.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

С. Живковић.

Опуномоћени потписници:

Алекса Петковић, Никола Симић, Дмитрије Миловановић, Касијан А. Стојић, А. С. Николајевић, Милан Ђирковић.

САСТАНАК XXII.

У уторник 5. Октобра 1871 године.

Предавао:

Живко Карабиберовић.

Број 136.

Састанак овај, на коме је било 102. посланика, отворен је у 9 сати пре подне.

На овом састанку били су од г.г. министра: председник министарског савета министар унутрашњих дела, министар просвете и црквених дела, министар финансије и министар правде.

Председник скупштине објави да ће сада да се читају протоколи од XVIII., XIX и XX састанка и замоли скупштину да их саслуша.

Секретар Јован Бошковић прочита XVIII. и XIX. састанака, а Јовановић протокол 20. састанка на скупштина их прими са малим изменама.

По овоме председник министарства г. министар унутрашњих дела предаде председнику скупштине указ намесништва књажевског достојанства, којим је овлашћен да поднесе народној скупштини предлог о уставовљењу три нова среза у окрузима књажевачком, Ђупријском и ваљевском, а г. министар просвете и црквених дела потврђен закон о поболшању стања учитеља и учитељака основних школа.

Пошто секретар Живковић прочита поменути указ, председник скупштине предлаже да се овај закон преда на оцену законодавном одбору, што скупштина усвоји.

Број 137.

Посланик Арсо Лукић управља на министра иностраних дела ову интерпелацију:

Кад сте прошло-годишњој народној скупштини (састанака XVIII) књига прот. стр. 150) поднели пројект закона, по коме страни поданици у Србији живећи могу имати непокретних добара у Србији разложили сте да га подносите зато, што би према преговорима између српске владе и страних сила поведеним ове (силе) пристале да под тим условом напусте право јурисдикције у Србији.

Незнајући садржину између порте и неких страних сила некада закључених уговора (трактата), а

сумњајући да нас они о нама а без нас закључени и у колико вежу, ја сам (XXIII саст. књиг. прот. стр. 240) тражио да нам их влада у препису на српски поднесе; те да видимо да ли нас они вежу и ако вежу, онда у колико.

Ви сте г. министре рекли да ови уговори нису закључени с нашом владом него с портом, а то не у једно него у разна времена, па се не могу брзо прикупити и истој скупштини поднети; на што је скупштина решила (књ. прот. скуп. стр. 242) да се умоли влада, да у речи стојеће уговоре поднесе идућој т. ј. овој скупштини.

Ја сам уверен да са непознавања трактата, или боље рећи са наше неенергије са свим неправедно велику штету трпимо од страних поданика.

Без сумње у погледу на трактате кнежевина Румунија спада у једну категорију с нама; па док један страни поданик (чији био) може доћи у Србију кад хоће, отворити радњу какву хоће, не плаћајући ником ништа ни за радњу ни за трошкове вароши, у којој живи и ради (чему тјешко да има гди примера) докле тај исти странац кад оде у Румунију мора најпре платити патент за радњу, па тек онда радњу отворити, а после плаћати редовно варошке трошкове као сваки Румунски грађанин.

На питање, може ли један српски грађанин који оваку исту радњу ради као и његов сусед, страни поданик, с њиме (овим страним подаником) конкурисати, или мора на нашу велику штету и срамоту пронасти одговориће нам следујуће упоређење да не може.

Српски грађанин плаћа порез, странац не плаћа; српски грађанин плаћа ванредне прирезе за војничко одело и за храну народне војске у логору, странац не плаћа; српски грађанин плаћа варошке трошкове, странац не плаћа ма да ужива са свим све као и сваки српски грађанин; српски грађанин мора да издангуби најмање двадесет дана пред логор, у логору и после логора, странац не мора, српски грађанин мора бити тутор две масе, тутор цркве, старатељ, одборник општински, члан трговачког суда, члан трговачко-занатлијског одбора и т. д. а све то странац не мора бити.

Мислим да је крајње време да се озбиљски прионе те да се измисли начин који би био најбољи да се у опште наши одношаји према странцима за нас корисно уреде, па зато вас господине министре питам: јесу ли оне тачке трактата које се нас тичу а које су нам тако нужне, на српски преведене и ако су, молим да их дате скупштини у препису.

По прочитању ове интерпелације узе рече заступник министра иностраних дела и каза:

Ја сам и на прошло-годишњој народној скупштини, кад је реч била о преводу трактата, казао да су ти трактати и капитулације растурене по разним књигама и збиркама, па да онај који се жели тиме ближе упознати ваљало би да тамо то проучава.

Но при свем том влада у тежњи да и овој жељи народне скупштине одговори, препоручила је једном чиновнику министарства иностраних дела, те се с тим занимао.

Исти чиновник предавајући свој рад поднео је извештај шта је и како је могао урадити и текстове

којих уговора у разна времена између Аустрије и Турске закључених (карловачког, пожаревачког, београдског и свиштовског) у изводу превести. Он разлаже, које су природе ти уговори, а осим свих и познати сенет портин од 1777. год., којим се у корист аустријских поданика потврђују наређења страних трактата, закључених између Аустрије и Порте.

Наводи даље које су друге капитулације опет у изводу преведене, објашњавајући да се то није могло исприети, јер би тај рад прелазно на шире поље науке, и изискивао би већи личан посао онога који би хтео у то питање дубље да улази.

Скупштина је то с пажњом саслушала.

После тога заступник г. министра иностраних дела спомену, да и у Румунији, коју посланик Дубић у интерпелацији спомиње, странци отварају дућане по вољи; а што тамо плаћају патенте, то је због тога, што у Румунији и домородци плаћају те патенте, којих у нас ни за домородце нема.

Љубомир Каљевић говори, како он држи да уговори међународни немају више ову силу, коју су некада имали, јер тиме што су се пореметили основни одношаји између великих сила, изгубиле су значај и писмене везе, које су их везивале, свршене ствари, вели, — то су данас међународни закони. Особито, вели, не могу вредити ни по данашњим правним и међународним појмима, уговори који су се према развоју законитости, и образовања преживили, изанђали. Такав је уговор, који нам смета да употребимо право што свака друга земља има, — право да странце који живе у нашој земљи уврстимо међу остале грађане, који подносе општинске терете. Ми, вели, треба

да учинimo како је право и како је свуда уобичајено, а они, којима се то не допада, нека граде конференције, ако држе да могу с разлогом тражити од једног народа оно што су сами давно осудили као неправо и неумесно.

На ово је заступник министра иностраних дела одговорно, да нема нимало сумње да је право да странци плаћају и општинске трошкове, почем се благодетељима општинским као : осветлењем, калдрмом и т. д. користе као и домородци. Он је у току дужег разлагања додао да неби тешко било успети у томе пошто одказивање ових трошкова нема основа у трактатима; али држи да поред осталих других о јурисдикцији тегоба то би веома незнатно било; него да се продужи дејствовање, као што се и чини да се та важна питања регулишу, што при најбољој вољи и тежњи владе тешко иде, јер се стране силе позивају на трактате, а ове да напусте траже као неизоставан услов то право, да могу имати непокретних добара, чега се сада лишвају, а у другим државама, где нема стране јурисдикције, то се странцима обично и незакрађује; инак повторава министар да ће стране силе врло тешко хтети напустити конзулску јурисдикцију, ако ми неби њиховим поданицима признали право да могу имати непокретних добара.

Арсо Лукић рече, ја сам на прошло-годишњој скупштини доказао да страни поданици код нас не плаћају никакве општинске трошкове, а то не треба да буде, почем и наши поданици ове подједнако у Аустрији са аустријским поданицима подносе.

Панто Срећковић вели, у прочитаном преводу,

који поднесе г. заступник министра спољних послова, говори се о трактатима између Аустрије и Турске. Ови уговори њи и вежу, а никако и Србију, која ништа је аустријска ни турска. Њега у овоме подпомаже Ивко Остојић и многи други.

Арсо Лукић рече, ми смо тражили уговоре између страних сила закључене односно страних поданика у Србији живећих, који ништа не плаћају, — ти су говори нама данас поднети; сад ћемо да их расгледамо, па да донесемо закључак да нас то не веже.

Њега у овоме подпомаже Александер Николајевић и наводи како и у Пожаревцу странци не плаћају општинске трошкове, а наши у Аустрији то плаћају.

Председник скупштине рече, да је овде тражено да се скупштини поднесу уговори у преводу, ти су уговори поднети о којима пошто се мало више размислимо и више материјала прибавимо, онда ће се поново о овоме говорити. Да се неби сада и даље на овоме бавили и дангубили предлаже да се пређе на дневни ред. Саслушавши скупштина како ову изјаву г. заступника министра иностраних дела тако и предлог председников реши: да се пређе на дневни ред.

Јован Бошковић интерпелира г. министра унутрашњих дела, јели вољан поднети скупштини предлог да се § 21. поштанског закона допуни тако, како би се општинска надлежатељства у вршењу званичних послова ослободила од плаћања поштанске таксе, према решењу прошло-годишње скупштине број 5. страна 386.

На ову интерпелацију посланика Бошковића одговори г. министар унутрашњих дела, да је влада оценила ову ствар, и он је готов да учини скупштини дотични предлог закона да се на кореспонденцију општинских судова по званичном послу не наплаћује поштанска такса, што ће до који дан учинити. И скупштина прими ову изјаву к знању са задовољством.

Глигорије П. Брајковић интерпелира г. министра унутрашњих дела о лекарима.

На ову интерпелацију Брајковића о лекарима одговори исти г. министар, да у увоме писму Брајковићевом има два дела, један је интерпелација, што се њега тиче, а други је део самосталан предлог, који има скупштина да оцени, а коме, у осталом он није противан. Што се тиче првога дела, који се њега тиче, вели, да влада чини све, што је могуће, да би добила лекаре, и то шиљући на страну питомце по најпре и по највише за лекарске науке, а и он објављује у новинама и позива лекаре са стране и прима од странаца ко му се год јави и буде добар, но још се није могло успети толико, да се сва потребна места попуне. А што се тиче предлога, као другог дела овог писмена, да сваки срез издржава на страни по једног младича, који би учио лекарске науке, г. министар вели, да би се само радовао, ако би тај предлог био усвојен од кога треба.

Милан Ђирковић каже, да његов срез неће лекара.

И скупштина се задовољи са овом изјавом г. министра.

Ненад Михаиловић и Глигорије Брајковић интерпелирају г. министра унутрашњих послова шта је се постигло поводом онога писма Ђорђа Матића из Турне, које је управно на скупштину, којим он доставља неке околности односеће се на оно време кад је пок. књаз Михаило погинуо, које је скупштина предала влади да учини извиђај.

На ове интерпелације Брајковића и Михаиловића о достави, коју је учинио лањској скупштини неки Ђорђе Матић из в. Градишта, који живи у Турни у Влашкој о неком Антонију Никифоровићу, г. министар рече, да је извиђао ту ствар, но није се доказало, да је оно истина, што је Ђорђе доставио, јер се актама у министарству иностраних дела и у нашој агенцији у Букурешту доказује, да је Никифоровић отишао из Београда још у Јануару месецу 1867 г. без да се и са које стране и наводи а камоли доказује, да се он после тога враћао у Србију до Јунија месеца ове године. Напротив тога има доказа у актама, да је Никифоровићу предато у Букурешту једно решење суда вароши Београда у Априлу 1868 г., из чега излази, да Никифоровић у време смрти блаженопочившег књаза Михаила није ни био у Београду нити у Србији. Овде показа г. министар и акта за потврду овога свога говора. Даље рече г. министар, да се извештавао и о личности Матића, који је ову доставу скупштини учинио, на према ономе, што је о њему сазнао, има основа да мисли, да је Ђорђе ишао да добије какву награду од скупштине за ову доставу, пошто му је имовно стање поремећено.

На ово прихвати реч посланик Ранко Јовановић

и каза, како је исти Ђорђе био пре неки дан овде у Крагујевцу и са њим у једном квартиру у механи, и он је запиткивао о овој достави и о његовом стању и занимању, па се уверио, да је ово неки шпекулант, јер је њему баш говорио да је намеран да иште од скупштине новаца, и молио га да му прошењике напише, што он није учинио.

Саслушавши све ово скупштина изјави, да је задовољна и са овим одговором г. министра, а интерпелант Ненад рече, да је он зато и ставио ову интерпелацију, што је дознао, да је овај Ђорђе био овде, а сад се и он задовољи са одговором г. министра.

Број 138.

Секретар Јован Бошковић прочита депешу посланика Николе Мандића, који се на одсуству наводи, којом тражи да му се поред датог одсуства одобри још 8 дана одсуствовати. Скупштина му ово 8-мо дневно одсуство одобри. Потом прочита и поздрав општине београдске, којом се жели срећан пут и повратак Његовој Светлости књазу Милану, и скупштина исту прими са одзивом „живио.“

Број 139.

За тим председник рече, да је сада на дневном реду да се у скупштини претресу молбе и жалбе које су му од одбора предате и позва известиоца одборског Живка Недића, да исте скупштини представи са мишљењем одборским.

Љубомир Каљевић примећује да се у новинама нештампају и акта, о којима је што решавано, па се незна о чему је говор. Ово је он приметио читајући званичне новине о избору посланика јагодинског Ра-

денковића, па из новина незна шта је дало повода говору — предлаже да се акта у изводу прибележите да се зна о чему је реч.

Димитрије Јовановић на ово одговори Каљевићу, да секретари по пословном реду стављају говор посланика у изводу у протоколе, а не и друга акта у целости или у изводу, са овим се скупштина задовољи па се пређе на дневни ред.

Известилац одбора Недић приступио је читању молби и жалби.

Јован Станојевић из Неговине жали се скупштини што је стање капелана занемарено и тражи да неслуже капелани проту бесплатно. Одбор је мишљења да се по овоме делу ништа непредузима што по 58. члану устава само влада и скупштина имају право чинити предлоге, и што већ постоји предлог владин о уређењу свештеничких прихода. Скупштина усвоји ово мишљење одборско.

Милован Ђуковић из Табановића у округу ваљевском моли скупштину да нареди те да се обустави продаја његовог имања наређена за рачун касе пушкарне суда округа ваљевског и касе државне. Одбор је мишљења, да се ова молба преда влади на оцену.

Председник министарства на овај закључак одборски примети, да ово није ствар политике те да се предаје влади на оцену, већ је, вели, ово ствар приватних лица, са којима се има дужник и равнати, па га тамо треба и упутити а не влади.

Милан Ковановић рече, молиоц у молби каже да има имања, па нека се са проценом обрати управите нека код ње дуг регулише новом проценом.

Г. министар правде објасни ову ствар да ово потраживање припада наследницима извесне масе и како су ти сада постали пунолетни те тако по закону имају право да им се масални новац изда, а они сада тај свој новац траже, то им се по закону мора и издати. А дужник ако жели да му се рок продужи, нека се обрати своме поверитељу.

Скупштина реши да се ова молба као ненадлежном месту поднета одбаци.

Ђорђе Радосављевић из Орашја округа смедеревског жали се скупштини противу извршне власти и решења г. министра унутрашњих дела што му није полицајска власт по пресуди конзисторије вратила жену да с њом живи. Одбор је мишљења да се ова жалба одбаци, јер је решење г. министра на закону основано.

Прота Јанко Јовановић рече: браћо, предмет о коме је реч заиста јесте чудновате природе. То ја знам по своме положају, о чему имам личног уверења. Све што се односи на једну брачну парницу, предходно се испита и све формалности изврше, а затим сљедује пресуда конзисторије, коју рече да и апелаторијска конзисторија одобри. Сада, кад на ред дође, да се та пресуда изврши, окривљена страна, која се упућује на продужење брачног живота, просто са одказивањем послушности поништава наређење духовних судова. Власт и грађанска и свештена настоји лепим начином и саветима да послуша наређење духовног суда, но бадава она неће те неће. А почем нема даљег исхода овој ствари, у колико принудителна се мера песме употребити то се вазда на томе и свршује и пресуда духовна суда остаје неизвршена. Зато предлаже, да се о овоме предмету озбиљно промисли па нађе

начина, да све у опште пресуде духовног суда извршну снагу добију, што ће покрај постигнуте цели, прибавити поштовање и уважање званичном раду духовних судова.

Панто Срећковић вели, ово је заиста велика незгода, да кад духовна власт нађе да је жена крива и нареди да мора да иде човеку и њим живи, па ова неће, а човеку жена треба да му децу и кућу гледа. Он је зато да се ово, чим она каже код власти да неће мужу да иде, сматра за узрок развода брака, па овај одмах разведе и човеку дозволи да се жени.

Дина Цанковић доказује како тешко иде развод брака. — Траје, вели, по две три године парница па се неразде, но се опет покушава помирење раздвојеним животом, чиме се само одуговлачи ствар. Он је зато да се са оваким споровима ускорава. Њега у овоме подпомажу Радован Милошевић и Ненад Мијаиловић, Војин Радосављевић, Владимир Хаџић, и Анто Пантић, наводећи како се по садањем мора ићи најпре кмету и жалити се, па после попи, па проти и најпосле конзисторији. Он мисли да би требало овај околики формалитет избећи, па у оваковим случајима да конзисторија пресуди да се човек, ако жена каже да к њему неће да дође, може одмах женити, а не да се то за узрок развода узима и на ново парници.

Живко Недић вели, о овоме што хоће предговорници, постоји закон. Сад ако се хоће да се овај измени или допуни, треба да се о томе особено да предлог по пословном реду скупштинском.

Прота Јанко узео реч, па каза, свеза брачна је-
сте врло важна и света тајна у хришћанству. Ова
је светиња, вели, самим Богом и светом црквом устано-
вљена, канонима ограђена и освештена. Она нас усре-
ћава благодатима које само из оваковог стања могу
произићи. Према овакој и светој установи за срећу
и живот хришћански, несмемо тако олако узимати
значај брака и црквених прописа којима је овај осве-
штен. Имајмо на уму да св. тајна брака има свог
тврдог темеља, који се састоји у канонима црквеним
који се тако лако непокрећу, коме и сами наши
грађ. закони, упоредо са црквеним, ујамчавају стал-
ност брачне свезе; кад би се дакле тако олако реша-
вало питање о свези брачној, то ја, вели, питам на-
родно представништво шта би било од нас и какве
би последице произашле? Ја кажем браћо, да би
било врло неповољне и несрећне. Што се тиче тока
брачних парница, о чему нека браћа говорите, то
све иде својим начином и законским наређењима, од
којих се несме ни у колико одступити.

Докле се све прибави, шта је за брачну пресуду
потребно, треба времена, духовне власти при изви-
ђењу и суђењу неодговлаче ове парнице без узрока.
У осталом вели, да се опет позива на први говор
свој о овој ствари те да се знађе начин за брже
и тачније извиђење и пресуђење овакових спорова.

Љубомир Каљевић налази да ова ствар у скуп-
штинском разговору није се зауставила на ономе, о
чему је у жалби реч, већ је задрла у питање да ли
су у опште досадања практика и досадања законска
наређења на своме месту, па вели, кад је о томе
већ реч, и он има од своје стране да каже како он

држи да има доста много незгода од досадањег
суђења а и самих законских наређења. Говори о
финоћама брачних и породичних одношаја, па вели,
да неможе о њима изрицати суд владика, који нева
шта је жена и деца, и шта су те брачне везе и од-
ношаји, а тако исто неможе судити ни онај који
није добар зналац закона. Осим тога налази, да и
сам закон ваља о томе претрести и исправити према
потребама данашњег начина живљења и данашњег
појма. Предлаже да се цела ова ствар озбиљски у
претрес узме, па пред скупштину изнесе.

Коста Великић каже да је он мишљења да и
будуће ове спорове расправљају владике као и до
сада, но само мисли да би требало учинити неку
измену у закону за олакшицу.

Милован Спасић вели, ми смо чули овде од
многих посланика, да има многих незгода и несрећа
кад се муж са женом позавађа и неће заједнички
да живе, и да је немогуће наређење конзисторије
извршити, да се жена мужу поврати или да муж жену
прими и потоме предлагали су, да се мужу допусти же-
нити се. Али како је брак света свеза и основа породице,
породица пак основи општини, а општина држави, то не-
можемо олако узети, зато је мишљења, да се умоли влада,
до она у договору са духовном влашћу размисли
и нађе начина, како се свезе брачне неби слабиле а
иначе да се правда оној страни учини, за коју се
нађе да није крива.

Милан Стојић и Ранко Јовановић кажу да кон-
зисторија врло одговлачи ову ствар испуњавајући
неке мале формалности — предлажу да се одреди
краћи рок за покушај помирења, па чим се жева

изјасни пред влашћу да ће мужу да иде, да му се одмах дозволи узети другу.

Павле Грковић вели, да се овде треба обазрети на канонична правила да се не би она овим што повредила. Кад би се вели ово дозволило што неки посланици хоће, учестао би се развод, па би пропала и вера и брак.

Милосав Вукомановић је за то, да злу жену треба одмах одпуштати а не нагонити човека да ју мора трпети.

Александер Лазаревић каже, ако би се ово усвојило што неки посланици предлажу, све би жене од мужева побегле.

Мизан Стојић каже, да нам се тога што Лазаревић вели не треба бојати, јер ће то, држи, баш приморати жене да нам буду добре.

Пошто се више нико за говор нејави, па позив председника скупштина реши: да је решење г. министра у овој ствари на закону основано, па се с тога ова жалба и одбија, а што се тиче тога да се у овоме закон поправи реши: да се учини предлог влади да она у споразумљењу са духовном влашћу размисли о овоме предлогу, на скупштини поднесе шта треба.

Општина трстеничка у округу Крушевачком тражи да јој се направи понтошки мост преко Мораве. Одбор је мишљења да се ова молба преда влади на оцену, што и скупштина усвоји.

Саво Стојановић бив. артиљеријски капетан жали се скупштини противу осуде судова за превару, услед које је осуде он неправедно изгубио пензију и каже да има 150 сведока да му у корист његову сведоче.

Одбор је мишљења да се жалитељ упути да тражи ново суђење ако доказа има, и ако се тим оправда, следоваће према томе и решење питања о пензији.

Г. министар финансије на овај закључак одборски примети да према пословном реду скупштине није надлежна скупштина упућивати кога шта му радити треба, а још мање утицати у суђење као што је овде случај, где жалноц каже да је неправда она судска пресуда, којом му је пензија одузета. Саслушавши скупштина разлоге г. министра реши: да се ова жалба као ненадлежном месту поднета одбаци и пређе на дневни ред.

Стојан Петковић бавалин из Зајечара жали се скупштини што је судском влашћу у имаовини својој оштећен. Одбор је мишљења да се ова жалба по чл. 101. тач. 7. пословног реда одбије што нема доказа да је била пред надлежним министром што се тиче тужбе противу судија, а по члану 58. устава што измену и тумачење закона може предлагати само влада скупштине и скупштина влади, а не приватни. Скупштина реши: да се ова жалба жалночева по мишљењу одборском одбије.

Милош Милошевић трговац из гор. Милановца, жали се противу г. министра правде и подчињених му судова за учињену му неправду суђењем. Одбор је мишљења, да се ова жалба одбаци што жалноц по 5 тачки члана 101. закона о пословном реду не подноси доказ да је се жалио за то надлежном министру. Скупштина усвоји мишљење одборско и реши да се жалба жалночева одбаци и пређе на дневни ред.

Симо, Јован и Јон браћа Крстићи из Трњана у

округу Пожаревачком жале се противу судских власти што нису добили законом задовољење у некој претрпљеној штети. Одбор је мишљења да се ова жалба жалночева одбади на основу члана 101. тачке 7. закона о пословном реду у народној скупштини што није била пред надлежним министром. Скупштина ово одборско мишљење прими.

Типлерски еснаф из Смедерева жали се противу дунђера и зидара што их оштећавају у њиховој радњи. Одбор мисли, да треба ову жалбу одбацити зато што нема доказа да је била пред надлежним министром по 7. тач. члана 101 пословног реда у скупштини. Скупштина прими одборско мишљење и ову жалбу одбади.

Стеван Крстић из Обреновца жали се противу суда округа ваљевског што га је осудио због неиспуњења уговора под закуп узете воденице манастира Боговађе и решења г. министра правде. Одбор је мишљења да се жалноц на основу тачке 5. чл. 101. пословног реда одбије. Скупштина реши да се ова жалба жалночева одбади зато што је решење г. министра правде на закону основано.

Марија жена Петра Стојановића чиновника у управи фондова жали се противу решења касационог суда и решења г. министра правде а и тражи да јој се опрости такса на коју је осуђена. Одбор је мишљења, да се ова молба одбади, јер је по 10 тачки чл. 90. земаљског устава за ово надлежан државни савет да реши, а не скупштина. Скупштина реши: да се ова молба одбади што нема места опрштају.

Мирко Михаиловић трговац из Ваљева тужно се противу пресуде апелационог и решења касаци-

оног суда, којим је одбијен од тражења накнаде за извршени извесни посао. Одбор мисли: и ако су поднешене копије писама верне ориџиналима — о чему се треба уверити — да су судије већих судова та писма као доказе погрешно оценили насупрот оцени суда окр. ваљевског и жалитеља у његовом јасном праву оштетани.

Г. министар правде рече, да је се жалноц обраћао њему са тужбом противу судија, које су његово дело судиле — те је он према постојећим законима послао дело касационом суду да види: има ли кривице код судија, који су дело судили и касациони је суд решио, да до судија нема никакве кривице, о чему је и он дао жалноцу решење. Г. министар даље рече, да скупштина није надлежна да утиче у испитивања и оцену судских пресуда, већ само да контролише рад министра.

Председник одбора Ђорђе Малетић у подужем разлагању брани мишљење одборско и каже, да већи судови нису оценили писма жалночева како треба. У њима се каже да ће му се за труд платити као што је и осталима пре жалноца бившим управљачима плаћано; предлаже да скупштина види те доказе какви су.

Г. министар правде каже: ја ипак велам да скупштина није надлежна да се упушта у испитивање и оценивање пресуде судске. Но кад се полаже толика вредност на тај жалноцем поднети доказ, онда за један часак да видимо шта вели то писмо и да ли доиста оно може бити довољан доказ за тражбину жалночеву. — У томе писму наручује се жалноцу да он изврши извештај рад. А је ли он доиста и учинио

што му је препоручено, о томе жалиоц није поднео суду баш никакав доказ. Па зато, суд није могао да осуди противну страну на плаћање тражених 40. дук.

Кад би вам један трговац дошао са једним писменом и казао вам да је њему тим писменом неки други трговац наручио да му купи 100 волова, зар би ви могли да осудите овога на плаћање пре, во што би вам онај доказао, да је заиста по том писму купио и предао поручене волове.

Симо Несторовић наведе, како се из тих писама види да је жалиоц радио онај посао за који се награда за труд тражи, јер вели, да жалиоц није радио било би писама, којима се пита зашто посао који му је поверен неради.

Недић одговарајући Несторовићу вели: суд апелациони оцењивао је та писма и нашао да она не дају доказ за тражење тужиоца. И ова оцена судска не може подметати контроли, јер тиме би се вређала независност судска уставом ујамчена, по којој судија неодговара за мишљење.

Милан Ђирковић слаже се са разлогом г. министра правде.

Милан Ковановић наводи, како скупштина није надлежна да разматра судске пресуде, а ако, вели, то скупштина хоће, онда нека се донесе за то закон па нека и суди, а не судови чија је независност предвиђена и ујамчена, а без закона бити не може.

Арсо Лукић говори противу навода Ковановића па вели, да има случајева да велики судови суде према богатима овако, а према сиротима онако. Но вако је ово особена ствар о којој ће особено говорити, то држи да треба прећи на дневни ред.

Г. министар правде одбија ово што посланик Арсо на судове износи без факта. Нека се, вели, поднесу факта о томе, па ће он онда, као министар који води надзор над судовима, по закону одговорити што овако што пропушта, те судови неврше законе вако треба.

Скупштина реши, да се ова жалба жалбачева вако ненадежном месту поднета одбаци.

Број 140.

Пошто се сврши са молбама и жалбама у којима су исте од одбора поднете Милутин Спасић рече: вако је скупштина добила предмет, а то је предлог о железници, па коме треба радити много. Да се не би дуго задржавали на томе прегледајући молбе и жалбе предлаже да се све молбе и жалбе до данас примљене од одбора оцене, а од сада што дође да председништво прима, па остави за идућу скупштину.

Овоме су противни: Алекса Петковић, Коста Великић и Анто Панчић и предлажу да се иде редом, па докле се сврши и пошто се ово чу са више страна скупштина реши: да се пређе на дневни ред и на томе се овај састанак сврши, који је трајао до 12³/₄ сата по подне и би заказан сутра други у 8 сати пре подне, те да се претресе предлог закона о пензионном фонду удовица и сирочади умрлих чиновника.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

Мил. И. Прокић.

Опуномоћени подписници:

Никола Симић, Димитрије Миловановић, Алекса Петковић, Касијан А. Стојшић, А. С. Николајевић и Милан Ђирковић,

САСТАНАК XXIII.

у среду 6. Октобра 1871. год.

На овоме састанку било је 102 посланика, а од г.г. министра били су министар финансије, просвете и правде.

Председник рече, да је састанак отворен, а затим секретар Симо Живковић прочита протокол ванредног скупштинског састанка од 3. Октобра т. г., које скупштина усвоји.

Број 141.

Председник скупштине јави да му је г. министар финансије предао указ намесничества књажевог достојанства, којим се исти министар овлашћује да поднесе народној скупштини предлог закона да се члан 3-ћи указа од 8-мог Априла 1839 г. ВМ 997 (збор I. стр. 219) објасни и допуни.

Секретар Д. Јовановић прочита исти указ, а затим председ. скупштине рече, да овај предлог припада одбору финансијском и да ће он исти предлог поради испитивања предати поменутом одбору, што скупштина одобри.

Број 142.

Председник скупштине позва известиоца законодав. одбора Саву Сретеновића те прочита извешће одборско о предлогу закона "О пензијоном фонду за удовице и децу умрлих чиновника." То извешће гласи овако :

Народној скупштини.

Законодавни одбор прегледао је закон о пензијоном фонду за удовице и децу умрлих чиновника и учинио је ове примедбе.

Чл. 1. 2. 3 и 4. усвојавају се; код члана 5. тачку 5-ту замењује одбор овако :

„Ванредни улози оних чиновника, који се ожене после своје 40-те године, и који ће платити по половину процента по плати, коју буду имали у време женидбе за онолико година колико имају преко 40 година старости.

Члан 6-ти усваја се, код члана 7-мог у одељку последњем одбор налази да треба да се врати улог оним чиновницима, који се пре 5 година службе лише на начин у првом одељку изложени, но и онда ако би чиновник у том времену умро, и тако овај други одељак имао би се заменити овим:

„Они пак чиновници који на начин горе изложени престану бити таковима, а нису провели пуних 5 година у звању, немају право улагати у фонд и даље, но улози враћају им се. (Тако исто враћа се улог и жени или деци оних чиновника, који би умрли пре 5 година службе.)

Члан 8. 9 и 10. усваја се а тако и члан 11.

Код члана 12. додају се после прве речи улози *ма под којим именом у фонд ушли.*

Члан 13. 14. 15 и 16. усвајају се у свему.

Члан 18. 19. 20. 21. 22 и 24. усвајају се.

Код члана 25. додаје се ово: Ако се изводи из црквених књига неби могли набавити, онда се место њи могу употребити и друга доказна средства.

Чл. 26. 27 и 28. прима се.

Члан 29. прима се, само јасности ради замењује се овим:

Чиновници које овај закон у служби затече, почињу одма по истом закону улоге давати, но

породице њине добијају право на повећање пензије по овом закону због више година улагања. (Чл. 17) *тек онда, ако 5 година по овом закону улог давали буду.* Но ако чиновници сад у служби затекши се желе да им породице одмах постану учесници користи које даје овај закон у томе да им породица вишке пензије по годинама њихова улагања ужива (чл. 17.) могу то право задобити, ако вишак улога један од сто за 5 година припадајући одмах или у течају једне године дана фонду измире.

Осим овога овом §-у додаје се нов одељак који овако гласи:

А ако би чиновник пре 5 година умро, а није за свих 5 година горњи вишак у један од сто улога у фонд дао, онда ће се удовици или деци његовој вратити што је више од три од сто улога дао.

Члан 30 усваја се.

Напоследку одбор јавља скупштини да је влада сагласила се на измене.

У Крагујевцу 5. Октобра 1871. г.

Чланови законодав. одбора:

М. Ковановић П. Срећковић С. Сретеновић М. П. Блазнавац, К. А. Стојшић, А. Николајевић, П. Грковић.

Одвојено мњење:

Ја сам мњења, да се породици умрлог пре 5 година чиновника даје пензија као и до сад.

М. Спасић.

Пошто се ово извешће прочита, посланик Милутин Спасић вели, да је он у одбору био мњења да се породицама умрлих чиновника, који нису 5 година у фонд улагали, даје пензија као и досад;

— јер по мњењу већине одбора, оне се сада лишавају права на пензију, коју су до сада имале.

Извештач С. Сретеновић каже, да је до сада породица оних чиновника, која пре 5 година умру добијала пензију 40 талира годишње, и фонд је једва на крај излазио, но како се по мњењу одбора пензија повећава на 80 талира, то би онда фонд чиновнички врло лако могао пронасти.

Посланик Милутин Спасић изјави да је зебња одборска да ће фонд пронасти по његову сваћану неоснован; — јер има доста чиновника који као нежењени улажу у фонд чиновнички па умру, с тога он држи да би фонд изаћи могао на крај.

Председник скупштине рече да ће се ова ствар кад на ред дође претресати, па каза да ће секретар Д. Јовановић читати предлог закона, а извештач Сретеновић одборске примедбе.

По овоме приступи се читану предлог закона и скупштина усвоји чланове 1. 2. 3. и 4-ти по предлогу владину.

Члана 5-тог тач. 1. 2. 3. и 4-ту скупштина усвоји по предлогу владином, на тачку 5-ту одбор је учинио примедбу, по којој би ова тачка овако гласила:

Ванредни улози оних чиновника који се ожене после своје 40 године и који ће платити половину процента по плати коју буду имали у времену жењидбе за онолико година, колико имају преко 40. год. старости.

Посланик Сима Несторовић пита, да ли пензијони фонд чиновнички плаћа и то држави, што они ру-

кују истим фондом, јер он из предлога невиди да поменути фонд на име то што држави плаћа.

Г. министар финансије одговори посланику Несторовићу, да се од интер. на капитал фонда чиновничког наплаћује за државну касу један од сто годишње а о томе води рачун управа фондова и наплаћене новце за државну касу истој предаје.

Скупштина реши, да се 5. тачка члана 5-тог у своји по примедби одборској и тачку 6 истог члана скупштина усвоји по предлогу владином.

Кад се 7-ма тачка чл. 5 прочита посланик Миле Дамјановић тражи да му г. министар објасни, зашто приход од казни које се од чиновника добију да утиче у фонд чиновнички а не у државну касу; г. министар финансије овде вели да се нема шта објасњавати; влада предлаже да приход од казни које се од чиновника за административне кривице добију утиче у чиновнички фонд, а скупштина нека реши примали то или не прима.

Посланик Ненад Михајловић, Симе Несторовић, Ранко Јовановић и Миле Дамњановић изјавише да су они противни да овај приход утиче у чиновнички фонд него траже да исти припада државној каси.

Г. министар просвете вели, да новчане казни које се за административне казни кривице добију припадају фонду школском, па држи да овде треба да припадне фонду чиновничком.

Г. министар правде каже све оне казни, које се над чиновницима за кривице ван службе изреку као и од осталих грађана долазе у државну касу, па вели да о тим казнима није овде реч, него је реч

о оним казнима које се над чиновницима административно изреку. Посланик Милован Спасић рече да је то све онако као што је г. министар правде навео на то и примерима подкрепи.

Посланик Несторовић наведе како у случајевима чиновничке неуредности чини се штета самом народу, па с'тога је зато, да се 7-ма тачка члана 5. овог предлога са свим изостави а с' њиме слаже се и посланик Здравко Јовановић.

Посланик Мата Карамарковић рече, да му положеј као чиновника смета, иначе да би се много јаче за ову ствар заузео; он наводи како предговорници траже да дисциплинарне казни од чиновника теку у државну касу а не у фонд чиновнички, он напомену како оне изречене над учитељима долазе у фонд учитељски, како се еснафи заводе за осигурање породице чланова еснавски и како оне новчане казне које еснафи изричу над својим члановима припада еснавским касама, па додаде да у случајима кад се изрече казна над којим општинским званичником и та казни припада општинској а не државној каси; из ових разлога он је за предлог владин.

Посланик Владимир Хаџић вели да би желио знати, које су те породице трговачке, занатлиске, које имају пензију из еснафских каса а да породице чиновничке уживају пензију, он тражи да му се то неће одрећи, па с тога он је зато да се 7-ма тачка члана 5-тог из предлога изостави.

Посланик Васа Маџаревић каже, да су мале жртве које би народ на ову цјел поднео у томе што ова новчана казни неби утицала у државну касу

према великој користи, коју народ има од фонда чиновничког, јер је у исти фонд стекао се многи новац који народ узимље на зајам на мали интерес, па зато да неби овај фонд пропао а тиме ове користи за народ нестало, мњења је да се владин предлог усвоји.

Посланик Љ. Каљевић пита колики је доходак од административних казни, које се над чиновницима изричу.

Посланик Ж. Недић вели да се то тачно одредити неможе, но да је посве незнатан.

Посланик Милоје Лавић каже да он налази да приход од ових казни треба да утиче у државну касу а не у пензијони фонд чиновника.

Посланик Павле Ивковић рече кад новчане казни, које се изричу над осталим народом долазе у државну касу, он држи да и казни од чиновника треба да државној каси а не пензијоном фонду припада.

Посланик Антоније Пантић каже, кад се чиновницима даје пензија из државне касе, а они нато име ништа не улажу, онда треба и казне да долазе у државну касу.

Посланик Д. Јовановић каже, пензија се зато даје из државне касе чиновницима да бисмо на тај начин могли имати добре и ваљане чиновнике, а кад се чиновницима неби пензија давала и кад би они у неизвесности били, они би се онда ма с које друге стране постарали за свој будући живот, што би од велике штете за народ било.

Посланик П. Срећковић вели, један од г. посланика рече кад остали народ плаћа новчану казни

и ова долази у државну касу, то треба да важи и за чиновнике. Но он примети да чиновници заиста плаћају новчану казну у државну касу за све оне ствари које учине као држављани, а поред тога плаћају многе веће трошке општинске, јер се премешта из места у место, па у једном праве цркву школу у другом калдрму и томе подобно а међу тим остали грађани неплаћају осим свога места живљења; он рече да су ове дисциплинарне казни над чиновницима по већој части за такве ствари, за које се остали грађани некаже, па вели да је то узрок са ког држи да треба предлог владин усвојити.

Посланик И. Маргетић каже да је ово наређење закона више у интересу самог народа, нежели чиновничких породица, — јер кад чиновник зна, да му је породица осигурана, онда ће он поштеније служити државу и народ.

Посланик М. Дамњановић побија говор посланика Срећковића, па вели да нестоји оно, што је он навео, да чиновници по трипут плаћају једне исте општинске трошкове, па изјави да је он зато, да приход од кажњених чиновника утиче у државну касу, јер несигурност чиновника чини штету народу а не фонду чиновничком.

По овоме председ. скупштине стави ову ствар на решење, но пошто исход гласања би сумњив, нареди се гласање по именце и већином гласова од 55. против 38. скупштина реши да се 7-ма тачка члана 5. сасвим изостави.

Код тачке 8 члан 5 овог предлога посланик Касијан Стојшић примети да се он несаглашава, да се на случај ако приходи фонда чиновничког неби

били довољни да подмиру расход, саслушава државни савет о томе, тиче ли се проценат редовних улога сразмерно повишак, јер он држи да то право само припада скупштини.

Г. министар финансије вели да скупштина може у појединим случајевима овластити владу па и државни савет да у место ње изврши ово или оно дело.

Посланик Срећковић налази да би боље било да се за ову ствар власти министарски савет, у чему га подпомаже посланик Ж. Недић додавши да су министри за свој рад одговорни народној скупштини.

Посланик Љ. Каљевић изјави да он држи да нема места Срећковића примедба, јер мање од три у Србији неради никакав важни посао без заједничког договора, осим тога вели, да има више јемства да овакове ствари прођу кроз државни савет, па тек онда да се извршују.

Посланик Васа Мадаревић жели да се одреди цифра, до које може се процент повисити како се неби то повећање у толикој мери учинило, да сиротној класи чиновника падне на терет, јер се зна да сиротнија класа чиновника са садањом платом једва живи, па неби желио да се пређу могуће мере штедње за фамилију а отуд искрену неповољне последице.

Г. министар финансије вели, да је самим законом наређено да ће се у случају потребе редовни улови само у онолико повећати колико је нужно да се расход фонда чиновничког подмири.

Посланик М. Карамарковић каже, ако приходи фонда чиновничког не буду довољни да подмире рас-

ходе, да у том случају неће бити ниједног сиротнијег чиновника који ће жељети да онолико више уложи него колико потребно буде, него ће шта више сваки радо свој вишак положити.

Председ. скупштине стави ову ствар на решење и скупштина усвоји 7. тачку чл. 2. по предлогу владином.

Код чл. 6. примети посланик Јанко Јовановић да би требало границе овог члана распрострајети и на то да могу и свештеници у исти фонд улагати.

Послан. Каљевић вели, да нема смисла оно што г. послан. Јовановић тражи, што свештеници нису чиновници, а овде је ријеч о фонду чиновничком а не свештеничком.

Посланик С. Сретеновић каже, да је за свештеничке удовице особити устављен фонд од чиновничких удоваца.

Послан. М. Дамњановић изјави да се у овоме чл. говори и о свештеницима и да према томе предлогу послан. Јовановић има места.

Посланик Љ. Каљевић одговори посланику Дамњановићу да се то разуме за свештенике који су државни чиновници у духовним судовима.

По овоме скупштина у свему усвоји чл. 6. по предлогу владином.

На чл. 7. и то на последњи одељак одбор је учинио примедбу, по којој требало би вратити улог оним чиновницима, који је пре 5 год. службе лишени, а на начин у првом одељку изложени, па и онда ако би у том времену чиновник умро.

Послан. Милутин Спасић каже, овом примједбом одборском иде се на то да породице сиротних

чиновника, који нису 5 год. у фонд улагали, немају право на пензију, па вели да то није право јер су по досадашњем закону а и по предлогу владином то право имале, па с тог је за предлог владин.

Посланик Васо Маџаревић држи да је ово наређење закона неправедно и неполитично. Неправедно је што нико не може лишити се имања свог без осуде, а чиновнику је улог овај у фонд својина његова као што је другоме њива и ливада и пр. нарочито је вели неправдо за оног чиновника, који својевољно службу остави па неће или не може да улаже у фонд, из политично је пак за то што ћемо још већма ограничити самосталност чиновничку бар код оних чиновника који немаду одкуда улагати у фонд а тиме заванути сиротињи и последње парче леба. Чиновник пак кад из службе иступи без да први дана има најпуждније потребе подмирити док се не лати посла од ког ће живети може се врло лако решити па зло а зло није ником добро дошло.

Из ових узрока он вели да је зато, да се свима чиновницима враћају улози као њива својина, неможели то бити а да фонд непропадне, онда на сваки начин да се врати улог ономе који својевољно остави службу а нехтедне или не узнемогне продужити улагање у фонд, па ма на случај несигурности фонда остали више улагали.

Посланик Ж. Недић жели да се следствено ономе што је у члану 29. овог зак. наређено нареди и у овом члану а то је да се остави право да чиновник кад прво указно звање добије у једанпут или у течају год. дана измири припадајући улог за пет год., према његовој плати, па онда да његова

фамилија добије право на пензију и ако је пре навршетка 5. год. службе умро. А ако би у првој год. умро да се остави његовој удовици да измири улог за 5. год. па онда да прима пензију и према оваковом наређењу могла би бити пензија најмање 80. талира.

Председник скупштине такође држи да би се ово могло изравнати кад би се законом дало право да они чиновници, који нису 5. год. у служби провели, могу за 5. год. у напред улог у фонд чиновнички положити, те би на тај начин и они могли своје породице осигурати.

Посланик М. Спасић налази да је мњење председника скупштине немогућно с тога, што они који су се толико година учећи у школи спремали да буду чиновници, који су неко време као пратиканти провели и чим су на цесарско звање са 200. талира дошли, неће бити у стању толику суму у напред положити.

Посланик С. Живковић вели овим пројектом закона требало је ићи па то да се стање породице сиротних чиновника осигура и он налази да сиротнијем чиновнику неће бити могуће улог у чиновнички фонд у напред за 5. година положити. Он је зато да се пензија на 60. талира год. спусти, па да и породице сиротних чиновника исту добијају и ако 5. година чиновник у служби не проведе; њега у овоме подпомаже и посланик Петар Катић.

Председ. скупштине брани своје мишљење па вели да ти чиновници неморају једном цео улог у фонд положити него то могу у течају једне године учинити.

Посланик Панта Срећковић подпомаже предлог председ. скупштине наводећи да за 40. талира који би један чиновник уложио осигурао би своју породицу.

Посланик Љ. Каљевић држи да би донста било неправо за ниже чиновнике, кад би се усвојило мњење већине одборске, а тако исто кад би се по мњењу неких посланика наредило у закону да у току једне године одвоји од своје скромне плате улог за пуни 5. год.; ниже чиновничество вели које је оптерећено породицом и овако кубури и једва крај с крајем схвата, а како ли би му било кад би јоште и 5-ти део плате од својих уста одвојити морао, он се слаже с мњењем мањине одборске.

Председник скупштине вели да он држи да ће сваки чиновник за осигурање своје деце постарати се те у течају једне године уштедети, колико му је потребно да може улог у фонд за 5. година у напред положити, јер би тиме своју породицу за 21. год. осигурао.

Посланик М. Карамарковић каже да су разлози г. Каљевића и г. Недића умесни да он налази да би требало рок од 5. год. спустити на 3. год. па би се на овај начин одакшало нижим чиновницима да могу своју породицу осигурати.

Посланик Васа Маџаревић бранећи свој први говор вели, ако остане овако како је у пројекту предложено, то онда он сумња да ћемо код оваквог ограничења над уловима чиновничким имати добре и ваљане чиновнике; он даље рече да се решење о пензијоном фонду тиче самог чиновничества па држи да

скупштина и петреба о томе да решава, но само чиновници да га уреде како за најбоље паћу.

Посланик Љ. Каљевић рече, ако је то чисто приватна ствар чиновничка онда је није ваљало ни износити пред народну скупштину, по пошто се види да то није, јер је закони регулишу то је онда чудно одрицати народу као законодавцу да се пача у ово питање; у осталом рече овде није нико нарочит пуномоћник чиновничества.

Посланик Васа Маџаревић на ово изјави да не одриче народној скупштини право решити ову ствар али се мора признати од скупштинара народних да су чиновници надлежни да о овоме говоре пошто је ово чисто чиновничка ствар.

Посланик Ђорђе Малетић слаже се са мњењем председника скупштине, он даље рече, кад је ова тачка у предлогу закона измењена тако да деца сиротних чиновника добију 80. талира год. пензију, а да се фонд не би упропастио, наређено је да за 5. год. улаже и по истеку тог времена да задобије право на пензију, онда су породице таког чиновника боље осигуране, он држи да она г. г. посланици греше који веле да мањим чиновницима неће бити могуће улог за 5 година унапред положити, он вели да ће им то бити могуће, јер ово време обично је време младости чиновничке кад им је уштеда могућна, он вели да се те чиновници чим у државну службу ступе одма и нежене, а ако се који и у том времену и ожени, нек се постара уз жену добити мираз и тиме будућност своје породице осигурати.

Посланик Владимир Хаџић прочита члан 17-ти предлога законског па рече, да не би деца сиротних

чиновника од глади умирала, већих и богатих благовало, онда је зато да породица сиротних чиновника има право на пензију као што је и предлог владин гласио а да се фонд неби испршио, он предлаже да се у чл. 17. каже да пензија не може бити мања од 50. а већа од 500. талира.

Председ. скупштине вели да је овди у скупштини заступљено веће чиновничтво, он држи кад би се ниже чиновничтво питало, да би се изјаснило за његов предлог.

Посланик С. Живковић не излази да би тако било као што г. председник скупштине наводи, он са свим противно држи, да би ниже чиновничтво изјаснило се против предлога председника скупштине и да ће на њи викати ако овако остане, јер ће и сама ствар да покаже да смо заступили само себе а не њих, па с тога он остаје при своме предлогу да чиновничка породица и ако чиновник одслужи 5. година има право на пензију, која да буде најмања 60 талира годишње.

Г. министар финансије вели да би најбоље било да се усвоји првобитни члан предлога владиног, јер се истим даје право на пензију и сиротним чиновницима.

По овоме пред. скупштине стави ову ствар на решење и скупштина реши да се члан 7 усвоји по предлогу владиног.

Чланови 8. 9. 10. 11. скупштина усвоји по предлогу владиног.

Код члана 12-ог одбор је нашао, да би требало после прве речи удози додати ма под којим именом у фонд ушли.

Скупштина усвоји овај члан по предлогу владином с додатком одборским.

Чланови 13. 14. 15. 16. и 17. скупштина усвоји по предлогу владиног.

Код чл. 18. примети посланик Дамњановић да би требало узаконити да се неки део пензије може употребити на одплату дугова умрлог чиновника.

По скупштина ово не прими, по усвоји чл. 18. по предлогу владиног.

На члан 19 примети посланик Коста Грудић да би овај члан требало допунити тако, да се деци умрлог чиновника, која би била немоћна, луда и томе подобна, даје пензија за сво време њновог живота.

Посланик Љ. Каљевић каже ако неостоји никакав фонд за овакве цели, требало би ово што посланик Грудић напомену у овај закон додати.

Посланик Војин Радосављевић вели што би то падало ком другом фонду на терет кад је отац таке деце улагао у чиновнички фонд, из ког би требало да им се издржање да.

Скупштина реши да се члан 19 усвоји по предлогу владиног.

Чланови 20. 21. 22. скупштина усвоји такође по предлогу владиног.

Пошто се прочита члан 23. посланик Д. Цанковић изјави да је он противан да се чиновницима ако у боју против општег непријатеља у потери хајдука и. т. д. погину даје пензија из државне касе, јер смо сви војници а кад до рата дође, сви ће мо гинути а не само чиновници. Њега у овоме подпомаже посланик Павле Цветковић.

Послан. М. Дамњановић слаже се с послан. Цветковићем, но вели ако би који чиновник учинио какве велике заслуге отаџбини само у том случају могло би бити места да се пензија из државне касе одобри.

Посланик Несторовић такође противан је наређењу чл. 23 на вели овде о томе нетреба говорити, но у војеном закону, а у томе га подномажу посланици К. Великић, С. Милојковић, Р. Јовановић, но последњи јоште да породице у боју погинулих чиновника не губе права на пензију из фонда чиновничког.

Посланик Љ. Каљевић вели, кад је питање о боју, онда је сваки Србин престао бити што друго до војник са једнаким дужностима и правима. Кад би било каквог фонда за све оне који буду гинули у рату, онда зацело неби се ни чиновничке породице оставиле без помоћи из тог фонда. Али давати чиновницима нека преимућства онде где смо сви једнаки било би неправо у толико више што се зна да ће чиновници у случају рата бити највише употребљавани у дужностима које их не излажу опасностима толико колико је остали народ својим послом у рату изложен. На послетку вели, кад дође до рата, лако ће се ова ствар уредити за породице свију оних који у боју погину.

Посланик М. Спасић рече породица погинулих чиновника идући против општег непријатеља да падне на терет фонду удовица и сирочади чиновника значило би да се једна класа људи стара за породице оних људи који су за отаџбину изгинули и ово би било с једне стране велика неправда а с друге стране фонд би морао пропасти, па се неби ни

једни ни други користити могли, а то би било на велику штету чиновника и народа зато правда захтева да се цео народ стара за породице оних који у боју погину.

Посланик Карамарковић вели: ни у бој то је општа дужност и за општи интерес, зато општост треба да награђује такве људе а не поједини.

Алекса Петковић држи, да породице у боју погинулих чиновника неће пасти на терет појединих чиновника него на терет фонда, у који је погинувши чиновник улагао.

Председник скупштине слаже се с мишљењем Каљевића на вели, ако би остало онако као што неки посланици предлажу да породице у боју погинулих чиновника добијају пензију из фонда чиновничког, то би онда извесно тај фонд морао пропасти, пошто би у том случају знатан број чиновника могао погинути, па с тога он налази да би за овај случај требало законом наредити да породице ових чиновника добију само улог, а више не.

Г. министар финансије вели да би на овај начин који председник скупштине предлаже чиновнички фонд пропао.

Посланик Блазнавац држи, да ће се у случају рата издати особени закон, који ће се о породицама свију оних који у боју погину постарати, па рече, да овде места није о томе говорити.

Г. министар финансије каже: досада су у закону о пензионом фонду ова наређења постојала, овако како је и у предлогу овог закона написано, но пошто он види да о овоме у скупштини има разних мњења

он предлаже да се решење овог члана одложи док се он с владом споразуме, и скупштина ово усвоји.

Чл. 24. скупштина усвоји по предлогу владином.

Чл. 25. усвоји се с додатком одборским, који гласи: ако се изводи из црковних књига неби могли набавити, онда се место њи могу употребити и друга доказна средства.

Чл. 26. 27. и 28. скупштина усвоји по предлогу владином а члан 29 по примедби одборској и напо-слетку члан 30. усвоји се по предлогу владином.

Број 142.

Ивестилац одбора за молбе и жалбе М. Карамарковић прочита молбу Сретена Вучковића и Пауна Ивановића из Церовца окр. ужичког, којом моле скупштину да им дозволи да сместе рану у кошеве на месту где им исти постоје а то им вели полиц. власт брани.

Одбор је мишљења, да се ова молба по 7-ој тачки чл. 101. одбаци с тога, што није била пред надлежним министром.

Послан. К. Великић хоће да се и ова жалба узме у претрес, јер није право да се људи упропасте због одуговлачења решења ове ствари.

Посланик К. Дамњановић каже да неће пронасти ако тамо пренесу кошеве где им је власт наредила.

Посланик Вуковић разложи, како постоји ствар о којој молници говоре.

Скупштина реши да се по мњењу одборском жалници одбију.

Пошто се ово сврши, председник закључи састанак, и закаже да дођу за сутра у 8 сати пре подне, а одбор позове да после подне држи своје састанке.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић.

Секретар,

Ј. Бошковић.

Опуномоћени потписници:

Никола Симић, Касијан А. Стојшић, Алекса Петковић, Димитрије Миловановић, А. Николајевић, Милан Ђирковић.

САСТАНАК XXIV.

у четвртак 7. Октобра 1871 год.

Председао

Живко Карабиберовић.

Број 143.

На овом састанку било је 102 посланика. Од госноде министара дошли су г.г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, просвете и црквених дела, финансије и правде.

На реч председника секретар Сима Живковић прочита протокол 21. састанка, који скупштина усвоји.

Затим председник јави скупштини да је влада одобрила, да се на име плате фактора словоливнице у државној печатњи може издати за месец Септембар и Октобар ове године 120 гр. пор. више но што је буџетом одређено, што скупштина узме к знању.

По том г. министар унутрашњих дела предаде народној скупштини указ намесништва књажевског достојанства, којим је овлашћен, да поднесе предлог о сашоравању села у окрузима ужичком и чачанском и расељавању хајдучких фамилија. Пошто би указ прочитан, председник скупштине предаде предлог о томе законодавном одбору, што скупштина одобри.

Посланик Јован Бошковић тражи одсуство од ове недеље па за остало време рада овогодишње скупштине због слабости здравља и трговачке радње; а посланик Милаи Стојић тражи осмо дневно одсуство рачунећи од ове недеље због неких неодложних послова; скупштина и једном и другом одобри захтевано одсуство.

За овим јави председник скупштине, да је протекао месец од како су опуномоћени подписници изабрати, па предлаже по пословном реду да скупштина друге на њихово место избере. Но скупштина једногласно закључи, да опет они остану и за други месец.

Број 144.

Председник скупштине рече, да је на јучерањем састанку остао нерешен чл. 23. предлога закона о пензионом фонду за удовице и децу умрлих чиновника зато, што је остављено влади да она о томе размисли; па како је влада готова да на ово питање одговори, тако он ставља то питање на дневни ред.

Г. министар финансије говори: као што рече председник скупштине, јуче одложено је решавање чл. 23. предлога законског о пензионом фонду за удовице и децу умрлих чиновника због појављених противних мишлења у скупштини. Влада је према разлози-

ма скупштинским расудила о ствари. Она и сама налази за сходније, да се ово питање законодавним путем реши онда кад наступе ти ванредни случајеви, када ће се не само за породице официра и чиновника, него и за оне свију Срба, који у боју против непријатеља погину наредити; па зато влада узима сада натраг 23 члан.

Скупштина би задовољна са овом изјавом г. министра и предлог закона прими у цело према јучерањем претресу.

Број 145.

Председник скупштине јави, да су сада на дневном реду предлози посланички, и позва известноца одбора Марка Лазаревића, да прочита извештај одборски.

Известилац чита:

1. Милија Лазић, и Војин Радосављевић предлажу да свако село или општина могу имати дућана у средини својој, а Мијако Раденковић и Глигорије Брајковић предлажу да се у сеоским дућанима ограничи продаја еспана на неке најужније потребе сеоске. Одбор је изјавио своје мишлење и по једном и по другом предлогу, да се пређе на дневни ред што је закон о сеоским дућанима тек прошле године у живот ступио, па за ово кратко време да се није могло видети, каква ће дејства тај закон имати што се тиче његових добрих или рђавих страна.

Посланик Арса Лукић изјави, да противу сеоских дућана има у скупштини жалби, по којима још ништа није решено; па како оне имају свезе са овим предлозима, тако он је мишлења да се све те жалбе са свима предлозима саставе, у једном одбору

испитају, па од једанпут да скупштина реши и по овим предлозима и по оним жалбама а не одвојено. Њега у томе подпомажу председник скупштине и Анта Панчић. — Стојадин Радоњић налази, да су предлагачи неумесно ове предлоге поднели, па зато је мишљења да они те предлоге натраг узму.

Ивко Остојић задржава право да после говори о дућанима, ако се о томе буду претресале доцније жалбе.

Владимир Хацић слаже се са послаником Лукићем, и мисли, да би најбоље било да се ти предлози предаду на оцену одбору за молбе и жалбе, код кога има жалби о сеоским дућанима; па да он испита разлоге и оних који су за дућане и оних који су противу ових, и према томе да одједанпут поднесе скупштини своје мишљење.

Ђорђе Малетић говори: да има више жалби противу сеоских дућана у одбору за молбе и жалбе које овај прикупља у тој цељи, да по свима тима жалбама донесе одједанпут своје мишљење, па с тога могао би исти одбор и све предлоге претресати, а по том скупштини са мишљењем својим поднети, како би она у једанпут решила и по овим предлозима и по оним жалбама.

Љубомир Баљевић налази за боље, да се и ови предлози о дућанима и оне жалбе противу дућана даду на оцену законодавном одбору, а не одбору за молбе и жалбе.

Известилац Марко противан је да ове предлоге разматрају други одбори из разлога, што њима није требало ни поверавати овај посао, кад се мислило давати другом одбору на оцену. И у овом одбору

рече, заседавају посланици као год и у другом, па онда зашто не би вредило њихово мишљење као и других одбора.

Павле Поповић противан је томе, да се ови предлози мешају са жалбама, с тога, што се закључења скупштинска на предлоге посланичке доносе по једним правилима, а жалбе се решавају са свим по другим правилима пословног реда.

Милан Ковановић жели, да скупштина реши одмах по овим предлозима а да не чека на жалбе, нити да истекар упућује ове предлоге коме одбору; па ће онда оне жалбе о дућанима саме по себи одпасти; а с тим би прекинули посао те неби отезали ову ствар.

Милан Ђирковић противан је мишљењу посланика Каљевића, да се жалбе о дућанима предаду законодавном одбору, јер вели, да законодавни одбор разматра само оне предлоге који имају да створе неки закон или да га измена, а не да решава и о жалбама.

Алекса Петковић признаје да има доста жалби и предлога за и противу сеоских дућана. Но он посматрајући ово питање с те тачке, што је закон о сеоским дућанима нов пре године дана донесен, налази да треба причекати две три године, те да се види у пракси дали је закон о сеоским дућанима и у колико добар или штетан за народ, па тек онда ако му нађемо какве мане да га дотерамо; а за сад је мишљења да се и предлози и жалбе одбаце.

Милија Лазич побија разлоге посланика Алексе Петковића. У уставу, рече посланик, казано је, да су сви Срби равни и да имају једнака права, а овамо

једне општине немају дућане а друге имају, што се никако са уставом не слаже да нека мања села и са мање пореских глава имају право држати дућане, а друга немају. Он је мишљења, или да све општине имају право на дућане, или да се укину и ови дућани који сада постоје по закону у неким општинама, јер народ није задовољан кад види да један досељеник из Турске, који није заслужио за отачбину држи дућан у некој општини; па то право и за друге задобива, као што се види из садањег закона; а други који је рођен у земљи и заслужио за земљу тога права нема, само зато што живи у другој општини.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела узвече реч на одговори посланику Милији Лазичу, да не стоји што овај посланик рече, да је народ незадовољан што нема дућана свуда по селима. Ту је незадовољан само онај који хоће да прави бину и онај који хоће да отвори радњу у селу, те да вуку извесне користи од народа, а не сам народ. Он је и лане казао на прошлој скупштини, да сељак има преко године потребе да дође у варош било код полицијских власти или суда, било да што прода, те да добије од туда новаца ради подмирења својих потреба, па том приликом он ће свагда у вароши купити што му год треба за кућу јевтиније, него у селу. Сви су равни то је истина рече г. министар и сваки има право да избере какву радњу; али у свакој радњи па и у овој дућанској има нарочити правила, којих се сваки придржавати мора. Дели подицно мишљење посланика Алексе Петковића, да се за годину да-

на од вако је овај закон ступио у живот не могу увидити све последице добре или рђаве од ове установе, него треба причекати још неко време, па кад се увиде основне мане томе закону, онда ће се учинити темељни преображај који ће заиста бити од користи народу, а не још сад о њему да судимо, и ако још незнамо дал је сам закон добар или штетан.

Арса Лукић говори : Нема ни пет људи који другчије мисле, но онако као што је г. министар председник ову ствар разложио. Нама треба неколико година па да видимо какав ће бити закон о дућанима. То питање претресано је много по новинама а разложено је и у жалбама и предлозима, па да би се о њему могло зрело размислити, он налази да је најбоље дати све то једном одбору, који ће о овом питању своје мишљење подкрепити разлозима и тако спремљену ствар скупштини на решење поднети.

Милоје Блазнавац усваја мишљење одборско у овом делу што и сам налази, да је овај закон о дућанима прерано узет у претрес.

Милија Лазич бранећи овај предлог рече, није прерано да се овај закон донуди, што једна општина има до 1000. талира прихода а друге тога прихода немају. Он остаје при томе, да се и другим општинама дозволи да могу отворити дућане; или да се ови укину свуда по селима.

Г. председник министарског савета примети на речи Милије Лазича, да ни један трговац није дошао да донесе новац кад отвори дућан у којој општини, него да такви однесе: па тако и ову арен-

ду неплаћа у ствари из исте општине, којој трговац скупље продаје еспана, што је ту урачунао и аренду.

Љубомир Каљевић одговори, да је по његовом мишљењу погрешно, што неки веле, да се за годину дана не може показати, да ли је какав закон добар или није, па с тога да не треба одмах ово питање решавати. Он вели скупштина не сме да усвоји то начело, да не претреса какав закон само зато што је пре године дана издат и што се још *као незна* да ли је тај закон практичан или не, нарочито овде што се и не тражи измена целог закона него само неких појединих његових тачака; него она треба да саслуша разлоге свију оних људи који шта имају да изјаве скупштини о тој ствари, па она после нека оцени побуде јесу ли довољне или нису за преиначење постојећег закона.

Коста Великић жели да скупштина одмах узме у претрес поднесене предлоге, и о њима да реши, а да се не дају другом одбору, а опет посланик Симе Несторовић не жели да се то одма узме у претрес, јер не можемо дане говорити једно, а сада друго.

Борђе Малетић примети, да се у поднесеним жалбама не наводе никакви разлози нови који нису били прошле године претресани приликом издања закона о дућанима, па с тога он мисли да би требало прикупљати материјал кроз више година и тек онда могла би скупштина са основом решити ово питање; што би иначе овај закон морао се сваке године по новим жалбама и примедбама допуњавати. Павле Грковић изјави своје мишљење, да се сада

решити по овим предлозима, а после нека се решава о жалбама.

Дана Цанковић слаже се са оним посланицима, који желе да се ово питање одложи на неко време.

Владимир Хацић рече, да предлагачи и жалбоци нису изнели ни један основни доказ, да је овај закон убитачан; зато мисли да треба одмах ове предлоге и жалбе одбити.

Анта Панчић признаје да треба све општине да имају право на дућане, са гледишта једнакости и равноправности; но пошто се вели из пракције није видело, у колико овај закон о дућанима има добрих или хрђавих страна, он је мишљења да се за сад по овим предлозима и жалбама ништа не ради, него да се пређе на дневни ред.

Милован Спасић наведе, да је много писано и говорено о сеоским дућанима, и да о њима има разних мишљења. Слаже се са г. министром председником да треба најпре прибавити довољно искуства, па тек онда предлагати да се о томе закон допуни или преиначи, јер у току времена они који сада траже дућане могу бити убеђени противно, па тражити да се они укину. Зато и он пристаје да се питање о дућанима одложи, па доцније да се реши, а не овако да потрзамо ствар сваке године.

Стојан Бркић противан је распрострањавању дућана по селима, јер ако се то учини па се доцније нађе да је штетно, онда како ћемо после дућане укинути. По његовом мишљењу треба све дућане по селима ограничити у продавању еспана на најпужније предмете, као што су со, гвожђе и друго, без чега земљоделац не може живити, а да се забрани

продавање луксузног еспапа, који је народу од велике штете. Боже је за раније ограничити дућане, јер се вели лакше гаси ватра у почетку, него кад је сва кућа у пламену.

Васа Мацаревић предлаже да скупштина нерешава сада по овим предлозима, него да се све жалбе о овом предмету предаду одбору који разматра предлоге, па да одбор поднесе своје мишљење скупштини, а она у једанпут да реши и по овим предлозима и по оним жалбама.

Г. председник министарског савета разликује жалбе, које се односе на преиначење закона, од жалби које су управљене на то што се постојећи закон неврши. Он мисли да треба сада решити по жалбама, које се односе на мењање постојећег закона; а оне друге жалбе нека иду својим путем.

Периша Вуковић слаже се са мишљењем одбора да се пређе на дневни ред, пошто се тражи у поднетим жалбама да се укину дућани, а овим предлозима посланика Милије Лазића и Војина Радосављевића да се умноже.

Пошто скупштина би довољно обавештена од посланика Ђорђа Малетића као председника одбора за молбе и жалбе, да у жалбама нема ништа више казано, него што се до сад наводило о сеоским дућанима, и пошто је такође обавештена и од других посланика овом дебатом, осим што је и њој позната штампана жалба из Шапца, то се више нико за говор нејави, и председник предложи питање о томе да ли да се пређе на дневни ред и по овим предлозима и по оним жалбама, којима се тражи измена закона о сеоским дућанима, као што предлаже одбор,

или не; и скупштина реши, да се пређе на дневни ред по овим предлозима и по оним жалбама, којима се тражи измена закона.

2. Павле Грковић тражи да влада поднесе предлог закона о слободној радњи, који је прошле године скупштини подносила на решење. Одбор је изјавио мишљење, да се ово питање о радњама одложи зато, што су многи тражили, да се заштити еснавска (уредба) установа, и што је скупштина тражила од владе објасњење, каква права имају странци који у Србији воде трговину или занате.

Посланик Арса Лукић примети, да то питање има свезе са његовом интерпелацијом, коју је ту скоро поднео односно странаца и жели да се предходно реши питање о странцима, па онда о слободној радњи.

Предлагач Павле Грковић неналази да ово питање има свезе са одношајима странаца у земљи, те да се неможе сада решити, зато би он желио да се питање о радњама још на овој скупштини реши, јер тај је закон нуждан и потребан за трговину као што је и дане на скупштини казано.

Љубомир Каљевић говори: закон о радњама не зависи од странаца, јер њима несметају еснафи да се по земљи немогу распростирати. Данас еснафи преживили су свој век, што су радње тако развијене да еснафе никако није могуће ограничити него ће они сами по себи пасти; а осим тога образују се по све дневно нове радње које нису ограничене еснафом.

Арса Лукић одговори, да у овом ограничењу радње налази довољно јемства, да се немогу странци по земљи распростирати, што би од велике штете

за народ било, кад би се дозволила слобода радње пре него што се ограничи странци у уживању права.

Боста Великић признаје да би слобода радње привукла многе странце у Србију; зато он жели да се још поштри закон о еснафској уредби.

Г. министар финансије рече, да је прошло-годишња скупштина уместо одложила питање о радњама из узрока, што су се еснафи томе противили, и што би ту највише странци профитирали, јер они непоноси никакве државне ни општинске терете, а имају више знања и богатства да могу лакше конкурирати.

Пошто скупштина би о томе довољно обавештена закључи, да се пређе на дневни ред.

З. Сима Несторовић, Миладин Мартиновић и Милад Брачинац предлажу, да се лица која су преко 60. година стара законом ослободе од плаћања данка. Одбор је изјавио своје мишљење да се пређе на дневни ред, што постоји о томе закон, на који хоће њима да се ползује нека се обрати надлежном министру.

Сима Несторовић пита, зашто се од данка не ослободи онај који је стар 60. година, па има нешто мало имања а има сина у кући који му данак плаћа? И посланик Милад Брачинац наведе пример, како један старац од 80 година није ослобођен од пореза и ако има сина у кући који данак плаћа.

Стојадин Радоњић слаже се са Несторовићем и Брачинцем, јер вели да је и њему познат један старац од 100 година који је поделио 4 сина и 4 унука, а себи само једну њиву задржао, па на њу данак плаћа.

Г. министар финансије одговори, стоји у закону да се ослободи од данка онај који нема имања, нарочито ако је стар и општини спада у дужност да јави такове људе.

Милад Стојић примети да стари људи немају уверења из протокола крштења те да могу доказати године старости, а код доктора који иде да тражи сведочбу, неко од њи ову добије, а неко и недобије као што је у његовој општини био случај да су неки стари људи ослобођени од данка, а други нису који су тако исто стари и сиромашни. — Још један посланик говорио је о томе, како отац плаћа данак, а има више синова у кући, који тако исто порез плаћају.

Панта Срећковић рече, да не треба овде бити издахан у ослобођавању од пореза, што отац није дужан својој деци дати ништа од имања за свога живота. Ако се то олако узме па се отац ослободи од данка, онда вели подписаћемо задруги самртну пресуду; јер ће отац делити синове само данак да неплаћа; а ми знамо, вели, да задруге дају и војнике и кулучаре и све што треба општини и држави.

Васа Маџаревић из пракције зна, да се многи мољакају да се ослободе од плаћања данка, а кметови врло олако дају о томе уверења; па кад би се власт на то ослонила, онда би пола људства било ослобођено од пореза, зато вели треба да смо разложни у овој ствари, јер данак то је главно средство од чега се издржавамо. Закон је довољан за слабе и немоћне, па не треба друге законе о томе издавати.

Анта Пантић одговара Срећковићу, да по грађанском закону син је задругар очев после 21 го-

дине, па има право да се дели од оца, а он не налази да се самртна пресуда потписује тиме што се син од оца одеао.

Скупштина усвоји мишљење одбора да се пређе на дневни ред.

4. Јован Бошковић и Коста Великић предлажу, да се на вредност државне готовине изда папирни новац, како би се наши сељаци од прекомерног плаћања интереса ослободили, и како би од помоћи били нашем трговачком свету.

Одбор је изјавио мишљење да би ова установа била потребна за развитак нашег економног стања, али да потребује више штудије; па зато налази, да треба овај предлог предати влади, да размисли о начину увођења папирног новца, и за идућу скупштину да о томе поднесе предлог.

Посланик Илија Маргетић прихваћајући овај предлог од своје стране рече: да у каси има до 300.000 дуката лежећих новца, а поред тога има и повретног капитала до 500.000 дуката који служи да се државни расходи од 1. Новембра сваке године подмирују, докле се порез не скупи, што износи свега 800.000 дуката или 2,000.000 талира.

Кад би се овај новац издао народу у суми 800.000 дуката по 6%, онда би државна каса имала одтуда прихода 48.000 дуката а народ дванут толико, које износи 96.000 дуката. Па против кад леже новци овако бесплодни у каси 12 година, онда би тиме држава у штети била за 2,000.000 а народ за 4,000.000 талира што износи свега 6,000.000 за следећу 12 година, и та се штета удвојава и износи за 24 године 18,000.000 талира, то јест, скоро два

пута онолико колико би нам сада требало да начинимо два велика гвоздена пута кроз целу Србију. Штета ова у даљем времену огромно расте, а није ни мало чудо, што ми држећи бесплодно знатне суме новца у државној каси, трчимо оскудицу у потребним капиталима за развитак материјалног благостања у нашем народу. Ова штета могла би се избећи, кад би издали папирни новац на основу ове готовине, и то на 800.000 дуката јошт 400.000 т. ј. за једну и по вредност металног новца; па 700.000 да се изда народу на интерес, а 500.000 да се задржи у каси ради подмирења државних потреба, докле се не би порез покупио. Овим би се и народ и држава помогла, а и банка била би сигурна, па би папирни новац као и злато вредно, јер се по другим земљама, два и три пута издаје више папирног новца, него што има сигурности у металу; али ми не треба више папира да издајемо од 1½ вредности металног новца особито у почетку и колико да се помогне народу.

Овај предлог, по његовом мишљењу, треба да се што скорије у озбиљно разматрање узме и усвоји.

Јован Бошковић наведе како наш народ пати од прекомерног интереса, а штедионице неће бити довољне да му помогну.

Банка може подмирити ове потребе а народ би се озајдио, и држава имала би отуда прихода. Зато слаже се с одбором да се ово остави влади, те да она о тој ствари размисли.

Коста Великић рече, треба да издамо папирна новца, те да подмиримо потребу народну. Он је зато, да се изда само толико папира колико има готових новца а не више, а слаже се са одборским мишље-

њем, да влада размисли о овој ствари, па до године да поднесе пројект; јер налази да ће се тим начином подићи индустрија, док овако није могуће, што смо сиромашни.

Г. председник министарског савета министар унутрашњих дела каже, да је ово важна ствар, па зато, не треба тражити од владе да она одмах до године поднесе предлог, него јој треба оставити довољно времена да се о томе размисли.

Љубомир Каљевић налази, да се предлог о томе може за идућу годину спремити. Но и он је мишљења, да се некаже рок, него нека се остави влади, да она до године поднесе предлог ако може, а ако неможе, она бар да каже зашто нија могла то учинити. И он налази да би се увођењем папирног новца помогло штедницима, али у једно држи да је то ствар врло тугаљива, па зато потребује стране испитивања, у толико пре, што се у другим земљама догађало, да су чињене злоупотребе са папирним новцем.

Г. министар финансије каже, да влада има више ствари, о којима има да размисли, па ће и она сама оценити шта ће прво доћи на ред, па зато не треба да јој скупштина одређује рок подношаја каквог предлога.

Председник скупштине рече да има народа, који се боје од папира; али он опет од своје стране подмаже предлог да се папирни новац уведе код нас, што би то од хасне народу било, а ни од какве штете, само треба оставити влади да она о томе добро размисли.

Арса Лукић налази да код нас не може бити

папирна новца докле год небудемо имали нашег сребрног новца. Он је вели лане предлагао да се уведе наш сребрни новац, па од тог његовог предлога још нема никаквог резултата.

Председник скупштине примети, да недела мишљење посланика Лукића, што банка може да се уведе привремено, докле недобијемо наш новац; а после лако можемо те привремене артије уништити, па да издамо друге папире према нашем новцу.

Илија Маргетић неслаже се такође са мишљењем посланика Арсе Лукића, да банка зависи од народног новца, јер веде сигурност бацвина, основана је на металу, а не на новцу једне или друге земље.

Арса Лукић признаје да је банка основана на металу, али нема те државе, која издаје папир на основу туђег новца.

Г. председник министарског савета вели, то су питања, па којима треба штудирати.

Скупштина реши, да влада што скорије поднесе предлог закона о папирном новцу.

Б.) Ранко Јовановић предлаже, да се фабрика сукна о државном трошку подигне, и то у најсиромашнијем крају наше земље, те да се отуда и наша народна војска одева а да се новац зато не издаје у стране земље.

Одбор је изјавио мишљење да се влада неможе уништити у спекулативне установе, а приватне кад ове фабрике буду подигли, влада ће заштићавати и подпомагати, зато налази, да овај предлог неможе бити предмет скупштинског рада.

Посланик Милован Спасић признаје да је то важан предлог; и да би једна таква фабрика могла да подмири потребе нарочито за одело народне војске, јер до сад узето је по 3. талира од пореске главе на то одело; а има војника који су подерали хаљине, па сада немогу нове да направе, а кад би фабрика у земљи постојала, онда би сами себи могли направити хаљине. — Са установом оваке фабрике народ би имао прилике да заслужи новаца, а и вуну не би давали странцима у безцење, и они нами продавали сукно од саме огризотине по скупе новце. Али он није мишљења, да сама држава подиже ту фабрику, јер она није у том стању да може спекулисати као приватни предузимачи, него само треба овима да олакша и да их подпомаже, кад би се они прихватили тога посла.

Љубомир Каљевић радо би од своје стране подпомагао овај предлог, само, што се не слаже са предлагачем у томе, да сама влада подиже ову фабрику, нарочито зато, што се у пракци показало, да таква предузећа нису ишла држави за руком, и наводи како је један пут подигла фабрику, па је имала на њој велике штете; него влада треба да подигне ђумручину на сукно, и да помогне приватне предузимаче, као што је и лане помогла једном фабриканту из Ужица.

Г. министар финансије рече, сви признају, да нам треба подићи индустрију, само је та разлика између предлагача и посланика, што предлагач жели да влада подигне фабрику, а остали посланици налазе, да ову треба приватни да подигну, а влада да их само у томе подпомаже. Влада и сама неми-

сли да она подиже такву фабрику, а радо ће да подпомогне приватне предузимаче.

Арса Лукић не нада се да ћемо скоро добити фабрику сукна ако се чека на приватна лица да они предузму тај посао без привилегије; јер за сукно треба доста капитала, а тога код нас нема. Он је вели прошле године предложио да се фабрикама даду повластице и да се заштите као што су то чиниле и друге земље, докле нису подигле индустрију.

Панта Срећковић дели мишљење посланика Арсе Лукића, да влада подпомогне приватне предузимаче у томе, што ће им дати неке привилегије и са њима уговорити, да ће узимати сукно за народну војску за неко извесно време.

Председник скупштине и сам је зато, да се ономе који се прихвати да подигне фабрику сукна даде концесија на 10-15 година и да се влада обехћа да под неким пробитачним условима из те фабрике узима потребно сукно, па би онда таква фабрика могла радити, и предузимач би у тој радњи могао наћи свога рачуна на уложени капитал и свој труд.

Љубомир Каљевић противан је привилегијама које предлажу поједини посланици, да се даду каквом фабриканту, — што је то осуђено и самом науком а и посао много би патио, јер онај фабрикант који зна да нема конкурента, тај се неће трудити да производи боље сукно, него ће производити лошије и скупе га продавати те да више на њега добије. Он је мишљења да се у земљи остави конкуренција, а само ђумручина да се повиси, како би се та радња заштитила од страних произвођача, али не и од унутрашњих. Њему је већ познато

једно друштво у Београду које намерава подићи фабрику сукна, а познато је свима да једна таква фабрика у Ужицу већ постоји, па треба вели оставити у земљи слободну конкуренцију, — само од страних фабрикација ваља наше сачувати великом ђумручином.

Коста Великић дели мишљење Каљевића да се фабрикама не дададу привилегије, како би држава могла купити сукно јевтиније.

Панта Срећковић хвали разлоге Каљевића са стране науке; али у ствари ни у једној држави није се подигла индустрија без заштите, привилегија и помоћи државне. И сада постоје привилегије на изналаске. Да је дала држава 1847 привилегије фабриканту за свеће и сапун, одавна би ми имали фабрику, а време би привилегији истекло. Првзнаје да би могли купити сукно од других јевтиније, али ако узмемо у рачун то, што народ прода вуцу много јевтиније странцима, и што би народ био у добитку кад би се таква једна фабрика у земљи подигла, онда нема никакве штете што би влада из те фабрике сукно мало скупије куповала; па зато под-помаже предлог.

Г. председник министарског савета каже, да питање о повластицама зависи од околности, да ли постоје у земљи фабрике и на ком ступњу, па се онда према томе и управља држава у давању ових повластица.

Арса Лукић вели, треба се најпре упитати, јесу ли нам потребне фабрике, па ако јесу, онда како ћемо их подићи. За подизање фабрике имамо добрих места у Ужици и Параћину, а оне би се лако подигле, кад

би предузимачи сигурни били од конкурента, који обично навале кад виде да се каква нова установа подиже, као што имамо примера и са банком, која је добила привилегије од владе, а после кратког времена неколико друштва у истој цели, по само под разним именом, подигло се у земљи; а то много смета те нико не жели да се упусти у такав велики посао и са великим капиталом, ако нема од државе заштите и довољно повластица.

Љубомир Каљевић одговори, да се не треба бојати конкурента, јер сами они посланици, који се тога боју, кажу, да нема довољно капитала за предузимање оваке радње од стране приватних, нити удружене снаге, па зато нема места плашњи, да ће код нас бити велике конкуренције у оваким предузећима. Он побија разлоге посланика Срећковића, да је говорио противу привилегија само по теорији, јер наука осудила је и заштиту ђумручку, па он опет ову брани као моћно средство да се код нас подигне индустрија дотле, докле се она не развије у оној мери, коју је у суседству достигла. — Он опет остаје при томе, да држава не треба да ограничи своје грађане у земљи, да немогу више њи самостално исту радњу подизати, него треба ову ограничити противу спољне навале.

Пошто скупштина о томе би довољно обавештена, изјави да ће се она особито радовати да види у земљи такво предузеће покренуто од приватних предузимача, и да ће онај предузимач, који би хтео фабрику сукна у земљи подићи наћи подпуно одзива и подпоре код народне скупштине и владе; и с тим прелази на дневни ред.

6. Ранко Јовановић и А. Протић траже да се уреде мере у земљи; а Милан Стојић и Периша Вуковић и Живан Милошевић предлажу, да се мере салију у тополивници, па за накнаду раздаду појединим општинама, како би свуда једна иста мера кантарска била.

Одбор је изјавио мишљење да се пређе на дневни ред, шта је г. министар финансије изјавио, да ради на предлогу о мерама.

Иво Остојић пита кад ћемо једанпут добити те мере?

Ранко Јовановић рече, да се овде траже у опште све мере, па и мере земље, јер ова је неједнака код појединих општина.

Г. министар финансије одговори: предлог закона о мерама готов је, и у њему предложен је десетични систем. Но како је ово важна ствар, па треба имати људе који ће ову меру контролисати, а ми за сад тих људи немамо, тако вели петреба с тим хитати а он од своје стране уверава скупштину, да ће влада послати човека да изучи шта је потребно о овим мерама; па ће одмах поднети пројект идуће године.

Милан Стојић примећува, да он није тражио нови систем мера, него је предложио да се садање мере салију у тополивници, па да се раздаду општинама за извесну накнаду, те да се немери неједнако по разним местима Србије.

Арса Лукић каже, да је још кнез Милош заповедио, да се кантарске мере уједначе, па то још досад није извршено. Њему је познато да је пре 4 године био предлог о мерама пред трговачким одбором, и он је на прошло-годишњој скупштини тражио, да се

ове мере што пре регулишу, али досад невиде о томе никаква резултата.

Министар финансије одговори, да петреба хитати са овом важном ствари. Енглеска одбила је предложени нови систем мера, Аустрија нехита с предлогом, а Прајске нове мере ступише у живот тек. 1874-те године.

Арса Лукић вели, да Енглеска, Аустрија и Пруска имају друге једнаке мере, него само предлажу, да преиначе систем. Али код нас нема ни праве мере, већ наши сељаци кад што продаду у вароши, враћају се кући с тим уверењем, да се у вароши криво мери. Зато је нужно да се мера час пре уведе.

Илија Маргетић примети да су овде предложена два разна питања: питање о узједначењу мера, и питање о промени системе. Прво може одмах да се реши, па да буде свуда једнака мера; а за друго треба више штудирати што потребује дуже времена.

Милосав Вукомановић каже, мере су једнаке него руке нису једнаке. Зато би вели требало обратити већу пажњу на злоупотребе при мерењу, па се то неби често догађало, него би народ био задовољан и са овом мером.

Г. министар финансије одговори да нема закона о мерама, па петреба ништа ни предузимати о њима, него ваља причекати на систему мера, па све у једанпут да се регулише; а пројект о томе влада је спремила, само жели да спреми човека практично, који би кадар био да мере контролише, кад ступи закон у живот.

Скупштина би задовољна са изјавом г. министра и закључи да се пређе на дневни ред.

Овај састанак трајао је до 12 ¹/₄ часова, а други би заказан сутра пре подне.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић

Секретар:

Д. Ђ. Јовановић.

Оцуномоћени потписници:

А. С. Николајевић, Алекса Петковић, Димитрије Миловановић, Никола Симић, Касијан А. Стојшић, Милан Ђурковић.

САСТАНАК XXV.

у петак 8. Октобра 1871 год.

Председавао председник

Живко Карабиберовић

Број 146.

Присутствовали: г. председник министарског савета, министар унутрашњих дела и г. г. министри: финансије, просвете и црквених дела и правде.

Посланика је било 101. посланик Јеврем Бојиновић није дошао због болести.

Председник отвори састанак у 9. часова пре подне и секретар Милош Прокић прочита протокол састанка двадесет другог, који се прими с неким малим изменама.

Посланик Јеврем Бојиновић, писменом просбом моли, да му се због болести дозволи да може одсуствовати за остало време скупштинског рада.

Скупштина одобри Бојиновићу захтевано одсуство.

Председник скупштине позва известноца одбора за предлоге посланика Марка Лазаревића, да даље чита предлоге посланичке, извештај чита.

Посланици: Глигорије Брајковић, и Коста Грудић, траже, да се еснафска уредба укине, пошто она смета удружењу радњи и друга целовходна изда.

Одбор је изјавио мишљење да сада наведеном уредбом није забрањено да се више њи удруже, као што постоје заједница, потрошачка дружина и многа друга, и потом да се пређе на дневни рад.

Скупштина усвоји мњење одбора.

Посланици Александер Николајевић, Мита Миловановић, предлажу; да се течај новаца уједначи како у примању у јавне касе тако и у приватном саобраћају.

Одбор је изјавио мишљење, да се овај предлог одложи на не извесно време, за то што је течај новаца за јавне касе законом одређен, а у приватном саобраћају није могуће одредити сталан течај, јер немамо наших златних и сребрних новаца.

Скупштина усвоји мишљење одбора.

Посланици: Милadin Мартиновић и Милоје Блазнавац предлажу, да се лице које је из задруге у службу отишло, те да нешто за задругу заслужи, од плаћања бећарског данка ослободи.

Одбор је мњења, да се пређе на дневни ред, јер постоји закон о наплаћивању бећарског данка.

Ранко Цветковић објашњава да наши сиромашни људи по селима дају своје синове и друге задругаре код другог да том заслугом плате данак и

подмире, па је неправо да се наплаћује данак од задруге, који ради тог данка служи.

Миладин Мартиновић, Милан Брачинац, Ивко Остојић, Милоје Блазнавац, Петар Катић, Војин Радосављевић, Периша Вуковић, и Радован Милошевић говорише скоро у истом смислу, у ком и Цветковић и тражише, да се нађе начин, како би се ослободили тог терета они оскудни људи, који и без тога доста терета носе и сви казиваше, да се народу чини да није право, кад се од таквог њиховог задругара наплаћује бећарски данак, па та своја казивања поткрепљиваху и примерима.

Миле Дамњановић говораше противу разлога ових посланика и доказиваше, да се једнакост у плаћању порезе и спошењу државног терета не да удезити тако, како се замишља, јер кад би се ова једнакост могла да изврши, округ Ужички не би требало да плаћа онолике порезе, колико плаћају други окрузи, који су богатији и плоднији, а најпосле порез бећарски, вели Миле, наплаћује се од оних, који се потпишу као слуге, а такови се и немораду подписивати; јер има који служе по 2. године па се не потпишу.

Милоје Блазнавац каза, да нико несме да држи слугу неоподписаног, јер ће власт да казни.

Коста Поповић вели да је бећарски данак мален и потеме да га може сваки лако да плати, па да се од истог нико неузвима.

Ранко Јовановић признаје, да има сиротана који служе за отца или задругу, па да нетреба да плаћа бећарску порезу кад служи у својој општини а кад служи у туђој општини онда да плаћа.

Мита Миловановић каже, да је и он служио на плаћао данак и ако је био сиром, да овај као мален неможе никоме тешко да падне особито, што момци имају добру плату и доста троше на своје одељ.

Павле Грковић, да нико неслужи од газдалука као од сиротиње, па не треба правити разанку између оног који има имање па служи зарад задруге и оног који нема нигда ништа па служи да штогод стекне и има.

Ко неслужи за кућу нек плаћа а који служи не треба да плаћа.

Александер Николајевић казује, да се данак бећарски наплаћује годишње и то о Митровадну, па да ономе који служи 6. месеца неће ни наплатити.

Милан Стојић пристао би, да се од оног ненаплати данак бећарски ког његов старији погоди код другог у службу да му заслужи данак, кад се овај потражи од њега, а иначе не, јер ће кмет дати сведочбу, да ко служи за задругу, па ће овај целог века да служи за своју корист па данак неће да плаћа.

Војин Радосављевић, Периша Вуковић, Милоје Блазнавац оћеду ово исто и додају да се од бећарског данка ослободи и онај који у време тада служи за задругу.

Владимир Хацић мисли, да није право, да се бећарски данак узме гулаверу, који нема нигда ништа а да се не узме оном, који има имање и браћу.

Пошто јошт неки посланици говорише о томе како треба ову ствар боље удезити, а неки захтеваше да се она одма реши; Љубомир Каљевић противљаше се томе и тражаше да и посланички предлози прођу све оне степенне, који пролазе владини предлози, осо-

бито што сама влада подноси формалне предлоге а посланици тог права немају, па да те њихове предлоге треба добро испитати. Председник скупштине рече, да он види, да би посланици желели, да се ова ствар доведе у ред како би се помогло сиротињи, која служи за рад задруге, па да би се то извршити могло а и да се неби од овог плаћања ослободили и они, који не треба да се ослободе, то предлаже, да се ова ствар преда одбору финансијском, да је он доведе у ред па пред скупштину изнесе.

Скупштина усвоји предлог председника.

Коста Великић предлаже: да се бар за сваки срез по један економ постави.

Одбор је мњења да се ова ствар одложи на неизвесно време пошто за ово за сад нема довољно средстава ни стручних људи.

Скупштина усвоји мњење одбора.

Председник скупштине заказа одмор за четврт сата.

После одмора председник рече: да је председник законодавног одбора по решењу скупштине наредио, те је закон о пороти преписан онако, како га је скупштина усвојила да је према измени у заклетви дотеран и чл 41. који са заклетвом стоји у свези.

Владимир Хаџић пита, јели на ту измену пристао г. министар правде.

Г. министар правде одговара, да није пристао зато, што је чл 41. примљен у скупштини онако како га је влада предложила и потоме одбор није могао без скупштине те додатке да прави.

Пошто се нико од посланика нејави за говор, то председник стави ствар на гласање и скупштина одобри рад одбора.

Посланке Димитрије Јовановић предлаже, да се закону о порезу а на име § 4 дода, да изванредна класа може прећи преко 15. 30 и 60 талира данка.

Одбор је мњења, да се пређе на дневни ред пошто постоји закон о порезу и пошто би уз ово требало прерађивати цео систем о порезу.

Димитрије Јовановић примети на одборско мишљење, да он не предлаже нову пореску систему, као што се види из предлога, него само допуњава постојећу систему. По досадањем закону плаћање порезе ограничено је највише на 15. талира у селима, 30 у варошима и 60. у Београду. Он оће да се то ограничење укине, јер се оно никако не слаже са плаћањем порезе по могућству пошто код нас има и по селима и по варошима који би по свом богатству могли много већи порез да плаћају, а да им се непозна, те би се тако с једне стране олакшао терет нижој класи а с друге била би правилнија подела у овом плаћању.

Милан Јовановић и Милија Лазић подпуно су сугласни са Јовановићем, јер веле, да ће се тиме више да постигне правда, пошто има појединих људи, који би по својој имовној стању требали да плаћају много више, него што сад плаћају и што управ сиротиња сноси највећи терет.

Ранко Јовановић није за промену коју предлаже Јовановић а народ би пристао да се плаћа главница.

Дина Цветковић, вели, да је и у одбору одвојно мњење по овој ствари. Он је зато, да се прими предлог Јовановића; јер су велики богаташи заклоњени законом те не плаћају онолико порезе, колико би требало да плаћају.

Панта Срећковић доказује да би било од велике вајде, кад би се примио предлог Јовановића и да би се онда баш постигла што већа правда, јер сад средња и сиротна класа највише плаћају; он каже кад се у закону не каже колико се може најмање да наплати, да не треба казати ни колико највише, него да се оставе одрешене руке; јер има богаташа, који могу да плате не један по 20. пореза.

Милан Стојић противан је Ранку и вели, да би било право да се класифицирају окрузи при плаћању данка.

Алекса Петковић признаје да је предлог Јовановића врло добар, али пошто богат мора да буде коњик, и да више сноси све терете у опште, то држи, да га неби требало засад обтерећивати, па је зато, да остане како је било.

Коста Великић каже, да не стоји оно, што неки веле, сироти људи плаћају већи данак, јер те класификације иду на преглед г. министру финансије.

Арса Лукић доказује, да закон о порези није онакав какав би требао да је, исту порезу личну или на главу и на порезу по имању, треба ићи на то, да се овако узакони кад се могне, да највећи богаташи у Шапцу и другим местима плаћају онолико порезе, колико у Београду плаћају средњи људи и потоне, да је потпуно сугласан са Јовановићем и Срећковићем.

Милоје Блазнавац каже, да је ово питање врло важно и да би се о њему имало много да говори. Има богати људи по селима, по има и села која су богата па ти богати немају ког да подпомажу, а има села која

су сирота а имаду само по једног или два богата човека, она би наметула порезу целог села на те људе па с' тога је противан томе да нема мере, до које се највише може доћи. Осим тога мисли да би било добро, да се узакони, да сваки плаћа и на главницу и на имање, колико ко има и колико му доноси прихода, јер земља док се неради неможе ништа да донесе као приход.

Љубомир Каљевић слаже се са Стојићем, да се давак по окрузима класифицира, кад би се ово могло да испита и оцени како треба, иначе пристао је на предлог Јовановића.

Г. министар финансије каже, да је ово питање врло важно и да заседа у живот народа. Наш систем данка није сугласан са јевропским порезима системизираним, он је скројен по нашој потреби. У другом свету даје се порез по имању, али је тамо измерена земља и по величини и по каквоћи, код нас је чињен попис имања па је изашао врло несигуран и коштао нас је премного. Неможе се данак да разреже да буде баш свакоме како треба.

Милосав Вукомановић казује да има села које поделе порезу на 17. класа и баш се правично разреже.

Љубомир Каљевић пристао би врло радо, да се данак плаћа по имању кад би се ово могло код нас да изврши онако, као у осталом свету т. ј. да се добро измере процене и т. д.; код нас вели највећу порезу плаћају људи, који имају непокретно имање и негледа се при резању порезе какви терети на том имању постоје, а капиталисте су заклоњени од великог плаћања; јер се незна колико они уирав имају.

Г. министар финансије одговара Каљевићу, да је остављено општинама да оне процене укупно имовно стање сваког свог грађанина и према томе порезу разрежу, а што се тиче пописа имања, какав је у осталом свету, за тај немамо ни довољно спремљености а у осталом то је скопчано са многим трошковима за чиновнике који с тим рукују и за остало око пописа и проценивања тако, да ће једну четвртину таквог прихода прогутати трошкови.

Владимир Хаџић каже, да невиди узрока зашто би требало мењати садању систему порезе. У Чачку има 500. глава порезких а међу њима 50. који не плаћају више од 2. гр. пор. годишње, а то је толико мало, да најгори сиромаш може да плати.

Арса Лукић признаје да је општинама остављено, да оне одређују колико ће ко да плати данка, али пошто је законом ограничено до које се цифре може данак да повиси а није у томе остављено општинама на вољу, то се у једну класу мора да ступају људи неједнаког имовног стања, јер за велике богаташе нема класе у коју би се ставили и тако управ највеће терете споси средња класа. Осим тога нема начина, да се од перадника наплати и оно мало данка, што је на њега разрезано; јер кмет несме и да натера да се одслужи за данак, па и тај данак мора се после да наплаћује прирезом.

Председник скупштине каже, да Лукић губи из вида оно, што рече Блазнавац да би се у таком случају, кад се не би одредила највећа мера, до које се општина има пењати, могле чинити велике злоупотребе, за шта он није. Најбоље би било да буде по имању, када би се ово могло да процени како треба, но кад

неможе, он је да се повиси одређена највећа мера данка, јер заиста има богатих људи, који имају гдно имање а никакве друге терате не носе осим што плаћају данак, који је према садањем закону мали, па би се том већином данка учинило више правде.

Алекса Петковић тражи, да г. министар финансије каже да ли има жалби противу разрезивања данка, а кад г. министар рече, да скоро никакве нема, он заврши свој говор са речма, да је систем данка добар и да га засад не треба мењати.

Председник скупштине одговара Петковићу да ни он, ни остали, који су говорили о овој ствари не желе промену целе системе, но да се размакне она највећа мера данка како би се могла постићи већа правда, и како би се помогло сиротињи, која је према своме стању оптерећена, па зато и што су у скупштини понајвише богаташи људи жели, да се мало више о овоме говори, да неби свет рекао, да су се овде скупили саме газде, које беже од терета.

Анто Панчић такође каже, да се неће систем данка да промени, но да ће се да изврши највећа правда ако буде по селима највећа цифра данка место 15-20, место 30-60 а у Београду место 60 — 100 талира.

Миле Дамњановић подпуно је сугласан са Блазнавцем и неће никакве измене, док се систем немогне променити. Захтева, да се попуни празнина у закону, те да власт може натерати на рад свакога, који је здрав, а неће данак да плати.

Г. министар унутрашњих дела каза, да је такав предлог дат одбору, који прима посланичке предлоге,

да је и влада мислила о тој ствари, па да је он казао одбору да влада пристаје, да се ова ствар законом уреди.

Панта Срећковић хоће да се размакне плаћање највеће класе бар по варошима и да се узакони да неможе бити мање пореза од 1 дук. ц., па нек се стара сваки да ту порезу плати.

Периша Вуковић противан је Срећковићу, јер каже, да код њих има ситотиње, која неможе да плати ни по 6 гр. годишње.

Пошто се нико више нејави за говор, председник нареди те се опет прочита мњење одборско, па онда даде ствар на гласање, — скупштина реши: да се усвоји мњење одбора.

Посланици: Мијајло Смиљанић, Периша Вуковић, Живан Милошевић, Милан Стојић, и Јеремија Стојанић предлажу, да се окружија, срезови, и општине класифицирају, па по тим класама да државне терете носе.

Одбор је мњења: да се ова ствар одложи на неизвестно време што постоји закон о наплаћивању данка, па једно зато, а друго што овај предмет потребује много озбиљне радње и изучавања.

Скупштина усвоји мњење одбора.

Посланик Алекса Николајсвић предлаже, да се цела ђумручка тарифа преради и идућој скупштини у виду законског предлога поднесе.

Одбор је мњења, да се пређе на дневни ред, што се по уверењу г. министра финансије ради на ђумручкој тарифи, која је готова, само треба да се јошт боље прегледа и дотера.

Скупштина пристаде на мњење одбора.

Посланици Анта Пантић и Мита Миловановић предлажу, да се узакони, да отац кад ожени два сина, па му се један одели, неплаћа давак.

Одбор је мњења, да се пређе на дневни ред зато, што постоје закони, да се по имућности данак плаћа, а не по годинама старости и што би се оваквим узаконјењем у основу изменио закон о порезу.

Скупштина одобри ово мњење одбора.

Посланици Александер Николајсвић, Петар Катић, Стојан Бркић, Милан Ђирковић, Милија Вулић, Никола Симић, и Мата Трифуновић предлажу, да се удари регал на страна вина, пиво и друга пића.

Одбор је мњења, да се пређе на дневни ред зато, што трошарина постоји на страна пића а за повишење ђумручине учивен је предлог од стране владе.

Скупштина усвоји мњење одборско.

Посланици Петар Катић, Мил. Мартиновић, Милан Брачлинац, Мијајло Смиљанић, Живан Милошевић, Милан Стојић, Периша Вуковић, Љубомир Каљевић, и Јеремија Стојанић, предлажу: да се узакони те да се данак наплаћује о Митрову-дну и Бурђеву-дну а не Јулија и Фебруара.

Одбор је мњења, да се пређе на дневни ред пошто закон постоји, да данак пред Бурђев-дан и Митровдан на два месеца буде у каси а г. министар финансије је расписом ради пробе наредно да се данак купи, као што се сад предлаже.

Милутин Спасић каже да је ово што се предлаже врло рђаво за вароши, јер ће се тада сустицати данци реченог полгодија.

Периша Вуковић вели, да треба усвојити што се предлаже, за народ је врло рђаво што се досад друкче данак купио, јер је он морао у невреме да продаје у безцење своју стоку те да порезу исплати, а овако, како се предлаже, биће по народ пробитачније, пошто ће своју стоку да прода у најбоље време.

Милан Стојић одговара Спасићу да вароши купе порезу како знаду и како је за њи најбоље, а ово што се предлаже пробитачније је за села.

Г. министар финансије вели, да је издао наредбу у смислу предлога по лањском захтеву посланика, но ако се она где не врши, треба они којих се тиче да му се жале, па ће се он постарати да се врши како треба.

Милан Стојић захтева да се та наредба свуда подједнако извршује.

Јован Бошковић вели, ако оће капетан да се одликује тиме што је пре вршења скупно порез, нека се људи жале, па ће власт чинити своје.

Михајло Смиљанић каже, да је код њих скупљен данак до 15 Августа, па је народ морао продати најнужније ствари ради тога, чиме је оштећен, а ово неби било, кад би се данак купио о Ђурђеву и Митрову дану.

Множина посланика каже да тако код њих није.

Арса Лукић захтева да се изда закон о овом купљену и да се каже, данак за I-во данак за II-го полгође.

Панта Срећковић вели, кад постоји закон о времену купљену порезе, онда је јачи закон од наредбе г. министра.

Г. министар финансије каже Лукићу да је све једно казало се данак за I-во данак за II полгође или као што је у обичајено, а наредбу о купљену данка да је издао по захтевању и одобрењу скупштине.

Радован Милошевић хоће, да се узакони докле кмет несме данак да купи.

Љубомир Каљевић каже, да не може постојати наредба министра где има закона, који је снажнији од ње, а о жељи скупштине да се неки закон измени наредбом не може бити говора, пошто је скупштина законодавац.

Председник скупштине стави питање, хоће ли ова ствар ради узаконења да се упути финансијском одбору, што скупштина одобри.

Посланици: Радован Милошевић, Ивко Остојић, Константин И Поповић, Илија Симић, Антоније Нешић, Стеван Лукић, Милоје Блазнавац, Ненад Миловаковић, Алекса Петковић, Петар Катић, и Стојан Бркић, предлажу: да се такса за салапе, шуме крајом или за спекулацију повиси, а и боље надзор да се води над државним шумама.

Одбор је мњења да се овај предлог преда влади да о истом размисли, и законски предлог за идућу скупштину спреми пошто је то важан предлог, који заседа у економни развитак а у интересу је да се наше шуме сачувају.

Рад. Милошевић тражи да се по овом предлогу одмах закон изда.

Милан Бирковић одговара Радовану, да се за годину дана немогу издати сви закони, и да има закона о сечењу шума.

Стојадин Радовић приповеди како се безразложним сечењем гора ова све више упропашћује, па да греба томе стати на пут.

Ивко Остојић вели да их има доста који су постали несретљиви тиме што краду општинску шуму, па продају и отуда живкаре и по механама пију. Он пита посланике, дали знаду како је без шуме и зар ће допустити да ово што је преостало да се сатре.

Г. министар финансије одговара, да се неће наше шуме сачувати великом таксом ако их ми сами не будемо чували.

Радован Милошевић и Ивко Остојић казују, како се за горосечу казне људи са 6. цванцика или три дана затвора, па пошто је то мала такса они опет секу, јер су сигурни да их ухватити неће, а што је најгоре и други се на њих угледају јер виде да такав човек добије на дрвима преко 30. тал. а издржао је онаку малу казну. Они су мњења да најмања казна буде 15 талира или 30 дана затвора.

Алекса Лазаревић вели, да оваки људи чине то из нужде, па је ова казна много велика.

Арса Лукић подпомаже Милошевића и каже: да таки људи чине две штете прво шуми а друго себи, што су се одвијали од свог обичног рада, па је мњења да се такса за горосечу увећа.

Панта Срећковић каже да се за време прве владе књаза Милоша нису овако сатирале шуме јер су тада постојале строге казне; сад пак има их који се не-

боје Бога и нестиде од људих, па је зато да се узакони велика казна те да се спасу шуме.

Пошто се више нико нејави за говор, председник стави ствар на гласање и скупштина реши да се усвоји мњење одбора.

Посланик Милија Божанић, предлаже, да се црквени новци, пунилски, и болнички поврате у окружија из управе фондова.

Одбор је мњења, да се по овој ствари пређе на дневни ред зато, што је законом о окружним штедионицима ово предвиђено.

Скупштина усвоји ово мњење одбора.

Посланик Глигорије Брајковић предлаже: да се земљеделска шумарска школа подигне с оне стране Мораве.

Одбор је мњења, да се пређе на дневни ред, што по закону о истој школи влада има право, да одреди место, где ће та школа да буде,

Скупштина одобри ово одборско мњење.

Посланик прошле скупштине Аврам Бељић, предлаже: да се прирез одвојено купи од порезе.

Одбор је мњења, да се пређе на дневни ред зато, што је законом наређено, како ће се купити прирез, које мњење усвоји и скупштина.

Посланик Коста Велвкић предлаже, да се узакони, да се неможе рукоположити за свештеника млађи од 30. година а за калуђере од 40 година. Исто тако посланик Петар Катин предлаже поред гореказаног, да се још и то узакони да се непокретна добра и парохије од калуђера одузму.

Одбор је мњења: да се овај предлог преда влади, те да у своје време поднесе народној скупштини

пројект закона, којим ће се све ово законом уредити, јер су ови предлози важни и народ је више пута изјављивао своју жељу, да се ове ствари доведу у ред.

Арса Лукић жели да се никако не калуђере људи у младим годинама; казује да се владике на то не обзиру, да калуђере свакојаке људе, који иду по парохији те свет кваре и деморалишу.

Петар Катић вели да је епископ ужички закадуђерио и у манастир Ведуће послао једног младића од 20 година, који је пре две године био телесно кажњен због крађе а пре девет месеци служио као келнер и сад да такав човек врши свештенодејство чиме се очевидно понижава вера, па је за то за предлог.

Мита Миловановић каже, да је у њиховом крају један калуђер отишао у Турску и одвео за собом двоје деце.

Анта Папчић казује, да се ово питање потрза од 1867. год. и да је од тог времена непрестано о њему било говора, да се поднесе закон о уређењу свештеничког прихода, о овој ствари неподноси се никакав предлог а он држи, да је време да се ово питање једном реши.

Г. министар просвете рече, почем овде П. Катић изјављује жељу, да се од манастира одузму добра и парохије, он држи, да се тако важно питање које задире и у само право сопствености и обичај народа да иде манастиру на богомољу који је кроз векове трајао не треба да реши докле се сам народ, кога се то непосредно тиче, о томе предходно не упита. Да се дотичне општине о томе упитају, којих се та ствар најближе и највише тиче, томе не би

имали противу речити ни они, који би општинску аутономију у најширем смислу узимали. Г. министар мисли, да не би било добро другчије чинити, јер би се без тога могле појавити неприлике, које би спречавале и отежавале извршење, па је вели боље да се најпре то испита и архијерејски сабор о томе са слуша и после пред скупштину донесе.

Јанко Јовановић вели пошто је г. министар просвете питање о манастирским нурчјама довољно објаснио, то он има још да дода да су ствари о којима говори основане на канонима наше свете цркве и да се о њима ништа не сме решавати без црквених поглавара. Што се тиче поправке и он је зато, но само у толико у колико се тим не би крџило право целокупности наше свете цркве.

Пошто се пак у нашим дебатама чешће прелази на поједине случајеве и на лична ударања, то моли народно представништво да у интересу поштовања установа наше свете цркве и вере, коју су нам наши славни предци невредиму као најсветији аманет предали колико је могуће будемо уздржљиви, кад о значајним установама њеним говоримо.

Љубомир Каљевић вели, да је скупштина једини законити заступник народа и да она може да уређује питање и о калуђерима и манастирским парохијама, а да не пита општине које су крај манастира, и то тим пре што се зна да је квареж, који се одавно онажа ово манастира, и на коју народ виче по негде се одомаћила, људе навикла на њу, а и неке користи отуда имају, па неће признати моралну штету која се с те стране народу наноси. Он мисли да не треба одлагати ову ствар, која се давно потезе,

јер је било доста времена да се она уреди како народ тражи.

Г. министар просвете одговори да он и не спори надлежност скупштине у решењу једне ствари која се тиче народа, но понавља да је предходно питање и обавештење дотичних општина врло уместно и целисходно и да друкчије не треба да буде тим пре, што се и досад по постојећем закону свагда народ питао где и како жели цркву да направи и богомољу да држи.

Коста Великић потпомаже Анту Пантића и каже да је крајње време да се ова ствар уреди.

Арса Лукић одговара Јанку Јовановићу да баш зато желимо ово што хоћемо да се вера поштује и да они буду поштовања достојни, који се сматрају као носиоци њени.

Милован Спасић објашњава, да је и у одбору било говора о овој ствари да манастири имају своја права од српских краљева и владалаца, о којима треба размислити, да се је сад променуло истина стање ствари и народ тражи, да се од калуђера одузму парохије и добра манастирска под већу контролу ставе, али да се то питање не може тако у једанпут да реши. Мњења је, да се влада постара да идућој скупштини предлог о томе поднесе.

Напоследку каже, да у сваком реду људи има добрих и рђавих па нежели да се личности потржу.

Панта Срећковић признаје да је ова ствар врло важна, и да треба да се реши са духовном влашћу, но пошто скупштина преставља народ, он није мњења да се пита о томе народ око манастира, јер неће

смети да каже како жели, јер ће се бојати да га духовник не укуне. Он је за одборско мишљење.

Г. министар просвете рече, што се тиче надлежности скупштине о манастирским нуријама то није нико оспоравао, и да то не треба као питање постављати, јер нам тако понављање само време одузима.

Милоје Блазнавац каже да неби питао сељане о овоме, јер ће их калуђери одвраћати а свет је рад да се њих курталише, него где народ начини цркву да му се одмах да свештеник.

Алекса Лазаревић нежели да се народ тера да прави цркву кад је већ има, него нек иде где ко хоће да се моли богу.

Јанко Јовановић подпомаже мњење г. министра да се предходно упитају манастирске парохије, што желе, да с њима буде. Он вели да манастир Радованица у округу Шабачком има парохија од 100—120 домова и да је доста сиротног стања. Сама црквена власт пре неколико година озбиљски је настојавала да овај манастир преобрати у мирску цркву. Ово покушење остварено је неколико пута, али народ је подизао противу тога свој глас и тражио да се поврати старо стање те је највише духовна власт морала и да попусти жељи народа. С тога он каже да је и паметно и справедљиво, да се народ манастирских парохија предходно упита шта он мисли, јер је ово његова ствар и њега се непосредно тиче.

Алекса Петковић вели да је слушао, да је комисија на овоме послу радила па да је требало да се та ствар заједно са предлогом о свештенству поднесе; зато је мњења, да влада натраг узме предлог

о свештенству, па да га до године поднесе са предлогом и о овоме.

Радован Милошевић каже, да смо одгодили многе ствари до године, па да и ова ствар треба да се остави.

Апта Нешић мисли да је најбоље да се упитају парохије манастирске, јер њему нису људи за ово четири године како је посланик на скупштинама ништа о томе говорио, а у срезу одакле је он постоји манастир Рајиновац, у ком свагда има по три калуђера и о којима он никуда није чуо народње тужбе.

Павле Грбовић није противан да се ова ствар уреди, како се за најбоље нађе; али пре него што се она изврши треба људима саградити цркве или манастире преобратити у цркве.

Љубомир Каљевић каже да би се помогло људима који немају цркве кад би се неки манастири преобратили у мирске цркве а калуђери, кад их већ неможемо да раскадуђеримо и рад им у шаке дамо, упутали у оне манастире, који имају доста имања.

Што се година старости тиче, мислим да треба да буду веће. Овако песме остати, он зна једнога који је прошао кроз сва могућа занимања и који ни у ком послу није могао наћи станка и најпосле нашао прибјежиште у манастиру, па такав питков вели приповеда веру и морал у народу.

Милан Ђирковић слаже се са Каљевићем и жели да се одмах реши, који манастир остаје а који ће да се преобрати у мирске цркве; вели да калуђери троше манастирске новце и граде бине само зато да би стади на пут овоме што народ жели.

Ненад Михајловић оће, да добра манастирска дођу под руковање татора, јер манастир Боговађа има грдно имање, које може донети око 600 # дес. прихода, па не само нема ништа, него је фонду дужан а у његовој цркви нема имања, па опет има око 2.000 # цесарски својине.

Кад се нико више нејави за говор, председник скупштине стави ствар на гласање и скупштина реши: да се усвоји мишење одборско.

Тим се сврши овај састанак, који је трајао до 1. сат по подне.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

С. Живковић.

Опуномоћени потписници:

Никола Симић, Димитрије Миловановић, Милан Ђирковић, А. С. Николајевић, Касијан А. Стојшић, Алекса Петковић.

САСТАНАК XXVI.

У суботу 9. Октобра 1871 год.

Број 147.

На овом састанку било је 104 посланика и г.г. министри: президент министарства г. министар унутрашњих дела, просвете, правде и финансије.

Пошто се отвори састанак председник скупштине јави, да посланик Милан Стојић тражи одсуство за 8. дана; скупштина му одобри.

Председник скупштине јави, да је дошао Милосав Трифунац и Радосав Милић.

Секретар Бошковић чита протокол од 23 састанка и после неких измена скупштина га усвоји.

Председник скупштине јавља, да, како посланик — секретар г. Јован Бошковић одлази, то скупштина нека избере на његово место секретара.

Једни предлажу г. Карамарковића, а други г. Каљевића, који се извињава, да се не може тога посла примити због слабог здравља, а тако исто и г. Карамарковић говори, како се и он не може примати секретарства. У том председник скупштине предлаже, да Срећковић, као посланик, ради тај секретарски посао. Негледећи на његово одрицање, да се не може тога посла примити, скупштина изјави да се он тога прими и он заузима место да води протокол овог састанка.

Председник финансијског одбора г. Спасић предлаже, да скупштина на место члана финансијског одбора г. Бошковића, који одлази, избере посланика г. Јанка Јовановића. Скупштина одобрава.

Број 148.

Председник скупштине јавља, да је закон буџета поднешени г. министром финансије за идућу 1872 годину, потврђен; тако исто потврђен је закон о љумручини и о тарифи.

Посланик Анта Нешић због кућевних потреба тражи одсуство. Посланик М. Дамјановић говори противу одпуштања посланика; али кад председник јави да има на окупу 104 посланика, скупштина одобри одсуство посланику Нешићу.

Посланик С. Несторовић тражи одсуство на неколико дана под условом, да дође ако га скупштина потребује после десет дана. Скупштина одобри.

М. Спасић, као председник финансијског одбора, предлаже за члана одбора, на место г. Симе Несторовића, Алексу Борђевића. Скупштина усваја.

Број 149.

Председник скупштине позва известиоца одбора г. Маргетића, да прочита извешће одбора „О уређењу прихода отачаственога свештенства“, које гласи овако: „Народној скупштини.“

„Одбор за финансијско законодавство, прегледавши законски предлог о уређењу прихода отачаственог свештенства, има част поднети народној скупштини извештај свој о томе.“

„У члану 1. тачка 1. одбор са 5. против 4. гласа, усваја предлог владин, да се сваком свештенику даје парохија не мања од 250. ни већа од 350 домова. Мањина пак одборска мњења је, да парохија не буде мања од 200 ни већа од 300 домова.“

Остале две тачке истог члана одбор је усвојио.

Члан 2 и 3. предлога усваја се подпуно.

Члан 4. одбор не усваја по предлогу владином и да се у име бира даје свештенику по 8 гр. чар. полгодишње. Већина одборска са 5. против 4. гласа мњења је, да се даје најмање 5. гр. полгодишње, а мањина држи, да је довољно 4. гроша чаршиских.

На ову измену влада није пристала, изјаснивши се, да ту суму не може никако спустити испод 6. гроша чаршиских полгодишње, јер би са тим свештенство управ оштећено било.

Овде се приметити има да је и у већини одборској било гласова, да се свештеницима не даје мање у име бира од 6. гроша чаршиских полгодишње, и

пошто се у томе већина гласова постићи није могла, онда су и они пристали, да буде 5. гр. чаршијских. Ако скупштина народна, узевши у достојну и праведну оцену важност свештеничког рада у народу, пристане, да им се у име бира даје по 6. гроша чаршијских, онда ће се ти гласови радо придружити томе решењу народне скупштине.

Члан 5. предлога одбор усваја.

Члан 6. одбор усваја у толико, да се свештенику у сеоским парохијама даје бесплатно стан, ако своје куће у парохији нема, да се у предлогу код речи „стан пристојан“, избрише реч „пристојан“, а што се тиче времена, за које се стан бесплатно дати има, већина одборска са 5 гласова против 3. гласа мњења је, да се даје на 3. године, три су гласа да се даје за 1. годину, а 1. глас за 2. године.

Члан 7. у коме се предлаже, да свака сеоска парохија даје своје свештенику два до три дана ораће земље на привремено уживање, да ту примерну економију за своје парохијане подигне, већина одборска са 7. прот. 2. гласа са свим је одбацила

У члану 8. о таксама за свештенодејства под бројем 2. и 3. одбор је мњења, да се за крштење избрише реч „чарапе“, и за испит, да се избришу речи „чарапе или пешкир“, а место тога да се и за једно и за друго повиси такса од 4 на 5 гроша чаршијских. Са овим би се по мишљењу одбора избегло тарање и непријатности, које се често због те неопредељености између свештеника и парохијана догађају.

За таксу под бројем 4 за печат проти одређену одбор је мњења, да се таква даје местном

свештенику, па да је он проти пошаље, како не би људи морали због тога проти ићи и дангубити.

За таксу под бројем 5. одбор је мњења, да се одређене таксе за венчање нераздвајају у класе, као што је то предложено, јер то тарање и незадовољство у народу проузрокује. Већина одборска са 5 против 4 гласа мњења је, да буде такса за венчање 36. гроша, а мањина је за 32 гроша чаршијска.

На послетку, за таксу под бројем 6. за свечарску водицу, одбор је мњења са 7. гласова против 1. да се то врши, као што је то досада било, а 1 је глас да се изреком каже, да се освећење те водике у кући врши, и да се у законском предлогу код речи „за свечарску водицу“ дода реч у „кући“.

Све остале таксе у члану 8. назначене одбор усваја.

Осим предложене одборске измене у члану 4. законског предлога, влада је пристала на остале измене, које одборска већина предлаже.“

Пошто би прочитан извештај, узе реч посланик прота Јанко Јовановић.

Поштована браћо!

Народни представници!

Као што видите, данас нам долази на дневни ред једно важно питање, — питање, које се од толиког времена повлачи, које је скоро на свима народним скупштинама покретано, питање, које дубоко заседа у наш народни живот, — а то је питање „О уређењу прихода отачајственог свештенства“.

Наша родољубива влада, која о свему равномерно рачуна, поњајући потребу овог важног питања склопила је о томе предлог и ставља га данас

на сто народног преставништва с тим, да га оно, по важној значајности, озбиљски расмотри и донесе такво решење, којим ће се одати правда у речи стојећем питању, коју заслужује.

Браћо! све у свету напредује, а нарочито у нашој благословеној милој домовини под династијом наших славних Обреновића исполнским кораком у свему се напред корача. па зато браћо, нека нам је на срцу и души и унапређење наше свете цркве, јер је она темељ, који осветљава опстанак и поредак народни на земљи, јер је она темељ, на коме почива срећа и благостање васцелог народа.

Према овоме хоћемо ли, браћо, да на света црква и њезино стање не застане у току напредовања; желимо ли одиста да узвисимо понос достојанства своје лепе свете праједовске вере: то дајмо свога срдачног гласа за предлог, јер ће се само тим начином отворити врата и дати изгледа, да ће људи од веће науке, људи од већег и свестранијег знања тражити свештеничког чина, од кога се поготову у обште сада клоне.

Браћо! наше отачанствено свештенство, према свом стању, према својој умној снази и моћи трудило се и труди се да у целости сачува нашу свету православну веру и одговори своме светом узвишеном позиву; наше отачанствено свештенство, што и с поносом смемо казати свакад у свима приликама било је на доброј страни, оно је свесрдно притицало и својски подпомагало обшту срећу и напредак народа; наше отачанствено свештенство било је веран сапутник и нераздвојни пријатељ своје браће,

свога народа у сва времена и у срећи и у несрећи и у здрављу и у болести, па ће тако вазда и остати.

Поштована браћо, вама је у део пала данас важна улога!, од које брижљивог, братског и праведљивог решења зависи ће један корак унапређењу наше свете цркве. Решите, браћо, ту значајну важну улогу по срцу и души, решите ју онако, како ће донети обште благодети. Тако ћете осветлати свој рад пред васколиким хришћанским светом, а овековечити себи лецу успомену.

Господин министар просвете и црвених дела узе реч и најпре разложи, да влада, као што се из наштампаног предлога види, не иде на то, да се свештеницима одреди каква стална систематична плата, па да се одвоје од дојаконшег положаја према народу, коме су у тешка времена знатне услуге чинили, делећи свагда патриотски судбу свога отачаства. И влада жели, да свештеници остану и од сада с народом у старинској свези; али у једно видећи како је досад заслуга свештеничка измиривана, налази, да треба приходе свештенства у ред довести и зато је влада сматрала за своју дужност, да се и о томе побрине, па овај предлог на то и смера. Не треба да губимо из вида, да је бир неуредно даван свештеницима и често се догађало, да се покварена, нечиста рана, у место добре давала на име бира, од куда свештеници штете трпе. Зна се и то, да свештеници имају велике вересије. Ако је не траже, не би имали чим издржавати себе и своју породицу; а ако у овоме затраже помоћи власти, у место да се одрже лепе свезе између свештенства и народа, порађа се мржња, а то уди јако, да свештеници, као учитељи на-

рода одговоре своје великом позиву. Те тегобе свештеничке толико су познате, да их није нужно изближе наводити. Свештеник треба свог парохијана да благосиља и духовну службу народу врши, а не да се с њим паричи о ономе, што му по закону припада, а то не може другчије да добије.

Осим свега другога кад није свештенику обезбеђена заслуга, и оно, што му по закону припада, он је принуђен, имајући да се стара о себи и својој породици, да се одаје обичном раду. А кад тако ради, нема времена и могућности да се усавршава у својој дужности, да чита и поуке народу спрема. Наше наравствено стање непремено било би боље, да смо то имали на уму. Свештенство било би у стању о своје усавршавању старати се не бричући се о обичним тежачким пословима, који га, хтео он или не хтео, удаљавају од праве свештеничке дужности.

Прошле године, на овом истом месту признали смо, који су чиниоци народног образовања, и сви казасмо, да свештеници у тај ред по преимуществу долазе. Учитељима смо по могућности и приликама нашим побољшали стање; обрати мо сад достојну пажњу и на уређење доходака свештеника наших, на она жртва, ако се таквом назвати може оно нешто повишице преко дојаконшег давања свештенству, допеће духовном развиту и напредку у моралу стожубе користи. Ево тражи се предлогом, који је пред нама да у место бира у зрну сваког полгодија плаћамо свештенику по два цванцива, на уз то иде, поред опште богомоље, доношење богојављенске водиче и уз 4. годишња поста; осим тога бесплатно иду заветине и пошење крста, које се до сада од-

војено свештенику плаћало. Као што видите разлика је незнатна, кад би се све до паре рачунало, јер не треба из вида да губимо, да рана, коју сад свештенству за бир дајемо издана у дан у цени расте, а закони се често не мењају, те је сва прилика, да ће у течају времена цена рани повећати и дојавошња разлика у плаћању свештенству нашем све ће мања и мања бити. После дужег разлагања о овој ствари г. министар просвете додаје:

Почем се одбору финансиском, који је овај пројект прегледао, чинило, да треба умалити у члану 4. предложену од 4. цванцива новчану замену бира, то је влада, као што извештај одборски гласи, изјаву дала, да узимајући све у призрење, не мисли, да се та сума испод три цванцика годишње спустити може. Па како је главна разлика баш у томе, то држим да се најпре о томе реч поведе, на [ако се скупштина у опште на то сагласи, за остала наређења не би тешкоће било.

На ово узе реч посланик Великић и рече, да се свештенство жали, да је рђаво награђено. Пенаграђени су они, који су на малим парохијама. Нека им се даду веће парохије. Да би могли очигледно видети како је свештенство награђено, ја ћу навести број свештеника и награду, коју они добијају: „Преглед рачуна о свештенству књажевства србије. (:види изв: мнн: проев од 1 Септ: 1870 до 1871 год.)

Свега свештеника 651.

Приходи:

1. Од 56.925 крштене деце по 4. гроша 227.700 гр;
2. Од знамења по 1. гр. 56.925 гр;
3. Од умрлих 43.566 и

то по пола узимајући велико опело, а по пола мало са освећењем водиче и пратња по 13 гр. 1,067.367 гр;

4. За 14.057 венчања са испитима по 32 гр; 449.824 гр;

5. Од 251.550 глава пореских бира по 8. гр; 2,012,400 гр;

6. Литијско по 20 пара од куће . . 83.850 гр;

7. За резање колача о славама од 167.701 куће по 4. гр. неговорећи шта неки и двапут славе 670.804.

8. Од умрлих за по један парастос по 4. гроша 174.264. Свега 4,743.134 гр. чар.

Примедба.

За непередвиђене случајеве, којима се рачуна ухватити не може, имам да наведем:

1. Доход од више парастоса, јер сам ја само урачунао један, а њих бива прве суботе, четрдесетог дана, полугодишњи и годишњи, сваки по 3. гр;

2. О задушницама четири пута у години по 20 пара.

3. Молитве болесницима.

4. Водиче, кад се нарочито позову.

5. Кад се у пратњу нарочито позову.

6. Столнови и еванђеља.

7. Кад се дозна за неко мало сродство.

8. Полак колача и чутура вина.

9. Освећење нове куће.

10. У време стрижења оваца по једно руно.

11. Масла и т, д, и т, д, нећу да говорим о свему другом, па ни о овом под примедбом, излази, да сваки свештеник добија годишње по 303 талира и пол. Кућа на свакога долази по 257. Ако паро-

хије подједнако нису подељене и нису регулисане, нека се обрате архијерејима, нека се та неправичност исправи.

Што се тиче свештеничке награде, коју не могу да покупе, треба се овим начином спомоћи.

1. Да на крају сваког месеца свештеник поднесе списак вересије, па да му општински суд најдаље од 3-8 дана наплати.

2. Новодошавшем сиромашном свештенику, који не може да толико чека, нека општински суд исплати из своје касе, па после нека наплати вересију од 3-8 дана.

Из овога видите браћо, да свештенство није рђаво награђено, него врло добро. Има браћо спротиве, која нема ни краве, ни вола, која нема коња, која ради и зарадом издржава себе, своју децу и даје све, што је држави потребно, па зар да још више даје свештенику, који најбоље живи.

Посланик Ђирковић вели: јуче се зборило о калуђерима, па кад ће се до године решавати о њима, нека се и ово о свештеницима остави, па да за калуђере и свештенике решимо у једно.

Лита Пантић противан је одлагању, јер се, вели, то питање све одлаже још од 1867 год. па га треба једном решити и стање свештеничко уредити. Он је зато, да се у место бира даје свештенику годишње по 3. цв.; јер и 12. ока ране, кошта 12. гроша. За водичу народ плаћа, тако исто и о крстима плаћа се и пише писанија. Да не би дакле било тарања и мржње, јер једни пишу, а други неће, па је боље у место бира и свега тога дати 3. цванцика.

Ми браћо очекујемо, да свештеник нас научи, покара, да у љубави живимо с нашим свештенством, да се волемо, јер у варошима има више изобразених људи, па им просвета долази и с друге стране, а у селима само од свештеника. Ако га добро не платимо, он неће имати времена од домаћих послова да нас поучава. Због свега тога, он је да се за бир даје 12 гроша.

Посланик Милутић Спасић у свему признавајући узроке наведене Панчићем саглашава се с њиме и у томе, да се на место бира у зрну даје 12 гр. чар.

Како многи посланици почеше да утичу један другоме у говор, председник скупштине моли посланике, да говоре најпре о 4-тој тачки.

Милоје Вулић, напомињући како је тешко набавити баш уз порез још и ту плату поновима, са свим је противан томе да се даје на место бира у зрну по 3 цванцка, јер вели, да често рана бива много јевтинија.

Посланик Јелесије Павловић наводећи, како је некада рана скупља, други пут много јевтинија, па неби било право овако давати, с тога је противан 4-тој тачки т. ј. да се даје бир као што се и досада давао.

Посланик Аџић говори, како је извешено, да је свештенство рђаво награђено, што у ствари није истина. Ја, вели, још нисам чуо, да је икоји свештеник рекао: „вала рђаве су награде, већу да сам свештеник“. Сваки свештеник даје свог сина у богословију, па да су рђаво награђени, они то неби радили, из чега излази, да су добро награђени. И он је противан плаћању у новцу на место бира.

Посланик Радовић вели: кажу свештенство пати од народа, а неће да кажу, како народ пати од свештенства. Свештеници су добро награђени. Народ им даје по руно вуне, кучине, пастрму и т. д. он је да остане по старом начину.

Јасенички посланик Блазнавац ређајућу неводе свештеничке од давања различног или поквареног жита, које дају свештеницима и кад му парохијани однесе овас, свештеник тражи ишеницу и тако се често догађа, да се око бира свађају. Говоре да је лакше дати у рани, али настане хрђава година, па је теже дати рану, ја сам, вели, за то, да се то регулише и да се узме у средњу руку, полагодишње 6 гр. за бир.

А. Петковић каже, да неки говоре, да не треба предлог да се припачава. И он је за то. Не жале се свештеници на малу заслугу, већ што недобијају уредно оно, што им припада. У варошима дају свештеницима по 6 гроша на место бира и они се задовољавају и напредују. Селски свештеници пате. Нека се у селу преодрене бир у новац и то да им се даје годишње по 8 гроша. За осталу вересију нека поднесе списак општинском суду, па нека им се плати из општинске касе, а после кметови нека наплате од вересијана у касу.

Посланик М. Спасић говори, да није рачун г. Великића основан, јер је узео у рачун на 651 свештеника сав приход, који народ даје свештенику, а није навео и калуђере, који држе парохије. С тога му је и рачун испао са свим погрешан, и не може бити мерило стања свештеничког.

Посланик Грбовић вели, да је предлог врло добар, јер се више ништа не узима, почем 12. ока жита вреде 12 гроша. Свештеници врше и друге дужности, које се не награђују. Има свештеника, који немају више од 140. домова, има их и богатијих. Али ако се неприми предлог, биће их и рђавијих и ако се узради, као што се досле радило.

Андрија Лужњанин вели, да су свештеници награђени врло добро, као капетани, јер имају по 500 глава, на им је доходак у најмању руку годишње по 150 дук. цес. без свију осталих ситница. Кад удаје ћерку, он покрива чохом коња. Богме да су сиромашни, они то не би имали одбуд радити.

Војин Радосављевић одобрава законски предлог, јер су, вели, с нама били наши свештеници у брдима, кад је сила турска на нас напала, и да они нису били с нама, ми би пропали. Предлог је вели добар. Треба да дамо на место бира по 12 гроша да неби свештеници ишли по селу и тражили вуну, месо и т. д.

Ђирковић опомиње посланика Војина, да гледа у председника.

Посланик Војин продужава говор и вели, да ће све друго престати, само да се даде свештеницима по 12. гроша, а да ништа друго не наплаћују.

Д. Цанковић вели, да је влада поднела овај предлог да се избегну незгоде због сукоба свештеника и грађана. Саглашава се са говором Блазнавца, да често у биру дају људи свештеницима рђаву рану; неки дају мање, а неки више, неки даје оvas, неки буђав кукуруз. Треба дати свештенику годиш-

ње по 12 гроша, а што је досада свештеник узимао по половину колача, да пресече колач и да врати обе полутине.

Посланик неготински Мита Миловановић вели, да је сада добро учитељима, али су писари ненаграђени. Што се тиче свештеника, они су богати, само ако су поштени. Има свештеника који имају по 700 кућа. С тога је против предлога.

Милија Лазвић говори, како рана бива све скупља. Код нас, вели, свештеници су пристали, да им се уместо бира даје по 6. гроша годишње. Ово је бивало на више места. Он је за 8. гр. годишње. Свештеници, вели он, кукају по новинама зато, јер се надаше, да добију годишње по 500. талира. Међу свештеницима нема сиромаша. Има сиромаша, али то нису у реду свештеничком, него у реду чиповничком.

Цветко Вељковић вели, да свештеници узимљу од сваке порезке главе по 12. ока, па и од оних стараца, који су изузети од пореза, и тако да је више бира, него ли пореза. Да је свештеничко стање рђаво, они би учитељовали, а неби трчали да буду свештеници. Учители су много горе награђени него ли свештеници. Он је против предлога.

Петар Васић вели, нека се регулишу подједнако парохије, па нек остане по староме.

Радован Милошевић доказује, како је најправље и најбоље да се плаћа по заради, а бир по кућама, вели он није зарада. Од тога им бира понешто и пропадне. С тога треба преокренути бир у новац, и то ополко, колико је наша за право одборска машина. Свештеници нису тако рђаво награђени, колико се о томе виче, него су само они рђаво награђени, воји су

по врлетима и гудурама и којима су мале парохије. Таких је веома мало.

Посланик ужички Каљевић није противан уређењу прихода свештеничких. Наши се свештеници уче по 12 година. Треба тражити да су бољи; од њих се тражи много више, па треба им више дати, но је, по његовом мишљењу, начин незгодан, као и уређење парохијско. Тих ситуација треба избегавати, оводико ћеш дати, овако радити. Даље вели, и ако су таксе у варошима добро дошле, али у селима много се мање троши. С тога и треба им у селима мање давати. У осталом сами нека се погађају са општинама.

Посланик Маџаревећ вели, кад би се оставило свету на вољу, онда не би нико плаћао. То не може бити. У интересу је самога народа да се бир регулише. Бир се и. пр. купи зими. Човек мора далеко по зими ићи, па га наћи или не наћи. Тиме се много дангуби. Много је боље дати наместо бира у зрну 2-3 гроша више, јер има свештеника, који нису добили бир 7-8 година. Па пита, може ли човек да служи кад му се не плаћа! Кад свештеник не може да ради свој посао, он се мора одати економији, а напустити свој главни посао. С тога је за 12 гроша место бира.

Депенички посланик Ранко Јовановић казује, како је говорио с брајинцама, и они му казивали, како су код њих боље награђени учитељи, него ли свештеници, јер не плаћају преко таксе и тарифе. Мржња је између свештеника и парохијана онде, где се више плаћају и чине злоупотребе. Да се ствар изравна, свештеници треба да предходе примером по-

штења парохијанима, па и ми треба да им се одзовемо и да дајемо на место бира по 10 гр. годишње они су то свагда имали, јер су им давали људи и дају о водици и т. д. па народу неће бити криво, што смо овако решили.

Анта Нешић вели, нисам за предлог, а нисам ни за 12 гроша, а нисам ни за 8 гроша, него сам за то, да остане по старом, и ево зашто: ми кад купимо порез, ми купимо и за кмета, и за члена и за бирова, па сада ћемо да купимо и за рану народне војске и још ако купимо и за попове, несмемо народу споменути. Садање давање бира, то је у народу обичај, па му и није тешко, с тога сам да остане по старом.

Пер. Вуковић, вели да има места жалбама свештеничким, јер им људи нису уредно бир давали, а кметови нису им плаћивали вересије. Него што народ једе, оно жито и њима даје, па није ни сваке године једнака цена житу; једне године бива ока 1. грош, а друге бива ока и 15 пара. Па не може бир да се носи ни због снегова, јер мора да иде далеко па ако има коња носи на коњу, не мали он на рамену. Он је да се даје свештенику у име бира и водице и т. д. по 10 гроша годишње.

Посланик Ковановић дели то питање на двоје, хоћемо ли бир заменити новцем и колико ћемо давати поваца на место 12 ока бира, све друго сувишно говорити, док се оно прво нерешени.

Председник скупштине предлаже питање: хоћемо ли да променимо, да се бир даје у новцу или ћемо да издајемо бир у рани? да би се договорили, дајем четврт сахата одмора.

После четврт сахата настави се састанак.

Председник јавља, да би влада могла пристати на 12 гроша иначе ће тргнути предлог натраг. Полажем ово питање: Ко је за то да се даје на место бира 12 гроша, нека седи; а ко је за то, да се предлог одложи, нека устане. Већина устаје.

Председник: влада узима свој предлог назад.

Број 150.

Милош Милић моли за осам дана одсуства. Скупштина му одобрава одсуство.

Број 151.

Председник скупштине позива известиоца законодавног одбора г. Мадаревчића да чита извештај одбора о установи три нова среза, који гласи овако: „Народној скупштини“. Законодавни одбор расмотрио је предлог владин о подели извесних срезова т. ј. о установљењу 3. нова среза у обррузима: Књажевачком, Ћуприском, и Ваљевском, и није имао шта противу овог предлога и поделења приметити, нарочито, што се из предлога види, да је ово жеља самих села, која се у овим срезovima спомињу, осим мањине, која, по мишљењу, морају следовати већини; а из разлога у предлогу владином наведених.

Посланик Арса Лукић примети, да се горњи Милановачки срез звао: „Деспотовачки“ а он не би хтео, да се понавља то име.

Председник скупштине пита: хоће ли се читати редом села?

Скупштина одговара да не треба.

Посланик Великић говори, како село Медвеђа, треба да припадне ресавскоме срезу.

Г. министар унутрашњих дела одговори, да је то велика обштина, па би онда ресавски срез био велики, а у њему је већ варошица Свилајнац, која има 1000 пореских глава, и која, као варошица задаје много посла власти. Осим тога људи би из те обштине ишли среској канцеларији у Свилајнац, а после би се истим путем враћали за у Ћуприју, где су окружне власти, и тако би им било теже, а овако иду узпут и среској канцеларији и у Ћуприју. По његовом распореду за становнике Медвеђе много је пробитачније овако, како је наређено. Треба се обзирати на оно, што је боље за све.

Посланик Сретеновић вели, да је Медвеђа ближе војничкој машини, где ће бити среска канцеларија, него ли Свилајциу па треба да онамо и припадне.

Како се више нико није пријавио за говор председник скупштине ставља питање: усваја ли скупштина поделење ресавскога среза?

Скупштина усваја.

За овим г. министар унутрашњих дела предлаже, да се прочитају села, која долазе у нови срез ваљевски.

Пошто известилац одбора прочита имена села, посланик Ивко Остојић вели, да од Докмира до Уба нема више него два сахата, а до Ваљева има четири.

Посланик Илија Вишић казује, како су села: Шушеока, Мрчић и Пауне ближе колубарском срезу на један сахат, а до Ваљева има два сахата, па је мишљења, да остану у срезу колубарском.

Посланик Жујовић објашњава, како је Докмир ближе до Уба.

Председник министарства, г. министар унутрашњих дела одговара, да је и овде случај, као код села Медвеђе у ресавском срезу, где би сељани из Докмира ишли на Уб срезској канцеларији, а после се опет истим путем враћали у Ваљево окружним властима, и зато је боље, да то село припадне ваљевскоме срезу, кога ће срезска канцеларија бити у Ваљеву. Исто тако боље је да и она села, која именује посланик Вишић, припадну ваљевском срезу из узрока, као и село Докмир.

Ковановић, као председник законодавног одбора вели, да су питави сељани, па они хоћеју, да су под ваљевским срезом. Докмир се не жали, а Пријездић жалио се. Па кад је право за једне, онда је право и за друге.

Како се више нико није пријавио за говор, председник скупштине предлаже овај предлог на гласање.

Скупштина усваја предлог.

Број 152.

Председник скупштине позива истог известиоца да прочита извешће одбора „о сашоравању села у Ужичком и Чачанском округу и о разсељавању хајдучких фамилија“, који гласи овако:

Народној скупштини.

Законодавни одбор расмотрио је предлог владин од данашњег о смештању појединих кућа округа ужичког и чачанског у гомилу, у тој цели, да се ајдуковању и јатаковању и тим средством на пут стаје; а тако и тај предлог, да се разсељавају фамилије ајдучке, па је нашао, да се ова предложена мера, као целисходна усвоји, кад у предлогу побро-

јана средства нису довољна била, да ајдуковање спрече.

С тога је одбор мишљења, да се обе тачке предлога, као што су у пројекту написане, без сваке измене приме.

Г. министар унутрашњих дела предлаже да се прочита сам предлог.

Пошто се прочита сам предлог, узе реч президент министарства г. министар унутрашњих дела и објасни, да су до сада употребљавани разни начини за истребљење хајдука у тим крајевима, као: потајне чете, подизање у гомили народа, у случајима, кад се где хајдуци појаве и т. д. И ако су ови начини у неколико доприносили, да се хајдуци батају, опет нису били довољни, да то зло на најмању меру сведу, и да га, као што је последња цел, са свим утамане. Он вели, да је затекао ове начине, кад је пре три године дошао у министарство, а по том је он употребио још један начин, на име: давање награда у новцу онима, који каквог хајдука предаду власти или и убију. И овај начин показао се кориснији од дотле употребљаваних, као што показују његови извештаји за прошле године. Али опет још се није успело, да се то зло сасвим утамани, и зато сада предлаже овај начин, као што му је и начелство ужичко тај начин предложило, од кога се нада највећем успеху, а он неће престати награде издавати које је и до сада давао.

Ђирковић хвали предлог и вели, да се и у осталим местима, у подобним приликама, употребе исте мере, јер има их, чије су куће изван села или их граде изван села.

Ненад Михајловић усвајајући предлог Ђирковића, да заједно многи граде куће по шумама и нико му не зна, где је и шта је, на би их требало сашорити. Требао би вели Михајловић, да општина има право да не да, да се удаљавају изван села с кућом, и да се строго надзор врши.

Г. министар унутрашњих дела говори, како је то право дато општинама, и оне могу то радити.

Каљевић говори, како није могуће никако села сашорити, јер је народ сиромашан, па би још горе осиромашао. У исто време није добро да се цело село казни због једног хајдука. Сашорити села, вели, није могуће. — Што се тиче расељавања фамилија, и то није добро, јер се у доброј фамилији може да нађе рђав члан, па ће фамилија напразно да страда. То се већ пробало, и тим се није ништа успело. Узрок је, вели, тај, што се ужички округ сматрао као Сибир и само се шкарт од чиновника тамо слао. С тога је противан предлогу, а мисли, да треба унапредити њино (ужичана) економично стање, и да треба слати чиновнике из оних места, јер који нису оданде, они не умеду да искорене хајдуке. Ове две мере искорениће их.

Посланик Маџаревић одговарајући Каљевићу вели, да је и сам тамо ишао за чиновника, али не као шкарт, него се сам молио зато, што је оданде. У хајдуке, вели, иду пусти људи, а не сиротиња. То је и с тога, што је таква местност, да се лако сакрије у шуми. А и јатакују опет бољи људи, да би тако избегли зулум хајдучки и користили се. За овим наводи пример жестине и грозне нечовечности хајдучке, како су поклали читаву породицу и

невину децу и старе жене. Обећавано је јатацима по 400 ₰ ц. па и опет неће да га прокажу. Нанаследку додаје, да та злочинства не ради сиротиња, и нека се сашоравају.

Смиљанић говори, како се шаљу неударни за тај посао чиновници, јер вели, кад у капетану има 100 ока, како он може потеру да тера. Да су пак на садањег ивањичког капетана, они би извршили свој посао. У ужичком округу, вели, нема поља него начини човек на брегу кућицу; окрчи нешто мало око куће, и то му је сво имање, па где ће се саселити? Нека се, вели сашоравају мало по мало, онако, као што је рекао г. министар.

Каљевић исправља свој говор како су у Ужници добре и најбоље судије. Судије су, вели, добре, али не остали чиновници.

Министар президент напомиње, како су тамо бивали чиновницима баш они, који су били за тај посао и оданде, н. пр. Мићић, Миљко, Чворић, и т. д. па је и опет било хајдука. Па и треба да је начелник такав, да одговара своме месту и положају. Што се тиче узрока, зашто тамо има хајдука вели да неће бити сиромаштво или бар неће бити то једини узрок, јер има сиротиње и у другим крајевима и у другим земљама, па опет нема тамо хајдука.

Хаџић вели, да по Чачански округ није било бољег предлога, него ли што је овај. Знате ли браћо да у време орања, кад је највећи рад, покрену људе из оба округа, на место да раде, да хватају хајдуке. Толико се издангуби и толике се силне жртве чине. Да би једном престали, ја сам за предлог.

Милован Спасић наводи, како је тамо било међу чи-

новницима чувених људи, па се није успело. Оно, вели, не стоји, што је говорио Каљевић, да су кадри искоренити хајдуке само чиновници, који су оданде. Он зна капетана родом из Крагујевачког округа који је убио 10 хајдука. Не стоји дакле то, да су онамо рђави људи т. ј. шкарт, слати. Што се тиче изреке, „где му је кућица, ту му је и имање“, влада ће се састарати, да им се и опет даде земља. Они пак — хајдуци — што чине зла, срамоте нашу земљу пред светом, и он је за предлог.

У скупштини вичу, да се гласа, други опет хоће да се још говори.

Председник скупштине вели, да се саслушамо, нека сви говоре.

Петковић рече, да су изпробане све мере, па се видило, да се није могао спомоћи. Где год у селу не чувају донова онде га и нема; где га чувају, онде га има, јер га чувају или из страха или због користи. Ово је мера, која ће надвладати страх и корист која ће надмашити ону корист, коју је имао од хајдука. С тога је он за предлог.

Бркић захтева, да се ушоравање предузме у целој земљи.

П. Вуковић пита, да ли сва села треба ушоравати или само нека?

Цветко Јевтић: зашто да ме шоре кад нема хајдука? Не може нигде бити без хајдука, јер се они предају, па постају буљукбаше, па се на то и други угледају. Јелисавчић убио је до 20. људи, па постао буљукбаша; има их 10., који су били хајдуци, а сада су у суду пандури.

Маџаревић говори како ће се сашоравати само она села, у којима има хајдука, као што и сам предлог тако гласи. Власт не може истребити хајдуке без строгих мера. Што се примају у пандуре, то је по нужди, да не чине још већа зла. Нужда изазива и ову меру, па према местима захтева се и друга способност.

Цветко Јевтић ређа, како није било хајдука, где су биле добре власти.

Каљевић вели, да их је био истребио Периша.

Маџаревић говори, како је Периша употребљавао свакојака средства, зато их је и истребио, а данашње власти несмеду незаконна средства употребити, те то је узрок, што се хајдуци не могу да истребе, а не нехатост власти. Па кад и народ тамошњи хоће далеко већу строгост само да се опрости хајдука, онда на сваки начин треба уважити предлог, јер не треба браћо, заборавити, да на ономе крају постоје пословице: „удри право, да пронађеш криво“, „уз сухо и сирово дрво гори.“

Пер. Вуковић доказује како небегују у хајдуке бесни, него сиромашни. Ово је вели, мера пробитачна, јер ће се бојати, да му се не батала кућа. Тамо се врло лако може јатазовати и прича како су нашли у чобанској колиби, под јајачком кошаром, подрум. Од шорења ће се плашити, да не пропадне, па убити хајдука. У двије, вели, само обштине долазе хајдуци, а у 10. не долазе. Он је за предлог, али да се не дира у мирне људе.

Г. министар вели, да и сам не мисли да треба употребљавати строге мере онде, где није нужда, али, кад се има известна добра цељ да постигне, а

блажије су мере изцрпљене, онда управо не остаје ништа друго, него лечити зло оним леком, који помаже. А он ће и при употребљавању ове мере бити, што је год могуће штедљив, и захте, да се ова његова изјава стави у протокол, да ће он остављати оним селима, где се хајдуци појаве, један рок до 3 месеца, да ухвате хајдуке, на тек, ако то не учине, онда ће морати приступити употребљењу овога предложеног закона.

Јевта Мирнић казује, како пре шорења нису могли да истребе јатаке и лопове, а после их истребили.

Ненад Михајловић вели, да овај предлог није опасан, јер ће се вршити над онима, који су криви.

Ж. Педић вели, да су ове мере праведне и целесходне, он се уверио из судских испита како лако иду у хајдуке, а сада веће смети, пута моћи.

Грковић се саглашава с предлогом за то, што је то једини начин, којим се могу истребити хајдуци. То објашњава примерима.

Председник скупштине вели, да се ове мере неће употребљавати без нужде. И како се нико није пријавио за говор, председник ставља питање: који су за предлог, нека седе, а који су против предлога нека устану.

Сви седе.

Председник: скупштина дакле усваја предлог.
Скупштина: усваја.

Састанак се на овоме свршио у 1¼ сата по подне

Председник скупштине:

Ж. Карабиберић

Деловођа члан скупштине.

И. Срећковић.

Оцуномоћени потписници:

Алекса Петковић, Димитрије Миловановић, Никола Смић, Касијан А. Стојшић, А. Николајевић, Милан Ђвркивић.

САСТАНАК XXVII.

У понедељак 11. Октобра 1871 године.

Председавао:

Живко Карабиберић.

Број 153.

Председник скупштине отворио је овај састанак у 9 часова пре подне, на коме су били 99. посланика.

Од г.г. министара били су председник министарског савета г. министар унутрашњих дела, министар просвете и црквених дела, министар финансије, министар војени и министар правде.

На реч председника скупшт. секретар Димитрије Јовановић прочита протокол од 24. саставка, који скупштина прими са малим изменама.

По прочитању и усвојењу овога протокола г. председник министарства саопшти скупштини депешу, којом се јавља да је Његова Светлост вјаз Милан са Намесником г. Блазнавцем приспела јуче у Ливадију и да га је Његово Величанство цар Александер са својом светлом породицом отчовски и најердачније одмах примио, што скупштина прими са особитим задовољством. За овим председник министарства изиђе из скупштине.

Г. министар финансије предаде преко председника скупштине предлог о измени неких тачака у уговору закљученом 17. Маја 1868. године о Мајдан-Пеку са друштвом тако званом „Српско друштво за радњу на гвозђу и бакру ограничено,“ које председник предложи а скупштина усвоји да се преда финансијском одсеку на оцену.

Г. министар војени предаде скупштини уваз, којим се овлашћује да поднесе народној скупштини.

а „предлог закона о дошуми закона о рекрутирању стојеће војске“

б. „да се власти исти г. министар да може државни пароброд *Делиград* са његовим шлеповима и прибором, на начин, који влада за најсходнији нађе, — продати“; и

в. заступник министра грађевина предлог о подизању споменика блажене успомене књазу *Михајилу М. Обреновићу III*“.

На предлог председника скупштина прими да се предлог о рекрутирању стојеће војске преда законодавном одбору, а остала два финансијском.

За тим председник рече, да је он дозволио посланицима Павлу Грковићу, 2. Сави Милојковићу, Божићу Бошковићу и Милоју Блазнавцу по 3. дана одсуства, због њихових преких потреба и замоли за одобрење. Скупштина ово дато одсуство одобри.

Посланици Павле Поповић, Стојан Бркић и Дина Цанковић, због својих приватних послова траже на сво време овогодишњег рада скупштинског осуство. Ово им скупштина одобри.

Број 154.

Председник рече, да је сада на дневном реду претрес предлога посланичких, па позва известиоца одбора за предлоге да чита мишљење одборско. Известилац одбора Марко Лазаревић чита: посланик Ранко Јовановић предлаже, да сеоска деца, која су свршила 4. разреда па кући оду, за 4. године по том повторавају по један дан оно што су пре у

школи учили. Одбор вели „почем за сад нема услова за овакве школе, јер поред осталог нема ни здања ни других средстава те да би се ове повторне школе одржати могле, мишљења је: да се овај предлог одложи на неизвесно време“.

На овај Ранков предлог о повторним школама министар просвете рече, да је то врло корисна установа коју треба завести, јер деца, која су у школу ишла, нашла би прилике да незабораве оно што су учили. Но зато се ниште да општине спреме где ће се те повторне школе моћи држати, почем садање школске зграде тек су тако приређене да имају где сместити се само они ђаци, који основне школе редовно похођавају. А да би се колико толико та потреба, о којој је ријеч, намирила, а поред тога да би се књизи научила и она младеж, која није имала прилике да се учи, влада је наредила те је министар просвете расписом још од 4. Децембра 1868. год. № 4.868. установу недељних школа препоручио, где се недељом и празником вада редовни ђаци не уче зими предавања држе у оним школама, које постоје.

Министар је у цели распростирања писмености тај распис као што је познато и обнављао, желити је да се та одвећ корисна установа у народу обгрли и одржи па по могућности и према нашим приликама и обвезном учини.

Радован Милошевић наводи како је добро оно, што је г. министар наредио недељне и празничне школе, али вели, да те школе по самој природи својој немогу бити довољне те да деца оно незабораве што су учили. Он држи да је добар предлог

па зато је мишљења, да се заведу ове повторне школе, но то да буде само за 15 дана зими о Божићу кад остала деца имају одмор и то да се законски да сваки мора послати своје дете у ту повторну школу, а оно је истина да иначе не би била смешташта у садашњим школским зградама.

Г. министар просвете и црквених дела наведе да је циљ онога, што посланик Ранко предлаже, скоро она иста, која се и недељним и празничним школама може постићи, само ако се озбиљно хоће.

Ранко Јовановић објашњава свој предлог на вели: да и он тим предлогом ни на што друго не иде до на то: да се у овим недељним и празничним школама мора учити т. је. да је то обавезно за све који се у ту школу упишу да морају уредно на часове долазити. Он држи да би по његовом предлогу повторне школе најлакше могле бити четвртом и празником кад редовни ђаци не иду у школу. Њега у овоме подпомаже Алекса Петковић.

Милован Спасић доказује како је повторна школа кориснија од недељних, но да немогу постати без жртви. Даље наводи како недељне школе причинљавају доста и незгоде селском становништву лети кад свакоме деца око стокe требају. Он држи да би се овим предлогом посланика Ранка више постигло по недељним школама и то онда кад би се установило да се ове повторне школе држе зими гди би они ђаци са редовнима понављали оно што су пређе учили.

Коста Великић је за предлог, јер вели, људи нерадо дају децу у редовну школу, а још мање ће их дати у повторну школу ако не морају.

Милан Ђирковић и Милан Ковановић противни су овој принуди за повторне школе. Они наводе како је у по неким местима немогуће ове повторне школе држати особито у зимње време кад деца немогу особито где је подаље ићи у школу по снегу и леду, па су за то, да се остави на вољу општинама, па нека ове наређују како за најбоље нађу, и учитељима по мишљењу Ковановића да се зато нешто више плаћа, а Ђирковић каже да за то учитељима не треба дати никакве награде, него ако то може бити са овом платом коју већ уживају.

Арсо Лукић каже недељне су школе добра установа, но опет се од њих неможе Бог зна чему много надати. Он мисли да би повторне школе добре биле и да нам не требају за њих станови особити, но можемо се послужити и редовним школама тако, ако се даде у зимње време редовним ђацима 15. дана одмора, те за то време да се сакупе ђаци за понављање на нека они поворе оно што су учили.

Панта Срећковић наводи како је и он за повторне школе а за недељне рече добро је нека иду како су и до сада ишле. Он наводи како повторне школе имају своју добру страну да се понавља оно што се је пре учило како се неби заборавило, као што су већ учинили сви они његови пређашњи школски другови који су с њим учили и који су се у селу задржали. Он се слаже са Лукићем и предлаже да мада деца иду лети у школу а они који имају понављати као одраслији иду зими за одређено време примећујући да се ове повторне школе односе на селску децу, а не и варошску где их родитељи дају

или да даје уче или на занат, па она опет повторавају, оно што су учили.

Марјан Кукић је овоме Ранковом предлогу за повторне школе противан, а тако исто и мишљењу Лукића и Срећковића, па наводи да треба оставити да деца редовна иду у школу као што и иду а за осталу оставити њиховим родитељима како хоћеду онако нека и раде, — а могу их дати и на занат.

Радован Милошевић вели, овде су два питања повторне и недељне школе — пита је ли боље да се старамо да не забораве она деца која су што научила или да се бринемо за ону која још нису ништа научила? Он држи да је боље држати повторне школе уз редовне и побија онај навод посланика Ковановића и Ђирковића да деца немогу ићи у повторне школе у зимње доба по вели, кад су могла ићи прије као мања и слабија у редовне могу и у повторне школе као већ одраснија.

Љубомир Каљевић наводи како предлог посланика Срећковића у толико више одобрења заслужује што је доста боље да се малој деци која пољски рад преко лета немогу да раде одузме нешто од летњег распуста, а то им се накнади у зиму; међутим одрастлија деца, која лети могу да буду од користи у пољском раду могу зими да посећавају неколико дана школу и понове своја школска знања без штете за привреду сеоску.

Сима Живковић каже да се види да неки народни представници желе, да се код нас заведу повторне школе, па је зато мњења, да се сад само реши да буде повторних школа, а како да се оне уреде, да г. министар просвете поднесе идућој скупштини

предлог, јер скупштина не може овако да решава о свима појединостима повторних школа.

Владимир Хацић и Јевто Мирић противни су повторним школама, а нарочито прављењу више зграда, јер је народу сувише и ово што мора правити среске и општинске куће и т. д.

Пошто се више нико за говор не пријави, на предлог председника скупштина реши: да се по предлогу Ранковом повторне школе заведу и г. министар да идућој скупштини поднесе о овоме предлог.

Гавгорије Брајковић предлаже да се наше школе преустроје и ново устројство свијух школа изради. Одбор каже, по уверењу г. министра просвете и црквених дела на преустројству наших школа ради се, па је зато мишљења да се овај предлог одложи на неизвесно време.

На овај предлог г. министар просвете и црквених дела изразио се: да је једна велика комисија, коју је влада одредила, пројект о преустројству свију школа саставила. Но према том предлогу ваљало би нам много више средства, но што сада по буџету имамо. Г. министар је читао извод потребних у том пројекту изложених трошкова и оно што је навео и цифрама је из истог пројекта извађеним показао; иначе тешко је приступити основном преустројству школа и завођењу нових стручних установа које желимо и по окружним варошима имати. Почастно само мњење без намирења бар главнијих потреба које осећамо и којима тражимо сви да помогнемо неби потпуно одговорило ономе, што исчекујемо. Кад се закон мења, ваља га основно мењати, а сви признајемо да има недостатака у садањем уређењу школа и томе

треба да помогнемо, а пројекти су начињени, па само се чека на могућност извршења. Министар је разлажући подуже ову ствар и сам појединце именовао, које би научне предмете новима према духу времена и потреби заменити требало.

Панто Срећковић говори да нам за преустројење школе не треба више новаца трошити но што се троши кад се овој суми дода још и она која се троши на питомце државне на страни.

Г. министар финансије, вели, да није једино меродавно питање о трошковима, кад се говори о преустројству школа. Главно је по његовом мишљењу то, да ли су нам школе, које имамо довољне, и да ли их треба, што се тиче њиховог унутрашњег уређења и начина предавања, преустројавати. Па пошто се ово испита и реши, тада тек долази на ред питање о трошковима.

На то министар просвете каза да он инак вели, да се овако важна ствар, као што је преустројство школа, ако ће да одговори потреби без повећаних трошкова основно извршити неможе. Споменуо је за потврду својих разлога, и узимајући на ум медицински факултет, за који се известно много средства иште, садање техничко одељење у нашој великој школи, где нема довољно професора за предавање специјалних наука те огромне струке, које се признају као услов данашњег сваковрсног напретка у свету. То је тако јасно да је свако даље доказивање излишно; па како се стручне школе, које се траже, нигде без жртве подигле нису, то се и код нас без тога постићи неможе.

Милован Спасић побија разлоге посланика Срећковића у томе да се могу наше школе преустројити

тако да се добијају стручни лекари, хемисти и т. н. кад се поред овога што се сада троши на наше школе обрати сума која се на питомце наше на страни троши; јер се за савршеност једне гране науке изискују много већи трошкови, но што их ми за сада поднети можемо, питомци се ипак шљати морају те морају; но он је за то, да се наше школе преустроје према могућности тако, како ће нам стварна знања младићима давати, а не као и досадање.

Љубомир Каљевић говори како нестоји оно што г. министар просвете и црквених дела каже, да се без великих новаца ништа преустројити неможе у нашим данашњим школама. Има, вели, начина да се учине неке значајне измене у нашим средњим и нашој великој школи а да то некошта оних великих жртва каке нам износи пред очи г. министар. Ако, вели, неможемо још да имамо медицински факултет у великој школи, ми можемо барем технички дотерати без велика трошка те да нам одатле излазе младићи колико толико спремни да примене у животу оно што су тамо научили. Исто тако и наше средње школе тако су да из њих излазе деца са врло мало стварног знања. Наводи примере а измеђ осталог и то како за питомце шумаре морамо да тражимо најбоље ђаке што су свршили велику школу, док се у другом свету у средњим школама деца довољно спреме за такве науке. Од овог преустројства, вели, зависиће и то с каком ће вољом наши ђаци на великој школи прионети на науци и њој посветити сву своју пажњу, а тако исто с каком ће спремом излазити из средњих школа наш занатлијски и трговачки свет.

Арсо Лукић тражи да се чита предлог Брајковићев, а то зато, што г. министар говори о великој школи, а он би рад био да чује шта предлагач предлаже о осталим школама.

Коста Великић предлаже преустројство свију наших школа па ма шта коштало, јер нам садање школе производе комунице и друге неваљале људе.

Милан Ђирковић говори противу овога предлога, а нарочито што се тиче већег трошка.

Панто Срећковић уз горње своје мишљење наводи да се наше школе могу преустројити без већег трошка — а то тако, ако се у средњим школама буду предавали они предмети, који су користни и за ђаке и за земљу, а и у великој школи ако се небуде предавало и пр. правнику хемија, а техничару право, већ да се предаје оно, што коме факултету одговара. Да се пак иде на побољшавање школа и да ово устројство садање оштати неможе доказ је учитељска школа, јер у садањим основним школама према наукама које се сада предају нису потребни учитељи из учитељске школе, већ овакви какви су. То исто вреди и за средње и велику школу.

Владимир Хаџић говори противу навода посланика Срећковића и слаже се са разлозима г. министра просвете и црквених дела додавајући „као што је министар просвете и до сада на задовољство скупштине чинио потребне предлоге што се тиче просветне струке, он ће тако и од сада продужити и учинити све што треба, само, вели, није за то, да се удара на народ већи терет.

С њиме се слаже и Милан Брачинац да се школе преустроје ако може бити без већег издатка.

Симо Живковић одговара Срећковићу: ако ће се по новом устројству основних школа имати у њима да предаје оно, што садањи учитељи немогу да предају, то кад би се сад одмах наше основне школе преустројиле, неби никакве користи било, јер нема ко да оствари оно, што устројством хоћемо, док veinају питомци из учитељске школе.

Живковић даље каже: да је Срећковић био у комисији која је радила на преустројству, па мора знати, какве се науке имају да предају у средњим школама и великој школи, колико професора треба за предавање истих, да је се показало да је штетно по школу, кад професор мора да предаје више разних предмета, н. пр. професор права да предаје латинске ауторе, и да нећемо никад учинити, да се у нашој великој школи изуче стручно поједине науке, што сви желимо. Па потоме да мора бити више издатака на професоре свијух школа. С тога ако хоћемо преустројство какво треба, морамо дати паре, јер без пара неможе бити. Он је вели и лане говорио да се на просвету да још по један цванцик, па то и сада повторава.

Ђорђе Малетић наводи да нам треба преустројство школа, а нарочито средњих, о томе, мисли, нема сумње. Кад су нам основне школе боље уређене, онда је свакојако ред на средње школе да се преустроје. И заиста нам ове неодговарају нашим потребама, па због тога би свакојако нужно било приступити преустројству, у смислу оном, као што је школска комисија предложила. Да су наша деца у гимназијама оптерећена учењем туђих језика и других предмета од мање важности, о томе нико не

сумња, те с тога је прека потреба, да се ови предмети, који нашим данашњим потребама неодговарају, попуне другим из природних наука.

Но друго је питање, треба ли у исто време почети и с преустројством велике школе? Ако небудемо имали развијених и спремних ђака у гимназијама, залуд ће нам бити и најбоље уређени различни факултети и у великој школи. Спремно дакле најпре децу у средњим школама, па онда истом приступимо преустројству велике школе.

Но да нас неби трошкови плашили, вели, мени се чини, да би се преустројство средњих школа за сад могло постићи са овим истим средством, ако само истиснемо оне научне предмете, који данашњој нашој потреби неодговарају.

Арсо Лукић говори за преустројство, које се, вели, повеће на свима скупштинама, нека се, вели, поднесе онај пројект за који говори г. министар да је готов, па ће скупштина видети може ли се остварити или не, па ако се не може онда ће га одбацити. Он држи да се у нашим школама предаје што, без чега за сада може бити а изоставља се оно што је нужније — наводи како се предаје свирање и певање а неуче се деца вљиводству.

Мато Карамарковић пита оне предговорнике, који говоре о преустројству основних школа без новаца, како се то може остварити без трошка. Доказује како не стоји оно што Каљевић наводи о нашим школама да оне доносе нам оне користи које се од њих очекују према трошку који се на њих чини. Наводи како наше школе иду упоредо са нашим развитком у опште добро, јер нисмо одавна ни по-

чели гајити просвету те нам производе толике учене људе међу којима је и Каљевић, који је само ово што сада зна потврдио на страни. Даље Карамарковић говори противу Лукића доказујући како нам је потребна и музика и певање, јер то, вели, облагорођава срце и душу наше младежи. Он је за мишљење одборско.

Љубомир Каљевић говори како нестоји никако ово што Карамарковић вели да наше школе иду упоредо са нашим развитком у опште, да оне не могу бити боље што нисмо одавна почели гајити просвету. И просвета, вели, као и све остале чињенице у народном животу зависе највише од правца, који јој се даје. Ми смо, вели, много којешта на и просветни правац позајмили од нашег комшије и то онда када је тај правац лиферовао саме финкале и адвокате и надри — научењаке. Ми смо почели да напуштамо тај правац а не да га усавршавамо, а хоћемо и да га сасвим искоренимо, јер се из дана у дан уверавамо да нас он неводи добру. Што се тиче оне приметбе Карамарковића, која се њега — Каљевића — лично тиче, он, вели, има да на њу одговори то: да је он из наших школа извео врло мало стварнога знања а по скупу цену и што је научно, научно је на страни. Не одриче, вели, да је се многи овде научно али је то случај само код оних који су великим трудом код куће наклањавали што у школи нису могли научити.

Пошто се више нико за говор нејави на реч председника скупштина реши: да се умоли влада да према нашем стању у колико се може спреми пројект о преустројству школа за идућу скупштину.

Коста Великић предлаже да се у педагогијском заводу предаје лекарска наука о лечењу колере, зубобоље, врућице, грознице и проча. Одбор мисли да треба прећи на дневни ред, почем је ово што Великић предлаже предвиђено законом и скупштина ово одборско мишлење усвоји.

Ивко Остојић предлаже да се узакони да свака црквена општина, која има најмање 350. пореских глава, мора имати основну школу. Одбор мисли, да је законом предвиђено и наређено ово што се предлаже, па је зато да се пређе на дневни ред.

Ивко Остојић ради објашњења свога предлога наводи, да се врло тешко подижу школе онда кад се не мора, а то с тога, што људи још не могу да увиде ту корист од науке, па неће школе да подижу, а кад морају, онда ће је подизати хтели не хтели.

Арсо Лукић и Мијајило Смиљанић потпомажу Ивков предлог и наводе како се не може постићи оно што се хоће школом, ако се то не чини примораванјем. Посланик Смиљанић наводи како је то с тога и до полицајске власти, наводи пример како је код њих у ужичком округу покушан прирез за школу, па иста још није начињена и ако је се више пута зато њој обраћало.

На овај предлог посланика Ивка да на 350. порез. глава буде школа узе реч министар просвете и црквених дела и у томе разлагању прочита са погледом на §. 4. и §. 5. постојећег закона о уређењу основних школа, који гласи, „сваки треба своје дете да да у школу да се по хришћанској науци васпита и научи основним школама.“

Свака и најмања општина мора у својој школи имати 25. ученика, а општина, која има преко 250. домова, дужна је на сваки сто домова дати 10. ученика више. У школу се узимају деца из имућнијих или задружнијих кућа и из оних, које двоје или више мушке деце имају, како се где потреба укаже. Власт је школска свакој општини која је школу тражила и зграду школску начинила учитеља слала. Број школа код нас је растао као што се то види и из поднетог скупштини прегледа рада просветне струке.

Код нас је било основних школа 1868—69 год. 418 — 1869—70. 441. Ове прошле 1870—71 школске год. било је школа основних мушких и женских 484. Дакле за време ово од 3. године умножио се број основних школа са 66; учитеља и учитељака порастао је број са 91. а број ученика у основним школама за то време умножен је са 3.308. Напредак је дакле очевидан и чинило се све што је могућно било за школе.

А нарочито је препоручивано у пограничним окрузима о којима посланик Смиљанић говори да се школе подижу, но ту је због тамошњих околности и немогућности становника тешко ишло.

Г. министар је разлажући ово исказао тегобе с којима се школска власт имала борити да се у ужичком округу једна школа подигне. Власт школска дакле чинила је све што је могла, по местне околности учиниле су да се слабо тамо успевало у подизању школских зграда.

Но при свем том и у округу ужичком нису школе остале без неког унапређења. Тако 1868—69. школске године у ужичком округу било је свега 17 шко-

ла, 23. учитеља, а ученика уписаних 1.036, од којих је школу свршило 785. Прошле пак 1870 год. било је школа 20, учитеља 28, а ученика 1.129, дакле и тамо је ишло нешто у напред према могућности оног сиромашног округа. Школа, о којој посланик Смиљанић говори, одобрена је, по они нису могли зграду школску да подигну. Кад су се школе по другим крајевима Србије множиле, власти би школској мило било да буде тако у ужичком и другим вриетним окрузима. Кад је сва брига у томе обраћена успевања у осталим нашим крајевима види се да су местне околности узрок ономе што посланик Смиљанић наводи.

Милован Спасић рече да је и он за предлог посланика Ивка, јер се ретко школе подижу онде гди не мора бити, па ће изаћи да на по неким местима буде школа у сваком селу док на другом месту нема их у читавом срезу неколико. Скупштина има, вели, право приворати и оне крајеве да школе подижу, који то својевољно неће да чине, јер се нас народних посланика тиче све оно што се клони на унапређење народње.

Панта Срећковић рече да је и он за предлог и наводи како није право да и они који хоћеду школу да подижу трпе оскудицу због оних који нећеду. Њега у овоме потпомаже Милан Тварковић и наводи да је он и за то да се ово распростре и на мањи број пореских глава.

Ранко Јовановић каже: да није противан овом Ивковом предлогу, по пита како ће се ово сложити са самоуправом општинском, да не дође у противечије са њоме?

Радован Милошевић слаже се са предлогом Ив-

ковим и наводи како ово треба узаконити да се школске зграде морају подизати јер има људи који неразуму корист, коју школе доносе па их неће да праве ако неморају а исто онако подносе ово школа терете као и они где постоје школе. Њега у овоме потпомаже и Периша Вуковић и још наводи за пример како у његовом срезу није било неколико школа и по неколико ђака кад се нису морали ђаци у школу шиљати, а кад се нареди да се морају (ђаци) шиљати у школу сад их има доста а школа нема, зато их треба подизати.

Радојица Жујевић прима предлог а поред тога предлаже да се ђаци ране општим прирезом.

На ово што посланик Жујевић предлаже да се ђаци у основним школама, о општем трошку издржавају, г. министар просвете и привених дела каза: ма колико да се старао и расписима препоручивао да у основним школама буде заједничка рана, то се само на неким местима извршило, а у највише школа и при свем настојавању остало је по старом, премда би и за родитеље и децу пробитачије било да се ђаци заједнички ране. Препоруке власти и о томе већ постоје, па је до општина да то извршују.

Вићентије Поповић и Анто Пантић слажу се са предлогом. Поповић наводи за пример како се код њих почела школа, па како су неки договорени те од прављења одустали, са прављењем се заостало, а то неби смело бити кад би се морала правити. А. Пантић још додаје и то како се немогу деца издржавати општом раном за то што нека деца ноћивају код својих кућа. Па он је мишљења да им се од

општине набавља школски материјал базилатно као што се то већ код њих чини.

На ово што Пајтић предлаже да се набавља школски материјал општинским прирезом одговори Г. министар просвете и црквених дела да се тако и сада мора чинити према § 9. закона о основним школама а за ону школу коју посланик Вићентије наводи каза министар да је толика преписка о њој вођена и толико препоручивано да се она догради.

Љубомир Каљевић одговарајући на наводе Ранкове односно општинске самоуправе држи, да обвезано учење у школама и уређење ових нема свезе са општинским животом у толикој мери да ће оно сметати општинској самоуправи ако се ова у нас уведе. У држави вели, има ствари, од општег и местног интереса. Просвета народна долази на прво место међу чиниоце од општег интереса. Држава има право да тражи од свога грађанина бар толико пажње према просвети, да своје дете, које само неуме да се определи на ово или оно у животу, шаље у основну школу која доцније у животу вреди као со и хлеб. Чисто општинске ствари оне су од местног интереса, оне се могу развијати и уређивати у општини самостално без целине за штету државну.

Ранко Јовановић рече, да он није противан предлогу, но само да ово nebude титорство општини.

На реч председника скупштине реши да се према овом предлогу Ивковом установи да свака прввена општина која има 350 пор. глава мора имати школу, но да се остави влади да ово врши према околностима и буџетској могућности у колико се могне и то постепено.

Посланици: Мијајло Смиљанић, Милан Стојић, Живан Милошевић, Периша Вуковић, Јеремија Стојанић, Цветко Јевтић и Љубомир Каљевић предложили су да се у Ужици установи полугимназија, наводећи да ће се то лако извршити, пошто два разреда реалке постоје, па када им се још два разреда додаду, онда да се све претвори у полугимназију. Одбор мисли, пошто према садањој подели постоје нижа и виша реалка, нижа по окружијама а виша у Београду; па једно то а друго што ни сретства нема за подигнуће полугимназије, то да се пређе на дневни ред.

Периша Вуковић и Мијајло Смиљанић објашњавају свој предлог, наводе како је прека потреба да се у Ужици подигне полугимназија што је тај округ врло сиротан и врлетан, па није у стању шљати децу у Београд у гимназију, а подноси терете све подједнако са оним окрузима, у којима гимназија и полугимназије постоје.

Љубомир Каљевић говори како осим онога што су навели неки његови земљаци има и других обзира, из којих би ваљало усвојити предлог његов и његових земљака. Познато је, вели, а господа професори што су у скупштини потврдиће, да се ђаци из ужичког округа који доспу у гимназије и велику школу одликују необично добром вољом за науку, а тако исто и даром за науку. Они подносе све могуће невоље за љубав школовања а већа реалка у Ужицу наградила би се тиме што би одатле излазили ваљани младићи, који би се могли спремати за учитеље и друге послове те тиме избећи ону те-

шку сиротињу, која их чека кад се кући у село врате.

Арсо Лукић и Панто Срећковић говоре за овај предлог и наводе како је заиста право да се у Ужицу као удаљеном месту подигну више и то реалне школе што веле, и овај округ подноси терет за школу као и други окрузи, а Панто још и то примети, да је њему као професору велике школе познато да су деца из Ужичког округа много боља и даровитија од деце по равницама живеоима. Њи у овоме подпомаже Милован Спасић и Ранко Јовановић, по Спасић само то примети да овде петреба мешати она 2 цванц. која се дају за основне школе јер су реалке и гимназијске школе државни завод, који се из државне касе и издржавају и његови професори плаћају.

За овај предлог да се у Ужицу оснује полугимназија, г. министар просвете каза да повншење разреда мале или ниже реалке траже и Зајечарци и Алексинчани, Крушевљани и други. Добро је да имамо више школа, али треба се обзирати и на средства која су за то потребна. Влада је више и средњих школа за ово време подигла, што се види и из поднетог извештаја о просветној струци, али и при најбољој вољи и жељи све се на један пут не може. До 1868 имали смо само три ниже реалке а сад су подигнуте у свима окружним варошима изузимајући Горњи Милановац и Ђурију, које су близу места где мале реалке већ постоје.

Ђорђе Малетић наводи да подједнако подељени терети државни пису довољан услов за подизање гимназија по свима крајевима, ту се ишту и други

услови. Иште доцнише да наведе само један пример. У две полугимназије београдске и у гимназији има од прилике 1000 ђака. Ја сам, вели, уверен да се само једна трећина о своме трошку издржава а две трећине издржава се послуживањем и поучавањем туђе деце. Одузмите тој деци ове услове за издржавање, пак сте им одузели и услове за продужавање науке. Они ће морати оставити школу.

Кад је овде у Крагујевцу гимназија заведена, мислило се, да ће се тиме олакшати београдској гимназији, што ће сва деца из околних округа овамо долазити; али се одмах показало, да деца иду тамо где им је лакше живети а не гди им је ближе. Београдска гимназија и сада има у шестом разреду 70. ђака, док Крагујевачка има само 9. Са ових разлога, вели, мисли, да неби требало у Ужици заводити полугимназију, да друге услове за такву школу и неспоминем.

Владимир Хаџић наводи како је и Чачански округ и брдовит и сиротан, како се чачанском реалком служи и Руднички округ, па би тамо требало полугимназију и то пре но у Ужици подићи.

Јевто Мирић наводи овоме противно и каже да је прече у Ужици но у Чачку подићи полугимназију, јер се чачанско и рудничко окружије могу служити крагујевачком гимназијом.

Коста Великић и Војин Радосављевић мисле да би требало обазрети се на наше финансијско стање па према томе заводити их где се год може.

Мато Карамарковић наводи како школе треба подизати то јест умножавати не по месту већ по броју ђака где их више има. — Кад би се вели

гледало на место, онда би најпре требало подићи у Крушевцу где је местно становништво подигао зграду за школу од 6.000 дук. ц. и држави поклонило, и где је стара српска престолница била.

Милан Брачинац говори противу тога да се у Ужици подиже првенствено више школа, но да се то остави глади на оцену, па она нека заводи где за добро вађе.

Александер Николајевић говори како у овоме Ужица има првенство.

Пошто се више нико за говор непријави, председник стави ово питање према нашим околностима финансијским на гласање и скупштина реши: да се првенствено у Ужицу попуни реалка класама кад то средства дозволе.“ Затим председник скупштине позва да се избере на Бркића место потписник и скупштина изабра Милана Ђирковића.

На овоме се овај састанак сврши, који је трајао до 1¼ сахата по подне, и би други заказат сутра у 8. сахати те да се овај посао о предлогу посланика продужи.

Председник скупштине,

Ж. Карабибировић.

Секретар:

Мил. И. Прокић.

Опуномоћени потписници:

Алекса Петковић, Никола Симић, Димитрије Миловановић, Касијан А. Стојишић, А. С. Николајевић, Милан Ђирковић.

САСТАНАК XXVIII.

У уторак 12. Октобра 1871 год.

Број 155.

На овом састанку било је 100. посланика, и од госноде министара дошли су: г.г. министар просвете и црквених дела и г. министар правде.

Секретар Сима Живковић прочита протокол од 25. састанка, који би усвојен после неки незнатних исправки.

Председник јави скупштини, да је одобрио тродневно одсуство посланику Милији Лазићу, коме је дете умрло, а у исто време изјави скупштини, да му је Милија устмено казао, да неможе доћи на скупштину за остало време њенога рада због наведеног случаја. Скупштина одобри Милији одсуство за сво време, што је остало још скупштини да ради.

Посланик Мијалко Раденковић по депешу јавља, да полази у Штајнбрух због своје трговине, па је молио још 14. дана одсуства; и скупштина му таково одобри.

Секретар Сима Живковић прочита депешу од народа из среза Алексиначко-ражањског, којом поздравља скупштину и благодари јој на досадањем раду. Скупштина одазва се овом поздраву са „живели.“

Број 156.

Председник скупштине позва известноца одбора за посланичке предлоге, да настави читање извештаја одборског.

Извештај Марко Лазаревић чита:

Посланици: Милан Стојић и Јеремија Стојанић предлажу, да свака школска општина прирезом из-

држава ученике своје школе, њима квартир, огрев и рану даје; па тај прирез да се уз данак по имућству наплаћује.

Одбор је изјавио мишљење, да се пређе на дневни ред зато, што је законом наређено, какве се школске потребе имају прирезом подмирити, па не налази за пужно да се о томе нови закон издаје.

Скупштина усвоји мишљење одбора, да се пређе на дневни ред.

Посланици: Јоца Катанић, Јефта Мирић и Ранко Цветковић предлажу да се узакони, да се за печат о венчању наплаћује у срезовима; и да се у тој цели заведу намесници по срезовима, те да народ немора ићи окружним протојерејима.

Одбор је изјавио мишљење, да се пређе на дневни ред, што ће се то питање расправити законом о уређењу прихода отачаственог свештенства.

Посланик Јефта Мирић као предлагач, брани предлог, што је народу одвећ теретно да иде проти за печат, јер око тога издангуби по три-четири дана, него жели, да се по срезовима заведу намесници, који ће народу издавати печате за венчање.

Андрија Лужњанин наводи пример како по неки издангуби по пет дана само док набави печат код проте, што је одвећ теретно за народ. Он изјављује жељу, да се да право свештеницима, да печате за венчање наплаћују, и онда не би народ око тога толико дангубио.

Арса Лукић примећује на одборско мишљење, да је предлог закона о уређењу прихода свештеничких одложен, и тако је остало и ово питање о печату нерешено; али он зна, да се у одбору финан-

сијском, приликом испитивања предлога о уређењу прихода свештеничких г. министар просвете и црквених дела сагласно са одборницима, да сами свештеници наплаћују ове печате, а да немора народ ићи проти; па зато налази, да треба сам г. министар да нареди расписом наплаћивање ових печата код свештеника а не код проте.

Радисав Милијић дели мишљење посланика Арсе Лукића, да одма г. министар расписом нареди, да свештеници наплаћују по 2. цванцика за печат.

Г. министар просвете и црквених дела одговори: да је духовна власт прописала начин, како се печат даје, па кад се сада овака жеља скупштине изјављује, он ће ту жељу доставити духовној власти, а гледаће да јој се удовлети.

Анта Паутић противан је да влада уговара са духовном власти о овој ствари; него хоће да се то питање одмах реши, јер народ изјављивао је жељу на више скупштина, да свештеници наплаћују печате, па та жеља народња није ни до данас испуњена.

Милан Ковановић примети, да нема закона да се по 2 цв. за печат мора баш дати проти у руке, него могу и свештеници ту таксу наплаћивати за рачун против.

Коста Поповић одговори, да свештеници немогу ову таксу наплаћивати, докле постоје протски печати; а осим тога овде се порађа и то питање, оће ли свештеник да врши ту дужност без икакве накнаде.

Сима Живковић жели, да се у томе олакша народу, али није зато, да се ово питање одмах на скупштини реши, него ова треба да изјави само жељу,

па ће после влада поднети о томе формални предлог закона.

Милован Спасић говори: законом није уређено, да проте издају печате, него је то наређено архијерејским сабором. Скупштина треба да допусти влади да се она о томе разговори са духовном власти, па у договору са овом да уреди ову ствар онако, како је за народ најбоље, иначе кад би се овде што год урадио без питања духовне власти, било би право насиље.

Алекса Петковић противан је мишљењу посланика Милована Спасића, и уподобљава печат за венчање вратницама на сред поља, гди нема никаквог плота ни друге заграде. Он је мишљења, да сам гос. Министар расписом нареди, да се свештенику плаћа по 2 цванц. за печат, јер има људи који по 9. сахата путују докле дођу проти за печат, а то је вели одвећ дангубно и теретно за народ.

Господин министар просвете и црквених дела одговори: треба оставити ову ствар самој влади, па би она сходним начином то у ред довела; јер кад би овако сам министар нешто радио, а да се необраћа архијерејској власти, он би прекорачио надлежност.

Арса Лукић држи, да се гос. министар разговорио са архијерејском власти пре него што је у одбору финансијском говорио о овој ствари; па зато жели, да г. министар час пре уреди то питање како зна.

Раико Цветковић брани свој предлог, и тражи да се једном узакони то, да ли свештеник мора да

прими 2 цванцика за рачун Протин, или не, јер до сад морао је народ ићи проти за тај посао, па је много око тога дангубно.

Милосав Вукомановић примети, да је ово питање потрзано на више скупштина, а сад је вели крајње време да се влада постара да реши ово питање како зна, а да не одлаже за други пут.

Петар Васић пошто упита, колико проте наплаћују за печате, и пошто му би одговорено, да наплаћују 2 цванцика, онда он рече, да његов прота наплаћује за печат по 3 цванцика; и желео би да се тој злоупотреби стане на пут.

Ивко Остојић рече, кад је госп. министар у одбору казао, да ће учинити, да свештеници наплаћују печате, онда оће да се то питање одмах реши и изврши, и то на тај начин, да свештеник наплаћује 2 цванцика за рачун протин, да не би иначе народ дангубно.

Александер Николајевић предлаже, да се то питање остави на решење до године, када ће влада поднети и предлог закона о свештеницима.

Милосав Трифунац дели мишљење оних посланика, који предлажу, да свештенику треба дати, да издаје печате у место проте, у толико пре, што он — свећеник — прима на себе и одговорност за венчање; иначе ако се тај предлог неусвоји, тражи да се печат укине.

Владимир Хаџић говори: кад је доказано, да печати нису везани са канонима, онда вели није надлежна архијерејска власт да решава о том питању; него жели, да влада поднесе сада пројект у

том смислу, да свештеник наплаћује таксу за печате, па проти да издаје.

Вићентије Поповић држи, да се одједаред не може ово питање решити, јер треба да се пре свега упитамо, хоће ли свештеник да прими на себе тај терет, а осим тога и момак треба да добије најпре извешће да је испитан, па тек после бива оглашење и од свега тога свештеник би морао да води протокол, а то је за њега велики терет, кад за тај посао нема нарочите награде.

Скупштина реши, да се овај предлог преда законодавном одбору на даљи рад.

Посланик Цветко Јовановић предлаже, да свештеник неузимље бир од људи, који неплаћају подуно данак.

Одбор је изјавио мишљење, да се пређе на дневни ред; и скупштина закључи, да ово остане по старом и да се пређе на дневни ред.

Пасланици: Ненад Мијанловић, Радојица Жујевић, Радован Милошевић, Костандин Поповић, Илија Вишић, Илија Симић, Миладин Мартиновић, Стеван Лукић, Јеремија Стојанић, Милаан Стојић, Антоније Пешаћ Григорије Брајковић предлажу, да се узакони да чиновници и у опште сви грађани немрсе у одређене постне дане и да нецсују светиње закона.

Одбор је изјавио, да се пређе на дневни ред, што о томе постоје правила у закону.

Посланик Радован Милошевић рече, предмет предлога о јелу није главна ствар, јер шта се тиче кога, шта који има у стомаку, него је овде главна ствар цсовска и хулење.

Јели то лепо пита посланик кад један другом цсују оно, чиме се ми закљачемо, и што нам је најсветије у животу, и за такову цсовку власт казни људе или врло мало или никако, а они који цсују кмета и канетана бивају много строжије кажњени. Он зна да је у његовој општини био некада само један несрећник, који је имао обичај цсовати; а сад се такове цсовке умножиле, па треба гасити ватру у почетку, док се не запали цела зграда, треба вели строжије казнити такове људе, него што је сада законом прописано, иначе ако се томе не стане на пут цео народ исквариће се и постаће онакав, какви су тада они противу којих вичемо.

Милаан Ковановић одговара, да има закона по коме се казни онај који другог цсује, или који хуле на бога и што је народу свето, и чита закон о томе, а посланик Радован Милошевић примети му, да треба да је закон у томе строжији, и да се боље врши.

Скупштина усвоји мишљење одбора, да се пређе на дневни ред.

Посланици: Павле Грковић и Дина Цанковић предлажу, да се у Ђуприском и рудничком округу заведу реалке, пошто и ондешњи грађани плаћају школске приресе.

Одбор је мишљења, да се пређе на дневни ред, што је Милановцу близу Чачак, и Ђуприји Јагодина, па неби било довољно ученика у тим реалчицама, и тако нема за сад потребе, да се у наведена два места реалке установе.

Скупштина по мњењу одбора прелази на дневни ред.

Посланик Ассентије Борђевић предлаже, да свештеник несме венчати девојку која сама одбегне.

Одбор је изјавио мишљење, да се пређе на дневни ред, јер постоји закон да свештеник несме ни испитати ни венчати девојку без саизволења родитеља или татора или у недостатку ових надлежног суда, које се наређење односи и на одбегше девојке.

Скупштина закључи, да се пређе на дневни ред.

Ассентије Протић предлаже, да земљеделац несме сам продати она два плуга, што му се немогу за дуг продати.

Одбор је изјавио мишљење, да се пређе на дневни ред зато, што законодавац кад је проишао, да се једном земљеделцу неможе продати за дуг два дана орања, онда је имао на уму да њему и његовој деци сачува толико, колико је преко нужно за уживање, па сљедствено томе, кад се за дуг два плуга продати немогу, онда се разуме а и у ствари је тако, да он сам неможе отуђити та два плуга земље, и према оваковом смислу закона излишно би било други закон томе подобан издавати.

Милосав Вукомановић неслаже се са одбором, да је закон такав, да земљеделац неможе сам продати два плуга земље, него ако оћемо да то постоји, треба закон о томе издати.

Алекса Петковић важе, да треба закон протумачити, да земљеделац неможе сам продати два плуга земље, а ово мишљење одбора налази да није довољно.

Известилац Марко Лазаревић одговара, да је одбор тако разумео смисао закона, и скупштина ако то усвоји, онда ће то служити као тумачење закона.

Д. Ђ. Јовановић примећава, да законом није ограничен сопственик да неможе сам своју земљу продати, него за дугове неможе му се продати два плуга. Толковање одборско не вреди као закон, нити је за кога обвезно, а скупштина ако хоће да протолкује у томе закон, она треба да поступи као и при издавању новог каквог закона, али он противан је томе да се сопственик ограничи у својој сопствености, т. ј. да неможе продати два плуга земље, а он ако имање своје растура немилуце, онда постоји закон до сродници могу тражити, да се такви прогласи за расни-кућу, па да му се на тај начин сачува имање. Њега у томе подпомаже посланик Ранко Јовановић.

Милован Спасић противан је мишљењу посланика Д. Ђ. Јовановића из разлога, што је отац дужан својој деци да остави половину имања, и што се за дугове његове немогу продати два дана орања; па кад то стоји, онда неможе се узети да од његове воље зависи како ће да располаже са тим имањем. Он је за предлог и одборско мишљење.

Јефта Мирић, Ненад Мијаиловић, и јошт неки од посланика говоре да треба ограничити сопственика да неможе продати заоставина два плуга земље.

Милаш Ковановић одговара, да се сопственик неможе ограничити у продавању свога имања, јер оно ограничење које је законом одређено, то је учињено због „зеленаша“, али то ограничење нетреба применити и на самог сопственика, јер може његова полза захтевати да имање прода; и на последку кад може суд да прода имање у корист пунице, онда како може пунољетни грађанин да се ограничи у продавању својине?

Владимир Хаџић брани предлог и одборско мишљење, с тог гледишта, што он сматра да онај који има деце није сопственик она два плуга земље, него је то дечије и за њихов ужитак остављено.

Милосав Трифунац каже, да је јошт поб. бњаз Милош рекао, да се задрже два плуга земље од продаје, да одтуда породица живи, и да зна човек зашто војује, јер кад нема свог имања, онда незна ни зашто војује. Он је за одборско мишљење да се ограничи сопственик, да ни сам не може продати два плуга земље.

Живко Недић слаже се са посланицима Хаџићем и Трифунцем, јер кад не може повериоц да прода два плуга земље да намирн свој дуг, онда нема смисла, кад би се допустило да може сам сопственик то учинити.

Војин Радосављевић зна да су људи испродавали и ова два плуга земље, те су сасвим пропали, па зато је мишљења да се сопственик у томе ограничи.

Васа Маџаревић примећава, да би то било ограничење у располагању сопственика, кад би се закратило сопственику да не може продати два плуга земље, што он никако неодобрава; или ако је жеља народне скупштине, да се у томе сопственик ограничи, онда би требало бар то наредити, да у случају нужде или какве преке потребе, може продати са одобрењем кметова.

Сима Живковић каже: са тачке закона он неће да говори, него иначе вели, да треба гледати, да нема код нас људи без крова и огњишта, јер ако их напустимо биће многе сиротиње и пролетараца,

од којих се земља никаквом добру надати нема; — зато је мишљења, да треба ограничити и самог сопственика, да не може продати два плуга земље.

Панта Срећковић прави разлику између газде који има доста имања, и онога сиромашка који нема више од два плуга земље. За овога коме су задржата два плуга земље од продаје каже, да то није његово имање него његове породице; и зато је мишљења, да сопственик не може та два плуга продати; јер код нас вели народ је пропао од „зеленаша“ тако, да је њему познато у једном селу Смедеревског округа да је само 500 дана орања остало непродато, а сво остало имање прешло је на два човека.

Дим. Ђ. Јовановић одговарајући на разлоге посланика Спасића, каже, да се ово ограничење за живота не може сравнити са оним на случај смрти, јер онај који располаже имањем на случај смрти тај располаже за оно време кад неће живити, па му је много лакше да тестаментом отуђи имање; и зато је законодавац забрањено, да не може са половином завештање чинити на штету деце; а за живота не треба се толико бојати да ће имање отуђити, јер ако то учини, онда се лишава имања и сам сопственик, што нерадо чини. А што је закон ограничио да се за дугове не могу продати два плуга земље, то је учињено, да се сачува дужник од повериоца због прекомерних интереса, коју меру он — посланик — подпуно одобрава, и о чему је и један предлог поднео, али тај узрок не постоји код сопственика, кад из своје сопствене побуде земљу продаје, — па зато га не треба ни ограничавати у продавању.

Арса Лукић дели у нечему мишљење посланика

Д. Ђ. Јовановића, и то у томе: што раздваја имање стечено од наслеђеног, па вели да сопственику треба од воље оставити да располаже са стеченим имањем без икаквог ограничења, а од наслеђеног имања, да неможе продати два плуга земље.

Милован Спасић противан је мишљењу посланика Д. Ђ. Јовановића. Он каже ми хоћемо да доведемо у сагласност расположење на случај смрти са оним што се сад предлаже, па као год што је сопственик ограничен у располагању имања по тестаменту, исто тако треба га ограничити и за живота да неможе имање продати. Осим тога, кад неможе сам поверитељ да прода дужнику два плуга земље онда пита како то може овај сам да учини. Имање, које поверитељ није могао продати, није више дужничково, него његове деце, и то је вели логично закључење, јер кад се закон неби постарао за породицу дужникову, неби му сачувао ни ова два дана од поверитеља. Што неки кажу да се то неслаже са слободом располагања, он на то одговара, да у Енглеској по законима њиним најстарији син узима цело имање, а остали добијају отуда само у новцу неко издржање, па кад тамо може бити ограничење, онда зашто се неби овди човек ограничио, да неможе продати два плуга земље, те да се сачува од сиротиње, а држави је у задатку, да гледа да нема сиротиње у земљи.

Милан Ковановић одговори, да нас бог сачува закона енглеских о првородству, а што се тиче ограничења, које се овде предлаже, он налази да није то могуће никако остварити зато, што неко са села хоће да оде у варош да живи, па зар да неможе

своје имање у селу продати; или кад нема деце или кад је болестан, зар да неможе употребити имање на своје потребе? Он никако није за то, да се сопственик ограничава у располагању свога имања.

Аксентије Ђорђевић чини пакљивим оне, који би хтели ограничити сопственика у располагању свог имања, да nebude ово од веће штете, јер кад кметови и проценитељи знаду да се немогу продати два плуга земље дужнику, онда оће ли они јемствовати за њега. Зато нека скупштина има и то на уму при решавању овога предлога.

Љивко Педић одговарајући Ковановићу рече, да се ово ограничење односи само на сељаке, који од земље живе, а не и на варошане који се другим радом занимају.

Ненад Мијановић каже, кад се човеку прода сво имање, онда му није могуће да се после оправи, а кад има два дана орања, онда може да се оправи и окући, као што је њему познат такав један случај, па зато слаже се са предлогом, да се огранича сељак да неможе ни сам продати два плуга земље.

Мата Карамарковић говори, оно што је посланик Спасић за Енглеску казао, то постоји у тој цели, да се одрже богаташи, а ми треба у толико више да усвојимо предлог, те да помогнемо сиротињи, која се почела код нас умножавати.

Скупштина усвајајући овај предлог закључи да се овај предлог преда законодавном одбору на даљи рад.

Посланик Д. Ђ. Јовановић предлаже, да се чл. 471. грађ. закона о поступку судском допуни тако,

да се земљоделцу неможе продати 6 дана ораће земље, кућа са плацем од $\frac{1}{2}$ дана орања и алат за дугове ако нема деце, а ако ових има, онда 9 плугова земље са приходом, кућа са плацем од $\frac{1}{2}$ дана орања и алат, но да се ово наређење неоднесе на зајмове из јавних каса, нити на досад постојеће интабулиране дугове приватних лица.

Одбор је изјавио мишљење, да се пређе на дневни ред с тога, што је закон довољно осигурао земљоделца са два плуга земље.

Скупштина захтева, да се прочита овај предлог и предлагач Д. Ђ. Јовановић прочита исти предлог, а затим наста $\frac{1}{4}$ часа одмор, па онда састанак би продужен.

Предлагач Д. Ђ. Јовановић узео реч, па објасни свој предлог у том смислу: да он никако није за ограничење сопствености, као што је напред напоменуо, него само жели, да се народ и то само људи са села који живе од земљоделства, а не други сачувају, од бездушних интересчија који га упропастише са прекомерним интересом; јер оно средство које је законом наређено да се сељаку неможе продати 2. плуга за дугове није довољно да се закони народ од сиротиње и од прекомерног задуживања и плаћања великог интереса, а овим начином не само да ће се од тога заклонити, него ће одтуда произићи врло добре последице за економни живот народа, што с једне стране сеоско становништво биће принуђено да више производи него што је до сад радило, а са друге стране и приватне капиталисте тргнуће своје капитале, па ће ове употребити на подигнуће индустрије и подизање фабрика, јер што се

неби иначе никакo подигао, јер докле год повериоц буде новце под интерес издавао по 100 на 100 годишње, докле неће свој капитал на другу страну уложити зато, што кад даје новце под интерес, он нити плаћа кирију на дућан, нити плаћа момке, нити се нада толиком добитку од друге радње, него мирно седи и пуши, небринући се што ни уколико овим земљи непривређује и што тиме народ упропашћује.

Алекса Петковић слаже се са послаником Д. Ђ. Јовановићем, што ћемо тим начином сачувати људе од пронасти, и „зеленашима“ стати на пут, да неупропасте народ.

Љубомир Каљевић дели мишљење посланика Д. Ђ. Јовановића, јер налази, да је предлог и правичан и користан, па да се може подпуно постићи оно што се жели, да се народ сачува од великог дуга. Ова мера правична је вели за то, што се досадањим законом није могло доскочити прекомерном задуживању и наплаћивању великог интереса, и што је држава дужна да заштити народ, да непадне у велику сиротињу, а корисна је та мера по економни живот у толико, што ће сељак сачувати приличан део имања за свој ужитак, а капиталисте тргнуће своје капитале натраг и употребити на другу радњу, што ће подигнути индустрију у земљи, као што је и предлагач казао.

Од штеднице вели можемо се надати само некој помоћи, али оне неће бити коренити лек, као што ће бити ово средство које се предлаже, капиталисте које имају новаца, треба и сами да се радују овом предлогу, јер ће они своје капитале употребити

на друге радње, које ће собом донети да се подигне индустрија у земљи, одакле ће они велике користи имати; иначе ако остане по староме, онда ћемо доживети 1858-му годину кад је по нужди донесен био закон, да се дужник заклетвом ослободи од плаћања дуга.

Арса Лукић подицно се слаже са овим предлогом, изјављује то, да неби ни требало више да говоре они посланици који пристају на предлог у корист и одбрану истог предлога, што је то довољно објашњено предлогом и овом дебатом, него нека само они од посланика говоре, који би имали шта противу предлога примећавати.

Затим председник ушта, има ли који противу предлога да говори, и кад се нико нејави, онда скупштина усвајајући исти предлог закључи; да се такви преда законодавном одбору на даљи поступак.

Посланик Касијан Стојшић примети, да је то пропаст за трговце, но вели имаће времена да о том предлогу говори кад буде о томе поднесен формални пројект.

Посланици: Павле Поповић, Андрија Лужњанин, Никола Симић, Стојан Бркић, Петар Катић, Мата Трифуновић и Милоје Вулић предлажу, да се узакони, да се и трговцима бар кућа или што год друго у вредности 100 цес. дуката неможе за дуг продати, но да му се на ужитак остави.

Одбор је мишљења, да се пређе на дневни ред, што је и варошанима осигурано оно, што му је за вршење заната или другог чега потребно, на није потребан други закон.

Посланик Александер Николајевић моли предлагаче, да узму натраг предлог у интересу трговачке чести и кредита.

Предлагач Никола Симић одступи од предлога, а остали осташе при истом, осим посланика Стојана Бркића, који је на одсуству.

Скупштина по мњењу одбора закључи, да се пређе на дневни ред.

Посланик Аксентије Протић предлаже, да се пренос непокретног имања на жене непотврди, док се суд са које стране неувери, да се муж није коме задужио.

Одбор је изјавио мишљење да је допуном грађанског закона од 1864-те године јасно прописано како се има поступити у оваковом случају, па зато налази да није потребно нов закон издавати, него да се пређе на дневни ред.

Скупштина усвоји мњење одбора да се пређе на дневни ред.

Посланици: Аксентије Протић и Коста Великић предлажу, да се узакони, да се украђена ствар ма у чијим рукама се наша, — поврати господару њеном.

Одбор је мњења да се пређе на дневни ред с' итога што је грађанским законом и његовом допуном од 1864-те године, прописано ово што се тражи.

Радован Милошевић и Милан Ковановић рекоше, да овај предлог има свезе са оним, гди је скупштина решила да продавци стоке морају имати уверење од надлежног кмета, кад продају стоку; и скупштина изјави да се ова ствар одложи, док не изађе закон по оном другом предмету.

Посланик Милија Лазвић предлаже, да се судска

решења предају дотичном лицу преко општинских а не среских-полицајских — власти.

Одбор је изјавио мишлење да се пређе на дневни ред, што није развијена писменост у општинама, што нема довољно служитеља ни пошта сеоских, па је немогуће остварити то што се предлаже.

Скупштина закључи да се пређе на дневни ред.

Посланици: Миладин Мартиновић, Милан Брачинац и Мијалко Раденковић предлажу, да се законци, да се противу пресуда општинских судова поднесе жалбе окружном суду а не полицајској власти.

Одбор је мњења да се пређе на дневни ред из разлога, што је то немогуће за сада остварити према садањим околностима, и према изворима за умножење судских чиновника за овај посао.

Скупштина усвоји мишлење одборско да се пређе на дневни ред.

Посланици: Аксентије Протић, Миладин Мартиновић, Милан Брачинац, Милија Лазић, Анта Пантић, Ранко Цветковић, Мата Трифуновић, Јелисије Павловић, Милија Вулић, Никола Симић, Милан Ђирковић, Павле Поповић, Петар Катић, Здравко Јовановић, Мијалко Казимировић, Илија Ђокић, Јован Новаковић, Дина Цанковић, Јоца Катанић, Јевта Мирић, Анта Нешић, Глигорије Брајковић, Јеврем Бојиновић, Стеван Лукић, Илија Симић, Мијалко Јеремић, и Никола Дијанић, предлажу, да се круг општинских судова разшири, те да они суде и о непокретности до 500. гр. чар.

Одбор је изјавио мишлење, да се пређе на дневни ред, због многих питања, која се при споровима о непокретности на основу прописаних законских

правила имају решавати, за шта је потребно знање закона; па ненаоиди за сходно, да се расправа овијех спорова може препети на општинске судове.

О овом предлогу говорили су ови посланици:

Анта Пантић сматра, да је овај предлог од највеће користи за народ, и од своје стране подпомаже то, да општински суд суди и о непокретном имању до 500. гр. чар.

Што неки кажу да општински суд нема знања за суђење овакових спорова, то вели не стоји. Тај суд кад стане да извиђа парницу о каквом непокретном добру, он ће да изађе на лице места са неколико људи, па ће које по познавању ствари, а које по виђењу много боље и правичније пресудити, него што могу пресудити окружни судови између четири дуvara, који незнају како земља стоји; а поред тога што се код окружних судова парнице подводе под параграфе, и што се лако могу подмитити 2—3 сведока па онај који нема право, да добије парницу, што све неби могло бити кад би општински судови о земљи судили. За већу сигурност он пристаје на то, да се противу пресуда општинских судова може апелирати окружном суду. Овим начином неби људи толико дангубили и трошили око парница као до сада, јер он зна, да једна земља око које је вођена парница није вредила више од 1 т ц. а трошка изнело је на 26 т цес.

Ранко Јовановић неслаже се са послаником Антом, да општ. судови суде у сваком случају о непокретном имању у вредности до 500 гр. чар. него само одобрава да суде о оним споровима, гди се поведе парница око увратина, и гди један другоме

преоре или загради земљу, а кад се поведе парница о неком имању да се докаже чија је сопственост, онда је он мишљења, да опет суде окружни судови као и до сада; јер треба дати више јемства ономе, који се паричи око неког имања, што је то од веће вредности, увратина или какво преоравање.

Милан Ковановић није за измену закона, јер вели да нестоји то, да ће се сведоци подмитити, кад се суде парничари код окр. суда, као што каже посланик Анта, и ако се да општинама да оне могу судити о непокретном имању, онда би одневали „вечну памјат“ општинској земљи. Он би пристао да суде те спорове избрани судови, зато, што се противу пресуда изабраних судова може поднети жалба и касационом суду, ако ко од парничара nebude задовољан са пресудом изабраног и решењем окр. суда.

Владимир Хацић наводи пример, како парничари из среза Студеничког и Златиборског, издангубе по 5. дана, докле сврше неку парницу код окружног суда око једног корака земље, која невреди ни 100 гроша, па људи много више издангубе, по што вреди спорни предмет. Он је мишљења, да председник општинског суда са 4. одборника, које сами парничари изберу, суде овакве спорове, и да противу њихове пресуде нема места апелирању, јер ако се то дозволи, онда ће и парничари и сведоци морати опет долазити окр. суду, и тако неби ништа народу поможево било.

Петриша Вуковић дели мишљење посланика Ранка Јосановића, да општински судови суде само омање парнице о непокретном имању, али не о целом каквом имању, макар да оно не вреди ни 500. гр,

чар. Његов срез истина да је најдаљи од окружног суда, и људи много дангубе, докле оду у окружну варош, али опет њему је и то познато, да од како окружни судови суде спорове о непокретном имању, од то доба има мање парница, а слушао је да су била четири брата у задрузи, које је избрани суд премештао пет пута за 5. година, тако, да су овим премештањем браћа остала гола као прст. Него он предлаже да о непокретном имању суде два кмета из друге општине, а један из оне гди се суди, па онда неће бити злоупотребе.

Јефта Мирић пристаје да кметови суде само о преоравању земље, али никако о целој земљи и да противу њихових пресуда нема места жалби.

Милован Спасић говори, да има лека нашем народу да неиде окружном суду, кад оће да води парницу о неком непокретном имању, а то су избрани судови, који постоје по нашем закону за неке известне ствари. Кад би се сада установило, да избрани судови суде и о непокретном имању до неке известне суме, онда би се избегли велики трошкови и дангуба за саме ствари, нарочито, ако се и то узакони да пресуда изабраног суда буде коначна и да се противу ње неможе жалити.

Нетреба се бојати да ће пропасти општинске земље, ако се одузме суђење о непокретном имању од окружних судова, као што се боје неки од посланика, јер право општинско брани бравобранилац правитељствени, и што год се уради са општинском земљом, док се он несаслуша ништа не вреди. Њега подпомаже посланик Радован Милошевић.

Ранко Цветковић дели мишљење посланика Ми-

лована Спасића, да избрани суд суди спорове о непокретном имању до неке известне суме, само жели да избрани суд врши бесплатно ту дужност, и ако мора плаћати изборном суду, онда боље да суди окружни суд.

Милан Ђирковић потражи да се чита предлог, него мисли да би добро било, да општински судови суде о непокретном имању које не вреди више од 200 гр. чар. а спорове о имању које вреди преко те суме, да и даље суде окружни судови.

Андрија Лужњанин наводи, како му је познато да ни један спор о непокретном имању није код суда свршен као чиста и јасна ствар, докле неваљу венџади на лице места, па зато пристаје на мњење Спасића посланика, да изборни судови суде спорове о непокретном имању.

Алекса Петковић признаје, да је теретно за људе да долазе окружном суду, кад имају парницу о каквом непокретном имању, али онет он воле, да човек дође до свог права на макар и протеглио мало труда. По општинама нема писмених људи, који би могли добро извиђати спорове који се изроде, око непокретног имања, па зато није мишљења да се то да општинским судовима, особито противан је томе да пресуде општинских судова буду коначне, јер вели свима је познато, да по некад касациони суд уништи пресуде и окружног и апелационог суда; па онда зашто не би и пресуде општинских судова подлегле апелацији?

Неналази ни да је поможено са изабраним судовима, као што неки предлажу, јер код избраног суда треба парничар да положи напред кауцију, а код

окружног суда то немора, ако је сирома. Зато жели да у овоме остане ствар по дојавошњем и да се пређе на дневни ред.

Александер Лазаревић хоће да се чита предлог, те да види скупштина разлоге предлагача.

Војин Радосављевић пристаје да општине суде о увратинама или о преораној бразди у вредности до 200 гр., а за веће спорове жели да остане и даље надлежан окружни суд.

Анта Панџић пита, има ли већу суду избрани суд који није заклет, или општински који има пред собом закон и који је заклет; па одговара да ако се даде избраном суду да суди, онда воли да остане као и до сад код окружног суда. Он би желео нека се одреди да општински судови суде макар и о оном имању које не вреди више од дуката, па нека се дозволи апелација код окружног суда.

Живко Недић рече, да је њему све једно оће ли судити о непокретном имању општински или изборни судови или окружни; само каже, ако општински или изборни судови суде, онда нетреба ограничити вредност спора, што је тешко изнаћи праву вредност, или ако се ова зна могу се парничари на исту несложити, па ће се онда породити спор између њих о вредности, и тако већи посао властима задавати и излишном трошку и дангуби себе излагати, које треба избећи.

Васа Маџаревић казује, како је он као судија дошао до тог уверења, да избрани судови боље пресуђују о непокретном имању, — пошто ствар увиде, — него окружни судови по сведоци сведока. Окружни су-

дови кад хоће право да пресуде о непокретном имању, они траже ињинира и план од спорног места, и тако излажу парничаре трошку, па онај и који добије парницу у ствари је изгуби због великих трошкова. Осим тога и сведоци штетују много, јер како може суд да досуди сведоку 100 гроша, који дође из Ивањице на рочиште, кад ни сама земља о којој је спор више не вреди. Све ово оделонило би се кад би се узаконило да избрани судови суде о непокретном имању. Ако се ови спорови даду изборном суду, он недржи да ће земља општинска да плати, јер онда неће кмет да суди него избране судије, а и сад кмет pazi на то, да се земља не разграби. Недели мишлење посланика Живко Недића, да ће бити спора око процене имања, јер ако се стране несложје на вредност, ову ће проценити вештаци.

Милан Брачинац бранећи предлог, каже: баш да кметови суде парнице о непокретном имању, опет нема опасности, да ће се општинска земља разграбити, јер ће општина чувати своју земљу, да је не изгуби.

Пошто се више нико не јави за реч, председник скупштине стави на гласање то: оће ли окружни судови да суде о непокретном имању до 500 гр. чар. као и до сада или не, и скупштина вишином гласова усвоји, да не суде окружни судови.

За тим председник стави на гласање: оће ли општински или изборни судови да суде те спорове; и скупштина вишином гласова реши да суде општински судови, и тако према овоме скупштина закључи, да се овај предлог уступи законодавном одбору на даљи рад.

Овај састанак трајао је до 12. часова пре подне и други би заказан сутра у 9. часова из јутра.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

Д. Ђ. Јовановић.

Опуномоћени потписници:

Алекса Петковић, Димитрије Миловановић, Никола Симић, Касијан А. Стојшић, А. С. Николајевић, Милан Ђирковић.

САСТАНАК XXIX.

у среду 13. Октобра 1871 год.

Председавао председник скупштине:

Живко Карабиберовић.

Присуствовали: г. председник министарства министар унутрашњих дела и г.г. министри финансије, војни, просвете и црквених дела и правде.

Посланика је било 99., посланик Љубо Каљевић није дошао због болести.

Број 157.

Председник отвори састанак у 9. часова пре подне и нареди те посланик Панта Срећковић прочита протокол 26. састанка који се прима.

Број 158.

Секретар Димитрије Јовановић прочита указе 1; којим се овлашћује г. министар унутр. дела да поднесе скупштини предлог закона о уверењима при продаји стове; 2; којим се овлашћује министар финансије да

поднесе народној скупштини предлог о повластицама на грађење гвозденог пута од Пожаревца до Дубравице.

Г. министар финансије објасни свој предлог, базавши, да се је саставило друштво на акције од наших људи, које ће да направи гвоздени пут од Пожаревца до Дубравице и да према закону треба скупштина да реши о повластицама, које се том друштву имају дати.

После тога скупштина на предлог председника реши: да се оба предлога предаду законодавном одбору.

Број 159.

Јанко Јовановић моли да се разреши од чланства у финансијском одбору, јер због слабости не може да долази у седнице његове.

Скупштина уважи молбу Јовановића и за члана поменутог одбора изабра Алексу Петковића.

Број 160.

Затим скупштина пређе на посланичке предлоге:

Посланици: Дина Цанковић и Коста Великић предлажу: да се § 17. грађ. поступка замени тако да полицијна власт може сваку пресуду општинског суда поништити, ако ма из којих узрока нађе да је на неправди основана.

Скупштина усвоји мњење одбора да се пређе на дневни ред, што према садањим околностима није нужно да се овај пропис закона мења.

Број 161.

Коста Великић и Коста Грудић предлажу: да се узакони, да сваки српски грађанин мора на своје непокретно имање узети тапију за три године.

Пошто је о овоме решено на прошло — годишњој скупштини при решавању за ослобођење таксе за потврђење тапије на себе, то је одбор изјавио мишљење да се пређе на дневни ред, што и скупштина усвоји.

Број 162.

Посланици Цветко Вељковић, Ранђел Јовановић, Стојадин Радоњић, Миладин Мартиновић, Милаш Брачинац, Илија Симић, Стеван Лукић, Ненад Михајловић, Павле Поповић, Андреја Лужјанин, Мита Трифуновић и Милаш Ђирковић предлажу: да се нареди да окружни судови примају писмене и усмене тужбе и пре и после подне а тако исто и да раде пре и после подне.

Одбор је мњења да се пређе на дневни ред пошто је ово предмет администрације а не скупштине.

Милаш Брачинац каже, да неки судови нераде после подне, да осим празника и ферија имају свега 246 радних дана, а кад се после подне не ради да судови раде свега 123 дана, што је штетно по државну касу, јер ако се у једном суду нема посла, онда те људе треба послати у други суд где има доста посла да посао не лежи и да народ не чека за њим. Њему се чини да ово нерадење после подне бива на штету и самом народу; јер људи дођу сат пред подне или и после подне на им се каже, што су се одоцнили, ако су позвати, или ако нису позвати, не могу да сврше свој посао него узалуд дангубе што неби било да судови раде и после подне.

Ареа Лукић мњења је, да се та изјава достави г. министру правде ради знања, а он неби терао

људе да раде и после подне кад све послове сврше до подне.

Г. министар правде објашњава, да судови раде и после подне где има посла а где нема да нераде, но да такви судови имају дежурне који примају људе и врше извесне послове. Што се тиче усмених тужба каже, да судови морају такове примати и по закону и по расписима којима су упућени да закон врше. Кома се не прими тужба усмено, нека се жали на ње суд одговарати.

Милан Брачинац вели, да му је од народа поручено да и једно и друго захтева ради олакшице народу на то и чини. Додаје, да судови упућују људе адвокатима те их излажу трошку, место да их сами саслушају и да би требало јавити народу, да судови нераде и после подне, па да свет недолази и неизлаже се трошку.

Г. министар правде објасњава Брачинцу, да суд има право по закону да одређује људима време предстанка и да их казни кад не дођу на време. Ово је нужно због уредности судских послова, а што се тиче непримања усмених тужаба, да ће се казнити као што пре рече, сваки, за ког се докаже да тако што против-законо ради.

Рад. Милић подпомаже Милана Брачинца и неће да свет дангуби долазећи суду после подне, а овај да неради.

Андрија Дужбанин казује, да људи из његовог краја проведу по два дана док дођу суду, а толико док се врате, па да и код суда мора да проведу по два дана за посао, који би свршили за један дан, кад би суд и после подне радио, него мора да оста-

ну и други дан, што је све штетно по народ, зато је мњења да судови раде и пре и после подне.

Ненад Михајловић мњења је, да судови раде и после подне кад не сврше пре подне сав посао што су имали, да не би народ дангубио код суда.

Г. министар правде објашњава, да судови мора да раде од 8—12. и од 2—5. зими а иначе од 7. до 12 и 3. до 6., да је дозволио да после подне не раде они судови који су пређашњем министру правде јавили, да свршавају сав посао до подне, да му се нико до сад није жалио противу тога, што неки судови после подне не раде и да је он као председник јагодвинског суда док је било посла радио и према свећи са својим персоналом, а кад није било да је излазио пре времена па да нетреба терати људе да долазе и после подне, кад до подне сврше сав посао, а да ће наредити да судови примају људе и после подне.

Рад. Милић верује да се нико није жалио што судови после подне не раде. Свет је прост и нежели да досађује властима, али је штетно по народ кад га судови неће и после подне да приме, јер он не може да удеси да пре подне дође.

Васа Мацаревић каже, да је служио у више судова и у два највећа био старешина, па зна из искуства да умножени часови рада неизрађују послове, но способност и воља. Кад се усвоји да званичник судски мора доћи и после подне ако не сврши поверени му посао до 1. сата после подне докле се ради у суду, они онда навалом и посвршују све да после подне не раде и кад се зна да се зими не види радити после 4. сата после подне и да је те-

шко по ланавици долазити по два пут у канцеларију а нарочито кад се најглавније, зна и то, да је не могуће узети на одговор старешину у суду у коме се ради цео дан, што се он изговара „ради се па не може да се изради“, што је сасвим противно код судова где се после подне не ради, онда је природно следствие да народ треба да усвоји начин, који је пробитачнији, јер му не може стати за тим, колико се часова ради, но хоће да му се изради посао, па зато је мњења да се остане при досадашњем начину, тим пре, што није рад судски само саслушавање људи, но много већи израђивање пресуда, наредби, и т. даље.

Стојадин Радоњић приповеда како код њих суд одређује рочишта о Митрову дану ко се тужио о Ђурђевицу дану, јер се вели у суду слабо ради. Кад се отидне на тужбу, суд неће усмено да прими него упућује адвокатима, који одмах како се код њих уђе траже дувате, па да треба судове проинтрити и да раде после подне.

Александер Николајевић позива се на Мадаревића, да се је у суду пожаревачком сав посао свршавао до подне а кад је шта остало, да се је радило и после подне а за примање људи да има дежурног. Тако је исто и сад у Пожаревцу, па зато није мњења да се штогод у овој ствари узакоњава.

Милија Вулић каже, да код њих суд не ради после подне, па кад когод дође после подне, нема ко да га прими те се човек врати и тако издангуби, па сутра дан опет иде суду који га не прими пре подне те тако опет издангуби, па после на ново иде суду. Ово је за народ тешко а још теже, што су-

дови неће да примају усмене тужбе него упућују адвокату. Жели да се народу у овоме помогне.

Алекса Петковић позивље се на говор г. министра правде и предлаже да г. министар правде ову ствар расписом нареди.

Председник скупштине пита: је су ли посланици задовољни тиме да г. министар правде нареди, да они судови раде и после подне против којих се народ пожали.

Милан Брачинац тражи опет да судови и пре и после подне раде.

Миле Дамњановић вели, да се због неких судова говори о свима судовима што неваља, јер њихов суд по некад ради до два сата после подне док не посвршава све послове, па за то неће да се због једног неуредног суда криве и други и да се терају да и после подне раде, кад може бити и без тога. Суд има право да одређује време предстанка, па зато нека сваки дође кад треба.

Никола Симић казује да се код њих ради ваздан.

Цветко Вељковић вели, да многим судовима остатку пре подне несвршена посла, па ипак се после подне неради. Они ово, вели, неговоре од своје воље него што им се народ тужи. Многи немају пара да плате да им се напише тужба, па зато се и не туже. Г. министар правде зактева да му се покаже, који је то суд који не ради после подне, а има много посла и који неприма и усмено тужбе, па ће он одма позвати кога треба на одговор и казнити.

Милан Ђирковић говори противу навода Милових и вели, да се овде неговори овај је суд рђав а онај је добар, него да се говори уопште и иска-

зује народна жеља да судови и пре и после подне раде, што треба и да буде, и ако њихов суд ради и пре и после подне.

Милосав Вукомановић вели, да има незгода при судовима, кад се неради и после подне, јер среска власт упути људе суду за пре подне или турси са женом и децом оду суду и позвати, па кад не дођу пре подне, они морају да чекају сутрадан те тако троше и дангубе узалуд. С тога је мњења да се ради и после подне.

Ђорђе Малетић разликује душеван рад од телесног па вели, кад се човек 5 сатих душевно напреже, он није после подне за рад какав је рад суђења, при коме човек треба да буде трезвен и свестан. Он је противан да се суди и после подне, него да се после подне раде други канцелариски послови.

Панта Срећковић каже, да крагујевачки суд ради и пре и после подне.

Касијан Стојшић не жели да се више говори о овој ствари. Г. министар правде чуо је што се свет жали, па ако се по судовима неради и народњи послови стоје, он ће одговарати. Председници одређују да се после подне не ради и траже од г. министра одобрење за то.

Радован Милошевић каже, да ће г. министар правде према ономе што је речено урадити шта треба, па да се та ствар више не протеже.

Периша Вуковић вели, да се у Ужицу ради и пре и после подне и да се примају усмене тужбе, али пошто смо се овде ми састали, да уредимо што ће за све добро да буде а народ изјављује жељу,

да се и после подне ради, то је и он мњења да судови раде и пре и после подне.

Милосав Трифунац признаје разлоге неких посланика што се тиче дивгубе народа који долази суду а овај га после подне не прима, па пошто се скупштина састаје сваке године, нека се њима потужи народ па ће они казати г. министру. Код њих вели, судије неостављају што за после подне и кад имају посла они раде и после подне.

Васа Маџаревић понавља, да народ ради противу себе ако гледа колико се ради а не гледа да се добро изради, па ма се радило за које било време. Зна се да вредан човек изради много и да том човеку треба дати и више одмора него ли тихом, јер је иначе пронао. Зна се, да су многе куће судске неудесне за рад те људи пред судом стојећи сметају својим разговорима, па да је боље да судови свршавају после подне послове за које им људи не требају, а изјутра само људе да саслушавају. Законом је прописано да сваки парничар мора доћи суду до 9. сати. Ово је узаконено за то, што су људи долазили доцкан па остајали за сутра дан на штету оних који су за тај дан позвати. За оне, који дођу и после подне, као што неко рече, за жену са ситном децом, има дежурног који ће их саслушати; останули несаслушати, то је њина кривица што нису дошли на време, а ово се може да деси и код судова који раде цео дан, пошто онај који има посла са судом неможе ући у канцеларију и натерати званичнике да га саслуша. Он је опет мњења да у интересу брзог израђивања судских послова треба да остане као што је било.

Милан Брачинац примети, да нипако судије не иду после подне у канцеларију него седе по кафанама.

Милан Ковановић вели, да се овде управо не тражи да судови суде и после подне, него да судови примају људе који дођу и после подне те да народ неби дангубио, који немогуће доћи пре подне, па кад је г. министар рекао, да ће наредити да судови примају људе из даљних крајева и после подне, то да се том изјавом г. министра задовољимо.

Председник скупштине стави на гласање предлог Ковановића и скупштина га усвоји.

Број 163.

Посланици Ранко Јовановић и Коста Грудић предлажу да се сви закони, измене и допуне истих пречисте и у ред доведу, те да се зна који важе а који не важе

Пошто је ово врло важна ствар и потребује и много труда и времена а за народ је потребна: то је одбор мњења, да се влада умоли те да се сви постојећи закони сакупе и у ред доведу.

Арсо Лукић противан је овоме предлогу зато, што ћемо на темељу устава донети још многе законе а неке од постојећих изменути, па кад би се овај предлог и свршио сад, било би узалудно.

Г. министар правде објашњава, да пре него би се сви важећи закони сакупили, било би пужно да се они прегледе, пречисте и допуне, па да се тек онда уједно скупе. Влада је на томе радила и радиће и у будуће па да то треба оставити влади да она сама у своје време учини.

Могло би се вели г. министар до године да учини ово што се тражи, али шта би насне било кад

према неким посланичким предлозима кака наређења грађанског закона биће потрешена, и ваља их према истим дотеривати.

Коста Великић противан је Лукићу, јер вели да има доста измена по зборницима које треба довести у ред а да ће их бити и после.

Радов. Милошевић примећава Великићу да говори противу себе.

Ранко Јовановић, као предлагач задовољава се с објашњењем г. министра и одустаје од свога предлога.

Скупштина реши да се пређе на дневни ред.

Број 164.

Посланици Павле Поповић, Никола Симић, Мата Трифуновић, Андрија Лужњанин, Александер Лазаревић, Милоје Вулић, Милан Ђирковић, Алекса Петковић, Петар Катвић, Јоца Катанић, Јевта Мирић и Ранко Цветковић предлажу да се узакони да се крађа коња и волова из чапра сматра као опасна крађа.

Криминалним законом а и начелом науке опредељено је, шта је проста а шта је опасна крађа, па зато се противно томе ни сада ништа не може узаконјавати. С тога је одбор мњења да се пређе на дневни ред.

Милосав Трифунац хоће, да се овај предлог прими. Он каже, да би сирома човек волео да изгуби бог зна шта него да му се украде во у време најбољег орава.

Г. министар правде објашњава, да наши закони нису благи што се тиче казни за крађу, но да је тешко уватити кривца и доказати његову кривицу, па

с тога ће бити нужно, да се у криминалном поступку поправи онај део који говори о доказима.

Ненад Михајловић тражи да полицајне власти боље пазе на крадљивце, па ће се и тиме доста помоћи.

Скупштина реши да се пређе на дневни ред.

Број 165.

Посланици:

Никола Симић, Милоје Вулић, Милан Ђирковић, Павле Поповић, Мата Трифуновић, Андреја Лужњанин, Миле Дамњановић и Сима Несторовић предлажу, да се узакони, да се такса за утрошену артију а и сведоцима дангубе и трошак наплаћује у кривичним парницама, гди се што по тужби приватног тужкоца извиђа и гди тужилац од тужбе одустане.

Одбор налази да би добро било да се овако узаконење учини, па с тога је мњења да се влада умоли, те да о томе поднесе законски предлог.

Ранко Јовановић хоће, да се ова такса за артију наплаћује и код полицајних власти.

Скупштина усвоји мњење одборско са приметбом Ранка Јовановића.

Број 166.

Посланик Мијајло Казимировић предлаже, да се узакони, да се они, који се фале, да ће какво зло дело учинити, па се после то дело учини, и ако не буду уваћени на томе, нити се што са друге стране докаже, по закону казне и да за штету одговарају.

Одбор је мњења да се пређе на дневни ред, пошто су овакви случајеви кривичним законом предвиђени.

Скупштина усвоји одборско мњење.

Посланици:

Илија Симић и Стеван Лукић прелазу, да се данак, који маса има да плаћа, а масална је готовина пред судом, издаје тудорима одма, чим они од општине донесу уверење да маса има данак да плати.

И по садањем правилу ово постоји, па за то је одбор мњења да се пређе на дневни ред, што скупштина усвоји.

Број 167.

Посланици:

Илија Симић и Стеван Лукић предлажу да штета причињена потром застари за три месеца.

Пошто о овоме постоји закон, одбор држи, да исти не треба мењати, па за то је мњења, да се пређе на дневни ред — што скупштина усвоји.

Број 168.

Посланици:

Павле Поповић, Милоје Вулић, Мата Трифуновић, Александер Лазаревић, Андрија Лужњанин, Никола Симић, Милан Ђирковић, Алекса Петковић, Петар Костић, Стојан Бркић, Мијајло Казимировић, Војин Радосављевић, Милија Лазић, Коста Великић, Радован Милошевић, Димитрије Миловановић, Милан Стојић, Ранко Јовановић, Анта Пантић, Антоније Пешнић, Иво Остојић, Милосав Вуџомаковић, Илија Симић, Стеван Лукић, Риста Пантић, Петар Катић, Јеврем Ђорђевић, Дина Цанковић, Јавићије Пешнић, Здравко Јовановић, Раифел Јовановић, Периша Вуковић, Стојан Радонић, Илија Ђокић, Јевта Мирвић, Ранко Цветковић, и Лазар Самић, предлажу: да се уведу

општински билети за све који стоку продају, те да сваки, који што од стоке хоће да прода, мора од општине да узме уверење — билет — да своју стоку продаје.

Да би се крађе, које се у стоци чине, колико толико одклонила, одбор држи, да би добро било да се ово узакони, па с тога је мњења да се ови предлози предаду влади, те да о овоме учини законски предлог.

Пошто је г. министар унутр. дела поднео јутрос о овоме законски предлог, то скупштина реши да се пређе на дневни ред.

Панта Срећковић предлаже, да се узакони, да се од општине мора узети уверење кад се врљике носе на продају.

Одбор је мишљења, да се овај предлог преда влади, те да по њему поднесе законски предлог.

Александер Лазаревић рече, да је овај предлог врло добар, јер се краду туђе врљике, и продају, чему ако се нестане на пут, биће рђаво пошто је се шума исекала, те се нема одкуд заграде да се набаве.

Милан Ковановић противан је да се уведе билет за продају врљика, а пристаје да се забрани продаја њихова.

Панта Срећковић примећује да је највећи део наших шума упропашћен поради оградe без које наш сељачки свет неможе да опстане, са којекаких безкућника који краду врљике на продају. Ове ограде могу да трају још бар 50. година па би их требало сачувати. Он није зато да их несме продати онај који је има, али да то неучини без уверења кметова које

треба да покаже продавац купцу и овај да се казни ако купи без уверења.

Милан Брачинац одговара Срећковићу, да се са уверењем неће стати на пут крађи врљика, но да ће уверење да их умножи, јер чим добије уверење од кмета за продају врљика, он ће красти туђе врљике па ће их као своје да продаје.

Панта Срећковић вели, да се на уверењу означити кад ће да се натоваре и продаду врљике.

Милан Брачинац одговара Срећковићу, да ни тим неће бити поможено, јер ће се опет моћи да натоваре туђе и продаду.

Панта Срећковић пристаје да се продаја врљика сасвим забрани.

Милован Спасић тумачи закон о потесима, и каже, да ћемо процасти ако се не врши. На многим местима људи су подигли шанчеве и ограде па ће се постарати да их још подигну, те тиме сачувају своја поља. Неверује да ће садање ограде трајати 50. година, но да ће оне послужити док се не оствари закон о потесима, због тога није за предлог. Осим тога вели, да нема смисла овом закону, кад се законом о потесима наређује, да се дижу ограде и ове замену шанчевима и живим оградама где је то нужно. Доста је, да се казни ако је украо.

Александер Николајевић мисли да ће се применом Срећковићевог предлога да утамани гора, јер чим ко добије уверење од кмета да продаје врљике, све су врљике његове.

Ранко Јовановић држи да за ово има доста гаранције у §. 326. крив. закона, и да је он на основу истог издао наредбу у својој општини,

па нико не сме да продаје врљике без дозволења, што се показало као добра мера, с тога је против предлога.

Панта Срећковић узима предлог натраг, ако се ово може да постигне наредбом.

Г. министар унутр. дела објашњава, да може према закону да буде оно, што рече Ранко Јовановић и да власт неће ништа имати противу такве наредбе.

Апта Пантић каже, да по чл. 3. о потесима, где два оће да заграде ту се трећи може да на-тера ако неће што је остављено општинама, па је против предлога.

Председник скупштине упита, налазили су општина да се по објашњењу Ранковом које је г. министар унутр. дела потврдио, не треба којешта више по овој ствари да предузимље, и скупштина реши: да је та ствар доста објашњена и да по њој не треба више радити, него да се пређе на дневни ред.

После тога председник даде одмор $\frac{1}{4}$ сата.

По свршеном одмору продужи се рад и секретар Сима Живковић прочита указе о овлашћењу војеног министарства.

1. Да поднесе скупштини предлог закона о замени рекрута војника стојеће војске од 16. Декембра 1863 год.

2. Да се §. 19. закона о рекрутирању стојеће војске од 16. Марта 1862. год. замени.

Оба ова предлога предадох се законодавном одбору.

После тога прочиташе четири предлога министра војеног и то:

1. Којим тражи одобрење да се 9.845 гр. 11 $\frac{3}{4}$, п. пореске потрошених више на оправку Делиграда и шлепова, могу подмирити из оних 14.296. гр. 26. п. пор. коју је суму Делиград заслужио преносом приватних еспана и ране, кад је ишао у Пешту на оправку.

2. Да може из готовине државне касе узети 12.000 гр. пор. на име радње произвођења олова у окр. Подринском.

3. Да може за рачун правитељства закупити шуму манастира Благовештења за 400 дук. које ће изузети из готовине државне касе и у ползу поменутог манастира положити у фонд, који ће манастиру припадајуће интересе годишње исплаћивати.

4. а. Да се официрима стојеће војске и гл. в. лекару даје у име послуге 56. гр. пор. из суме која је буџетом стављена на партију плате и осталих принадежности као додатак за денџика.

б. Да се официрима, војеном свештенику и особљу санитарске струке којима су до сад давати новчани додаци у име дрва, дају дрва у природи и то подпоручнику и поручнику по 6, капетанима по 8, мајорима, подполковницима 10., полковнику 12., глав. лек. по 10. и војеном свештенику и нижем особљу санитарске струке по 6. ф. год.

в. Да се из партије под I. (плата и новчане принадежности) одобрене у буџету за 1872. год., пренесу 35.680. гр. пор. у партију под III. (партија ране огрева, осветлења, и т. д.) ради подмирења трошкова око набавке дрва.

г. Да ово важи од 1. Новембра 1871. год.

Скупштина одобри одма прва три предлога. а за четврти реши да се преда одбору за финансишко законодавство.

Посланици Мијалко Раденковић, Јоца Катанић Јевта Мирић — Ранко Цветковић предлажу да се свуда по окружијама и срезовима обележи мрежа путовања, па да се направе и шљунком паспу.

Одбор је мњења да се пређе на дневни ред, што се по извешћу г. министра грађевина путови по могућству трасирају и граде.

Арсо Лукић жели, да се најпре означе путови који иду кроз Србију и то преко вештих људи а не да буде како хоће инженир, начелник или капетан, као што је било са путем из Алексинца у Бању.

Ненад Михаиловић каже како се дуго време нису могли да сложе инженири за пут из Уба у Шабац и тек се сад копа што је штетно по народ, па да то треба уредити.

Јевта Мирић жели што и предлагатељ, јер с Рудника нема правог пута за Београд и Милановац, него иду људи и трговина куд ко хоће.

Ивко Остојић каже, да је при копању пута из Ваљева посечено око 1000. грмова, па се отишло бог те пита куд, а ако се могло све ово да учини без те штете и то све, што је то била воља капетана и инженира. Он жели, да се добро проведи куда треба да буде пут, и то да раде више њих. Па после да се копа и прави, а не да се сатире снага народа узалуд.

Г. заступник министра грађевина рече, сви ови путови које посланици спомињу грађени су пре него

што сам ја постао министар грађевина, и зато ја нисам дужан да дајем одговора. За време то одвако сам ја постао министром грађевина, ја сам сватда одређивао комисије из више лица, које су имале да одреде трасу пута, кад се год имао какав нов пут да ради, па и са овим нисам се задовољавао него сам одређивао друге комисије и кад се год спор порађао, и треће, тако дакле чињено је било оно што господа посланици захтевају, а што се путови сваком по вољи немогу да саграде, то поглавито лежи у самој природи ове ствари, јер сваки инженир има свој поглед на извештан пут, што се у једном правцу дају више линија повући а највише тегоба око трасирања пута прави сам народ оних места кроз којих пут пролази, јер нико неће ни 5-10. ф. да уступи за пут него због тога долази чак у Београд на тужбу, сваки би желео да се исправи и направи пут онако како би он желио, то не може да буде. У овој ствари не може сваком да се угоди, и зато је већа част тужбе због овога неоснована.

Ивко Остојић казује шта је било са путем од Уба до Шапца јер се инженири нису погодили па је један провео пут испод а други више воденице, те су потрли људма ливаде и сатрли народну снагу зато хоће да се путови побележе и да одговарају они, који овако раде.

Г. министар грађевина објашњава да то није било по инату, него што један држи да треба пут да иде овамо а други овамо, и да је тај пут почет пре три године, зашта он не може одговорати.

Владимир Хаџић каже, да незна како је на

другим местима а да му је познато да је овога пролећа трасираи пут од Чачка за Ивањицу од чачанског и Ужичког инжењера, у присуству та два начелника, и пошто је извештен дотични министар, он је послао комисију у лицу једног инжењера из Београда, те је овај у присуству начелника и инжењера чачанског и ужичког прегледао исти пут, и сад се очекује, да каже ваљали овај пут, па ако ваља тада ће се одиочети да ради.

Арсо Лукић вели да су путови добри кад су најкраћи и добро насути. Предлог је да се направи мрежа најкраћих и добрих путова и зато он пристаје на њега, само неће да сваки инжењир гради пут на своју руку, као што је вели са путом у Грузи, него да све путове трасира комисија.

Г. министар грађевина казује да он одређује комисије, да један инжењир сам путове не трасира, а да је сад и у Грузи послао комисију.

Арсо Лукић вели да се нису инжењери маом споречкали, неби дошла комисија.

Г. министар грађевина одговара Лукићу, да је он рђаво извештен да је пут кроз Грузи радио један инжењир.

Касијан Стојшић жели да се најпре премере путови од више инжењера и пошто се добије одобрење од највеће власти, онда да се народ позове на рад, зато је за предлог.

Милосав Вукомановић казује, да су при трасирању пута између Крушевца и Крагујевца била три окр. начелника и три инжењера па да је пут онуда прошао куда су они нашли да треба да прође.

Пошто се нико нејави за говор, скупштина реши, да је задовољна са објашњењем г. министра грађевина па да се пређе на дневни ред.

Број

Посланик Александер Николајевић предлаже да се влада умоли да моравске мостове боље уреди.

Пошто предлагач неаводи у чему се састоје те мане то, одбор држи да ово не може ни бити предмет скупштинског решења.

Александер Николајевић објашњава да Моравски мостови нису уређени како треба и да их имамо само по имену а у ствари не. Они раде свега 6 месеци, па и то не за сво време, јер чим мало придође вода, војници их скину, па после ни скеле ни чамци не возе. Приповеда, како су драговчани прешли на подне преко Мораве а после једног сата нису могли да се врате на траг ни преко моста ни на чамцима него је преко 50. људи поћило на обали а међу тима и један удовац коме су код куће поћила сама деца. Арендатор се вели свађа са заповедником моста, па зато треба да се ова ствар боље уреди.

Г. министар војени објашњава да се са оним не може борити нико што лежи изван човечије моћи. Мостови се дижу кад има опасности да ће их вода однећи. Нарешено је те се јавља телеграфом чим вода почне да расте, па се онет однесу многи понтови, и једва се похватају. Осим тога кад лед и сила навале мостови се морају да дижу. Нужна је велика предосторожност да се избегне штета. Ко зна колико невоља колико муке и труда стане док се дигне и намести мост, тај ће признати да се мостови не из задовољства него по великој нужди дижу.

Александер Николајевић вели да се ово чини по њефу, јер никакав инспектор не долази да прегледа мостове — а кад^{му} г. министар војени каза да то не стоји Николајевић рече да бар он инспектора није видио, на што му г. министар одговори да инспектор није био дужан да се њему јави.

Алекса Петковић вели да се с' водама не може иват водити и да се мост скида, кад је немогуће да опстане, што он гледа сваки дан, да је г. министар издао распис да при великој води превозе војници и по његовом мњењу, да би требало наредити, да арендатор има више од три момка за вожење.

Владимир Хаџић рече да и код њих у Чачку има мостова на Морави, који се диже кад стане вода долазити, да се неби штета догодила — али за народ је незгода што се догађа у таким приликама да арендатор није у месту на нема ко људе преко воде да превезе.

Стојадин Радовић приповеда, како су лане на Морави чекале рабације 5. дана за превоз, кад су они тамо дошли где није било никога од момака, те су дуго са поштом заједно за превоз чекали, па да се ова ствар боље уреди.

Коста Великић противан је оним посланицима који веле да од мостова нема користи и жели да се ти мостови подигну на више места, а што се тиче кривице ову баца на скелације.

Г. министар финансије објашњава, да су уговори са арендаторима направљени пре 2. године и да је њима предвиђено све[!] што треба, да саобраћај буде тачан. Нека се сваки, који примети неу-

редности, тужи власти, па ће се поступити по уговору и закону.

Живко Недић вели, де је у уговору са арендаторима казано, да возе преко воде кад официр каже да се сме возити и да официр може наредити превоз путника ако скелација неће да вози — зашто арендатор мора да плати велику казну.

Пошто скупштина каза да је ова ствар довољно објашњена и да се по њој ништа не треба да предузимље, то се пређе на дневни ред.

Број 169.

Посланици Милан Стојић, Јеремија Стојанић, Мијајило Смиљанић, Живан Милошевић, Перина Вуковић, Аксентије Протић, Владимир Хаџић, Цветко Јевтић, Ивко Остојић, Вићентије Поповић, Миладин Мартиновић, Милан Брачинац, Илија Симић, Ранко Цветковић, Стеван Лукић, Павле Грковић, Ненад Михајловић, Павле Поповић, Милан Тирковић, Андрија Лужњанин, Мата Трифуновић, и Јелисије Павловић, траже, и то првих 10. да се понтоњерски мост намести на Морави између Чачка, Пожеге, Ужице и Ивањице, а последњи 12. да се такође понтоњерски мост подигне код Алексинца у Приловици.

По уверењу г. министра грађевина за подигнуће само једног понтоњерског моста треба 6-8 хиљада дуката осим других издатака на војнике којих би на сваком по 40 требало; који трошкови кад бих се одобрили, могли би се ови мостови подићи.

Пошто наше финансиско стање за сад недоншта ове издатке, одбор је мњења, да се овај предлог даде финансиском одбору на даљу оцену.

Милосав Трифунац предлаже да се мост са Ђуниса дигне и намести на Прђиловици код Алексинца, што преко Ђуниса негде никаква трговина а код Прђиловице по гдекоји пут стоје по 100 и 200 кола те чекају превоз. Што се трошка тиче, Алексиначка је општина обећавала 1000 дуката а да о своме трошку пренесе касарну и остале зграде.

Милан Мартиновић додаде да је осим трговине овај мост нуждан народу бугар-моравског среза који иде у Алексинац и као у своју окружну варош и као једно најближе место за пазар. Осим тога нужно је вели, да се овде мост постави и зато, што се више пута догађа, да људи који чмају посла код суда немогу на време да дођу само зато, што морају дуго да чекају ради превоза преко Мораве, с тога је мњења, да се мост са Ђуниса пренесе на Прђиловицу.

Ранко Јовановић неби био противан да се мост са Ђуниса премести, ако овај у обзиру војничком није потребан, а што се тиче новог моста, који предлагачи траже, вели да би се и са других страна тражило, да им се мост преко Мораве да, а то неможе да буде из финансијалних призрења, с тога је мњења да се пређе на дневни ред.

Милан Ђирковић пристаје да се на Прђиловици направи нов мост, ако се може, али неда да се онај са Ђуниса диже, јер вели, да није право једно дизати а друго убијати, преко тога моста прелази сва трговина од Чачка к' Неготини и из прихода од њега знаће се јели вредно да он остане.

Милосав Трифунац побија наводе Ђирковића и каже да је прђиловачка аренда скупља, да се

више света служи са прелазом на Прђиловицу и да је погрешно одведен трговачки пут на Ђунисе.

Арсо Лукић каже, да је овај говор узалудан јер треба на ту ствар дати 16.000 дуката.

Милан Брачинац није за премештај Ђунрије са Ђуниса, по да се нова да народу кад му треба.

Периша Вуковић примећува Лукићу да народ ово тражи из нужде, па ако је могуће нека му се да.

Арсо Лукић одговара Периши и каже, кад тражимо што, треба да дамо и паре.

Милан Мартиновић одговара Лукићу, да ће они дати, ако су што дала и друга окружија која имају понтоверске мостове.

Пошто се нико више нејави за говор, председник стави ствар на гласање и скупштина реши да се пређе на дневни ред.

Посланик Никола Дијановић предлаже, да се пут који постоји између доњег Милановца и Брзе Паланке а води преко Мироча, пренесе и направи преко Мосне, Клокочевца у Плавну и т. д. те да се ондешњи народ ослободи многих незгода, које сноси зими кад снег падне и исти пут затрпа.

Према разлозима предлагача, одбор је мњења, да се овај предлог преда г. министру грађевина, па ако од народа онога краја добије уверење, да жели да се тај пут са Мироча пренесе, куда предлагач вели, онда да се постара да по овоме предлогу поступи.

Скупштина усвоји одборско мњење.

Број 170.

Посланици Милија Лазин, Војин Радосављевић и Милоје Блазнавац предлажу: да се путови средством

комисије трасирају, те да се одклоне тужбе појединних људи, па кад комисије нађу за добро, да се онуда пут и прави без призрења на тужбе појединих.

Скупштина рече да је и овај предлог решен код бр. па зато да се пређе на дневни ред.

Посланици Константин Поповић, Ненад Мијаиловић, Радовца Жујевић, Касијан Стојић, Ивко Остојић, Живан Милошевић, Миле Дамњановић, Периша Вуковић, Цветко Јевтић, Петар Симић, Здравко Јовановић, Јевта Мирнић и Милан Стојић предлажу, да се код Обреновца на Колубари направи мост, па било да то сама држава начини и после наплаћује таксу за прелаз, док се не исплати, било да тај мост начине сами окрузи, који га потребују, а то су: ваљевски, београдски, ужички, шабачки и подрински.

Одбор налази, да је овај мост према разлозима предлагача потребан, па само да влада нема средства да га подигне, па зато је мњења, да се овај предлог да одбору финансијском на оцену.

Арсо Лукић каже, да тај мост направи или држава или окрузи, којима треба или какво друштво, па за извесно време да наплаћује таксу за прелазак.

Милосав Трифунац вели да су Алексинчани предлагали да направе Ђуприју на Морави код Прњавице, па да они за 10 год. наплаћују таксу, а после да буде државна и да су ради тога шиљали депутацију у Београд.

Г. заступник министра грађевина одговара Трифунацу да је то његова мисао коју је депутацији кавао, да јој је у том смотрењу дао пужне податке,

па јој препоручно да поднесе молбу племену. И министар мисли да је то једини пут да се мостови преко неких река подигну.

Пошто нико више нејави се за говор председнице скупштине стави ствар на гласање и скупштена реши да се мњење одборско усвоји.

Бр. 171.

Посланици Мијалко Раденковић, Ивко Остојић, Ненад Мијаиловић, Димитрије Миловановић, Глигорије Брајковић, Милан Миловановић, Јован Новаковић, Анта Пантић, Сима Несторовић, Периша Вуковић, Милан Ђирковић, Александер Николајевић, Милосав Вукомановић, Милоје Вулић, Здравко Јовановић, и Боста Великић предлажу, да се узакони, да се поред главних друмова остави по 5 хвати са стране ради олакшања трговине са стоком.

Законом од 15. Априла 1864. год, збор. 17. стр. 125. прописано је колико ће се моћи оставити око путова са стране, па зато је одбор мњења да се пређе на дневни ред.

Анта Пантић примети да се види шта закон о томе каже.

Милосав Трифунац казује да је врло незгодно за стоку што мора да иде насутим путем особито кад иду многе рабаџије, кола са путницима или пошта па зато да треба оставити доста места поред путова ради трговине са стоком.

Војин Радосављевић признаје да има наређења у закону о томе, али се ово неврши, што је по трговину врло штетно, јер свиње не могу да иду по насину и много им сметају кола и други путници, па

зато тражи да се одреди колико мора бити празнога плаца поред пута.

Арса Лукић каза да по другој тачки члана IV. закона о друмовима министар грађевина има право, да према приликама одређује, колико мора бити празнога плаца поред путова, али он мисли, да би боље било да се законом то одреди. Треба вели, штедити земљу, али треба имати на уму и трговину. Он је мњења да ширина друма одређује и простор који се мора дати око друма.

Милосав Трифунац вели да без 6. хвати неће бити никакве помоћи.

Радован Цветковић противан је овоме предлогу одсудно и не да да се људима кваре њиве и ливаде поради тога особито што народ небрани, да се стока тера покрај њива.

Код њих има три пута, па ако се покрај сваког да по 3. хвата, да ће онда бити много.

Панта Срећковић подржава мњење Цветковића, нарочито с тога, што ће се код нас подићи жељезница која ће вући и стоку као и еспане.

Па кад се више нико не јави за говор, председник стави ствар на гласање и скупштина реши: да се поред друмова остави од 2—3 хвата празнога плаца ради трговине са стоком.

Тиме се сврши овај састанак који је трајао до 1¼ сата после подне.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић

Секретар

С. Живковић.

Опуномоћени потписници:

Никола Симић, Димитрије Миловановић, Милан Ђирковић, А. Николајевић, Касијан А. Стојшић, Алекса Петковић.

САСТАНАК XXX.

У петак 15. Октобра 1871 године.

Председавао:

Живко Карабиберовић.

Број 172.

Састанак је отворен у 9. сахата. Дошли су ови посланици у скупштину, који су били на одсуству: Милоје Блазнавац, Сава Милојковић, П. Грковић. Било је свега посланика 101. Био је президент министарства г. министар унутрашњих дела и г.г. министри: финансије, просвете, правде и војени. Пошто је најпре читао протокол секретар Прокић, а довршио га г. Сима Живковић, председник скупштине упита: има ли ко шта да примети на протокол? Тада учинише исправке П. Вуковић, Спасић, Брачинац, Харић и Ђирковић и пошто беше примљен, скупштина усвоји протокол од 27. састанка.

За овим чита секретар Јовановић протокол од 28. састанка, пошто учинише исправке Срећковић, Спасић, Перина Вуковић, Вукомановић, Цветковић, Радован Милошевић и Касијан. Скупштина усвоји и овај протокол.

Број 173.

Председник министарства г. министар унутрашњих дела јавља скупштини, да се Његова Светлост кнез кренуо из Ливадије у отачбину у уторак и скупштина одазва се са „живно.“

За овим подноси г. министар просвете указ о наплаћивању таксе за протинске печате.

Президент министарства г. министар унутрашњих дела подноси предлог „о изменама и допунама о поштама“. За овим исти г. министар подноси други

предлог „о измени чл. 32. закона о телеграфу“. Г. президент министарства министар унутрашњих дела подноси и овај предлог: „да се укине највише решење од 18. Јуна 1863 г. (зборник XVI. стр. 43.) о периодичном повишавању плате телеграфског комесара у министарству унутрашњих дела, па да исти комесар дође у категорију секретара министарства.“

Г. министар президент подноси предлог да се одобре издатци на три нова среза, свега 59.832. гр. пор. и то из оне суме вишка буџета показане за 1872. годину. Г. министар президент мисли, да се неће цела ова сума потрошити, јер се најпре морају изабрати места, наћи куће и т. д. све спремити за среске канцеларије, што све неможе бити извршено од прилике пре Ђурђева-дне.

Посланик Великић вели: „много је три писара“. Министар президент: „у три среза“.

Председник скупштине предлаже питање: хоће ли се овај предлог упутити одбору финансијском или да се одма реши, пошто је већ решено да се установе три нова среза, и пошто председник министарства пристаде да се ова ствар, ако скупштина хоће, одмах реши и скупштина пристаде на то, председник скупштине стави питање: ко је за предлог нека седи, а ко је против нека устане?

Сви седе.

Председник скупштине: предлог је усвојен.

Председник скупштине вели да Божин Бошковић тражи још три дана одсуства.

Скупштина му одобрава.

За овим секретар чита поздрав скупштини од грађана Бруса, и скупштина се одазва са „хвала“.

Број 174.

Председник скупштине позива извештоца одбора финансијског, да прочита извештај о продаји пароброда „Делиграда“. Извештоца истог одбора г. Илија Маргетић чита извештај, који гласи овако:

Прегледавши одбор финансијски законски предлог, да се наш државни пароброд Делиград са шлеповима прода, зато што би требало много потрошити да се оправља, па да и даље служити може, мислења је, да се влади одобрив, да исти пароброд са шлеповима и целим прибором прода, на начин, како она нађе да ће најкорисније за државну касу бити.

Председник скупштине: Одбор је браћо усвојио овај предлог, усвајали га скупштина?

Посланик шабачки М. Дамњановић пита: намеравали влада да купи нову лађу на место „Делиграда“? Ја држим вели он, да нам је потребан и да треба купити нов пароброд.

Г. министар војени вели, да ако буде потребе, изнеће се предлог пред скупштину.

Председник скупштине вели, ако посланик шабачки мисли, да треба купити други пароброд, онда он, ако хоће, може поднети предлог скупштини, па она нека реши.

Ваљевски посланик Стојшић вели: ако добро памтим, лане је био учињен издатак, да се оправља, па зашто да се сада прода? Имамо само један пароброд па да продамо; нека се купи други на место овога, да неизгубимо оно што смо имали.

Београдски посланик Лукић вели, да оваква велика лађа нама није од потребе. Надам се, вели, да

ће још сада тражити помоћи српско паробродско друштво, које ће свима нама бити од велике помоћи.

Великић је за предлог Стојшића, а овако оправљен да се не прода, док се други некупи.

Ненад Михаиловић: да се непродаје, што је то за нас велика срамота. Срећни људи купују, а ми да продајемо, и зна се да ће се ту много изгубити.

Милован Спасић: да није било оправке, не би се могао ни продати; радикална оправка кошта много. Због тога неби имали рачуна, кад би га били изнова у свему оправили, и неби донео користи према ономе, што у њ утросимо. Треба имати боље лађе.

Лепенички посланик Ранко Јовановић вели: кога се боље и изближе тиче, он је најбоље и познаје; кад би га лађа била потребна, не би је ни продавали.

Посланик Војин Радосављевић вели, да кад се хоће да прода, нека се нешину мане.

Ђурковић вели: сваки хвали своје имање, које продаје, а ми кудимо.

Миле Дамњановић пристаје на предлог Арсе Лукића нека се прода, али одмах да се купи други на место.

Каљевић вели, није овде питање: требали нама лађа или не; него је питање: покривали приход расход? предлог је Милов неуместан, јер некаже да се може купити нова лађа за новце узете за ову стару. Нека се ова прода, а куповање нове нека остане за доцније време.

Мил. Букомановић вели, да је то исто хтео рећи, али кад је предговорник већ изговорио; онда кад неваља нека се прода.

Председник скупштине пита:
Ко усваја одборско мишљење?
Скупштина усвоји.

Број 175.

Известилац одбора финансијског чвта извештај
„о толковању закона о басаницама.

Извештај гласи овако:

Одбор за законодавство финансијско, предлог поднешени владом, да се члан 3. указа од 8 Априла 1839 г. ВМ 997 (збор I стр. 219.) објасни, размотрио је, по ком има част поднети народној скупштини о том мишљење своје.

„Да се став први у предлогу без измене примити може“

А да се додаток истом члану ради боље јасности са свим замени и који би имао овако гласити:
„по арендатори општински дужни су месо за војску и односно казних завода давати са $\frac{15}{100}$ по нижој цени од ове, по којој осталом становништву месо дају; и тако би члан 3. указа од 8 Априла 1839 г. ВМ 997 објашњен имао бити овако:

„Разуме се да се ово ограничење не односи на војску, ни на казнене заводе државне.“

Даље да се истом члану дода ово: по арендатори општински дужни су месо за војску и односно казних завода давати са $\frac{15}{100}$ по нижој цени од ове, по којој осталом становништву месо дају. — Предлог је овај и влада усвојила.

Ненад Михаиловић и више њих говоре, да се чита пређашњи закон а и министарски предлог.

Великић вели, и ја би говорио. Браћо! ми смо захтевали, да се прочита пређашњи закон, а овде је

предлог. У војеном закону стоји: „који се најјевтиније примио буде.“ Противан сам вели предлогу. А зашто да плаћамо више за војску, за осуђенике и друге?

Александер Николајевић: Зашто је поднесен овај предлог?

Г. министар финансије: као што сте видели из предлога од дужег времена изродило се спор између општине београдске и владе о томе, да ли према закону може влада набављати месо за војску и казнене заводе од другога, а не општинског арендатора. Влада је доказивала да има то право, а општина јој је доказивала да нема. Овај предлог дакле изазвао је овим спором. И овим предлогом иде се на то, да се ово питање законодавним путем на чисто изведе, тако, како ће се одржати у снази право владе више годишњом практиком освештано, по коме она месо за војску и казнене заводе од нарочитог, а не општинског арендатора набавља; а с друге стране, да се и општински приход законом ујамчани јој обезбеди од могућих злоупотреба.

Алек. Николајевић вели: што се тиче београдске општине и арендатора, не тиче се остале Србије а баш скупштине ни уколико се не тиче и ево из којих узроча:

Тамо стоји, да београдски арендатор даје војски $\frac{1}{100}$ јевтиније месо него грађанима, што износи по 6 пара на грош, дакле на 4. гр. пов. износи 24: паре на оки јевтиније. Садањи лиферант даје по 1. гр. и 20. пара оку јевтиније, где су још 36 пара на оки ако не државној каси? Ево г. Јеремије, који обећава давати месо без лиценције по 2. гр. и 30

пара. Зато се не треба бојати да ће војска имати скупо месо, јер је ово јевтиније наспрам заједнице по 26. пара на оки.

Београдска заједница ухватила се у коло; па зар ако су београђани себи везали руке својим рукама, а зар ми да вежемо руке Србији. Нека заједница сама пати за своје рачуне. Држава има право да купи шта год хоће себи за своје новце.

Председник скупштине г. Карабиберовић рече, да хоће у овој ствари да говори као посланик, и даље вели, ако се ствар тиче општине београдске, као што је у ствари, онда ћу да говорим; а ако се тиче заједнице, ја о томе нећу да говорим. Ствар се тиче општинског прихода, а не заједнице.

За овим уступа своје место подпредседнику, а сам силази и полази из скупштине.

Чује се више гласова: говори, говори; остани, остани.

Карабиберовић: молим вас браћо, ја не могу остати, почем је посланик пожаревачки унлео у ову ствар заједницу, у којој сам ја члап.

Посланик Грковић: је ли оно поднела општина или заједница?

Г. министар финансије вели: као што мало пре рекох, спор се изродило између општине и владе у овој ствари; и на нарочито, последњих дана, од како је скупштина овде на окупу, у два маха изјављено ми захтевање општине ствар је изнета пред скупштину.

Грковић: онда нестоји да је заједница.

Александер Николајевић вели да се министар војени погађа пред лицем скупштине са заједницом.

Г. министар војени: посланик Николајевић пустио је израз о коме није ни мислио. Он је рекао министар војени погађа се са заједницом. Није имао места тако да говори. Он не сме да нагађа ово, чега нема и што нестоји. Ово није предлог министра војеног, него је предлог владе поднесен преко министра финансије скупштини. Мене се само толико тиче, у колико као војени министар имам да се бринем о снабдевању војске.

Милован Спасић: свака општина има право клања касапница. Овај закон важно је за целу земљу осим Београда, јер тамо су били турци и клали стоку; кад су турци изашли из града, општина је одма право своје добила да ужива. Општина је уступила за велику аренду заједници општинско право клања. Влада пак хоће обашка да лицитира за војску. Арендатор вели: то је наше право. Влада пак вели: да се за војску лицитира месо понаособ. Влада је лицитирала с другим арендатором, а не са општинским. Општински арендатор плаћа општини велику аренду и онда продаје месо; правитељствени продаје без аренде. Овим се наноси велика штета општини. Да би се изједначио закон за све грађане, у закону се вели: „Нико не сме крчмити без арендатора;“ кад је овај закон изашао, онда се војска није узимала, јер право клања је општинско. Заједница браћо данас јест, а сутра није. По 60 пара вели, јевтиније, а пре је влада плаћала по 3½ гроша; нека заједница престане, опет ће покушати месо. Кад овај закон важи за целу Србију, једи право да се изузме само општина београдска, и да је изван закона. Предлогом се захтева, да београдски, а и

сваки други арендатор даје месо за војску на сваку ову јевтиније 15 процената. Ово је боље. С тога сам за предлог.

Подпредседник даје одмора $\frac{1}{4}$ сахата да се договоре посланици.

После $\frac{1}{4}$ сахата, пошто подпредседник рече, да је продужен састанак, дођоше сви министри и президент министарства г. министар унутрашњих дела рече: Овде је поднесен скупштини предлог закона, да се протокује члан 3. уредбе о касапницама, који је дао повода жалби од стране општине београдске, што се ненабавља месо за војску и робијаше у Београду од њеног арендатора, него се лицитационом особено набавља. Скупштини ће бити познато, да постоји једна уредба од 1839. г., по којој није нико ослобођен да немора куповати месо од арендатора. Општина београдска дала је под аренду касапницу, па тражи да сви купују месо од општинског арендатора, па у ово да дође и војска и робијаша, болница и лудница, јер овај изузетак смањује њезине приходе, а отвара се пут криумчарењу. Влада је имала да изравни интересе општине са интересима државе, т. ј. да сачува државну касу од већих издатака, који би морали бити, ако би се за војску набављало месо по цени од арендатора, и с' друге стране да општина ужива право, које јој по закону припада. Најпре да прочитам како гласи закон. Ту г. президент министарства прочита уредбу т. ј. закон о касапницама од 1839 године. Пошто прочита члан 3. он рече: дакле није нико изузет, осим онога, ко купује за своју потребу. Општина се београдска оснивала на овоме закону, па је захтевала, да се поступа

по закону, а влада је мислила, да војска и робијаша, који се искључиво из државне касе рапе, неподпадају под овај закон, као што се све једнако до сад тако радило. С тога је изнешено тумачење овог закона, да општински арендатор даје месо за војску јевтиније са 15 од сто, а то је зато, што ће то бити близу оној цени, по којој се сада добија месо. Општина се дванут обраћала влади, да ово питање поднесе скупштини на решење. Овде прочита г. президент министарста из нисама општинских г. министру финансије од 17. и 27. Септембра, у којима општина каже: „у случају да ствар не би могла иначе по жељи општине бити уређена, суд општински по закључењу одборском најпокорније вас господине моли, да исту ствар изнесете пред законодавну скупштину, и да је тамо изводите патриотски заступати, јер се одбор нада у правичност законодавне скупштине да ће она штети право општинско од погрешног и штетног толковања заступити“.

Као што видите овај је предлог изнешен пред скупштину по молби општине београдске а у цели, да се измире правични интереси и државе и општине, а не да је овај предлог учињен, као што је речено од једног посланика, ради буди чијег интереса.

Посланик Великић вели, да је требало да се влада обазре, да је војска независна према свима општинама. Помислите кад војска изађе у поље код Алексинца, морамо ли узимати месо од општине? боље је да се штети општина, а да се не штети каса. Овај војски арендатор никоме другом непродаје, него војсци само.

Брачинац је противан предлогу, јер који се обвезе на војску он мора давати, општина повишава и понижава цену и аренду, војска је независна, криумчаре нека хватају.

Стојинић пита има ли доцнијега расписа? нема. Да протумачимо ту уредбу или на основу обичаја или да издамо изнова закон. Овај издатак ограничава трговину. Доћи ће време да даје јевтиније од 15 на сто; а ако не може да изврши, онда ћемо морати више плаћати. Предлог треба да се узме натраг, а да се изда нов закон.

Миле Дамјановић каже, да је закон јасан. Војска не крчмари, она је засебна целина. Ту је збрку учинио између општине београдске и владе само лиферант, који на мања парчета даје официрима и осталим људима. А да овога није, држим да не би општини београдској било противно. Давати војсци месо, то не значи крчмити, она не узима на оку, на по оке, на две оке, а овако узимање или давање, то је крчење. На војску се не односи овај закон, као и на приватног, који узима читаво марвинче. Ко хоће дакле на оку, по две и т. д. тај нека иде на касапницу, а војска не мора ићи на касапницу да купује на оку.

Посланик Ж. Недић вели, да је хтео то исто рећи што је казао Миле.

Хаџић вели, да је општина у праву. Треба узети предлог натраг а поднети други предлог да неби било штете за државну касу.

Ђирковић вели, (да Хаџић гледа на другу страну;) склоп заједнице шкoдљив је за наш народ.

Стојшић вели, да је захтевање општине београдске добро за све друго осим војске; одвојена је само војска.

Миле Дамјановић: и још робијашни.

Г. президент министарства вели, да оно, што вели посланик шабачки, примораће војску, да мора имати своје људе, који купују стоку, који кољу. Хоће ли то бити јевтиније?

Миле Дамјановић: штети се државна каса, кад буде по предлогу. Ово крчмарење војске нека се изврши само за војску и апсеничке заводе, а предлог нека се узме натраг.

Президент министарства г. министар унутрашњих дела вели: влада је учинила овај предлог, као што сам напред рекао, у цели, да изравни државне и општине београдске интересе, те тако да се избегне могућа парница између општине и државне касе: а кад скупштина мисли да нема опасности за државну касу, ако би општина повела парницу, онда влада нема ништа противу тога, да се овај закон и нетокује, само у том случају она скида са себе одговорност и готова је да узме свој предлог натраг. За тим, пошто се са многих страна чу, да је државна каса сигурна рече: нека буде; влада узима свој предлог натраг, а онет скида са себе одговорност, ако дође до каквог плаћања из државне касе.

Подпредседник скупштине *оглашава*, да је влада узела овај свој предлог натраг, а по томе престаје даљи претрес о томе.

Број 176.

После овога подпредседник скупштине објављује да на захтевање президента министарства настаје

тајна седница, и ко није члан скупштине, удалиће се.

Пошто се удалише сви, који нису посланици, онда председник министарства рече: мало пре кад ја нисам био у седници скупштинској при претресу овога предлога о касарницама, рекао је посланик пожаревачки Александер Николајевић: министар војени погађа се овде пред лицем скупштине са заједницом. Ја молим истога посланика, да нам каже, шта разуме под тим изразом?

Посланик Николајевић одговара: Нисам тако казао, него сам казао да се г. министар војени погађа пред скупштином на пољу са једним чланом заједнице Арсом Лукићем исцајући 20 процента за војску а овај му даваше 15.

Председник министарства пита г. Николајевића почему могло му је ово погађање пасти чудновато, кад се види из акта, да је предлог учињен по молби општине београдске, а у цели изравњана интереса општине и државне касе, и кад је баш овим погађањем министар војени заступао интересе државне касе, тражећи 20 процента јевтиније за војску, докле му је давано само 15. И зар није и у другим предлозима било погађања, гди се влада са дотичним одбором скупштинским несагласи. Тако, зар није било погађања кад су лане на скупштини неки посланици тражили да буду дуђани по свима селима, неки овет да нигди осим вароши небуду, а неки да их буде 3 или 4 сахата растојања од вароши. Тако је било и сад погађања, гди је тражено за свештенички бир по 12, а давано по 8. гр. гди је тражено на име трошка архијерејима по 4. а давано по 3. дуката, и ово последње и узакоњено

и т. д. Несастојили се договарање управо у узајамном попуштању.

Посланик Николајевић одговара. „Ја нисам имао никакве рђаве намере, кад сам оне речи изговорио, него сам их само исказао.“

За овим председник министарства рече, да је влада задовољна са овим одговором г. Николајевића, и што је тражено ово објашњење, то је било у намери да се сачувамо од незгодних израза, који би могли дати повода сумњивом толковању.

Број 177.

За овим настаде јавна седница и подпредседник позва известноца одбора г. Маргетића, да поднесе извештај одбора о споменику кнеза Михаила:

Извештај гласи овако:

Одбор за финансијско законодавство прегледавши законски предлог о подизању споменика блаженопочившем Кнезу Михаилу, у коме се поред осталог предлаже да се на подизање истог споменика уступи из државне оружане потребна количина метала од старих топова, усваја потпуно исти предлог делећи у равној мери са владом мишљење да је сасвим умесно да се из благодарности према великом покојнику, који је Србији турске градове са топовима, а без капи крви, и неопаливши ниједног српског топа, придобио, уступи потребна количина старог топовског метала за подизање споменика.

Кад се прочита извештај рече посланик Великић: овај је предлог важан за све нас Србе; он је толико добра урадио нама. Скупштина треба за овај предлог да благодари влади. Нека се остави рока иностраним вештацима, јер сам ја путовао и видео лепих спо-

меника. Њаз је Михаило то заслужио, јер је он нама добио градове. Бог да му душу прости.

Цела скупштина устаде и рече: Бог да му душу прости.

Посланик неготински Мита Миловановић вели треба да се подигне споменик и Њазу Милошу, који је избавио Србију.

Подпредседник скупштине вели: ви сте видели да се овде каже да споменик диже Њазу Михаилу „српство“; усвајали скупштина све три тачке владиног предлога о подигнућу споменика?

Скупштина: усваја.

Стојшић вели да треба да дође на томе споменику и ово: „твоја мисао погинути неће.“

Г. министар војени казује како је један одбор написао програм и већ позвао вештаке, па ће о томе бити говора пошто одбор прегледа цртеже.

Арсо Лукић предлаже да се дода новаца из касе ако nebude доста оних новаца што је скупиљено.

Г. министар војени додаје да је пок. Њаз стекао у народну касу иљадама дуката.

Радован Милошевић и Ненад Михаиловић веле да оставимо бригу око подизања споменика влади, ако нестане новаца ми да додамо.

Президент министарства министар унутрашњих дела вели: нека се запише у протоколу ако нестане да се понуни из касе.

Радисав Милић вели нека се још пише.

Перина Вуковић само нека је добро вели па народ ће поцунити штогод нестане.

Милосав Вукомановић вели: претекло је од продаје турских добара доста новаца, књаз је стекао на нека се из касе изда.

Миле Дамњановић вели, да не треба више купити новаца добровољним прилозима него да се овласти влада да изда из државне касе додатак ако буде потребан, да се подигне такови споменик, који додикује покојнику.

Подпредседник ставља питање: ко је за то да се овласти влада да изда из државне касе додатак новаца на довршење споменика Књазу Михаилу ако неби било доста од добровољних прилога целог српства.

Цела скупштина једногласно усваја.

Састанак је свршен у 1½ сахат после подне.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Деловођа

члан скупштине,

П. Срећковић.

Опуномоћени потписници:

Димитрије Миловановић, Никола Симић, Милан Ђирковић А. С. Николајевић, Касијан А. Стојшић, Алекса Петковић.

САСТАНАК XXXI.

Држан 10. Октобра 1871. год. у суботу

Председавао:

Ж. Карабиберовић.

Број 178.

Састанак је отворен у 10 сахата. Посланика је било 100. Од г. министара били су: Президент министарства г. министар унутрашњих дела, г. г. ми-

нистри просвете, правде, војени и финансије. Пошто председник отвори састанак, секретар, С. Живковић чита протокол 29. састанка. На питање председника скупштине „има ли ко шта да примети,“ пошто неколико учинише своје примедбе, скупштина усвоји протокол.

Број 179.

Председник скупштине јавља да је поднео г. министар финансије предлог, да се изда из државне касе окр. штедионицама 150.000 дук. и да се ова ствар преда финансијском одбору; али како скупштина усвоји да се тај предлог одма усвоји и да га није потребно слати финансијском одбору, то се прочита предлог.

Пошто се прочита предлог, председник скупштине стави питање: „усваја ли скупштина овај предлог?“

Скупштина једногласно усвоји.

Број 180.

За овим се чита указ којим се овлашћује г. министар финансије, да поднесе скупштини предлог о „поделењу на класе руководеља штедионичких.“ Скупштина неће и ово да иде одбору, него да се одма реши, с тога се прочита предлог и на питање председника скупштине, да ли скупштина усваја и овај предлог?

Скупштина једногласно усвоји.

Број 181.

Председник скупштине јавља, како је поднео г. министар финансије предлог да се овласти да се озида зграда за школу земљоделско-шумарску и учитељску, којим тражи 30.000 дук. да се та зграда подигне.

Посланик Арсо Лукић пита има ли план?

Г. министар одговара да ће се грађење те школе извршити обичним начином, како се граде јавне грађевине.

Посланик Великић пита, где ће се подићи та зграда?

Лукић вели, да све што је до сада грађено оно је скупо и прескупо, па зато треба најпре саставити план и предрачун.

Како овде може бити само о томе питање, да ли да иде одбору или не: и то председник скупштине говори, како смо још лане усвојили да имамо ове школе, па наравно да се морају имати и бине.

Каљевић вели да се преда одбору.

Апта Пантић вели, да не иде одбору, јер смо усвојили школе.

Председник скупштине предлаже да се преда финансијском одбору.

Скупштина усваја предлог председника.

Број 182.

Председник скупштине јавља, како је поднео президент министарства г. министар унутрашњих дела предлог „о упутницама,“ и. т. д. и скупштина усваја да се овај предлог преда финансијском одбору.

Број 183.

Посланик шабачки Миле Дамњановић захтева да се његов предлог изнесе „на дневни ред,“ у првој седници.

Председник скупштине одговара: „добро,“ и позива известиоца финансијског одбора г. Ранка Јовановића да чита извешће одборско о бећарском данку.

Број 184.

Председник скупштине позива известиоца фи-

нансијског одбора г. Маргетића да прочита извештај о времену плаћања данка који гласи овако:

Одбор за финансијско законодавство, размотрио је усвојене у нечему од стране народне скупштине предлоге посланика окр. Крагујевачког, Алексиначког и Ужичког, да се данак грађански доцније купи него што то сада бива, мњења је са пристанком владе, да се у обзиру томе узакони ово:

Да се члан 2. уредбе од 30 Августа 1841 год. вно 1159
сов 627 (зб. част II стр. 133) замени овако:

Члан 2. Пошто је општина дужна на све своје пореске главе подпуно порез предати државној каси (§. 2. закона о порезу од 2. Октобра 1864 год.), то ће кметови почети купити разрезани данак на своје суграђане за прво (Митровско) полгође, од 1. Марта, а за друго (Ђурђевско) полгође од 1. Септембра, тако, како ће сав данак за прво полгође најдаље до половине Априла, а за друго полгође најдаље до половине Октобра предати надзорној власти.

Скупштина усваја предлог без дебате.

Број 185.

Исти извештај чита извешће о измени уговора мајданпекског, која гласи овако:

Одбор за финансијско законодавство прегледао је законски предлог, којим се тражи, да влада може члан 6. уговора закљученог 17. Маја 1868 са енглеским друштвом у Мајданпеку превачити тако да се исто друштво ослободи од обвезе за 10 година т. ј. од 1 Новембра 1871 год. до 30 Октобра 1881 године закључно, да гвожђе у Мајданпеку производи

и на то процент државној каси плаћа, а за накнаду тога да исто друштво уступи влади хиљаду четири стотине хектара земље мајданпекске под шумом. Одбор узевши у обзир, да је поменуто Енглеско друштво до сада знатне суме новаца уложило на унапређење радње на бакру у Мајданпеку, да му није могуће за више година гвожђе производити, да би за нашу рударску радњу у Мајданпеку штетно било, кад би уговор са истим друштвом раскинули и тим радњу у Мајданпеку, која нашим становницима у тамошњем крају од користи служи, обуставили, и на последку да је од знатне вредности она шума, коју речено друштво уступа нашој влади у накнаду, ако му се рок за производњу гвожђа продужи, мњења је, да се речени предлог владин као користан за нашу земљу прими.

Посланик Великић хоће да се прочита 6. тачка уговора.

Г. Маргетић чита на вели: да они не могу да израђују гвожђе због немања угаља и т. д.

Великић вели на нека им се попусти у уговору.

Стојшић пита одкуд тамо њина шума?

Г. министар финансије одговара да је то по уговору.

Како се више нико није јављао да говори, председник скупштине пита:

Усваја ли скупштина овај предлог.

Скупштина усваја.

Број 186.

Председник позива известиоца законодавног одбора да чита извешће о пожаревачкој жељезници.

Скупштина усваја чланове 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, и 9.

Кад се прочита члан 10. посланик Смедеревски Спасић захтева да се каже колика је та цена, јер би странци могли више дати, а он мисли да се никако не прода странцима.

Ковановић вели, да се може продати по процени, а председник скупштине вели, „по приходу“ одкупи.

Лукић захтева да се прочита тај члан. Пошто се прочита, Лукић вели, да рок може истећи; а ако се не сагради, онда нема потребе, већ ако сагради.

И Трвфунац вели, да одкупи по процени.

Председник скупштине говори како се само не сме продати странцима.

Каљевић подпомаже говор председника скупштине.

Ковановић вели, да је доста и та обвеза, а Каљевић доказује, да није доста.

Стојшић вели, нека се одреди колико мање од сто, па да мора купити.

Председник скупштине вели да то влада може ако јој је у интересу, али да немора.

Г. министар финансије говори, како тај пут може купити неко други а не влада.

Каљевић пита, ко је тај други?

Ковановић говори, како без владе не може нико, јер се захтева одобрење владе.

Каљевић говори, како не треба оставити то само министру, јер се незна каквих може бити министара.

Г. министар финансије одговори како не може нико без законодавне власти.

Председник скупштине вели, да је најбоље да неможе нико продати странцу.

Димитрије Ђ. Јовановић говори како по нашим законима странац неможе имати непокретног имања у Србији.

М. Дамњановић вели, да лепо мисли Јовановић, али је боље да се каже да странац неможе.

Председник пита усваја ли скупштина члан 10. Скупштина усваја.

Тако исто чл. 11. и 12. усваја скупштина по предлогу одбора, осим тачке и, о којој да влада каже, како она мисли.

Председник даје $\frac{1}{4}$ сах. одмора.

Број 187.

Кад се састанак настави, председник скупштине јави, да је на реду интерпелација г. Каљевића, која је управљена на президента министарства г. министра унутрашњих дела о томе, зашто се брише у чланку „Раденика“ о жељезници?

Президент министарства г. министар унутрашњих дела, одговара: да овој интерпелацији није било места, кад ни уредник „Раденика“ ни посланик интерпелант и не кажу а то ли доказују, да је што у томе чланку брисала која власт, која стоји под његовим — министровим — надзором.

Каљевић у дужем говору наводи како он држи да ваља пустити да се слободно говори о жељезници као о једном од најважнијих питања, које потребује свестраног претреса. Овако је исто писмо добио и г. председник скупштине а затим вели, да се доиста не види ко му то неда да говори о же-

љезници, већ се уредништво само жали да му се неда писати.

Г. министар президент вели, да власт то није. Уредник сам не каже ко му неда, као што и сам интерпелант признаје. С' тога интерпелација нема места.

Посланик А. Петковић служећи се белешкама каже да је противан тој интерпелацији, па се чуди како могаше г. Каљевић да брани новине „Раденик“ и то такав лист, вели Петковић, који брани комуни, а грди што народи благосиљају. Даље наводи како цео свет хвали рускога цара Александра за ослобођење робова, „а Раденик“ куди и грди владу Руску и брани зликовце, који су хтели убити цара; тај Раденик напада на владу, изопачава скупштински рад. За овим посланик Петковић наводи стране из „Раденика“ за потврду онога што је казао, па вели, зар да оваке новине заступа Каљевић, на које треба да падне клетва народња. С' тога је он мишљења, да кад се о „Раденику“ повела реч, нека скупштина с презрењем одбади ову интерпелацију, ако је сам г. Каљевић не узме натраг, а влади предлаже да гледа да стане на пут ширењу комуне. И ја сам вели с' неколико друга усљед тога поднео интерпелацију на г. министра, како се ово трпи код нас, и да се она одма угуши како би ми могли отићи мирни и спокојни својим кућама, и како би знали, да нам је сигуран наш владалац и отечество, даље наведе пример како је онде срећа, где задруга живи у слози и љубави и слуша старешину, а како онде нема куће, задруге, где пет задругара имају пет кеса.

На ово председник скупштине рече Петковићу: ја вам господине забрањујем да нападате на г. Каљевића, јер сам и сам добио тако исто писмо, и мислим да заиста нетреба бранити никога да пише о овако важном питању, као што је питање о жељезници. У ономе, што сам ја читао, нема ништа што се не би могло дозволити да изађе на јавност. Зато немојте на личности нападати.

Каљевић вели да се исто тако и он чуди говору посланика Петковића, јер овде вели није питање какав је „Раденик“, него је питање о печатњи. Ма који лист да ми пошаље да му се не да писати, ја ћу га и опет заступити, јер сам зато као посланик позван. Што ми пак намеће партајске рачуне, ја га молим да ме поштеди. Томе његовоме прекору овде места нема, јер ја овде незаступам ни „Раденика“ ни комуни, него право печатње, основано на закону.

Петковић говори како се пре неког времена видело, како се брани „Раденик“, а ова интерпелација најбоље сведочи то.

Председник скупштине напомиње да се недозвољава нападање на личности. Г. министар је дао свој одговор на интерпелацију.

Анта Панчић говори, како то говоре што је заустављен „Раденик“ кад тај човек пише, да је њему свеједно, владао у Србији Фрањо, или књаз.

Председник скупштине вели Анти, да како је његова — Антина — жеља да говори о „Раденику“, то ће моћи говорити, јер ће се сада прочитати друга интерпелација о томе.

Секретар С. Живковић чита интерпелацију од више посланика противу „Раденика;“ та се интерпелација свршава питањима: 1) има ли у законима јемства да се стане овоме на пут; 2) ако има, онда нека нас успокоји влада односно „Раденика“.

Президент министарства г. министар унутр. дела одговара да има јемства у нашим законима противу злоупотреба штампе и зато нису нужни никакви даљи законодавни прописи. За овим прочита закон, на име допуну кривичног закона, која је издана на лавској скупштини о штампи, па настави, да он због својих многих званичних послова не може да чита редовно све новине, али има чиновника својих, који му обрате пажњу на какав значајнији чланак, а то се и са других страна чује. „Раденик“ истина пише у духу, који није наш, и заступа оно чега код нас нема, брине се, шта ће са раденицима, а ми се у земљи патимо, шта ћемо без раденика код толике скупе наднице. Истина он је пролетос извињавао париску комуни и њена злочинства, и тим поводом влада је била питана од заступника једне велике силе, по г. министар мисли, и због тога и није ништа предузимао према онаком правцу „Раденика“, што је уверен, да ни правац, ни теорија, ни потреба, које он представља, немају земљишта у нашој земљи, и зато држи да је радеников рад безопасан, по томе што у његово коло могу долазити само или људи, сувише раздражени странским теоријама и потребама, или људи, који и незнају законе друштвеног обстанка и развртка, па мисле, да се што може самим уображењем и вољом направити оваким и онаким. Има људи, којима је цео свет крив, што им нешто не

иде добро, мислећи да им је цео свет крив, а оно свет иде својим путем и својим начином и њима што је рђаво, рђаво им је до њих самих, јер су први корак почели са левом ногом, докле сав други свет одпочео је са десном, и онда је природно, да се такви људи спотичу час лево час десно о свакога без разлике, који је пошао као што сав свет иде. У осталом вели, ово је код нас установа и спорашња и у нас непозната, па зато и мора бити овога љуљања и овамо и онамо, докле не заузме правилан ток, а међу тим може бити да ће г. министар у даљој потреби чинити своју дужност.

Петковић вели, ви сте највише одговорни народу за нашега Светлога Ђваза, за мир и тишину у земљи. Ако има празнине у закону, поднесите да је поунимо, па ћемо бити спокојни.

Ваше се гласова чује како је то и њихно мњење.

Анта Панчић говори, како не треба попуштати него одма у почетку томе стати на пут. Зато треба установити кауцију од 1000 дуката. Онај ко хоће да поштено пише нека пише; а они људи, који хоће да на свакога нападају и народ да с' владом завађају, не треба им допустити да без кауције пишу; тај што пише у „Раденику“, то је, вели Анта, Светозар Марковић који је написао у „Панчевцу“ да је њему свеједно владао у Србији Франц или књаз Милаш и т. д.; показа књигу и лист што је после узео патраг, они, вели Анта, који овако пишу, то су убилци. Треба да даду у кауцију по 1000 дуката, а без тога нема јемства, јер епо „Решетар“ је зло радио, па кад су га уапсили а он је био побегао као банкрот и скитница.

Председник скупштине вели да је о томе поднесен предлог, па ће се о њему и говорити, кад та ствар дође на ред, а сада да се иде даље.

Петковић говори, како је задовољан, али да се попуни празнина у закону.

Миле Дамњановић говори, како тих букача нема ни хиљаду, како су налик на шугу, која кад нападне на кога распадне му кожу. И он вели, да неће ићи кући док се не стане на пут шиљкашима, који хоће да се докопају само великих места, а ми, браћо, вели, не можемо бити сви советници и министри.

Војин Радосављевић слаже се са Антом, али то да се распростре не само на „Раденика“, но и на све остале, јер ја сматрам сваког онога који „Раденика“ заступа да је и он онакав.

Ранко Јовановић слаже се са Миловим предлогом, јер заиста те су новине хвалиле комуно, па влада треба да донесе законе да се томе стане на пут, само да се не шири рђавство и неваљалство по народу и отечеству.

Арсо Лукић говори, како је наша земља уставна и суди се по закону. У нас има закона о штампи, па влада може, а и треба да казни кривце који говоре за друге оно што пије.

Хаџић говори како „Раденик“ напада на владу, на скупштину, подрива наше стање, томе вели треба на пут стати, па ако није написано у закону колико треба, онда да додамо.

Великић доказује како је то добро што се слободно пише, па треба да чујемо слободан говор свакога, па ако су мисли добре да примимо, ако ли су рђаве да непримимо. Нека ме когод позове да скочим у воду,

ја нећу па и нико неће. Врло је добро говорио г. Лукић. Слободна је штампа, па треба слободно да се и говори, а за увреде има суда и закона, па нека се казни ко кога вређа или напада.

Ђирковић вели, да су мале мере прописане у закону, јер су ови кривци као и убице.

Хаџић говори како говор Великића није сличан овоме раду, јер он га зове да скаче у воду, а ови говоре; „помози ми да преврнемо па да будемо капетани и министри.“

Великић вели, да неће поћи поштен за рђавим, него свагда другар тражи другара.

Малетић вели, да у нашем закону о слободној штампи има доста неких празнина, које лањске године нисмо могли предвидети. Но ми смо млад народ, и потоне не треба се томе чудити. Међу тим у овоме краткоме времену уверили смо се, да нам је од преке потребе, да тај закон допуномо, што у њему немамо јемства материјална и морална.

Нисмо усвојили кауцију коју у другим земљама уредници новина полажу, те тако смо себе изложили опасности да нас такви уредници могу оштетити. Нека покупи од хиљаду уписника по 2 дук., то је 2000 дуката па нека сутра побегне, чим сте своје суграђане обезбедили? Нужна је дакле кауција, како би се свака могућа штета могла накнадити а у исто време како би и закон могао строжије казнити. Осим тога ми тражимо од свију грађана извесне године пунољетства и онда га истом као зрелог човека примамо у нашу друштву, као грађанина, док децу искључујемо, што немају оне спреме, и оне зрелости која се свуда у сваком

друштву иште. А каке спреме имају новинари? ко дописује већином у новинама — листовима? Баца и то већином они, који су искључени и који нису ни зашто. Но кад иштемо зрелости, код обичних људи, зар ћемо мање зрелости тражити код оних људи који постају учитељима народа, који дају правац у мислима?

С тога сам за кауцију и извесне године.

Невад Михајловић вели, да је ово нов предлог, о чему је говорио Малетић.

Трифунац говори за кауцију.

Анта Панчић је за то, да се одма прочита и реши предлог 30. посланика.

Председник скупштине говори, како је Петковић питао г. министра, да ли има прописане казне.

Г. министар прочитао је закон и Петковић је задовољан.

Петковић говори како има празнина па нека се попуни.

Ковановић каже, да је то нов предлог, па нека се веже са Миловим предлогом.

Ивко Остојић вели да је влада чула нашу жељу, па нека тако и уради.

Радован Милошевић доказује како доста има празнина, јер ту нема ако ко напише да му је свеједино овај или онај владао.

Председник скупштине предлаже, да се овај предлог упуту одбору.

Ранко Јовановић вели да се ово сједини с Миловим предлогом.

Президент министарства г. министар унутр. дела пристаје да се сједини овај предлог с Миловим предлогом.

Председник скупштине ставља питање, да ли усваја скупштина да се овај предлог сједини с Милловим предлогом.

Скупштина усваја.

Број 188.

Председник скупштине позива известиоца законодавног одбора да прочита извештај о такси протојереја.

По прочитаном извештају посланик Спасић и Хаџић питају мора ли човек ићи проти за печат.

Ковановић казује како је до сад био обичај а од сада, вели, треба прописати, ако ћемо дељ коју желимо, да немора ићи непосредно. На који начин то ће расправити духовна власт. У сваком случају не мора се ићи проти за печат.

На то се зачуше гласови у скупштини са свију страна да се стави у само решење, да женик не мора лично ићи проти за печат.

Председник скупштине ставља на питање да ли усваја скупштина мишљење одбора са додатком „женик немора ићи проти за печат.“

Скупштина усваја.

Број 189.

За овим председник скупштине позива известиоца одбора законодавног да чита извештај о „регрутацији“ а ово је предлог о допуни §. 23 а.

Кад се прочита извештај Анто Пантић пита г. министра војеног, мора ли ићи у војску јединац и првенац? г. министар војени објашњава кад бивају изузетци, по члану 10 закона.

Анто Пантић је мишљења да јединац никако не иде у војску.

Нама није вели од потребе, вели он 40000 војника, а имамо народну војску у којој се више изучи за 10 година него што ће се изучити за осам месеца.

Петковић доказује, како овим законом није много поможено, како се одавна жели да јединац не иде у војску, како треба да бирају рекрута општински одбори с' кнезовима, а затим наводи како су узели у војску јединца а нису узели из куће, у којој је 4 брата.

Милосав Вукмановић слаже се са предговорницима и како се на скупштинама говорило о томе већ има две године, па сада треба да се то узакони.

Сава Милојковић говори како не треба узети у војску првога сина, а други који је за њим нека иде; он зна пример, вели, како је Станку Швабићу из Сибице узет у војску први син; чим је овај одслужио, узму му другог, а после и трећег. Он је зато да се не узима у војску син први, трећи и пети, а да се узима други, четврти и шести. За у војску да регрутира комисија, јер ће радити правље. Из моје фамилије, вели, било је њих 6 у војсци, а има очева који нарочито ожени сина, а чим га ожени и оде ли га, да само не иде у војску, зато треба да се узима у војску, делно се или се неделно, да је све једно.

Ранко Цветковић говори, како узимају у војску самца, а из задруге не узимљу.

Периша Вуковић је противан мишљењу оних који желе да то одбори раде. Бивало је, вели, злоупотребе по нека бира одбор с' договором, али никако не јединце.

М. Блазнавац у дужем говору наводи како је бивао при регрутирању, како је коцка незгодан начин, јер дођу њих по 100 да вуку коцку. Доктор их прегледа, и што неваља, одмах пусти. Остали вуку коцку, па изађе те из неких општина нико не оде, а оду из неких многи па готово најсиромашнији. С тога треба вући коцку по општинама, да свака општина даје регруте и да добије своје старешине. Г. министра овај предлог веома је добар, само да рекрутира комисија. За овим наводи пример како се ради у Прусској. Код нас је вели слабо унапређена писменост, а зна се шта треба читати, колико учити, а треба да то све зна. Ако изузмемо самце, онда смо упропастили задругу. Кад се сви зекцирају, треба да се уче војничкој служби, и самци па и сви чиновници и велико-школци. Напоследку доказује, како не треба кметовима ништа оставити да они регрутирају због тога, што хоће да очува некога за мали какав поклон. Како му неки утичу у реч, и бране кметове, а Блазнавац говори, како он зна за та пређашња зла; па и сада вели, коцка није крива, него начин бирања рекрута.

Милосав Вукомановић говори, како није могуће да иде најстарији син, а то за то што може јединац извући коцку, а онај други из задруге не оде, за овим брани кметове.

Војин Радосављевић говори, како су скупштинари тражили још 1867 и 1869 год. да се поштеди јединац и најстарији син, него вели, нека се узимају рекрути из задружних кућа. Наводи пример како је јединац узет у војску и затворио кућу.

Ђирковић вели, да је закон добар, али да се не узимљу јединци и првенци.

Радован Милошевић вели, да поред свију закона досадашњих од ове врсте, ниједан није праведнији од овог. Све терете навали на задругу, па се задруге распале и појавило се сиромаштво. Треба бити правичан, па нека се подједнако подносе општи терети. Јединац је ишао у војску на три године а сада је две године мање. А зашто и неби ишао на осам месеци? Па јели и право, да узимљу из сиротне задруге која чува имање и богата јединаца. Ја сам за предлог.

Кукић доказује како је време кратко, сви смо војници а предлог је потоме добар.

Великић говори против назови — коцке, а ако јединци не плаћају рату, онда је за предлог.

Ковановић говори како би то било врло рђаво да се не узимљу првенци, а и да се закон неби могао извршити. Наводи пример како у једној кући може бити 5 отаца и пет првенца, или јединаца, а осим тога зна се да сиротиња има више деце, но имућнији, па зар је право да само сиротиња чува земљу, а не и имућнији; осим овога однада одкуп, а даје се да ослужи само осам месеци па иде кући. Предлог је добар.

Аксентије Ђорђевић вели, што г. Ковановић говори о задружној браћи, која првенце имају, о томе овде реч није. Даље наводи како је тешко оцу кад му узму у војску ожењеног сина. За овим наводи како је било 200 младића у изводима. Од ових ослобођено је према закону 120. — 80 вукло коцку, узето у војску од 10—15. Комисија међу собом говорила

је да смо могли још 10 да ослободимо узели би онаке војнике, чије куће неби штету трпеле. И зато сам да се неузимају првенци, ако немају за собом брата од 16 година.

Ан. Лужњанин говори, како нису добри протоколи кршћених, јер има младића незаписаних, већ треба узимати имена и године из књиге пописне комисије. Па онда треба узимати из задружне куће, а не самце.

Ненад Михаиловић вели, како су једни против коцке, а други говоре о предлогу. И ја сам за предлог, али сам против коцке.

Ковановић, као председник законодавног одбора вели да у предлогу нема ништа о коцки, па о њој не треба ни говорити.

Како је већ један сахат после подне, председник скупштине пита, хоћемо ли да оставимо ово питање нерешеним, до састанка после подне.

Скупштина усваја да се настави овај састанак после подне.

Састанак је отворен у 3¹/₂, сахата после подне, и пошто председник скупштине рече, да је на реду претрес првог члана, Ранко Јовановић вели, да би он био за то да служе по једну годину сви младићи од 20 година. Даље говори, да се неизузимљу јединци, јер би сваки желео да има више а не једног сина. У исто доба, није добро да вуку коцку у гомили из читавог среза. Код нас су вуели коцку по општинама, па је много боље. Он је зато, да сада не иду јединци и првенци, кад буде више војске, онда нека иду сви.

Лукић пита, да ли оно стоји што је рекао Асентије о шартирању. Ако оно стоји, онда заиста треба, да се бирају и вуку коцку по општинама. И он је да се неузимају првенци и јединци.

Трифунац је за то да сви иду од 20 година. Он је против предлога, а мисли, да се младићи деле на три класе, па по класама и да иду.

Стојнић говори противу оних, који говоре, да не иду јединци и првенци, а г. министар ће потребите одпуштати по 10. члану, као и досада што је радио. Неби ови ништа изгубили да сви прођу кроз оваку школу, а изгубили би да непрођу. Ово је већи државни интерес и пробитачан је за све нас.

Радован Милошевић вели, да најпре говоримо о ономе под 1. а да не мешамо у ово и коцку.

Мирић вели, да бира комисија из пописне књиге па да најпре узме из задруге а после оне друге.

Петковић побија разлоге Касијанове, и вели, кад се држава може и овако да подмири, онда треба да неиду јединци и првенци.

М. Блазнавац говори како није крив закон о рекрутовању. Бар у нас у Јасеници није противно, јер како се чита списак имена, одма питају дали није „једини равитељ“, и т. д. по члану 10 и одпусте, ако је такав, или питају кога овај има, и т. д. Или се наиђе на јединца чији је отац способан, богат има имање велико; а има задруга које су веома сиромашне, па је ли правије, кажите по души, да иде син онога богатог на једну годину или онај сиромаш на три године? Ја знам вели г. Блазнавац из Вукосаваца газду, који има брата, а овај јединца,

на је ли право да спротиња брани његово имање огромно? Ја велим да није право. Ако ми докаже скупштина да је право, онда ћу пристати, да пенду јединци и првенци.

Лукић гокори како се догађа једно и друго, једно се мора другоме предпостављати, кад је питање да се узме у војску јединац или један од четири. Јединац нека иде у народну војску.

Срећковић вели, како је и он био поднео предлог да се неизимљу у војску јединци и првенци, али пошто је чуо разлоге о војсци г. министра, он узима свој предлог натраг и наводи узроке због којих, као да се одржи задруга, да се подједнако снесе државни терети, да се иде на то да се постепено сведе та служба на најмању меру, да се неизлажу теретима само они којима је дао Бог деце, јер њихни родитељи већ тиме самим чине услуге земљи и народу гајећи јој грађане. И напоследку нама је вели, свима мило кад ко има више синова и један другоме желимо, да бог даде више деце, па кад му је Бог дао, зар да га ми зато каштигујемо. Сви треба да снесе опште терете подједнако. Он је подпуно за предлог.

Петковић* говори како му је противан говор Срећковића.

Г. министар Белимарковић узме реч и разложи како је ово питање важно и то не само с' тога што се о њему говорило на две скупштине, него нарочито и с' тога што задире у интересе појединих и у интересе целе државе. Треба да га испитамо и да видимо да'л је корисно за поједине или је штетно за целу земљу? Ово је управо главно у овом питању.

Да'л је боље законити интерес појединих или целе државе? Народ је, велите, о овоме говорио на две скупштине, али је народ и то казао, да хоће народну војску, уједињење и ослобођење; да хоће да изврши велику мисао кнежеву и велику народну мисију. Да ли је ово важније или интерес појединих. Ви кажете да се ослободи јединац, да се ослободи и првенац, запитајмо се куда ће нас то одвести? За овим г. министар наводи статистичка дата о двајестогодишњацима. Из овога броја по члану 10. треба изузети неспособне, за овим чита члан 10. закона о рекрутирању војске: према овоме има велики број као што видите 89% што неодолази у војску, за овим г. министар казује колико требамо војника сваке године. „Ако сада, вели г. министар, од ових изузмемо јединце и првенце, — да'л то може бити? Узмимо да је сваки трећи јединац. Сваки пак има првенца. И тако одбите још 30% , остало би вели само 10. од сто, који би морали служити. А ви би овим учинили то, да после 4 године неби било војске. Ојемо ли то? Сви веле: „Нећемо, Нећемо“? Хоћемо војску!

Ово није питање власти, нити питање интереса власти, зато можемо да га испитамо са свим хладно. Ово је јединити начин који задовољава интересе појединих и државе т. ј. да се учини појединима олакшица, а опет држава да има довољан број војника. Слажем се са онима, који веле, да је штетно за задругу кад се неби поступало по предлогу. Пет сам година у нижем моме положају вели г. министар сам вршио рекрутацију, и свагда кад год се приближавало време да се узимљу солдати: онда се деле, комисија га упише а он се јавља да је јединац, да је

самац и т. д. Ако дакле хоћемо да остане војска, онда није могуће никако другачије него по предлогу.

Многи говоре, рече г. министар, противу коцка а ово и не иде ни нашто друго, него да падне коцка сама по себи, јер кад се обори ров службе, онда ће сви проћи кроз стојећу војску. И тако ни једна цумера која је коцку вукла неће изостати. И тако ће коцка пасти.

Добијамо ли ми овим што. Анта је рекао да ће се за 10 година научити. Ако хоћемо да имамо народну војску као што треба, ми сви треба да гледамо, да сви прођу кроз рекрутску школу, јер за осам дана неможе изучити. Ми ћемо имати с' временом у народној војсци старешине, због свега овога нема другогачија начина за достигнуће цели, него овај. Друго је то, да смањимо терет, али не да га збаците а кад га опет набаците, онда ће бити много теже; треба да задовољимо и интересе појединих и интересе државне.

Милосав Вукомановић пита г. министра да му објасни за два брата.

Г. министар војени вели, ако су обојица способни и извукли коцку, иде млађи, а оба пенду. Па настави даље: узмите, да у задрузи има по три првенца; ви хоћете да ослободите сву тројицу, и тако три оца неслуже и три сина неслуже. Ви сами противу себе говорите. Каква је то правда и који би противу себе говорио.

Рацко Јовановић вели, да усвојимо оно које је боље пошто сам сада убеђен разлозима г. министра. Ја одустајем од предлога. Тако исто и Трифунац.

Анта Павтић вели да ништа неспречавамо него нека се узму из задруге, па после ови.

Г. министар вели да то неиде, нити се тако издаје закон. Ако то урадите, онда немамо рекрута. Такав закон морамо после две године да оборимо. Овако имамо велику корист, за народну војску имаћемо велику војску, а служба дуго не траје, јер ако би дошао у јесен, он би се с продећа могао одпустити.

Није ништа изгубио а добио много.

Радовић вели, да кад он има и оца и брата, и јединца, па зашто га неби дао? Мој стриц вели, има четири сина, али су сиромаси, па му још једнога узели. Кад су њему сина узели, нека и мој син иде.

Ивко Остојић вели, да се прими владин предлог. И кад се више нико не пријави за говор, председник скупштине ставља на питање ово:

Ко је за прву тачку предлога?

И огромна већина усваја по предлогу I-ву тачку.

Тачка II. усваја се по предлогу.

Скупштина усваја трећу тачку.

Усваја скупштина и § 24. а. тако исто 25, 26, 27 и 28.

Великић пита, зашто је стављено 17. година.

Г. министар објасњава како сваки може свога сина јединца или првенца довести после 17 година да одслужи, па га после опет вратити кући.

За овим се усваја читав предлог.

Мијило Смиљанић пита, како се то дешава, да из једне општине од 300 глава неузму никога у солдате, а из друге од 50 глава узму 5.

Ненад Михаиловић вели, да није закон крив, него људи.

М. Блазнавац казује како је ове године г. Борисављевић разумевао закон да се бира по општинама, па је бирање испало много боље и правичније па треба да се коцка вуче на општине а не на срез. Има примера како су четири брата све један за другим извлачили коцку и служили, а из других кућа није никако ишао у солдате.

Г. министар војени вели да је саслушао тај говор и да ће то исправити расписом.

Број 190.

Председник скупштине јавља да је добио предлог г. министра војеног о уштедама од 1868. год. 1869. и 1870. године, па да се овласти министар да за уштеђене новце може набавити потребан војени материјал. На предлог председника скупштине овај се предлог упућује одбору финансиском.

Састанак је закључен у 5¹/₂, сахата увече.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Деловођа

члан скупштине,

И. Срећковић.

Опуномоћени потписници:

Никола Симић, Милан Ђирковић, Дмитрије Миловановић, Алекса Петковић, Касијан А. Стојшић, А. С. Николајевић.

САСТАНАК XXXII.

У понедеволик 18. Октобра 1871 год.

Број 191.

Председник скупштине отвори састанак у 9 часова пре подне. Посланика било је 99. Посланици Илија Симић и Вићентије Поповић нису дошли због болести. Од г.г. министра дошли су г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, просвете и црквених дела, војени, финансије и правде.

Г. председник министарског савета јави скупштини да је влада добила две денеше о путовању Његове Светлости књаза Милана и то једну јуче да је књаз пошао у петак из Одесе у Галац и да ће доћи овде у Крагујевац, а другу јутрос из Рушчука, да ће се у вторник извести на Дубравицу и у Љубичеву ноћити, а потом за Крагујевац поћи.

Скупштина са задовољством саслуша ова известија и одазва се са „живно књаз.“

Број 192.

Г. министар просвете и црквених дела јави, да је готов одговорити на неколико интерпелација посланичких, које су на њега управљене, као министра просвете и као заступника министра иностраних дела.

На реч председника скупштине секретар Сима Живковић чита ове интерпелације.

Коста Великић интерпелира што није поднешен предлог закона о побољшању учитеља и што њи оцењује само један изасланик министарства, који сам заседава на испитима ђачким, а не присуствује и општински одбор, три оближња учитеља, свештеник, кмет и неколико ђачких родитеља, које би требало да буде по његовом мишљењу.

Г. министар просвете одговори на прво питање што се тиче деобе учитеља на класе, да је предлог о томе влада скупштини поднела, и скупштина је одобрила, а будућност је пред нама. На друго питање одговорно је да министар просвете увек пред испите у основним школама расписом наређује да ко од дотичне општине, родитеља дечијих и оближњих учитеља долазе на испите, па ако неће да дођу, до њихове воље стоји, а не до власти. При оваковој наредби школске власти, кад би позвани долазили на испите школске и кад се јавно види какав је успех који учитељ показао, изасланици не би могли и да би баш и хтели неправедне оцене учитељима дати.

У осталом нека интерпелант покаже до кога је каква злоупотреба, па ће видети да ће школска власт учинити шта треба. Најзад изрази се г. министар да ће се идућој скупштини поднети преустројство свију школа, па ће се гледати како ће се и то питање моћи решити.

Коста Великић рече, да је ову интерпелацију поднео зато, што му се један учитељ жалио на оцену изасланикову; но сад он је са изјавом г. министра у свему задовољан; само неби рад био, да једно лице оцењује знање учитеља.

Стојадин Радовић примјечава, да истина г. министар јавља расписом кад ће се држати испити, али онај изасланик изненадно дође из једнога места у друго, кад га нико неопази на врши испит, а нико зато и не зна.

Војин Радосављевић одговори Великићу, да је уверен што се његовога среза тиче да изасланик

никад не заседава на испитима, докле непозове свештеника и ђачке родитеље.

Сава Сретеновић одговори Великићу, да овај посланик заступа срез ресавски, а и он је једне године, као изасланик, био у Свилајенцу ради прегледања школа, па кад је пошао на испит позвао је неке да буду на испиту, па нико није дошао осим капетана, и други пример наведе, како је у ваљевском округу кмет с плугом радио на њиви близу школе, па кад га је он позвао на испит, онда је исти кмет оставио плуг па утекао само да недође на испит. Често дође изасланик у село, кад се људи растуре по раду, па онда не пађе ни кмета нити кога другог.

Милован Спасић говори, тешко је изасланику напред да јави, кад ће у које место доћи; јер могу неке сметње да му на пут стану па да не дође на уречено време, али он је уверен да ни један изасланик неће пропустити докле не позове кмета и родитеље. Не треба се, вели, бојати оцене једног изасланика, као што наводи Великић, јер друге године оцењује учитеља други, а треће године трећи изасланик; па тек на више оцењивања министар просвете мери његову способност.

Милаан Брачинац је за то, да се униште секретари или изасланици министарства просвете једно за то, што дођу у невреме, кад су ђаци већ распуштени, друго што државу путовање то стаје доста трошка; треће што тим изашивањем секретара није много поможено, јер они сами дођу на важу „добро јутро“ и по два три питања поставе ђацима па онда иду даље; а на место њихово предлаже да испите држе профе-

сори полу-гимназије, којих има скоро свуда по окружним варошима.

Скупштина изјави да је са одговором г. министра задовољна.

Посланик Главгорије Брајковић пита г. заступника министра иностраних дела, да ли је влада што радила на томе, да се укине страна јурисдикција, и ако је, у колико је у томе успела. На то је г. заступник министра иностраних дела, министар просвете одговорио, да је једном дао одговор приликом једне интерпелације о трактатима и капитулацијама. Ономе, што је тада казао има још то да дода, да влада води сад преговоре са аустро-угарском владом о регулисању одношаја две суделне државе, и државних и општинских терета од стране држављана те суседне земље, којих у Србији највише има и на које има и највише жалбе. Ако се у томе сагласимо са аустро-угарском државом изнеће се пред скупштину, па ће се то узети у претрес и решавати.

Скупштина се задовољи овом изјавом г. министра.

Посланик Коста Великић интерпелира г. министра о томе, дал је у знању влади да српски пасоши не вреде у Турској него у место њих дају се неки пасоши, зовоми „дрвени“ и ако је, да ли је она протестовала противу таковог поступка.

Г. министар одговорио је: Још од пре неког времена жалили су се неки наши суграђани, што им турске власти српске пасоше одузимају и дају турске тескере, наплаћујући таксе за њих.

Влада кнежева протестовала је више пута код порте противу ових злоупотреба и на нарочито заузимање њено, влада турска расписом својим од 29

Децембра 1868 год. препоручила је свима пограничним турским властима, да од досадање практике, која је противна правима српског народа, престану, и да се у будуће од српских поданика неодузимљу пасоши, већ да им се поред ових издају безилатно тескере, почем и турски поданици по Србији путујући нису никаквом плаћању такса подложни. Ова наредба турске владе обзнањена је у српским новинама Фебруара 1869 године.

Но пошто се ипак догађало да су турске власти и после овога расписа по некад одузимале од наших суграђана пасоше, тескере им наметале и таксу за ове наплаћивале; влада кнежева није пропустила у таквим случајевима обраћати се пограничним турским властима и позивајући се на поменуто велико-везирско писмо тражила је да се од ових злоупотреба једном престане, а међутим да се наплаћена такса од наших људи поврати. И заиста су турске власти у тим случајима и враћале наплаћену таксу; тако н. пр. враћено је преко министарства иностраних дела, Филипцу Радовићу и Јеротију Митровићу из Љубовије, Ристи Миленковићу и Миливоју Васићу из Д. Каменице округа књажевачког и т. д.

Но на жалбе турске владе, што српске власти наплаћују од турских поданика таксу за визе пасоша, влада књажевска искала је одма извештај да ли се у Турској осим таксе за тескере плаћају још какве таксе за визе путничких исправа; па пошто је дознала да сви путници путујући по Турској плаћају по два гроша за визу путничких исправа; она је остала при својој пракци, а међутим дознавши да влада турска намерава издати нова правила о тим таксама,

она joj je odma preko svog zastupnika u Цариграду дала на знање, да би свако ново завођење таксе за тескере било противно хатишерифу од 1830 године и поменутом велико-везирском писму, а исто тако и такса за визе и протоколисање пасоша било би противно и поменутом хатишерифу и начелу узајмности, које је у изглед стављено и по коме би у интересу лакшег обрта трговине и српских житеља у Турској и турски поданици у Србији имали да буду ослобођени од плаћања сваке таксе. Том приликом влада наша није пропустила да турској влади и то примети, да колико се год буде по каквом правилу наплаћивало од наших житеља у Турској, толико ће се наплаћивати код нас од турских поданика; буду ли пак у Турској ослобођени наши путници од плаћања сваких такса, биће, на основу узајмности, и путници из Турске ослобођени у Србији од плаћања истих. Пошто ово питање још није решено, влада књажева и под 22. Сеп. ове године поновла је тражење своје да се оно једном на чисто изведе.

Главни је, на што је влада наша ударала гласом при својим протестацијама, то, што је захтевала да се нашим људима не одузимају пасоши српски, и да се од њих никакве таксе не наплаћују, јер и једно и друго забрањују наша основна права, призната и портом и Европом.

Но што се тиче давања турских тескера нашим суграђанима, томе насмо нашли за добро да се противимо због тога, што те тескере могу често послужити у корист нашим путницима, кад по унутрашњости Турске путују, где турске власти незнају другог језика од турског. Из истог обзира што је већа

сигурност догађа се да и сами држављани великих сила узимају поред својих пасоша и турске тескере кад у дубљину Турске улазу.

Према томе јасно је да је влада у своје дејствовању у основу успела; а против појединих злоупотреба, које се буду догађале, она ће устајати оном озбиљношћу, коју је и досад у оваким приликама употребљавала.

Скупштина, као и интерпелант, изјавили су задовољство с радњом владе.

Посланик Глигорије Брајковић пита г. министра шта је влада урадила код турске владе односно Јована Вулешевића из Шапца, који је путујући по Босни као трговац од турске власти гоњен; и о коме је прошле године на скупштини интерпеловао г. министра посланик Јован Бошковић.

Г. министар изразио се, да се из акта која се на ту ствар односе и која су на прошлој скупштини прочитана видило, да је влада све могућно чинила да од турске власти добије задовољење.

Но најзад нам је одговорено да Вулешевић има у Сарајеву два брата Васу и Мићу и непокретног имања, и да босанска власт тражи од свега да плати досад неизмирене порезе на своја добра; па почем Вулешевић свезе са својом постојбином и још досад није раскинуо, власт га тамошња зове, да се тамо суди, и покаже који га је зоставио, па да се то коначно сврши.

Из овог се види да власти турске сматрају Вулешевића за свог поданика.

Но влада продужава о њему своје дејствовање да му се да задовољење. Порта је обећала, као што

нише заступник у Цариграду, да ће наново издати о том налог босанској власти.

Интерпелант и скупштина задовољили су се овом изјавом г. министра.

Посланик Глигорије Брајковић пита г. заступника министра иностраних дела, докле је дошла влада у преговорима са Румунском владом о поштанској конвенцији.

Г. министар изнео је акта, која се тичу те конвенције и показао и сам пројект поштанског уговора, који је Српска влада пре дужег времена преко нашег заступника у Букурешту влади Румунској поднела. Акта сама сведоче да није до нас што се преговори толико вођени и понављани нису могли пре свршити. Међутим влада наша продужавала је своје настојавање код Румунске владе да се закључи та конвенција на корист обе уговарајуће стране. Прављена нам је примедба на наш пројект да се при наплаћивању поштанске таксе узме за начело *величина територије*. Ми на то писмо могли пристати, и око расправе тог питања протекло је више времена.

Сад заступник наш под 5. овога месеца јавља из Букурешта, да га је Румунски пуномоћник за тај уговор известио, да је готов пристати на наше посматрање и да се конвенција може одмах подписати, и тако очекујемо сваки час телеграм, да је поштанска конвенција између Србије и Румуније условљена, па ће се то идућој скупштини поднети.

Скупштина би задовољна са овом изјавом г. министра.

Број 193.

За тим рече председник скупштине да је на дневном реду предлог о укидању закона о замени регрута и војника стајаће војске од 16. Децембра 1863 год. и § 19. закона о регрутирању стајаће војске од 16. Марта 1862 год, и позва известиоца одбора да прочита извештај.

Извештај Ваца Маџаревић чита извештај, који гласи овако:

Предлог владин од 13. Октобра ове године законодавни одбор размотрио је и нашао, да се „закон о замени војника“ стајаће војске од 16. Децембра 1863. год. а тако и §. 19. закона о регрутирању стајаће војске од 16. Марта 1862 год. морају укинути кад је код нас закон „да сваки војник мора бити“. С тога је одбор мишљења да скупштина овај владин предлог усвоји.

По прочитаном извештају г. министар војени рече, да је постојао закон, по коме је плаћао 100 дук. ц. овај, који је хтео да се ослободи од службе у стајаћој војсци. Но како је сада војена служба олакшана и на краћи рок сведена, и како је сваки Србин војник, то се овим предлогом иде на то, да се замена у војсци укине.

Извештај прочита и сам предлог владин, који скупштина подпуно усвоји.

Број 194.

По овоме јави председник да је на реду предлог закона о издавању уверења при продаји стоке сваког рода и њлових кожа; и позва известиоца одбора да чита извештај и примедбе одборске а посланик Панта Срећковић предлог владин.

Известилац Васа Маџаревић чита извештај. Он гласи овако :

Предлог закона о издавању уверења при продаји стоке сваког рода и њиових кожа испитао је свестрано одбор за законодавство и са 7. противу 2. гласа нашао, да исти предлог треба примити, но са ограничењем на крупну стоку, т. ј. говеда и коње за сада, једино из узрока тога, што је код нас писменост слабо развијена и надница врло скупа и што ће се доцније усвојити овако уверење и на ситну стоку и коже, ако се у пракци осведочи да је овај начин удесан.

Осим овога учињене су у предлогу владином и друге мале измене, о њима ће се уверити скупштина при појединим члановима.

И тако одбор је по већини гласова мњења :

У члану 1. да се каже на место речи „марвинче“ „говеда и коњи,“ а речи изван места бришу се.

У члану 2. да се некаже „месни кметови“, по „месни кмет.“

У члану 3. под 4. да се дода после речи „одакле су“ „и ако кмет нема сопственог уверења о овоме онда.“

Члан 4. усваја се.

Члан 5. замењује се овим : „Но ако би ко хтео на комад продавати, нека од кмета узме уверење за сваки комад.“

У члану 6. да се замени у првој врсти реч : „трампа“ са речи „промена“ и изоставе ове речи : „са назначењем да је било трампе.“

Чланови 7. и 8. предлога усвајају се.

Члан 9. изостаје онако, како је по предлогу, па

ставља у исти члан ово : „за свако уверење плаћа се по 20. пара чаршијских у касу општинску, ова уверења биће штампана.“

Члан 10. предлога усваја се.

Ово је мњење већине одборске, а мањина одборска противна је сасвим предлогу, и мњења је да се он одбије.

Влада пак изјавила је преко г. министра унутр. дела, да је била за уверење и на ситну стоку, нарочито за свиње, што је хтела да се крађа и ове стоке спречи што већма, но ако скупштина усвоји мњење одборске већине, није ни она противна. У осталом није влада имала шта да примети на измене.

По прочитаном извештају говорише ови посланици :

Иво Остојић признаје да би добро било, кад би се тражило уверење и на ситну стоку, а не само на крупну, но ово тек онда кад трговац тера стоку да прода на пијаци и на вашару, а не и кад ову продаје у општини.

Навео је неколико примера, како су допови свиње кради, па нису смели да их продаду у селу, него су гледали да их протуре на вашару или на каквој пијаци.

Г. председник министарског савета министар унутр. дела примети, да се многи жале, да им се краде стока а понајвише свиње; јер једна угојена свиња често више кошта од једног говечета. Влада нема шта да примети на одборско мишљење, него како скупштина у томе пађе за добро, онако ће и бити.

Алекса Петковић признаје, да би се од крађе лакше сачували, кад би се тражила уверења и од ситне стоке; али како би народу тешко било набављати толика уверења, и како је мучније допову да отера ситну стоку, тако се он са одборским мишљењем слаже, да се уверење узима само од крупне стоке.

Милан Миловановић је за то, да се узима уверење од ситне стоке само за свиње кад се терају на пијацу или вашар ради продаје а не и у селу.

Њега у томе подпомаже посланик Јефта Мирић.

Посланици Милан Стојић и Ранко Јовановић желе, да се узима уверење и од ситне стоке као што је и у владином предлогу казано, неограничавајући само на свиње, као што неки посланици желе; јер се веле ситна стока највише краде, а и по вредности догађа се чешће да су свиње и овце скупље од ждребади. Њих у томе подпомаже посланик Радован Милошевић.

Анта Панчић није за то, да се узима уверење на ситну стоку, него само на крупну, па да се најпре види, како ће то у пракци бити. Ако би се узимало уверење и на ситну стоку, онда би вели спречили помет трговани, осим што би и непрактично било, јер обично сваки почиње радњу са мало стоке, па кад један од више њих купи по неколико комада ситне стоке, онда који ће њему да изда уверење да је он заиста ту стоку купио.

Војин Радосављевић налази, да се може и од ситне стоке издавати уверење по белеги коју има, али ово ограничава само онда, кад се стока продаје на вашарима или пијацама, а не иначе.

Јеремија Обрадовић наводи, како су њему крадене свиње па је дошао до тог убеђења, да треба прописати у сваком случају да продавац мора узети уверење кад год продаје и ситну стоку, па било ово и на другом месту, а не само на пијацама и на вашарима.

Ненад Мијајловић је мишљења, да се и на ситну стоку узимају уверења, кад се ова продаје по вашарима и пијацама, јер и она има своје белеге, па се може једна од друге разликовати.

Арса Лукић налази, да је корисније да се пропису уверења при свакој продаји ма то било и у селу; јер неки може купити 10—15. комада по селима, па онда како ће ову стоку продати у вароши без уверења.

Ранко Цветковић противан је да се тражи уверење у селу, што држи да би се тиме господару јако отежало продавање стоке; а није противан да се тражи уверење кад се тера стока на продају на вашар или пијаце.

Владимир Хаџић тражи да се чита владин предлог. Известилац Срећковић чита.

Алекса Петковић противан је да се тражи уверење на ситну стоку, јер ситне стоке има доста, па кад продавац узме уверење на 10 комада, онда како ће моћи да продаје стоку на комад без уверења.

Панта Срећковић каже није могуће практиковати закон на ситну стоку, јер кад који дотера о божићу прасце, онда не може имати толико уверења колико комада прода.

Касијан Стојишић рече, из разговора види се да су многи посланици наклони, да се ваде уверења и

на маторе свиње; па је и он дошао до тога убеђења, да се узима уверење при продаји маторих свиња, и то за сваки комад, а не и на осталу ситну стоку.

Милоје Блазнавац противан је да се ваде уверења и на ситну стоку; јер на некој пијаци или вашару могу да се продаду неколико стотина комада, па власт не може да стигне да изда о томе уверење свима продавцима; а крупна стока у мањем броју продаје се, па је лакше добити уверење.

Анта Панчић каже добитак је прави, ако се уверења траже и на ситну стоку, јер одкуд ће трговац имати уверења од кога је шта купио, и кад по селима купи 100 оваца, онда како ће он добити уверење да је то његова стока, кад ову стане продавати. Он је да се тражи уверење само на крупну стоку, као што је и одбор дао своје мишљење.

Владимир Хаџић слаже се са одборским мишљењем, да се издаје уверење и на крупну стоку, а не и на ситну.

Павле Грковић налази, да је немогуће тражити уверење на ситну стоку, а за крупну биће велики терет, јер кад трговац из вароши оде у село на купи стоку од више њих, онда који ће њему дати уверење, да је то његова стока. За то је противу предлога.

Милан Брачинац и Стојадин Радоњић желе, да се усвоји предлог владин, по коме да се узима уверење и од ситне стоке; јер иначе неће се стати на пут крађама.

Радисав Мидутиновић пристао би на то да се и од ситне стоке узима уверење, али зна да је то

немогуће, па зато слаже се са одборским мњењем, да се то правило пропише само за крупну стоку. О трговцима вели, да би требало узаконити да они могу узети једно уверење од своје власти на сву стоку, коју терају на продају.

Марјан Кукић оће, да продавац изиште уверење у сваком случају од оног кмета, гди се стока одваја.

Коста Великић противан је предлогу, што се у целом свету иде на олакшицу трговине, а ми идемо са овим уверењима да је спречимо; јер кмет није у стању да изда уверење калаузу од 50 продаваца.

Ивко Остојић није за уверење од ситне стоке, а од крупне само онда кад се ова продаје по варошима и пијацама, а не кад се продаје по селима.

Радован Милошевић жели, да се ваде уверења у сваком случају, па макар се продавала стока и у путу, јер без уверења који ће знати дал је стока крадена или није, кад сељак упрти торбу на леђа и тера свиње.

Павле Грковић каже, да сви уживају једнака права, па не могу једни да пишу уверења а други да непишу, него треба или сви да имају уверења или никако. Милоје Блазнавац вели, да кмет може знати у свом селу за крупну стоку чија је, али за ситну као свиње, које се паоде по шуми, одкуд ће знати дал је заиста онога, који тражи уверење, или не.

Сава Милојековић пристаје уз владин предлог.

Затим наста $\frac{1}{4}$ часа одмора, па онда скупиштина настави рад.

Извештач Васа Маџаревић, бранећи одборско мишљење, каже, да је одбор руководило да одступи од владиног предлога односно уверења на ситну стоку то, што је код нас писменост слабо развијена, нарочито у окрузима планинским, и што се ситнија стока више протура, па је врло тешко надавати толико уверења. Нека се замисли само, да се у једном окрузију, н. пр. Чачанском, продаду по 20 хиљада комада свиња годишње и нека се узме и то у рачун, да је често кућа удаљена од кметова по 2 часа, па још кад сељак не нађе кмета или ћату код куће, издангуби по читав дан чекајући на њих, онда се оштети народ у том округу са 10 хиљада надница, што чини 20 хиљада цванцика. Народ је изложен и другим дангубама, па му нетреба и у овоме отежати, особито што се овим неће са свим укинути крађа, па ће дангубе више изнети него вредност украдене стокe. Има неписмених трговаца, који морају друге тражити да им читају уверења, те да ова сравне са стоком а за то читање морају да плате што ће много сметати трговини.

Милан Ђирковић дели мишљење посланика Маџаревића. Привлаче да се владиним предлогом иде на то, да се спрече крађе, али каже, да ни досад нисмо од ове пропасти. Боље је било да оставимо јачи полет радњи и трговини, него да се излажемо трошку и дангуби око уверења. Он је за одборско мишљење, па ћемо видети како ће се закон ове године у пракцији показати.

Арса Лукић каже, да овде има два питања, једно о томе оћели се узимати уверење и на ситну стоку, и друго требали имати уверења и кад се

продаје стока у селу. На ово друго питање рече, да мора продавац имати уверења, јер кад неки у селу купи 30—40 комада, па у вароши наиђе други и позна своју украђену стоку, онда чим ће трговац доказати да је стоку купио, а овако кад има уверење, онда ће се лако лопов уватити. Уверење, рече, може да се набави или пре продаје, или при продаји или после ове, и то безилатно, да неби народ око тога што трошио.

Ранко Јовановић примети, да ако на дуже време вреди уверење, онда се могу догађати злоупотребе.

Панта Срећковић неналази, да се овим уверењем може стати на пут крађама стокe, јер је обично стока једвака, а и продавац може своју продати, па другу украсти да је опет има на број према уверењу, или код своје куће једну поклати, а другу према уверењима продати.

Љубомир Каљевић говори, они посланици, који траже уверење на стоку, губе из вида то што кмет далеко борави, па би за народ била велика штета. Зашто од сељака да се тражи уверење на стоку, а од оних лица што продају мараме и други еспан на пијаци да се таква уверења нетраже; он је против предлога.

Арса Лукић каже, да ће се народ овим уверењима боље сачувати од лопова, који лакше краду стоку, кад нема уверења.

Васа Маџаревић одговара Каљевићу, да се продавац у месец дана састане са кметом, па му је лако да узме уверење од оне стокe, коју оће да прода, јер сваки сељак на месец дана пре зна требали му

да прода што од стоке или не, па неби толико дан-губно, као што вели Каљевић, особито на крупну стоку.

Затим председник скупштине стави на гласање усвајали скупштина, да се уверења узимају само на крупну стоку. — Скупштина усваја.

По том председник стави на гласање и то, оћели се ово уверење морати узети и онда кад се крупна стока у самој општини продавчевој купује. — Скупштина усваја.

Према овом закључењу скупштинском члан 1. гласи овако: Који би хтео продавати говеда и коње, дужан је имати уверење да је то његова својина.

Члан 2. усваја се по приметби одборској, да се каже, у место „кметови“ — „кмет“

Члан 3. прими скупштина по приметби одборској, и тако 4. тачка гласи овако: „да кмет познаје продавца и његову стоку, а ако кмету то није познато, онда имена с презименом, занимањем и местом одакле су два сведока, који познају продавца и тврде да је то његова стока.“

Члан 5. усваја скупштина по примедби одборској, и тако би тај члан гласио овако: „Но ако би ко хтео на комад продавати, нека од кмета узме уверење за сваки комад.“

Члан 6. прима се по мишљењу одбора и тако тај члан гласи: „при промени стоке измењаће се и дотична уверења.“

Код члана 7. Арса Лукић примети, да нетреба ограничити само продавца да има уверење, него и купца, па ако овај нема тога уверења, да се сматра за подозрива.

Александер Николајевић пита, можели то уверење служити трговцу и у страним земљама кад претера стоку да прода.

Г. председник министарског савета, министар унутр. дела одговори, да се нас нећу стране земље, него ми само за нашу земљу прописујемо ове мере.

Ранко Јовановић одговори Арси Лукићу, да се по овом члану сматра за продавца који се увати на пијаци или вашару да продаје стоку, и онај који је пре био купац те стоке, па зато налази да је у предлогу владином добро казано „продавац“.

Скупштина усвоји члан 7. по предлогу владином.

Код члана 8. Ранко Јовановић примети, да није довољно то што се каже да ће купац који купи стоку без уверења, па се паће да је крадена дужан бити ову вратити правом господару, јер купац може ову и поклати, па треба и за вредност да одговара.

Милосав Трифунац слаже се са Ранком и налази да таквог треба прогласити за учасника крађе.

Радован Милошевић вели, да треба сваки да има уверење од купљене стоке; јер кад тога уверења нема а сумња се на некога да је допов, онда неможе да га пита одкуд му је та стока, док се сајбија исте још није пријавио или докле нестигне распис о украденој стоци.

Петар Катић рече, нетреба оставити никакве одушке него треба у сваком случају тражити уверење, па макар продавац био поштен или не; јер докле поштен мало не претрпи, не може се рђавим људма на пут стати.

Васа Маџаревић каже, да се по кривичном поступку сматра за основ подозрења, кад се паће у

чијим рукама крадена ствар, и он долази зато у затвор, па неће нико смети да купи ствар без уверења ако продавац небуде од познатих поштених продаваца. Зато није нужно тражити уверење у сваком случају; јер од оштећене позната поштена човека кад купи ствар ту му не треба никаква уверења.

Скупштина усвоји члан 8 по предлогу владиног.

Код члана 9. одбор је изјавио мишљење: да се изостави, па да се на место тога стави да се по 20 пара чаршиских за уверење наплаћује.

Касијан Стојшић предлаже, да уверења буду трукована, да се не би писана могла потурити.

Милан Ковановић, као председник законодавног одбора, каже, да је и одбор долазио на ту мисао, али није знао шта ће се написати у трукованим уверењима, него је оставио тај посао административној власти.

Панта Срећковић каже, да кад се уверења трукују, онда ће се над њима тачна контрола водити, јер, вели, ако се да кмету 1000 уверења трукованих, онда је он дужан да покаже прихода 500 гроша чар.

Алекса Петровић и Анта Пантић предлажу, да буду ова уверења, као и она по шумској уредби.

Скупштина закључи да се члан 9. владиног предлога „за коже“ изостави и да се за уверења наплаћује по 20 пара чаршијских, а та уверења да буду трукована, но тако да у једном уверењу може бити означено и више комада стокe. Према овоме тај 9. члан гласно би овако: „за свако уверење плаћа се по 20 пара чар. у касу општинску, ова уверења биће штампана“.

Члан 10. скупштина усвоји са том изменом, да овај закон важи од 1. Јануара 1872. године, и тако гласи члан: овај закон важи од 1. Јануара 1872. године, и њиме се укидају досадања наређења која би била противна овом закону.

Пошто је било већ 12½ часова то је председник скупштине заказао посланицима да дођу после подне у 3½ часа, те да продуже рад, који је на дневном реду.

Број 195.

На уречено време после подне скупштина настави свој посао, и председник јави, да је на дневном реду предлог посланика Мила Дамњановића, па позва известноца одбора да чита извештај одборски.

Извештај Панта Срећковић чита извештај, који гласи овако:

Одбор за законодавство расмотрио је свестрано предлог посланика шабачког, г. Мила Дамњановића и нашао, да овај предлог не би био довољан за остигнуће цели којој тежи, кад се по закону кривичном § 37. а. зна, шта је то полицајски надзор и да он дневни саобраћај смутљивцу не спречава.

Но одбор је мишљења да се према дојакшњим изјавама скупштинским и према постојећим законима могу спречавати смутљивачке радње и само би онда могла скупштина размисљавати о строжијим мерама кад би влада која стоји одговорна за мир и поредак у овој земљи исте мере захтевала.

По прочитаном извештају посланик Миле Дамњановић рече, да он остаје при свом предлогу, који је поднео не за своју корист, него чисто за спокој-

ство народно, јер је жеља онога народа, који га је за посланика изабрао, да се одржи сигурност у земљи, и да се смутљивцима што више стане на пут, о чему има и писмених изјава, које ће скупштини прочитати, ако она то узтражи.

Коста Великић наводи, како је наша земља уставна и ми зато имамо да захвалимо данашњој нашој влади.

Закона има довољно, по коме се могу узети на одговор они, који праве у земљи смутње. За пример наведе, како је бивши уредник „Решета“ стављен под суд и у затвор због грдњи. Овај предлог посланика Мила био би излишан и за то је да се исти предлог одбаца.

Владимир Хаџић вели: Министар унутр. дела одговоран је за ред и поредак земље, и за живот и благостање њажево. Ако он налази, да нису постојећи закони довољни, да смутљивцима стане на пут, нека влада изађе с предлогом, па ће скупштина такав предлог радо прихватити. За то је он да се остави самој влади овај предмет на оцену.

Миле Дамњановић рече, да га је жеља народна побудила, да изађе са оваким предлогом ако што недостаје влади по постојећим законима, јер ако сам лично није patio, зна да су његова браћа и очеви много претрпели.

Радован Милошевић каже, оно, што Милу лежи на срцу, то лежи и свавоме другом посланику. Предлог је нашао подпуно одзива у скупштини, само што је одбор увидео, да оваким мерама нећемо ништа више постићи, него оно што би постигли и са постојећим законима. С тога је он мишљења, да се

остави самој влади, да она ако нађе да нема довољно мера у постојећим законима, потражи друге потпуније, па ће јој скупштина то одобрити.

Миле Дамњановић говори, кад се на кога сумња да је украо прасе или ћурку, онда њега власт може да стави под надзор, а кад неки подрива земљу, зар да се неставља под надзор.

Милан Брачинац је за то, да се предлог пошаље влади на оцену.

Љубомир Каљевић говори: У уставној земљи главна је основа свему лична слобода. То је кључ свега другог. Као пример наводи, по изборном закону избор посланика слободан је. Кад би неко дао гласа за овога или онога, тај се излаже неповољностима код власти, и тако човек може доћи под надзор. Или замислимо кад се посланици врате кући, ко јамчи, да неко од њих неће доћи под надзор. Шта је томе посланику поможено што ће после доћи у скупштину, кад је претрпио толика неповољства, која му нико повратити не може. Он подпуно верује да је предлагач имао на уму праве смутљивце, кад је поднео свој предлог, али који би се могао ослонити, кад би се властима дала толика власт, да ће они употребити закон само на праве смутљивце, а не и на друге поштене грађане. То би могло бити само онда кад би властници били анђели, а не људи. Ми знамо из искуства, да су код нас властници имали велике власти у рукама својим и да су ове злоупотребљавали, а ми треба да идемо на то, да таквих злоупотреба више не буде. Сит је гонења, боја и вешала наш народ, него је жељан слободе и спокојства, а ово ће онда имати, ако се непредузимају онакве

изванредне мере, какве предлаже посланик Миле. — Он налази, да ове мере нису ни потребне према постојећим законима, јер у кривичном закону има довољно да се узме сваки на одговор, који прави смутње и нереде у земљи. Наш казнителни закон више предпоставља да је неко крив док се неоправда, него прав, као други закони у слободним земљама. С те стране, вели, неби имало шта да се дода до овога што предлаже посланик Миле, иначе био би закон „Драконски,“ и сваки који би поле имања имао, отишао би из земље. Но ове мере, које посланик Миле предлаже, налази да су и противу устава и неби се њима постигла никаква цел, јер и прав човек могао би доћи под надзор, па би онда нарасла већа гомила незадовољника, која би опаснија за државу била, те би с тим само повварили, а ништа не би поправили. Зато је противан томе предлогу.

Миле Дамњановић говори, да је нега натерало да изађе са предлогом то, што је влада била и сувише блага, и чинила је све и сва што други не би чинио, осим једног Бога. Али кад неки људи побесне, па иду да државу упропасте и сурвају и да подрију слогу између владе и народа, онда се вели, морају употребити строжије мере противу таквих људи.

Владимир Хаџић каже, да је посланик Каљевић навео да је највећа гаранција кад је личност појединих обезбеђена. А кад је народ казао да оће књаза и династију, онда колика је још већа гаранција за народ кад иде на то, да стане на пут онима, који проповедају комуну, и који иду да сруше све што је противно интересима целе земље. Него он опет ослања се на одговорност министара, којима у

дужност спада да траже подпуније мере, ако им ове по досадањим законима недостају.

Коста Поповић говори: Тек од јуче што-но реч добили смо устав, па треба сви да тежимо да се он у живот уведе. У свакој уставној земљи има две странке, једна која је задовољна са постојећим стањем, а друга противна.

Противу тога војевати, вели, да није могуће. Онај који би нагонно владу да употреби строжије мере, значило би да се њој изјављује неповерење, а он се од тога ограђује. Што се тиче слободе јавности, слаже се са Срећковићем, који је једном казао да он сматра слободу говора као једини лек да се искорени све оно што је штетљиво у народу; јер тајни непријатељ гори је од јавног. Он је противу предлога.

Милан Стојић рече, да је посланик Миле Дамњановић говорио да се ставе под надзор смутљивци. Он је тога мишљења, да умолимо владу да стане на пут свима смутљивцима.

Панта Срећковић каже да је одбор сравнио она средства, која постоје у казнителном закону, са овима које посланик Миле предлаже, па је нашао да се овим предлогом не би могло више постићи, но што би се по закону учинило. Одбор није био тога мишљења, да се употребе средства, која неодговарају слободи и уставу из великог поштовања спрема владе и народа. Жеља посланика Мила, рече, да је жеља и нас свију да у земљи нема никаквих смутљиваца.

Ранко Јовановић вели, да се скупштина одазвала предлогу Миловом, који је ишао противу смутљиваца. Он истина није да се предлог узакони, али изјављује

од своје стране мишлење, да скупштина препоручи влади, да она добро pazi на смутљивце, те да се ови искорене, а влада има зато средства у постојећим законима, и ако јој у томе што недостаје, скупштина ће одобрити јаче мере.

Алекса Петковић говори: Посланика Мила руководила су нашевиле, да поднесе овакав предлог; и томе се предлогу сва скупштина одазвала; по одбор је нашао, да у закону има те мере, па није потребно да се друге уведе. Према томе он је рад да зна, постоје ли заиста те мере у закону, као што одбор каже?

Ивко Остојић рече, има неких бушача у земљи, па које треба добро назити, али зато што таквих рђавих људи има, није никако да се незаконе мере прописују те да страда народ. Затим приповеди, како је незаконо поступано од стране Вучића, па нежели да се то време поврати; а пристаје да се допуни закон, ако постојећи није довољан да се стане на пут смутљивцима.

Стојадин Радовић каже, што има у предлогу, то има и у закону. Влади ако што треба нека иште од скупштине, а не сама скупштина да одређује какве мере. У његовом крају, вели, нема таквих смутљиваца као што их има у овим крајевима.

Милан Стојић наводи, како му је народ казао, да се предузму строжије мере противу смутљивца, чим је чуо за неку бомбу у Београду; па зато ако влади још какве мере потребују, нека иште, а народна скупштина готова је да јој одобри.

Павле Грковић говори, да у земљи постоје смутљивци, јер иначе неби изашао посланик Миле с

предлогом. Да заиста постоје смутљивци у земљи, сведочи нам та околност, што је нађена нека бомба у Београду, па то је Мила изазвало да изађе са оваким предлогом. Но да се спрече ови смутљивци, рече, да је дужност саме владе, да она каже, јесули довољне оне мере или нису, које у закону стоје, па ако нађе да нису, онда нека тражи, а скупштина ће на то дрговољно пристати.

Периша Вуковић рече, сваки осећа да је ово важна ствар, па шта треба да обратимо највећу пажњу. Ми смо наређивали мере, рече он, противу ајдука и разбојника, и пороту увелисмо противу донова и још неких злочинаца, но то су све мали донови спрам оних, који иду на преврат и о којима много тужи по народу. Народ је казао да се стане на пут овим великим доновима, па зато влада треба да обрати на њих особиту пажњу, да неби чинили зла народу.

Васа Маџаревић говори: да се какав закон допуни, рече, треба да у њему постоји какав недостатак, па да се смутљивцима стане на пут. Одбор је разгледао закон, и нашао, да у њему има довољно средстава да се спрече смутљивци. Кад је бомба била у Београду, власт је према постојећем закону одмах наредила истрагу и неки су због тога позатварани. Кад оћемо да издамо какав закон, треба да се упитамо, шта ћемо њиме добити, а шта изгубити. Треба да смо само искрени па да кажемо који су рђави људи, па ће онда власт лако предузети противу њих нужне мере. По постојећем закону долазе и они под надзор полицајца, који се пуне из недостатка доказа за политично дело; али знамо да за најмању сумњу оптужени пушта се из недостатка

доказа; он налази да би предузетим изванредним мерама забринули и људе код куће и оне на страни, кад овамо једнако говоримо, да смо задовољни да имамо народну династију, народну владу и да у земљи влада ред и слобода. Нама је мило кад чујемо од г. министра спољних послова, да је у међународним одношајима успео, а то је с тога што има слоге у земљи. Рђавих људи и смутљиваца има мало, мере су противу њих довољне и казне су доста строге; па не треба ништа више преко тога узаконјавати.

Марјан Кукић вели, да Ивко Остојић напомиње доба Вучићево кад је у земљи насиље владало; но скупштина, рече, не треба да иде на то, да цена народ, него треба да се ради помирљиво, па ћемо онда имати сваки књаза на срцу.

Милан Ковановић каже, да је одбор изјавио своје мишлење да сама влада ниште потребне мере, ако јој оне по закону нису довољне, а и скупштина то исто жели, с тога излишно је даљи говор, него нека се гласа.

Алекса Петковић још није на чисто, да ли у постојећим законима има довољно средства, да се стане на пут смутљивцима, јер, вели, једнако се пише противу земље и владе, а власт томе не стаје на пут.

Анта Пантић каже, да је Србин у Београду писао, да му је све једино, владао у Србију Фрања или Обреновић, па је то штампано у Панчевцу, а влада таквим људима не стаје на пут, зато је за предлог, да се строге мере пропишу противу смутљиваца.

Живко Недић рече, нека скупштина изјави жељу

да влада пази над властима да ове врше строго своју дужност противу смутљиваца. Овде узе реч г. председник министарског савета, министар унутр. дела, па рече, да он разуме и уважава побуде, које су навеле посланика шабачког, да овај предлог учини, као што цени и разлоге свију посланика, без разлике, који су овом приликом говорили; јер је уверен да је код свију нас и који су говорили и који нису једна иста жеља и тежња, а то је да се земља од политичких смутњи осигура и уснокоји, само што, вели, једни смо за један, а други за други начин и у томе се разликујемо. Влада, вели даље г. министар, примивши управу земље пре три године под познатим тешким околностима, знала је подцуну, какве је тешкоће на овом путу очекују. Но и поред све озбиљности онога времена, у које је примила управу, она није до сад била у нужди да чува општу безбедност земље, о којој је овде реч, каквим изванредним мерама и може рећи да је у томе била толико срећна, да, изузимајући врло мало у овом обзиру непријатних случајева, није имала потребу да прибегава ни редовним строгостима.

Према овоме влада, вели, не налази да ће јој требати какве изванредне мере ни за ово кратко време што јој остаје до пунолетства књажевог; а видећи и овом приликом у народној скупштини, какве су њене тежње и расположења што се тиче опште безбедности, она ће из тога признати нову енергију, да политичним смутљивцима даде познати и осетити народну жељу, да он одсудно оће: спокојство, сигурност и ред.

На то уста посланик Владимир Хаџић и рече,

да скупштина на овај предлог посланика Мила изјави влади, да она употреби најстрожије мере противу политичних смутљиваца, и да у свако доба рачуна на подпору и одобрење народне скупштине; и скупштина усвајајући одборско мишљење закључи да се истом дода и ово: „поред толиких досадањих скупштинских изјава, и опет народна скупштина позива владу да најстрожије стаје на пут свима политичним смутљивцима и да се најозбиљније стара у одржању поретка у земљи, употребљујући зато све потребне мере, а влада нека и у напредак поднуво рачуна на подпору и одобрење народне скупштине у мерама, које она у тој цели предузела буде.“

На томе се сврши овај састанак, који је трајао до 5 часова по подне и други би заказан сутра у 9 часова пре подне.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић

Секретар

Д. Ђ. Јовановић.

Опуномоћени потписници:

Милан Ђирковић, Димитрије Миловановић, Никола Симић, Алекса Петковић, Касијан А. Стојшић, А. Николајевић.

САСТАНАК XXXIII.

У уторник 19. Октобра 1871 године.

Председавао:

Живко Карабиберовић.

Председник скупштине отвори овај састанак у 9 сати пре подне, на коме је било 100 посланика.

Од г.г. министара били су председник министарског

савета министар унутрашњих дела, министар просвете, финансије, војени, министар правде.

Председник министарства саопшти денеше докле је Његова Светлост књаз Милан са Намесником г. Блазнавцем враћајући се у отечество приспела и да се у новољном здрављу наводи, што скупштина прими са узвицима „живео књаз.“

Председник скупштине саопшти депешу посланика Николе Мандића на одсутству наводећег се, којом пита може ли и даље на одсутству остати да недолази и скупштина реши да недолази.

Број 196.

Председник објави да је на дневном реду предлог појединих посланика и позва известиоца одбора да чита, извештај одбора Марко Лазаревић чита:

Посланици Љубомир Каљевић, Јован Бошковић, Арса Лукић и Григорије Брајковић предлажу да се §. 6 закона о штампи другим замени, а исто тако да се и §. 26. и 27. истог закона измену у другом смислу, а у §. 48. реченог закона речи: „казнивог дела“ замену са речи злочинства.

Мијалко Радевић, Петар Катић, Боста Грудић, Анта Паитић, Алекса Петковић, Милан Миловановић, Јанићије Панић, Милосав Вукомановић, Андреја Лужњавин, Милан Ђирковић, Павле Поповић, Милоје Вулић, Војин Радосављевић, Милија Лазич, Лазар Симић, Јеремија Обрадовић, Илија Ђокић, Младен Зајкеска, Владимир С. Хаџић, Александер Николајевић, Симо Несторовић, Марјан Букић, Стојић Обрадовић, Аксентије Ђорђевић, Милутин Спасић, Ранко Јовановић, Антоније Нешић, Илија Туцаковић, Александер Лазаревић, Периша

Вуковић, Јевто Мирчић предлажу да се нека измена у закону о штампи учини и кауција за новинаре уведе.

Одбор за оба ова предлога вели пошто нема још ни година дана од како је овај закон издат, и тако нема се још довољно искуства о целисходности или нецелисходности овог закона, то је он мњења да се пређе на дневни ред.

Љубомир Каљевић као предлагач првога предлога о штампи опширније разложи шта га је побудило да са још неким посланицима износи пред скупштину овај предлог. Говори најпре о уставном наређењу, по коме штампа у Србији треба да је слободна, тумачећи то наређење у интересу слободније штампе, но што је она законом о штампи ујамчена. Особито му се чини да 6 члан тога закона јасно противуречи и ономе уставном наређењу и уопште најумеренијем схватању начела о слободној штампи. Затим говори о позиву штампе у једној земљи, па наводи да незгоде које у нашем закону постоје одвлаче штампу на оно поље, које се управо ње не тиче и на коме она не може бити народу готово ни од каке вајде, — док се овамо мора да занемарује њено право поље рада. Помниће како закон о штампи његовим 6-тим чланом није могао учинити да се одклони оно чега се је лањска скупштина највише бојала, на име личне грдње и потварања, а међутим показује строг у ономе што управо ваља да је остављено слободном претресу. Даље говори како је у нас новинарски посао мучан и неблагодаран посао, што је наш народ у садањим границама мали па тиме и мали број читалачког света те се одтуда

кубури у самосталној штампи, па кад се вели још к томе прават велика незгода и од стране закона, онда је јасно да ће се у нашој штампи подизати и падати листови, а тешко ће се стално и сљедствено новинарство држати моћи. Он држи да је чл. 6. оставио власти маха да може чешћим обустављањем бројева кињити један лист, који јој није по вољи и одбити читаоце од њега, пошто нико не жели држати лист, који се у издавању сваки час превида и пошто је још неке разлоге навео у одбрану слободне штампе, рече да би он по његовом уверењу био за то да се члан 6. са свим укине, по пошто унапред зна да многа браћа у скупштини страхују да се слободна реч неизметне у агитаторство, — он је у предлогу навео њиховог умирења ради једну измену, по којој би оне бројеве новина, у којима би по кривичном закону било учињено злочинство, власт могла у самом разашивању листа похватати и суду предати те да оцени је ли у њима учињено злочинство или не; по међу тим да то не смета издавању даљих бројева листа. У осталом да сваки новинар може одмах разашивати свој лист нечекајући одобрења полицајне власти, као што то мора чинити по садањем закону о штампи.

Затим говори о оном члану закона о штампи који наређује да и штампар одговара за казњива дела у листу учињена, заједно са уредником тог листа, па вели, да је ово наређење закона о штампи у нашим приликама непрактично а за уредника незгодно, пошто наши приватни штампарни нису спремни у тој мери да могу схваћати све финоће једнога закона о штампи као што је наш, те да могу лако

оценити могу ли подписати овај онај број извесног листа, него они у своме страху да небуду кажњени често неће да потпишу ни онај број у коме они само издајека називу штогод сумњиво. А што се тиче државног штампара, од њега се неможе ни тражити да исправи тешкоће уредницима, почем је он чиновник и ризикује не само глобом него и платом. Он је за то да се и овај члан измени по његовом предлогу, како ће штампар одговарати само онда кад није испунио оне формалности, које су у закону о штампи (члан 26.) назначене.

Анто Панчић, Владимир Хаџић, Алекса Петковић говоре противу навода Каљевићевих доказујући како је прека потреба да остане тај члан те да се и у будуће шаље лист најпре полицајској власти, па онда пушта у народ, јер би се често могло догодити да који напише, што је противно интересу земље, књаза и владе, па пошто зло по земљи распростре — побегне из земље и казну избегне. Аџић наводи још и то, како је се и он прошле године на том закону о штампи подписао па вели кад би се могло, избрисао би свој подпис. Он је да се још од новинара наплаћује и кауција. А Петковић још и то наводи како писци новина не пишу ни о чему добром за земљу као о вери и земљорадњи о трговини и т. д. већ проповедају о онаком чему што је на штету земље и само се међу собом грде.

Арса Лукић наводи противу Хаџића, Панчића, и Петковића и разложи како он и прошле године кад је овај закон о штампи издат, није био за овај члан 6. и да он налази да исти треба укинути, ако се оће да је слободно исказати своје мисли. Но ве-

ли, да он ипак није за то, да се пише шта се год оће, но оно што треба.

Председник скупштине примети посланику Петковићу да нестоји оно што он наводи да се сада само пише грдња по новинама и о ономе што је за земљу штетно, већ је се доста писало и о трговини, земљорадству, о жељезници и о другоме чему што је добро и полезно за народ.

Милан Стојић говори како уредници појединих листова нишући само у својим листовима просијају грдњу на владу и поједине људе као н. пр. уредник „Решета“ што чак задираше и у живот приватних те их грђаше. Он је за ограничење штампе па нека сваки каже шта ће писати и по народу распростирати. Овде је, вели, место за јавни говор, па нека сваки каже што има било противу власти било противу владе.

Стојадин Радовић вели, да се код њи нечује ништа да ко пише противу владе и књаза. Он је да остане тај члан како јесте примећујући да су баш ови посланици, који сада вичу противу слободне штампе, прошле године тако исто викали за штампу — држи, да се и по садањем закону може писати противу појединих чиновника за њихове злоупотребе учињене у дужности, па нека се износе на јавност злоупотребе.

Радован Милошевић слаже се са председником скупштине наводећи да су заиста уредници листова доста писали о земљорадству, о трговини и о другим питањима по земљу важнима, но му се само недопада што некако све говоре о једном предмету и човеку сматрајући га са једне стране не обзирајући

се и на другу страну и што по неким листовима обичај је нападати на поједине људе и просипати на њих грдњу. Но са обзира на то што је ово нова устапова код нас, те није још добро како ваља опробана, он је мишљења да се још остане при овоме закону како и јесте као што је то пре неки дан наређено и приликом претреса о укидању и множењу селских дућана.

Павле Грбовић говори противу навода Љубомира Каљевића и каже да је свакоме слободно писати оно што је добро и полезно за земљу и народ. Само није слободно гравити се, јер не ће нам никакву корист донети но само јада, кавгу и мржњу међу собом. Он је да се члану 6. ништа недодаје.

Арсо Лукић говори противу навода посланика Грбовића доказујући како се чланом 6. није могло постићи то да се грдња одклони. — Држи да би се ова грдња скратила само онда, кад би се овај члан укинуо и прописала строга казна за овакове невинаре, а поред тога није противан ни томе да се полаже кауција, која би служила за залог онима који су се предилатили а и за извршење пресуде над новинаром изречене, и да се пропишу године уреднику. Он је за то да сваки може казати слободно што о коме мисли па ма он ко био. — Кога увреди нека му зато одговара.

Каљевић одговара Панџићу и Стојићу па вели, да не треба бркати владоца са његовим министрима.

Кривични закон заштићава владоца, а што се тиче министара, њихова дела баш треба да претреса и критикује штампа, јер се њихова дела највише тичу штампе. Даље говори како је у интересу са-

мога владоца да је штампа што независнија, јер ће она онда бити кадра, да га обавести о ономе што се у народу збива, о јавноме мњењу и свакидашњем покрету јавнога живота. Ваља вели и замишљати око владоца људе који би му све у другој боји представљали но што треба и који би га у своме личном интересу заводио с' правога пута, а ту би вели штампа највише помогла да се владалац одржи на висини свога положаја. Није вели уместна ни она Стојићева примедба да је скупштина кадра, да замени и штампу и све остале чиниоце јавнога живота. Скупштина се вели само једном у години састаје, а међутим се из дана у дан могу да чине погрешке и упада у веће невоље, па је њена помоћ често доцкан приспела, док штампа бодрим оком мотри на све што се око ње посведневно догађа и ради. Осим тога скупштини је — вели, штампа неопходно нужна, она је приуговљава и расветљује у многим питањима у којима би она без штампине помоћи тешко могла изаћи на чисто земљиште. Што нека, вели, даље износе комуноу као неког баука, — њему се чини да немају право, јер у нас комуна у нашим данашњим околностима нема семена нити је њему познато да когод прооведа комуноу у народу. Он држи да није једно исто говорити о комуни на западу где је она поникла из друштвених беда и неправде као и из владине немарности према сиротињи — и говорити о комуни у нашој земљи. Како тако није с горег што нас подсећају да зарана обратимо довољну пажњу нашем друштвеном и економном развиту те да се предохранимо од невоља и кризе, која би некада могла и нас снаћи. Што се

кауције тиче — он вели, неслаже се са г. Лукићем; јер он држи да би поред осталих тешкоћа нашег новинарства још по највише отежала самосталну новинарску књижевност. У нас се, вели, махом сиротнији и образованији људи баве штампом, а кад би се кауција увела, онда би се морали повући и оставити поља или званичној штампи или богаташким најамницима.

Павле Грковић и Милан Стојић побијају разлоге Каљевића да је постојећим законом о штампи закраћено коме год писати оно што је добро и полезно за народ. А они су мишљења да се може у новинама писати противу министра и на њих нападати, већ нека се каже министру шта му не ваља у скупштини, где му се може и неповерење изјавити.

Хаџић одговара посланику Радовићу и вели, да је се он прошле скупштине највише заузимао за слободну штампу, али је то чинио са тога што је држао да ће писци писати оно што је добро — сад кад види да неће он на њих виче. Ово мора чинити и за то што новинари изврћу дела наопачке на нас срамоте. Наводи пример да је читао у „Решету“ случај, како је неки окр. началник питао оца који је кавао да му је син пунолетан „је ли он отац пунолетан“ па кад читају странци овако што о једном окружном началнику, мучно ће се решити да науцете своју јурисдикцију у Србији. Он је да се узима од оваки уредника кауција и да се пропише за њих казна телесна, па ће они за цело бити бољи.

Милован Спасић говори противу овога предлога и наводи како је нуждно да постоји у овом закону оно ограничење које је тим 6. чланом прописано;

јер се често вели догађа да писци иззначавају ствар, наводи за пример како је у једном броју новина изашао један чланак којим се нападало на министра финансије — о штедионици у Карановцу, на министра грађевина због грађења Ђурије у Параћину, а тако и на министра просвете и износило се на њих оно што не постоји, те су ови морали преко новина чинити о томе званичне исправке и свет званично обавештавати о правом стању ствари, дакле да је слободно писати од кмета па до министра и да не стоји то да није слободно писати.

Слаже се са Каљевићем да се од новинара нешто кауција из оних разлога, које је Каљевић навео. Он је да остане како је и до сада било.

Коста Великић говори како је он о претресању самога закона о штампи прошле године био противан закону о штампи. Сад вели, кад је заведен, није ни да се увиди члан 6. нити зато да се кауција од новинара тражи. Он је да остане по дојакосњем и да се пређе на дневни ред.

Миле Дамњановић пита министра председника да ли се садањим законом о штампи изискују какви услови који може бити новинар и пошто му г. министар одговори да се изискује да је 25. год. навршио и да је поштен, Миле рече да сада пишу истерани ђаци из школе, учитељи, практиканти и чиновници, — он није зато да се дозвољава оваковим људима писати по новинама, а поред тога је зато да сваки новинар мора положити кауцију и да се најстрожије казни и то оном казни коју Хаџић одређује.

Војин Радосављевић говори како је он зато да

се за сада ништа у закон недира док се не проба како ће бити. Признаје да је било у „Решету“ доста грђе, које се несме по постојећем закону чинити, но да се само износе злоупотребе ако би их какви у званичној дужности било, а никако и да се дира у приватни живот. — Он је да се само поверава уредништво новина онаковима људима који поднесу уверење да су доброга владања.

Анто Пантић предлаже да се узакони да новинари полажу кауцију 1000 дук. ц. за обезбеђење пренумеранта за напред узети новац и да се из тога може измирити казна и трошкови кривцом причињени.

Ђега у овоме потпомаже Јанко Јовановић и наводи како је се он за неколико бројева новина предплатио — на му новине недолазе. Он зато је да остале и члан 6. те да се новине предходно шаљу полицији, па онда пуштају у народ да се не би зло распростирало.

Панто Срећковић говори како штампање новина није ништа друго до и оно што је други какви рад на који се ништа неваљајује па петреба ни на штампарску радњу која нам највећу ползу распростирањем науке, приноси, наплаћивати; ни је ни за то да новинар одговара за оно у напису, ако оно сачињава казниво дело, већ нека одговара сам писац, јер често се може догодити, да новинар као лице, које није вично закону, незна шта је казниво у закону. Држи да би требало узаконити да су новинари они који су пуноправни грађани, знаци и који имају имања као обични људи.

Милан Стојић одговара Срећковићу како је њему

све једно имао повинар имања или положно кауцију у другом чему, само је њему до тога да се може одмах извршити.

Милован Спасић наводи како би кауција само служила за измирење одсуђене казне, а никако и за измирење предплате, почем је њена главна цел да се пресуда изврши ако би уредник осуђен био за преступ и преступ.

Председник министарства рече, да је влада у основу противна честом мењању закона нарочито нових и општих закона, почем се не може за кратко време приметити шта недостаје, већ треба причекати док се прибави искуства, па ако се примети да што поправити треба онда ће се поправити. Што се тиче садањег закона о штампи он вели да је у њему једна једина дужност према полицијској власти да јој поднесе један број од својих новина на један сат пре разашилјања, а то ни у колико не смета одправљању новина пошто је немогуће, и кад тога неби било, уреднику спремити за експедицију све своје новине. Остало иде све по општем закону, и ништа не може бити задржато што не би садржавало казниво дело по општем кривичком закону, а то опет да ли има казнивог дела решавају редовни судови који нам суде о целом имању и о глави, па кад им верујемо за ова добра, онда може сваки увидети да нема никаквог основа да им неверујемо и у питањима о узашћењу једног листа новина као мањем.

Пошто се више нико за говор непријави на предлог председника скупштине реши: да се по оба ова предлога према одборском мишљењу пређе на дневни ред.

Председник дозвољава четврт часа одмора. По свршеном одмору председник рече да је сада на дневном реду предлог посланика Димитрија Јовановића односно допуне § 471. закона о поступку судском у грађанским парницама по одборском закључењу и позва известноца одбора Мацаревића да извештај чита. Известилац Мацаревић прочита тај извештај који гласи овако :

По закључењу народне скупштине од 12. ов. мес. законодавни одбор прегледао је предлог посланика Д. Ђ. Јовановића, који се односи на то, да се земљоделцу не може продати 6 до 9 плугова земље са кућом и алатом за дугове приватних лица, и нашао је: да се тај предлог у начелу може примити, као што га је скупштина свесрдно прихватила на састанку свом од 12. ов. мес, јер се у њему налази поуздано средство, да се с једне стране наше земљорадно становништво, ова главна снага економног живота нашег народа, сачува од извесне пропасти која произилази, као што сви видимо, од прекомерног задуживања и плаћања прегрдних интереса, а с друге стране да се и радња, индустрија, која је досад у нашим варошима готово у мртвину лежала, што живље у земљи покрене прибирањем оних капитала, који су бесплодни по народу растурени били.

По мишлењу одбора, ни у колико неће наудити нашем земљоделском становништву ова мера, која ће приватне зајмове из народа извући због мање сигурности, која им се овим предлогом одузима, јер ће народу јавне касе и штедњонице бити приступне, да своје најнеопходније потребе са лаким интересом подмири, и што ће се и сам народ потрудити мало

боље у домаћој привреди, да снабде своју кућу и своју породицу са оним што му је за живот нужно кад зна да код приватних има толико кредита и вересије.

Одбор сватајући овако ствар подноси под $\frac{1}{2}$ предлог посланика Димитрија Јовановића; а уз то од своје стране изјављује да је одбор нашао, да се чл. 471 тачки 4-тој грађанског поступка односно земљоделца дода ово :

а., Свакој пореској глави ма она од данка ослобођена била из ма каквих узрока, ако јој је главно занимање земљоделације, била у селу или вароши, не може се продати ни за какве дугове приватних лица, па ма ког основа они били само ако од уговора произилазе: пет плугова земље средње каквоће, била она чиста, под гором, воћем или виноградом и плод њен сабрани или не сабрани, кућа и окућица с плацем од једног плуга земље, један плуг, једна кола два вола или теглећа коња, мотика, сивира, будак, коса и нужно покућство.

Наређење тачке 4-те §. 471. грађ. поступка, да се усвоји за она плаћања која не произлазе из уговора са приватним лицима, као и за зајмове из јавних каса и штедњоница.

Према овоме нека изволе скупштина овај предмет у претрес узети, и као свој предлог влади поднети на основу чл. 58. устава земаљског, с изјавом да влада ово наређење у форми пројекта скупштини поднесе.

По свршеном читању председник одбора Ковановић говори како према пословном реду у скуп-

итини одбор не може подносити формалан предлог по влада; зато га формално ни направил ни су.

Живко Недић говори о предлогу како не треба да се однесе на оне дугове који сада већ постоје, како се не би укинуо кредит у народу.

Извештач Мацаревић рече: Одбор је имао на уму до сад учињене дугове, и признао то плаћање за особито важно, али пошто остаје да влада, ако пристаје у начеду на овај предлог формира наређење закона, и да скупштина приликом том, кад јој дође тако формалан закон говори о поједино-стима, онда моли да се не губи време и говор о томе одложи до владиног предлога, који тек ове године може се скупштини поднети, што ће скупштина ово-годишња скоро престати радити.

Арсо Лукић говори, како одуговлачења овога пројекта може зеленашлуку већу корист, а народу штету донети — он је да се преда влади овај предлог и она умоли да формалан пројект о овоме још скупштини овој на решење поднесе.

Павле Грковић говори како је овај предлог противан уставу, где се каже да је сваки господар свога имања, а овамо се овим предлогом то господарство ограничава — говори даље како је овај предлог одвећ штетан по варошко становништво по томе, што би се овом дала прилика да се варошани ненаплате у већ учињеном зајму.

Њега у овом подпомаже Миле Дамњановић и наводи како он незна шта је зеленашлук који се овде спомиње — но поред свега овога он је мишљења да се овај предлог преда влади на оцену, па ће се

о њему говорити ако се и кад се поднесе формалан предлог.

Коста Великић слаже се са Лукићем, но само вели да влада поднесе предлог овај скупштини ако може.

Радисав Милић говори за предлог, но само примећује да се исти не односи на трговачку вересију од еспана произлазећу.

Арсо Лукић разлаже како се многи боје, да код нас не обвлада безкућништво. Овај предлог иде баш на то да се земља од овога сачува.

Грковић говори како један закон треба да се простире на све државограђане подједнако, а овим се само оће да закљони земљорадна класа.

Димитрије Јовановић разлажући у подужем говору свој предлог, побија разлоге оних посланика који велу, да је ово ограничење сопствености и туторство, и да се овим предлогом иде на штету трговаца. Слобода не може се замислити да је безгранична, као што држе посланици. И код најслободнијих народа постоје нека ограничења у интересу целог народа па и код нас. Тако вели, и до сад је постојало правило да се земљеделцу не могу продати два дана земље, да тежак не може издати меницу, да је родитељ дужан на случај смрти оставити деци половину имања, да се нико не може обвезати на већи интерес од 12% и многа друга ограничења; и сва ова ограничења постоје у општем интересу целог народа, па зато сматра да је овај предлог у погледу економном од велике користи за народ, који се почео нагло задуживати, и прекомерне интересе плаћати. А за трговце овај предлог не само

да није од штете, него је од велике користи, јер ће се растурени капитал по народу, који ни уколико ни су подигли земљеделије, повратити у вароши, па ће онда вароши у стању бити да подигну и развију своје трговачке радње и индустрију, што до сад ни су могли учинити због оскудице капитала. Осим тога неће као до сад давати много на вересију, него ће у свако доба знати своје право стање кад за готово продају. И то је познато, да у колико је земљоделско становништво богатије, у толико и трговци имају више пазара. На последку, ако трговац даје земљоделцу новац или га кредитира, па има намеру да му прода сво имање, онда треба да се упитамо да ли треба пре сачувати трговца, који су комисионари пештански и бечки фабриканта или земљоделца који и себе и трговце остале рани; па ћемо видети да треба пре сачувати ове друге; зато налази да ће овај предлог од велике користи бити за цео народ, како за земљоделца тако и за трговце, и с тога и предложио га је скупштини.

Ранко Јовановић је за предлог и наводи како ће овај предлог добар одзив наћи у народу.

Ивко Остојић пита односи ли се овај предлог и на кредите дате из штедијоница, па пошто доби одговор да се не односи рече да је за предлог.

Миле Дамњановић и Павле Грковић говоре противу предлога, но Грковић још доказује, да трговци нису комисионари бечких трговаца као што предлагач говори.

Пошто скупштина би довољно обавештена у овоме питању, на реч председника реши: *да се прими мишљење одборско.*

Број 197.

Известилац одбора за финансијско законодавство Ранко Јовановић чита извештај о поднетом предлогу *„да се измени члан 32. закона о телеграфу од 16. Фебруара 1867. године“* који гласи овако:

Одбор за законодавство финансијско, прегледао је предлог поднешени владом, односно измене члана 32. закона о телеграфу од 16. Фебруара 1867. год. и нашао је да се исти може подпуно примити.

По прочитаном одборском извештају г. председник министарства узео реч и објасни овај законски предлог у чему он одступа од постојећег закона и скупштина прими овај предлог како га је влада поднела.

Број 198.

Затим известилац одбора Ранко Јовановић чита извештај одборски о поднетом предлогу *„да се укине највише решење од 18. Јула 1863. год. (збор. XVI. стр. 43.)“* о периодичном повишавању плате телеграфског комесара у министарству унутрашњих дела, па да исти комесар дође у категорију секретара министарства. Извештај тај гласи овако: Одбор за законодавство финансијско прегледао је поднешени предлог владин, односно укинућа највишег решења од 18. Јунија 1863. год. (збор. XVI. стр. 43.) о периодичном повишењу плате телеграфског комесара у министарству унутрашњих дела, па да исти комесар дође у категорију секретара министарства, и нашао је, да се исти може примити, онако како га је влада предложила.

Број 199.

Председник скупштине рече да је сада на реду да се члан 9. о повластици пожаревачке железнице

који је пређе остао не свршен што се тиче редакције за ограничење при уступању исте странцима расправи и г. министар финансије рече да он држи да само треба додати томе члану и ово: *а сирам странаца друштво неможе оно што је напред казано учинити без одобрења законодавне власти.* — Скупштина прими члан 9. са овим додатком г. министра и тако се предлог о жељезници Пожаревачког друштва у свему прими.

Број 200.

Милосав Трифунац пита председника одбора за преглед предлога појединих посланика јели му предат какови предлог односно набавки хаљина за остале војнике прве класе народне војске и пошто доби одговор да јесте пређе се на дневни ред.

Председник скупштине рече да је на реду предлог посланика Панте Срећковића односно предупређења од заразних болести на како се овде говори о неморалности што није за јавност, то наређује тајну седнице.

Пошто из скупштине изиђоше сви који нису посланици, у подужем говору о овом важном предлогу скупштина закључи да се овај предлог преда законодавном одбору на оцену.

На овоме се сврши овај састанак, који је трајао до 12½ часова по подне и би заказан други сутра у 8 сати пре подне.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар:

М. И. Прокић.

Опуномоћени подписници:

Алекса Петковић, Димитрије Миловановић, Никола Симић, Касијан А. Стојшић, Милан Ђирковић, А. С. Николајевић.

САСТАНАК XXXIV.

у среду 20. Октобра 1871 год

Председао председник

Живко Карабиберовић.

Присуствовали: г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, и гг. министри: војни, финансије, просвете и црквених дела и правде. Посланика је било 97., а састанак је отворен у 9½ часова пре подне.

Известилац финансијског одбора Илија Маргетић прочита одборско извешће о предлогу, да се на подизање зграде за земљеделско-шумарску и учитељску школу изда тридесет хиљада дуката ћесарских из готовине државне касе, који је одбор усвојио.

Кад се прочита извешће и предлог владин по овој ствари, г. министар финансије рече, да се може бити неће оволико да потроши, колико се тражи, јер се ово захтева по кратком предрачуну, а влада да ће ову грађевину да направи по закону о грађевинама, т. ј., да ће држати уредну лицитацију, па да ће је оном предати на израду, који пристаје на најнижу цену, као и да ће влада и при овој прилици набљудавати штедњу, коју је свакад имала пред очима.

Скупштина реши: да се на подизање зграде за земљеделско-шумарску и учитељску школу може издати 30,000 дуката ћесарских из готовине државне касе.

Известилац финансијског одбора Илија Маргетић прочита извешће одборско о предлогу, да се из уштеђених сума на војничким издатцима, по буџетима за 1868., 1869. и 1870. рачунску годину, могу употребити три милиона гроша пореских на подмирење

оних трошкова, који су учињени преко одобрених сума буџетом за 1871. рач. год. на различне војничке набавке, и која ће се учинити за даљу набавку бојне спреме са изјашњењем одбора, да се тај предлог подпуно усвоји.

Г. министар војни разложи јасно овај предлог и показа све, шта је већ набављено од војничких спрема, као и шта се још има да набави.

Скупштина обавештена довољно о свему, усвоји мишљење одбора и одобри овај предлог владин.

Известилац финансијског одбора Илија Маргетић прочита изјашњење одбора, да се усвоји владин предлог, да се у њеној унутрашњој и међународној поштанској радњи уведу, где се за добро нађе, упутнице, доплате и саобраћајне карте.

Пошто г. министар унутрашњих дела показа велику корист од оваких уређења поштанских, која и у другим напредним земљама постоје, скупштина усвоји предлог.

Известилац законодавног одбора В. Маџаревић прочита извешће одборско о предлогу Аксентија Протића, да се земљоделцу забрани, да не може ни сам продати два плуга земље, што му се за извршење пресуде продати не може. То извешће гласи овако:

Народној скупштини.

Предлог посланика Аксентија Протића, којим се тражи, да се забрани онима, којима је приликом извршења пресуде остављено од продаје два плуга земље, да и сами не могу та два плуга земље продати, — разгледао је одбор за законодавство и нашао: да овај предлог треба усвојити, да не би земљоделац остао без земље, у којој цели и узаконено је да му

се непродају два плуга земље, а и што би се чинила неправда оштећеним поверитељима, бад бу дужник могао сам оно учинити што они нису могли.

Но одбор мисли да би од овог правила требало одступити у приликама, где људи докажу код општинског одбора да су на другом месту купили и у количини и каквоћи равну земљу, па им за то општински одбор одобри продају.

Одбор скупштини подноси ово мишљење, да га она по чл. 58. устава поднесе влади ради формирања закона.

Скупштина усвоји овај предлог и реши: да се са предлогом Димитрија Јовановића споји и у ред доведе.

Известилац одбора за законодавство прочита извешће и мишљење одбора, да се усвоје допуне у §§. 104. и 110. крив. закона односно поротника, све-дока и вештака.

Д. Јовановић тражи, да се поротници казне онако, како се казне и остале судије по §. 107. крив. зак. т. ј. заточењем а не робијом, па казује разлику између заточења и робије.

Г. министар правде вели да овако наређење иде у систем нашег закона, јер по §. 28 крив. зак. на заточење се осуђују само чиновници и свештеници, а и остали грађани по изузетку и чиновници по наведеном §.-у само у извесним приликама осуђују на робију и да се и чиновник може казнити робијом.

Миле Дамњановић пристао би на мишљење Дим. Јовановића да г. министар правде није ову ствар објаснио.

Ранко Јовановић вели, да се петреба заузимати за оног, који ради криво, па је за предлог.

Скупштина усвоји овај владин предлог.

Известилац законодавног одбора В. Маџаревић прочита извешће одборско о предлогу деветорице посланика, да се узакони, да општински суд суди и о земљама у вредности до 500. гроша чарш. То извешће гласи овако:

Народној скупштини:

Предлог деветорице скупштинара, да се узакони, да општински суд суди и о земљама у вредности до 500. гроша чарш. разгледао је одбор законодавства и нашао, да с призрењем на садање стање наше земље не би добро било оставити да општински суд суди ове спорове, што се не може противу пресуде општинског суда жалба изјавити на окружни суд на случај неправде, и што може лако бити парничар у неприлици са општинским судијама, па ови судећи по савести а не по закону, јер закон непознају, парничара оштетити, а да би се постигло ово што предлагачи желе, одбор је мишљења: да спорове о земљи до 500. гроша чарш. суди изабрани суд, кога судије избирају парничари и противу пресуде кога суда може се жалити суду окружном и касационом подносити незадовољења са пресудом изабраног суда те ствар исправити, ако судије изабране погрешиле буду.

Ово мишљење своје подноси одбор на основу §. 58. устава скупштини, да изволи саопштити га влади ради узаконења.

Милан Тирковић вели, да се овим предлогом ишло на то, да се помогне људима, који се суде о земљи, али он има уверења, да изборни суд теже и

строжије суди људима, па да људи више губе код изборних судова него кад суде редовни судови. Осим тога изборне судије не дођу сви у време, те се плаћа онима, који дођу и чекају за суђењем, а неке судије и овлаш развлаче суђење, па се тиме штете људи. Ако се не може дати да општински судови расправљају оваке спорове, он није мњења, да суде изборне судије, него редовни судови.

Милосав Трифунац држи, да је добро, да изборне судије суде такове ствари. За изостатак без узрока закон одређује казну и да се плати трошак осталим судијама и сведоцима. Многе судије траже да им се плати дијурна и на сат. Народ хоће олакшицу у суђењу, па често изађе, да више плати кад му суди изборни суд, особито кад председник није на свом месту. С тога жели, да се смањи дијурна судијама а деловођи да остане како је и до сад.

Милан Стојић противан је да кметови суде и овако до 500. а камоли и о земљи, што њихове пресуде по уређењу примирителних судова не иду окружном суду на размотрење по полицијској власти, која чисто суди по расположењу, а кад би ишле, он би пристао. Мели да му се не припише у кривицу, што говори противу кметова, јер је и сам кмет.

Известилац одбора В. Маџаревић обавештава, да се овим предлогом хтело двоје да постигне, да буде правиче и да је јевтина. Сваки ће се радо да подчини суду, кога сам избере између поштених људи, а што се јевтиноће тиче, та је очевидна, јер кад суде редовни судови мора се да иде по два дана док се дође суду и дангуби се дуго време док се дође до пресуде и правиче. Осим тога судови суде по доказима и по веш-

тини сведока у исказивању ствари, па с тога људи често и говоре да би се другче каква ствар пресудила, кад би судије саму ствар видиле. Кад суди изборни суд на погрешни противу његове пресуде може се жалити окружном суду, који има право да исправи погрешке, а по садашњем мишњу одбора, ако и суд окружни то неучини, може се жалба да поднесе касационом суду, па је ту доста јемства за правичу. —

Анта Паптић мисли да је почет сувишан говор о овој ствари, јер је она решена, па је противан да се даље о њој говори.

Милан Ковановић обавештава да је скупштина усвојила ову ствар у начелу, па је одбору дала да о њој размисли и своје мишње да, што је он и учинио, по чему да се може о њој овде да говори.

Известилац одбора В. Мапаревић додаје, да ова ствар не би ишла одбору, кад би била уређена како треба, него би се одма предала влади да поднесе законски предлог.

Алекса Петковић вели, да је и пре био противан, да општински судови суде о земљи до 500 гр чар. па је и сад при томе; што се тиче изборних судија пристаје да они суде, само би желио да се олакша народу и што се тиче избора њиховог, те да их парничари небирају код окружног суда или срепке власти, него код општинског суда.

Павле Грковић противан је да суде општински судови, што они не могу да формулишу пресуду како треба и да својом пресудом нареду скидање интабулације и т. п.; противан је изабраном суду, јер овај суди по здравом разуму а не по закону, а право се добија само законом.

Г. председник министарства, министар унутрашњих дела каже, да влада нема ништа противу тога да прими ту ствар на оцену, и он мисли, да још сад треба да обрати пажњу скупштине на то, како ова ствар не може тако лако да се мења, као што неки мисле, јер непокретност није природе као што је код покретности да намирује човечије потребе потрошком, па да је нужно да њен промет буде што лакши, те да дође ономе до руку који је набавља ради самог уживања, него је непокретност капитал од кога производ непосредно намирује човечије потребе. У томе што непокретност ненамирује човечије потребе непосредно него је капитал, нема ни потребе а и од веће је важности да остаје у рукама притјажоца. Овде је неки дан усвојено, да се предлог г. Дим. Јовановића, који иде на то, да сељаву осигура 6. дана орања, преда влади на оцену и видело се, да је велика већина у скупштини склона да га прими, а тим се ишло на то, да у нас нестане сиротиња без игди ичега, него да сваки од сеоског житељства имадне земље; овим пак предлогом да о непокретности суде општински или изборни судови испало је са свим овоме противно, јер би то било олакшање преласка непокретности из руке у руку. Осим тога, наши општински или изборни судови, који без формалног ислеђења извиђају и суде, не би нам давали довољно гаранције да о непокретности као о капиталу суде, а поред тога тамо долазе и питања, која се чисто по положеном закону имају да решавају као: дал је танија уредна или не, во је наследник, да ли је дата непокретност у залогу с условом, да она остане у сопственост поверитељу, ако дуж-

нив на време не плати вредност, да ли ипотабулација предходи куповини, а ипотабулације се неостављају код општинских судова и т. д. Ово је укратко за сада напоменуто само ради предходног знања, а г. министар, вели, опет да прима влада ту ствар на оцелу, па ће дати скупштини коначног одговора о томе.

Јеремија Обрадовић хоће да суде изборне судије а не кметови, јер они праведније суде, што не познају парничаре као кметови, бити су према њима рђаво расположени те да зато криво пресуде. За изборне судије бирају се по 3. странска кмета који лепо преслушају и парничаре и сведоке па онда изричу пресуду. Нетреба се бојати да они неће право пресудити особито што су сад спорови о земљи око увратина а не око присвајања заватина.

Милан Ковачовић позива се на разлоге г. министра унутрашњих дела, па жели да остане по дојакосњем, те да се не мучи влада да ову ствар као законски предлог износи.

Г. министар унутрашњих дела одговори Ковачовићу, да он оним својим говором није ишао на то, да се овај предлог одбаци, по да се о њему промисли добро и влада и народ, па да се онако уреди, како се нађе да је најбоље. Што се преорављања тиче, вели, да о томе не суде судови, по полицијске власти и да о томе нетреба спомињати.

Војин Радосављевић пита, ко ће да извиди одма ствар кад се преоре, јер је ту највише тешкоће код народа, с тога жели да се то уреди, јер безобразни човек преоре једне године једну бразду а друге две и тако заузме туђе имање.

Јевта Мирић тражи да се узакони, да онај који преоре туђу земљу мора ову одма да врати опоме ком је преорао, па ако држи, да он има право на ту земљу, нек иде суду, па нек доказује своје право.

Љубомир Каљевић мисли, да ће овакве спорове боље да решава местна власт по окружни судови или полициске власти. Кад се у општинском закону учине измене, боље ће бити, да такве пресуде подлеже разматрању окружних судова него полицијској власти, јер их ове немогу законито да реше. Требало би из руку полицијске истиснути свако суђење па и ово, с тога је мњења, да влада има на уму оно што је Стојивљ рекао.

Г. министар унутрашњих дела вели, да би се он само радовао кад би могуће било, да се одвоји суђење од полицијских власти и још други неки послови, по према писмености наших кметова и према осталим условима мисли, да би за саме послове народне било штетно, ако би се удесио какво устројство општинских власти, кога се прописи неби могли тачно и са пуним знањем вршити. У нас су кметови може се рећи већином неписмени, па све што се тиче закона и писања врше понајвећма општински писари, а волка је њова spremљеност и друга својства, сваки сам зна. Гди се хоћеду писати закони и хоће се о свакој ствари пропис, ту неможе бити тачно и добро вршење тога без spremљених људи, па зато и закони треба да се граде према spremљености и ополко да се наложи коме да изврши, колико је он у стању извршити.

Ненад Мијаловић вели, да су овде два питања, је ли боље да суде овакве ствари изборне судије или

општински судови. За општинске судове није из разлога г. министра унутрашњих дела, а за изборне јесте, што ако они учине какву погрешку, њихове пресуде иду окружном и касационом суду, који ће исту да поправи.

Милан Стојић исправља свој говор и каже, да он зато није да општински судови овакве спорове пресуђују, што у њима нема стручних људи.

Председник скупштине каже, да је скупштина ову ствар усвојила у начелу, да је влада чула говоре појединих посланика о њој и да је нужно, да се сазнаду и испитају све тешкоће по њој, па по томе да је треба дати влади на оцену.

Скупштина усвоји предлог председника.

Известилац финансијског одбора Илија Маргетић прочита извешће и мишље одборско: „о изменама и допунама у закону о поштама“, које овако гласи:

Народној скупштини.

Прегледавши одбор за финансијско законодавство, законски предлог о изменама и допунама у закону о поштама, мњења је да се усвоје олакшице које се предлажу за боље и целисходније вршење поштанске службе и да се судови општински ослободе од плаћања поштанске таксе на званичну кореспонденцију; но што се тиче предлога да се на све новине без разлике, дакле и на оне које у Србији излазе и које су до сада поште наше бесплатно разносиле, наплаћује по 2 паре чарш. поштанске таксе на сваки број до 50 драма тежине, а за сваки 5 драма више омет по 2 паре чарш., — одбор је мишљења са 7 гласова противу 2 гласа, да се то не-

прими из узрока, што су новине поглавито средство, да се просвета што пре и што боље у народу нашем разшири и утемељи, па неби требало, да се новинарству нашем одузимају она благодјејања која је до сада уживало, тим пре што смо свечано признали, да просвета особиту негу нашу за сада потребује.

На ову примедбу одбора влада се изјаснила, да остаје при свом предлогу из узрока тога што држи, да је то врло мала такса, што таква у целом свету постоји и што је на последку праведно да се државној каси накнаде трошкови за преношај новина. С тога одбор предлаже ову ствар скупштини на решење.

Замену 7 члана прими скупштина по предлогу владином.

Кад се прочита замена члана 19. тачке под в. рече Милан Стојић, да је праведно да се на новине наплаћује по 2 паре чар. од комада, јер кад трговац пише што по трговини, сељак своје сину и сваки други, на мора поштарину да плати, зашто ову да не плати новинар, који од тог свог посла има хасне.

Љуб. Каљевић противан је такси на новине, што и сад постоје они исти узроци код новинарства, који су и пре постојали, те се није никаква поштанска такса наплаћивала. Ако се такса удари, оптеретиће се или издавалац, који ће на поштарину да изда и оно мало своје зараде, или читаоци, који ће већу предплатну цену морати да плаћају, што ће ови нерадо да учине, те ће тако уредици изгубити и оно мало предбројника што их имају, а тиме ће се осуетити наше жеље, које непрестано исказујемо, да се просвета и књижевност шири и подиже.

Алекса Петковић брани своје мњење у одборској мањини; што вели да ми имамо све веће издатке на војску и просвету, за које треба да тражимо изворе и што је ово мала таска, коју ће читаоци неосетљиво да плате, а то ће бити хасна за државну касу.

Коста Великић каже, да не треба ударити таксу на новине, кад хоћемо да се просвета шири и кад хоћемо да читамо новине, те да дознајемо из њих шта се по свету ради.

Г. министар унутрашњих дела вели, да и влада жели и колико год може подпомаже да се просвета у народу развије. У овом случају он мисли што се тиче правног питања, да је право да држава добије накнаду за услуге, које поједнима чини, а баш у оној тежњи, да се књижевности нестављају препреке и предложено је, да се само две паре на један број новина наплаћује и то је тако мало, да он управо и незна шта би се мање и могло метути. Код нас се наплаћује за једно најмање писмо на једном листу 20 пара, а овде се иште на једне новине које могу бити читав табак и са додатком и више само 2 паре. Он мисли даље, да треба усвојити предлог, јер је за појединога неосетно, а државној каси биће прилична вајда.

Сава Сретеновић каже, да се чини мала ствар 2 паре чар., али то није, 300 бројева по 2 паре чини 600 пара што се мора да плати за сваки број, а новине које излазе 5 пута у недељу, морају да плате толико пет пута, што износи велику суму, па ће уредници да изгубе половину својих предплатника и скупштина би противуречила себи кад би ово уза-

конила, јер је у адреси казала да нежели никакву штедњу на просвету, кад за малу хасну оће да одбије многе читаоце.

Г. министар унутрашњих дела примећува да уредници сами повишавају цену листовима на их људи држе, да ће то и сад бити, а држава има право да наплати своју услугу, коју новинарима чини; по овој тачки новине, које излазе 5 пута на недељу, као што каже г. Сретеновић не би више месечно платиле од 1. гроша, јер излазећи 5 пута на недељу био би на месец број 20.

Владимир Хаџић вели, кад пишем за еванђеље, ја морам да платим и за писмо и за њега кад ми се пошље поштом, зашто да се не плати за новине кад је и то трговина појединих људи.

Љуб. Каљевић одговара Хаџићу, да је поређење врло рђаво, јер се за сто бројева новина има да плати много више по једно писмо и еванђеље.

Алек. Николајевић противан је такси, што ће се тиме смести ширење просвете а и терет ће да падне на нас читаоце.

Миле Дамњановић држи да је предлог врло уместан и да нико ко хоће да чита новине, неће да их напусти због таксе, коју ће плаћати, особито, што новине држе богатији људи.

Председник стави ствар на гласање и скупштина прими предлог владин.

Додатак чл. 21. замену у члану 38. и додатак замени чл. 81. прими скупштина по предлогу владином, пошто је све то г. министар унутрашњих дела јасно и подробно разложио.

Извештај финансијског одбора Илија Марге-

тић прочита извешће и мњење одборско о предлогу г. министра војеног да се официрима стајаће војске и главном војном лекару даје у име заслуге место 36. гр. пор. 56. гр. пор. месечно, а тако исто да се официрима, војном свештенику и особљу санитарске струке, којима су до сада давати новчани додатци у име дрва, — дају дрва у природи према чиновима, у којима се налазе. То извешће гласи.

Народној скупштини:

Прегледавши одбор за финансијско законодавство законски предлог, да се официрима стајаће војске и главном војном лекару, даје у име послуге и место досадањих 36. гр. 56. гр. пор. месечно, а тако исто да се официрима, војном свештенику и особљу санитарске струке, којима су до сада давати новчани додатци у име дрва, дају дрва у природи према чиновима, у којима се налазе, од шест до 12. фати годишње, — мњења је, да је довољно да им се у име денчика даје по 48. гр. пор. месечно, а дрва да се без разлике даје по 8. хвати годишње, но тако, да се са том изменом непрекораче суме, које су буџетом за 1872 рач. год. одређене на плату денчика и на додатак дрва официрима стајаће војске. За денчика влада није пристала да се предложена сума смањи, а за дрва саглашава се са предлогом одбора.

Г. министар војни узвече реч на каза, да је предложено, да се свима официрима педају дрва подједнако зато 1. што млађи официри и мање потребе имају у дрвима, јер док један подпоручик, ако није жељен, само зими дрва за грејање требају и ложи обично једну ватру, докле официр вишег чина треба

их нарочито, ако је ожењен и зими и лети. Он треба две три ватре што обично официр вишег чина и служи више година, дакле и по томе треба и у овоме као и у плати веће награде. Нарочито пак учињено је овако поделење зато, што је желео, да на свагда уклони онај узрок, због ког су официрима дрва и одузета, а тај је: да официри млађи непотребујући онолико дрва, колико им се издаје, са дрвима нетргују, јер то је био главни узрок, што су им дрва одузета, и кад је одбор нашао да је правичније да се свима подједнако дрва издају, он је на то и пристао.

Што се тиче пара вели г. министар да је предложено 2 д. ц. што је и праведно, јер како се из предлога види официри су у почетку имали војника за послужитеља, па се после нашло да је боље, да се ово замени новцем. Онда кад је то учињено, плаћали су се момци по 3. талира и тада је тако и било праведно, одузета им је војничка послуга а дата накнада у новцу и то толика, да могу момка најмити. Но данас су момци много скупији: најгори момак плаћа се 100 гр. или 2 дувата и зато мисли да сама правда захтева, да им се толико даје на име момка, за колико они момка најмити могу, а та је 56. гр. пор.

Председник скупштине предложи, да се најпре говори о дрвима, па после о додатку на послужитеља, што се прими.

Милан Брачинац хоће да се даје у новцу а не у дрвима, јер ће бити стално, а дрва се мењају у цени.

Анта Пантић каже да се овде доноси дрва из

државног добра Рогота, па да је боље да се дају дрва него паре.

Милован Спасић доказује, да је у интересу државне касе, да се дају дрва, јер правитељство купи дрва на велике квантуме па узме јевтиније и да официрима, а поједини купују у Београду врло скупо.

Милав Брачинац противан је опет да се дају дрва у натури, јер има доста официра, који су изван Београда, па ће се код њих да уштеди.

Скупштина усвоји мњење одборско.

После тога председник стави питање, хоће ли се официрима и другим војним чиновницима, који су у предлогу казати, да даје на послужитеље по 56 гроша како предлаже г. министар војни, или 48 гр. пор. како мисли одбор.

Коста Великић неће да се даје ништа у име послуге, јер сваки официр, који има коња, има и сејиза, који му врши и све друге послове.

Милав Брачинац пристаје на 48 гроша, али да се не даје онима официрима, који имају сејизе.

Г. министар војени одговори Брачинцу, да он меша две ствари, сејизе и послужитеље. Сејиз се даје да гледа коња, а послужитељ на послугу официра. Овде је реч о послужитељу а не и о сејизу, јер сејиз може и у касарни коња официрског гледати, и ако то чини код куће официрске, он је у добитку, јер му остаје сва рана. Он се не сме употребити ни на што друго, осим на гледање коња, и ако га ко употреби, онда се овом одузима.

Ненад Мијаловић признаје разлоге г. мини-

стра, али вели, да многи проведу цело време као сејизи, па кад се врате код куће незнају ништа од екзерцира.

Председник стави ствар на гласање, па кад се нико нејави за говор, скупштина реши, да се усвоји мњење одбора.

Алек. Николајевић замоли за реч, и каза, да у сваком реду људи има добрих и рђавих, па да му нико неprimи за зло што ће рећи, да се у народ нешиљу за официре народне војске људи, који псују и рђаво се према народу понашају, па с тога моли г. министра војеног да то има на уму.

Г. министар војени одговори Николајевићу да захтева нешто, што је он свакад чинио. Г. министар вели, да је свакад бирао најбоље официре за народну војску; неодриче да се могло опет догодити, да се један или други у својој ревности да одржи ред и дисциплину могао и заборавити, али свакад, кад год је тужба на каквог официра била, да је ову извињао, и ако је нашао, да је погрешно, казнио га је.

Г. министар каже, да ће његови расписи најбоље посведочити, у каквом је духу желио да официри врше своју службу у народној војсци, и зато не може никако дозволити да се овако у опште само говори у овој ствари. Док се неизнесу факта противу једног или другог официра, он мора ову љагу, која се на официре баца, да одбије, јер као што напред рече, ако има официра, који погреше, то има и код других чиновника то исто, јер сви смо људи грешни, па се зато то тако у опште нити је износило нити може да износи, а противно је и самом пословном реду, и зато он не може то ни дозволити, а саслушаће сваку тужбу, ако ко против каквог официра има.

Алек. Николајевић каже, да неће да искуси зла сљедства као војник, па да се жали, но да се од тога осигура, па је ипак зато, да се бирају људи, који се шиљу у народ као старешине.

Г. министар војни захтева, да му се покаже, који је то официр, што се није понашао како треба и црввао, па ће он поступити с њим, како је и напред рекао.

Касијан Стојшић држи, да у скупштини има тужба неког грађанина у овом смислу, па да се после о томе говори. Народна је жеља да се изашиљу људи онакви, који ће умети достојно да се понашају, што је корисно како по народ, тако и по владу.

Милица Вулић казује, да је код њих био неки официр, који је врло гадно црввао и говорио људима да им после њега нема другог суда.

Пошто се нико нејави за говор, председник упита је ли скупштина задовољна обавештењем г. министра војног, и скупштина каза, да је задовољна.

Известилац одбора за молбе и жалбе Мата Карамарковић прочита молбу Стевана Јовановића из Стојника, који је почео израђивати савршене гвоздене плугове, па се моли, да му се на јемство његових добара да 200. дук. ћес. из државне касе без интереса на 10. година, да ту своју радњу усаврши.

Милоје Блазнавац показа, да је просилац и лане и ове године добио награду од пољско — привредног друштва за израду гвозденог плуга; да се је мајстор из Беча, који плугове прави и који је лане при излогу овде био, чудно како је молиоц плуг добро израдио, како је молиоц њему исказао намеру, да ће направити и машину за вршење, само да му се једна набави, те да је он раствори и прегледа, што

је г. министар финансије обећао да набави и ради поменуте намере у Аранђеловац пошаље, па да такво једво предузеће треба подпомоћи.

Сви посланици одазваше се са хоћемо.

После тога председник каза, да је г. министар финансије казао, да влада пристаје да се молиоцу учини помоћ, коју тражи, и скупштина реши: да се Стевану Јовановићу из Стојника на јемство његових добара изда из државне касе 200. дук. ћес. без интереса на 10. година, ради унапређења започете радње.

Председник напоследку каза, да ће Његова Светлост Књаз доћи после подне са пута, који је предузео у корист своје отачбине, па ко од посланика неоче у сусрет Књазу, нека се нађе код двора, где да дочекамо и поздравимо нашег Светлог путника. Твме се сврши овај састанак, који је трајао до 12. сати пре подне.

Председник скупштине

Ж. Карабиберовић.

секретар,

С. Жинковић

Опуномоћени подписници:

Никола Симић, Димитрије Миловановић, Милан Ђирковић, Алекса Петковић, Касијан А. Стојшић, А. С. Николајевић.

САСТАНАК XXXV.

у четвртак 21. Октобра 1871. год.

Председао:

Ж. Карабиберовић.

Број 201.

Председник отвори скупштину у 9 1/2 часова пре подне. Посланика било је 100, а од г. мини-

стара председник министарског савета министар унутрашњих дела, просвете и црквених дела, војени и финансије.

Посланик Никола Мандић, који је био на одсуству, дошао је данас у скупштину. Председник јави да је овом посланику одобрено одсуство за остало време овогодишње скупштине и он му је одговорио денешом да овамо недолази; но због прекида телеграфа исти посланик није добио ту денешу благовремено, па зато је овамо дошао.

Скупштина прима к знању ову изјаву председника.

На реч председника посланик Панта Срећковић прочита протокол 31. састанка, који скупштина усвоји после неких незнатних исправки.

Затим секретар Димитрије Јовановић прочита протокол од 32. састанка који скупштина усвоји.

Председник скупштине јави да је посланик Милош Милић, који је на одсуству, тражио да му се ово продужи за остало време рада овогодишње скупштине због његових трговачких послова. Скупштина одобри посланику тражено одсуство.

Затим наста $\frac{1}{4}$ часа одмор, па онда скупштина настави свој рад.

Број 202.

Посланик Панта Срећковић учинио је предлог, да се сачува здравље у народу од заразних болести. Скупштина предала је тај предлог на оцену законодавном одбору; и одбор је изјавио своје мишлење да би потребно било, да се ради тога изда закон, а међутим док се то не учини, да влада предузме целасходне мере, те да стане на пут даљем ширењу.

Скупштина усвајајући одборско мишлење, предала је предлог Панте Срећковића и извештај одборски г. председнику министарског савета министру унутрашњих дела, са изјавом: да влада спреми за то потребни закон, а међутим докле то не учини, овлашћује владу, да расписима дотичног министра предузме предохранујуће мере противу ширења те болести.

Број 203.

Председник скупштине јави, да је на реду предлог посланика Живка Недића, који је молио да се предходно узме у претрес.

Предлагач рече, кад је ту пре неки дан претресан закон о касапницама, онда је он био тога мишлења, да закон не треба толковати што је јасан, по ком држава кад узима месо за војску и робљашницу, није обвезана да узима од арендатора општинског као други грађанин, па је влада тај предлог узела натраг.

Сад он подноси од своје стране предлог, којим иде на то, да задовољи општину београдску и да сачува њене интересе, а да ни најмање у томе не повреди права самога правителства, те тако да одклони могућу парницу, која ће се можда изродити од стране општине противу правителства.

Са више страна у скупштини чуше се гласови да је Недић дужан био поднети овај предлог за три дана, од дана кад када је одбор за прегледање предлога посланички објавио да ради на предлозима као што је скупштина закључила; но кад је председник скупштине објаснио да посланик Недић није могао за одређено време поднети овај предлог, што напред није знао, оће ли скупштина усвојити или не

онај предлог владин о тољовању закона о касапницама, који је доцније у претрес узела, — онда скупштина приста да Недић чита предлог, и он га прочита.

Тај предлог гласи овако:

Пошто је влада свој предлог о тумачењу и допуни уредбе о касапницама узела натраг, — то ја као посланик у интересу права општинског, у интересу правде, а и у интересу тога да се уклоне могуће неприлике и спорови између општине и државе због касапског права, предлажем:

да се уредби од 8. Априла 1839 годин ВМ 997. збор. I. страна 219. и по члану 9. дода ово:

„Пошто држава по смислу 3 тачке овога закона има право мимо месара — касапина — општинског, за војску у опште, за све своје заводе и сво људство, које она храни, клати стоку на начин како кад по њене интересе корисније буде, — то што се тиче самога места клања стоке за њу прописује се ово:

а., месар државни за државну потребу клаће стоку онде где општина у споразумљењу са државном влашћу према потреби и околностима одреди.

б., и општина и општински месар имају право надзиравати и чувати, да државни месар месо од стоке за државну потребу за клаће не продаје приватним другим лицима на штету права општинскога.

в., месо које државном месару од стоке за државну потребу за клаће претече услед тога што се није могло тачно оценити колико ће се брава заклаати да се количина за државну потребу подмири, он ће на самом месту клања предати општинском месару, а овај је дужан њему одмах исплатити по

цени за коју држави месо даје, по ова количина не може бити већа од 50 ока при једном клању. А ако буде већа општински месар ако неће није дужан примити оно што буде више од 50 ока, а има право не допустити да државни месар тај вишак преко 50 ока сам однесе и употреби.

Овим предлогом, ако се усвоји и узакони, по моме мишљењу довешће се у сагласност и подмирити интерес општински и државни у смотрењу касапница.

По прочитаном предлогу посланик Коста Великић примети, да је он противан предлогу, једно што је по самом закону јасно право правителства у набављању меса, које не зависи ни у колико од општине, и друго што има закона да се стане на пут кријумчарењу, па нека се општина у одбрану својих интереса ползује тим законима. Он и то примети, да није ваљало овај предлог износити на дневни ред, кад је скупштина имала пречи својих послова, него је требало тај предлог дати одбору, који прима и све остале предлоге посланика.

Предлагач Недић одговори Великићу да није могуће стати на пут кријумчарењу и код постојећих закона, ако се не усвоје мере, које он предлаже.

Милосав Трифунац пристајући уз предлог посланика Живка Недића, вели, како је тај закон о касапницама вишао још 1839. године, и како он био у војсци комесар од 1841 године па за три године, и од тог доба зна, да је клаће меса за војску одређено било на извесном месту како у оно време још кад је војска у Пожаревцу била, тако и

после кад је прешла у Београд и Тончидер и да је то клање стајало под назором општине.

Председник скупштине вели, да је скупштина приликом претреса владиног предлога о толковању закона о касашицама бранила чисто интересе народне, а посланик Живко Недић предлаже да се и општински интереси од могуће штете сачувају, па с тога вели, нека скупштина овај предлог у праведну оцену узме.

Госп. министар финансије одговори, да по закону о пословном реду у народној скупштини овај предлог треба да се преда коме одбору на оцену, како би се и влада о томе саслушати могла, па тек онда пошто се то учини може скупштина своје решење по њему донети.

Скупштина закључи, да се овај предлог преда на оцену законодавном одбору. На том се сврши овај састанак, који је трајао до 12 и $\frac{1}{2}$ часова и други би заказан сутра у 9 часова пре подне.

Председник скупштине,
Ж. Карабиберовић.

Секретар:
Д. Ђ. Јовановић.

Оцуномоћени потписници:

А. С. Николајевић, Николa Симић, Мита Миловановић, Милан Ђирковић, Касијан Стојшић, Алекса Петковић.

САСТАНАК XXXVI.

У петак 22. Октобра 1871 год.

Председавао

Живко Карабиберовић.

Број 204.

Председник отвори састанак у 9 часова пре подне. Посланик Јаков Павловић дошао је с пута у скуп-

штину, и тако је на овом састанку било 101. посланик.

Од госноде министара присутни су били г. г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, војени и финансије.

На реч председника секретар Милош Прокић, прочита протокол од 33 састанка, који после неких незнатних исправака би одобрен.

Председник јави скупштини да је г. министар финансије поднео следејуће потврђене законе: закон о окружним штедионицама, закон о пензионом фонду за децу и удове умрлих чиновника, закон о руковатељима окружних штедионица; овлашћење за преиначење VI. члана уговора о Мајданпеку; закон о повластици за гвоздени пут од Пожаревца до Дубравице, закон о времену куплења пореза; додатак о порезу односно слугу из задружних кућа; и од г. министра просвете и црквених дела: закон о наплаћивању такса за печате противне код свештеника:

Број 205.

Затим председник јати да су на дневном реду молбе и жалбе, и позва известноца одбора да саопшти о томе рад одборски.

Известилац Мата Карамарковић реферира скупштини.

Ћџери поч. Стојче Иванковића Софија учитељка, и Персида моле да им се улог који је њихов отац као чиновник у фонд удовички уложио, врати или пензија према плати њиховог отца одреди.

Одбор је изјавио мишлење да ће по извештају г. министра и друга кџа поч. г. Стојче добити место

за учитељку, и тако ће им се стање поболшати, а значе да по закону немају права на повраћај улога или какву пензију. Скупштина на основу тачке 8. чл. 101. закона о пословном реду одбаца ову молбу.

Еснаф бакалски из Београда жали се на потрошачку друштину, и тражи да скупштина заштити право јеснафско по закону противу исте друштине, која постоји изван јеснафа на основу одобрења г. министра финансије.

Већина одбора изјавила је мишљење да је потрошачка друштвина састављена на основу закона трговачког, по коме је г. министар финансије друштвене штатуте одобрио; па једно с тога, а друго што је и народна скупштина у својој адреси одзивајући се на беседу намесништва књажеског достојанства, изјавила задовољство што се у земљи образују удружења свакогврсног рода, — нашла је да је уместно решење г. министра финансије, којим су жалници упућени да траже код надлежне власти, да потрошачка друштвина испуни оно, што јеснафска уредба прописује.

Мањина је за то да се члан 22 штатута замени тако, да друштвина само својим члановима јеснаф продавати може, а никоме више; а члан 23. да се са свим изостави.

Један од чланова одбора мишљења је да се укине потрошачка друштвина, што г. министар финансије није могао такову одобрити према постојећем закону о еснафима.

Г. министар финансије говори: да се то питање њега тиче, и зато ће он у томе нуждно објаснење дати. Овом жалбом, вели г. министар, решава се у-

једно и начело удружења, које је код нас на општу корист народа добило велики полет, као што је и намесништво књажевог достојанства у беседи својој, којом је отворило овогодишњу народну скупштину, напоменуло и изјавило, да је то ствар од велике користи за народ. Овака удружења и по закону грађанском и по закону трговачком дозвољена су, и министар позван је законом да штатуте друштвене потврди, што је он и учинио у толико пре, што не може забрањивати оно, што закон незабрањује. Г. министар рече, да постоје и друга разна удружења на подобним основима, на којима постоји и потрошачко удружење, па кад она могу по закону опстати, онда може и ово.

Што се тиче еснафске уредбе примети г. министар да он није ослободио ову друштину од обвезаности, које има да испуни по уредби јеснафској, него је напротив решењем својим упутио жалнице полицији, да они сами траже да ова друштвина испуни услове еснафске уредбе. Према овоме налази г. министар да је ова жалба противна економним интересима нашег народа а неоснована с правног гледишта.

Коста Великић одговара да г. министар није могао штатуте овога друштва одобрити противно еснафској уредби, али ако би то друштво и даље остало, он жели, да се изоставе нека наређења штатутима друштвеним а на име да нема право на филијале, и да неможе свој еснаф другоме продати но само члановима друштва. Он наводи да је то друштво по народ штетно, што су га склопили сами чиновници који немају права трговати, и што има много бакала сиротиње и са мало капитала, који ни су у стању

да конкуришу са овом дружином, која располаже са великим капиталом.

Ако та дружина и даље остане, известно је да ће мање капиталисте пропасти. Та дружина, рече посланик, почела се на зло ширити, па је наумила и један филијал овде у Крагујевцу отворити, на штету не само београђана, него и осталих бакала, из Србије.

Министар финансије примети, да овде није питање, оће ли друштво појединима од штете бити, него је питање, је ли на закону основано, иначе ако се гледа на поједине, онда треба уништити и остала удружења. О чиновницима нема ни речи у жалби, па неумесно посланик Великић износи сада то на чиновнике.

Милован Спасић наводи како су установљена и друга удружења, чија радња спада у закон о еснафској уредби, као што су друштва: обућарска, столарско-браварска и још многа друга, која такође конкуришу са појединима у њиховој радњи, па кад могу опстати ова друга удружења, онда може и потрошачка, јер то иде у корист целог народа, чији се интереси морају предпоставити приватним. Зна се вели да је удружење много корисније од радње појединих лица, јер са више капитала дружина даваће и боље и јефтиније. А онај који нема довољно капитала нека неотвара бакалницу са 1000 гроша, него нека ради други посао, од чега ће имати већу добит. С тога он је за одржање потрошачке друштине, а налази да би погрешили кад би се укинула.

Милосав Трифунац говори кад каже г. министар да се овим удружењем некида еснафска уредба, и да није противно трговачком закону, онда слаже се

у томе да се жалници обрате полицијској власти, те да ова патера дружину да испуни услове о еснафској уредби.

Милан Ковановић мисли да су неки чланови своје мњење одвојили, не зато што је ово друштво установљено, него што су чиновници чланови, па им криво на ове. И он вели да је члан тога друштва, у које је уложио два дуката, али каже да има ту више грађана него чиновника. С правног гледишта рече, да се ово друштво несме укинути, већ ако оће скупштина у начелу да укине удружења.

Стојадин Радовић вели, има закона, по коме је ово удружење потврђено, а радња је слободна, нити треба закратити чиновницима да немогу своје новце у кавву радњу уложити, као год што не може да им се закрати да дају ове под интерес.

Радован Милошевић чуо је да има доста удружења, али ни су овака као што су потрошачка, јер сва друга друштва у земљи прерађују производе, и ако по неки материјал са стране добављају, а ово удружење ништа непроизводи нити штогод прерађује, него овако ради, као кад би се у каввом селу 50 кућа сложило, да купују све што треба целом селу, па то после да препродају по селу. Невиди никакве користи од овог друштва као што дају друга удружења, нити се зна у томе друштву који је и како је, јер у другим удружењима чланови су испунили све услове уредбе еснафске и то сваки понасоб, а овде тога нема; па зато жели да зна да ли се ово друштво сматра као једно морално лице, или ту свако за себе одговара и ако се друштво као једна целина сматра, онда то друштво служи на штету и иде на то

да обори еснафску уредбу. С тога је он против тога друштва.

Миле Дамњановић каже, да он у начелу није противан удружењу, али у овом предмету одвојно је мињење за то, што се каже на једном месту у штатутима, да за себе установљавају ту дружину, а после у члану 22 и 23 искренули су и ставили да и другима продају. Међутим он и невиди никакве користи од ове потрошње као што постоји код других удружења.

Г. министар финансије одговара, да се еснафском уредбом надају никоме привилегије, те да може један да ради а други не; па то што вреди за поједине вреди и за друштво. Он је жалбоцима казао да траже код полицајне власти да потрошачка дружина испуни услове о еснафској уредби, па су они требали то учинити, а овако неможе се друштву затворити радња као што неможе ни поједином.

Владимир Хадић примети да према постојећој уредби еснафској сваки бакалин мора да испуни услове тим законом прописане пре него што одпочне радњу упражњавати, и пре него што буде примљен за члана еснафа мора да положи 10 дук. ц. Ако има њих 20., онда да положи 200. дук. цес. Овде напротив склопили су друштво бакалско њих 200 па ни један ништа није дао еснафу. То му се види неправдо, па зато или нека падне уредба или нека сваки положи прописану таксу у еснафској кутији.

Председник скупштине објаснења ради рече, да друштво које је основано на акције, поједине акције немогу плаћати еснафске таксе, што би често ова такса већа била него улог.

Павле Грковић слаже се са Хадићем, јер обично ова лица која су склопила ту дружину немају својства која се траже по уредби еснафској. Он хоће да сви чланови дружине имају прописна својства по уредби еснафској, и да полажу прописну таксу, иначе нека се укине еснафска уредба, јер овако та дружина ради на штету бакала.

Паута Срећковић рече, да сви идемо на то што је боље, оћемо да брже путујемо, јевтиније и боље да купимо, па то исто тражимо и код бакала. Ми непитамо одкуд је коме капитал него тражимо јевтиније и боље, па кад то стоји онда одкуд бакали могу да кажу, ми хоћемо да од нас купујете. Они сад овом жалбом хоће да оборе потрошачку дружину што ова добро напредује, а с тим иду против напредка целе земље. То њихово тражење могло би се вели, уподобити оном примеру кад је св. апостол Павле проповедао Бога, који није од епископа, па су га гањали они, који су правили епископе, или кад је штампа пронађена, онда су они који су пре тога живили од самог преписивања склопили и разваљали штампарију, или још један пример како је из Босне долазило Савом много лађица докле није дамшиф прорадио, па лађарима, који су изгубили муштерије, требало је да скоче, те да пониште дамшиф да опет сами раде. Из овога вели, јасно се види, да и бакали траже да униште потрошачку дружину, али скупштина не треба то да допусти, јер то је општа корист народња да набави ствари што боље и јевтиније, а није противан да жалбоци траже преко полиц. власти, да ова дружина испуни услове еснафске уредбе .

Милан Ђирковић види из ове жалбе, да бакали желе сами да раде, и да они сами доносе и продају ствари по њиховој вољи пошто они хоће, а не гледају на општу корист народа, али то неможе бити по њеној жељи — за чиновнике рече, да они лично немогу какву радњу радити, али могу уложити новац у какву радњу, па зато је да остане по дојаконштем.

Г. председник министарског савета рече: два су питања на која треба одговорити, прво јели радња слободна, и друго која лица могу радити. Што се тиче сама радње, она је слободна, јер није неморална, није казнима, и законом је дозвољена. Сваки може ту радњу упражњавати како поједини тако и неколицина заједнички, нити се ово последње и може закратити, јер нико није надлежан да пита трговца одкуда му је новац, но само они који нису чиновници, ако хоће лично да учествују у тој радњи, дужни су да испуне неке услове по уредби еснафској, а код чиновника треба разликовати да они по закону немогу радити на своје име што би могли своју дужност употребити на штету државних послова, радећи свој приватан посао, и што имају додира са народом, па би могли своју власт да злоупотребе, али могу дати своје новце да други с њима ради, јер нема тога закона, који би их у томе спречити могао, нити има узрока да се у томе чиновник ограничи. Према овоме, неможе се закратити ни чиновницима да улажу свој новац као чланови потрошачке дружине, но ако би који лично радио у том друштву, може му министар то забранити.

Што се тиче штете коју имају бакали од ове дружине, на то је одговорно посланик Панто Срећковић, јер сваки тражи тамо гди ће јевтиније да купи, и за народ је боље што има веће конкуренције.

С тога вели г. министар да је ова дружина с економног погледа од опште користи, а с правног гледишта не би се могла уништити.

Милан Стојић није зато да скупштина упућује жалбоце полицији него треба сама дружина да је поднела о томе документа пре него што је отворила радњу, а кад то није учинила, онда треба сама полиција да затвори радњу и без тужбе бакала. Он је мишљења да треба та радња да има једног руководиоца, који ће у име целог друштва испунити услове који се траже по уредби еснафској, па нека се са тим документима пријави полицији, а ова ће му онда допустити радњу.

Пошто скупштина о овоме би довољно обавештена реши, да је одобрење г. министра финансије, да постоји дружина на закону основано, а поред тога и то закључи: да је сама полицијска власт из сопствене побуде и по званичној дужности дужна да позове руководиоца те дружине да испуни услове еснафске уредбе, иначе да затвори радњу дружине.

Затим наста $\frac{1}{4}$ часа одмора, па онда скупштина настави рад. У то време дошао је у скупштину г. министар правде.

На реч председника секретар Сима Живковић прочита протокол од 34 састанка, а секретар Димитрије Јовановића од 35 састанка које скупштина усвоји.

Г. министар правде донео је потврђен закон о пороти што скупштина прими к знању.

Прочита се молба Стојића Обрадовића, којом тражи одсуство за остало време рада ово-годишње скупштине због трговачких послова, и скупштина му таково одобри.

Број 206.

Шесет и пет грађана из Чачка моле да се предузму строге мере противу пасквиланта.

Одбор је изјавио да се на основу члана 101 тачке 8. закона о пословном реду пређе на дневни ред, што у круг владине власти спада, да предузме мере противу смутљиваца.

Скупштина прелази на дневни ред.

Марко Пајић бив. ђак велике школе жали се на министра просвете и црквених дела, што је из школе истеран, кад је пролетос у великој школи било нереда.

Одбор је изјавио мишљење да се ова жалба одбади, једно као безобразна што жалноц непристојним изразима вређа владу и скупштину, а друго и зато што су све мере које је влада у оним приликама за стишање онога нереда, употребила умерене и доста благе у свему на и према жалноцу и његовом другу Живку Шокорцу и осталим који су онај неред у школи произвели. Но одбор надази да треба да се од стране скупштине учини влади изјава: да у будуће не штеди и строжије мере употребити ако би се по несрећи подобни случајеви догодили, јер земља наша потребује реда и спокојства а нарочито се ред изискује од школске младежи, која је позвана да ради у интересу реда, а не да овај руши и обара.

Један од одборника изјавио је своје мишљење да се жалноц не прими у службу кад дође у Србију што је скупштину грдио.

Скупштина усвајајући одборско мишљење закључи да се ова жалба одбади.

Јеврем Митровић жали се да од г. министра иностраних дела није добио задовољство за убиство његовог отца Митра Николића гвардијана.

Одбор је мишљења да се пређе на дневни ред, што је по извештају г. министра ствар ова још у току. Скупштина усвоји мишљење одборско.

Сељани села Опаљеника жале се да им је среска власт због ајдуковања и јатаковања дала куће разрушити што неће да се ушоре.

Одбор је изјавио мишљење да се ова жалба одбади по чл. 101. закона о пословном реду, што није била пред надлежним министром, и да се о томе извести скупштина на основу чл. 102. истог закона.

Скупштина усвоји мишљење одборско.

Милош Поповић свећеник из Бачине предлаже, да се много којешта узакони. Одбор је мишљења да се пређе на дневни ред што по члану 58 устава земљског имају право чинити предлоге само посланици. Скупштина прелази на дневни ред.

Коста Снужић и Никола Павловић из Шапца, жале се што је председнику општинског суда шабачког издана плата за оно време док је био на скупштини.

Одбор је мњења да се ова жалба одбади на основу тачке 7. чл. 101. закона о пословном реду што она није била пред надлежним министром, а скуп-

штина да се о томе извести, на основу члана 102 пословног реда.

Скупштина усваја одборско мњење.

Стражари у срезу Златиборском моле се да им се повиси плата, што поред садање плате од 4. талира морају да се уваљују у дугове.

Скупштина на основу члана 101. тачке 8. пословног реда одбацује ову молбу.

Илија Миљковић и Живан Петровић жале се противу бирачког одбора што им није дао да гласају на избору народних посланика.

Скупштина по мњењу одбора закључи да се нареди извиђај овог дела преко дотичног министра.

Милан Глигоријевић из Сикола, жали се противу среског начелника г. Васе Стојковића, што му спречно његов избор за народну скупштину.

Скупштина по мњењу одбора закључи да се ова ствар преда г. министру унутр. дела на извршење.

Становници села Бољевца жале се што село Бољевац није проглашено за варошицу.

Скупштина на основу тачке 8. чл. 101. одбија ову жалбу што овог рода жалбе неспадају у круг власти скупштине, него су предмети владине власти.

Стојан Станковић свештеник жали се противу министра унутр. дела, да му није удовлечтворење дато по тужби.

Скупштина по мњењу одбора на основу тачке 5. чл. 101. одбаци ову жалбу што жалиоц нема приложених доказа.

Исти свештеник жали се противу Светозара Томића среског начелника што га је уапсно.

Скупштина по мњењу одбора на основу тачке 7. чл. 101. закона о пословном реду одбаци жалбу, што нема доказа, да је та жалба била пред надлежним министром.

Павле Ивановић из Церове среза Моравског жали се противу полиције што га је неправедно тукла.

Скупштина по мњењу одбора одбаци ову жалбу по тачки 4. чл. 101. што садржава грђу.

Погранични стражари среза Јоханичког моле да им се повиси плата.

Скупштина по мњењу одбора закључи да се ова молба одбаци по тачки 8. чл. 101. пословног реда.

Вучко Анђелковић из Ваљева тражи да му се позајми 1500 дук. ц. за три године што је предузео да сагради неки млин на художествени начин.

Касијан Стојшић подпомаже ово захтевање Вучково, што зна да је човек поштен и да занста намерава извршити неко ново предузеће млина.

Скупштина реши да се ова молба преда влади на оцену.

Сељани села општине Рготинске жале се што духовна власт по жељи општине није хтела да постави у ново-установљену парохију пароха Слатинског, него учитеља Вржогриског.

Посланик Здравко Јовановић рече зашто да нам се намеће други за свештеника а не даду онога кога жели општина.

Мита Миловановић каже да треба удовлечтворити овој жалби, што парох слатински има кућу и земљу у селу где су му и деца. Па кад оде у парохију, онда мора да затвори кућу и осим тога ту је његова очевина и дедовина.

Касијан Стојшић вели, треба да смо од поље ономе кад видимо да му је праведна жалба, па би ваљало да препоручимо влади да узме у праведну оцену ову жалбу.

Панто Срећковић подпомаже жалбу с тога гледишта, што свештеник кога тражи општина има и кућу и земљишта у селу, а онај свештеник кога духовна власт намеће нема тога, па му треба дати и кућу и земљиште.

Скупштина реши да влада настане ово духовне власти да се испуни народна жеља према овој жалби.

Милоје Ђорђевић из Мале Крсне жали се што му је дућан затворен и он велике штете претрпιο.

Скупштина по мњењу одбора закључи да се по тачки 5-ој члана 101 закона о пословном реду ова жалба као нејасна одбаци.

Неколико становника варошице Обреновца, жале се противу г. министра унутрашњих дела што у служби држи капетана Дуњића.

Скупштина по мњењу одбора закључи, да се ова жалба на основу тачке 8 члана 101 о пословном реду одбаци, што спада у круг државне власти да поставља чиновника.

Становници села Сараорца у окр. Смедеревском моле да се село Сараорци прогласи за варошицу.

Скупштина на основу тачке 8 члана 101. закључи да се ова молба одбаци што није посао скупштински него администрације.

Стојан Станковић бив. парох подгорски жали се противу власти што је парохију изгубио.

Скупштина, по мњењу одбора на основу тачке 4 члана 101. закона о пословном реду закључи да се ова жалба одбаци што грдњу садржава.

Никола Грбић парох прилички жали се противу Панте Јовановића среског писара, који врши дужност среског началника, што злоупотребује своју власт.

Скупштина по мњењу одбора закључи на основу члана 101. да се ова жалба одбаци што није била пред надлежним министром.

Божидар Милићевић бив. срески начелник жали се што је као невин од пређашње владе осуђен на лишење звања.

Скупштина по мњењу одбора закључи на основу тачке 8 члана 101. да се ова жалба одбаци што је жалноц осуђен на основу закона.

Младен Павловић, спекулант из Обреновца, жали се противу среског старешине Милојка Дуњића што није његову тужбу противу скелеције како ваља иследио.

Скупштина по мњењу одбора закључи да се на основу тачке 7 члана 101. закона о пословном реду одбаци што није била пред надлежним министром.

Антоније Арсенивић земљеделац из Мале Дренове среза левачког округа Јагодинског жали се противу министра унутрашњих дела што му није дао удовлестворење противу среског началника што га је овај шамарисао и тукао.

Скупштина по мњењу одбора закључи да се ова жалба одбаци, што је решење г. министра на закону основано.

Настојатељ манастира Сретења близу Чачка жали се на пољнајну власт што му од општине чачанске није досудила накнаду штете, која је нанесена манастиру регулисањем Мораве због осигуравања вароши Чачка.

Скупштина по мишењу одбора закључи да се одбаца ова жалба према закону о експропријацији.

Настас Марковић из Плана жали се што власт неће жену силом кући да му поврати.

Скупштина по мишењу одбора закључи да се пређе на дневни ред што је једном донела закључење о подобном предмету.

Петар Топал-павловић жали се на судове што је општењен у депозиту његовом приликом распореда његових новаца.

Скупштина по мишењу одбора закључи да се жалба одбаца, што је решење г. министра правде и решење касационог суда на закону донешено.

Петровије Марковић из Гледића тражи да му се одреди издржање што је већ служио 38 година као пандур, као војник и као бивши Ђирица књаза Милоша.

Скупштина реши да се ова молба одбаца по тачки 8 чл. 101 закона о пословном реду.

Одбор општине Буковачке тражи право на кантар Кусјачки.

Скупштина по мишењу одбора закључи да се пређе на дневни ред, што је о томе једном довела закључење.

Општина Дувљанска моли да јој се уступи кусјачки кантар. Скупштина прелази на дневни ред што је ствар једном решена.

Становници из Врбике и Костола у ср. Блужком, жале се што им се исекоше шуме.

Скупштина закључи по мишењу одбора да се ова жалба преда влади на оцену.

Мијанло Стојковић професор Београдске полугимназије моли да му се проведено време у трговачкој школи у којој је учитељ био од 12. Септембра 1857. па до 1. Новембра 1859. год. уважи и призна као професорска служба.

Одбор је изјавио мишење да се и овоме професору г. Мијанлу уваже оне године службе које је провео у трговачкој школи што су уважене године службе и професорима Миловуку, Јевти Ђорђевићу, Дероку, Шишаћу који су у истом положају били.

Један одборник био је мишења да им се неуваже те године.

Милан Стојић каже скупштина није одобрила на осталим професорима на неможе ни овима.

Милан Брачинац непристаје да му се молба уважи што није на закону основана.

Ђорђе Малетић наведе да је трговачка школа била у прво време приватна општвнска, само што је држава плаћала те учитеље. Доцније дође школа у категорију полугимназије, учитељи постају професори под указом као и остали. Неки од професора ове школе затраже да им се уваже године службе и савет је уважио једном, а доцније добију то право још тројица. Молиоца одбио је г. министар на том основу што није указом постављен био за учитеља. Сад он моли да му се законом уваже године службе.

Г. министар просвете и цркв. дела одговара што су пре њега уважене године службе оној четворици

професора, то нега не веже да одобри и молиоцу, кад он налази да нема законаг основа, и скупштина ако хоће да покаже призрења према молиоцу влада нема ништа противу тога.

Сава Сретеновић вели, није право да људи боји су служили у једном заводу буду разликовани и да се једнима године службе уважавају а другима не, кад је четворици то уважено, вели, право је и петом да се уважи.

Милан Јовановић каже, кад вели г. министар да мимо закона молиоцу није могао уважити молбу, онда неможе му то уважити ни скупштина.

Мата Карамарковић вели, скупштина је законодавна, па као таква зашто да му неуважи молбу, него човек да остане мимо друштва стар и сиром. Он се чуди да неки посланици противно томе мисле, а овамо су ту неки дан гласали да се поправи учитељско стање.

Живко Педић каже, да оном четвртом није уважена молба неправично као што се мисли, јер су то право они добили законодавном влашћу, па треба и ова скупштина, као законодавна, да уважи ову молбу која је по његовом мишљењу правична.

Александер Николајевић противан је да се молба уважи што молиоц није био професор него практикант на учитељ.

Милован Спасић подпомаже молбу молиоцима на том основу што је и другој четворици уважена молба законодавном влашћу, који су били уноређени професорима, па није право да се овоме не да.

Скупштина усвајајући одборско мишљење закључи да се молиоцу уваже године службе као указне.

На томе се сврши овај састанак, који је трајао до 12¼ часова а други би заказан после подне.

Председник скупштине,

Ж. Карабиберовић.

Секретар,

Д. Ђ. Јовановић.

Опуномоћени потписници :

Никола Симић, Димитрије Миловановић, Милан Ђирковић, Алекса Петковић, Касијан А. Стојшић, А. С. Николајевић.

САСТАНАК XXXVII.

У петак 22. Октобра 1871. год. после подне.

Број 207.

По решењу скупштине предузето је данас у претрес после подне од 3¼ сахата, питање о жељезници по предлогу „Основи уговора са Б. Хиршом.“ На састанку је било 101 посланик и били су: президент министарства г. министар унутрашњих дела и гг. министри: војни, правде, финансије, и просвете.

Председник скупштине јави, да је влада донела и предала скупштини потврђене законе.

1. да се „Делиград“ са шлеповима прода,
2. да се официрима стајаће војске и главном војном лекару издаје у новцу за слугу, и да им се даду дрва у натури.
3. да се изда угрошени новца на оправку Делиграда у суми 9845 гроша 11¼ паре пор.

4. Закон о замени резерва и војника стајаће војске.

5. Овлашћење да се 3 милиона гроша пореских уштеђених од година 1868. 1869. и 1870. одобри на набавку војне и бојне спреме;

6. Одобрење да може војни г. министар из извредног кредита потрошити 112.000 пор. гроша на пронавођење олова и

7. да се одкупи шума Благовештења за 400 дук. цес. за државну потребу.

Број 208.

Председник позва известноца одбора састављеног за претрес предлога о железници, (а то су одбори финансијски и законодавни) г. Арсу Лукића те прочита извештај, који гласи овако :

Пошто би прочитан извештај, узе реч президент министарства и рече, да се питање о железници повлачи код нас још од пре 7 година. Тако је блаженопочивши књаз Мијанло у својој престојној беседи, којом је отворио Велико-Госпојинску скупштину 1864. год. споменуо да он од тога обриче себи најбоље користи за нашу земљу и да га је то питање од некога времена већ занимало. За тим споменуо је тај предмет и у својој престојној беседи на Мијољској скупштини 1867. године, на што му је тадашња, скупштина у својој адреси изјавила најоплију жељу да се то у сваком погледу велико предузеће што скорије оствари. Најпосле дањска народна скупштина у своме одговору на беседу намесништва казала је о гвозденом путу да је њој мило било кад је чула речи из беседе намесништва, да је од стране порте у основу обећано да ће се железница турска саста-

вити са српском, али да ово обрицање у основу а протезање у извршењу дела не може задовољити народ српски, јер што се више одлаже грађење ове железнице, то све иде на већу штету наших народних интереса. С тога скупштина жели, да се то питање реши онако, како ће за народ српски најкорисније бити, а она је готова да у томе свом снагом подпомогне владу. Говорећи ово г. министар је прочитао дотична места из протокола скупштинских, на затим наставио да докле је овако од стране владе и народног представништва о нашем гвозденом путу говорено, дотле је оно и по свима нашим и страним новинама претресано, и са свију страна чуо се глас, да је гвоздени пут Србији од преке потребе. Данашња влада наследила је дакле ово питање, на видивши како се за њега изражавају и јавни органи наши и јавно мњење, она је сматрала за дужност да га спреми и народној скупштини на решење поднесе. Но знајући, да наш гвоздени пут не би донео све користи, ако не би био везан са солунском железницом, влада се постарала, те је прибавила поуздано знање да се та турска солунска железница доиста гради. Па кад је то, она је сматрала за неотложиву дужност да то питање представи народној скупштини. То су, вели г. министар, побуде, које су владу навеле да ово питање пред садању скупштину изнесе, а како је оно једно од најважнијих у сваком обзиру, то он моли народну скупштину, да га са свом пажњом проучи и реши онако, како ће за нашу земљу најкорисније бити. Влада је у предложеним о томе основима тражила највећма могуће користи, а скупштина нека сада ту ствар испита, и потражи још и

веће могуће користи, у чему ће, разуме се по себи, наћи подпуног саделовања од стране владе.

Влада сматра да испуњава најсветију своју дужност и аманет пок. књаза, кад ову ствар пред вас износи. Влада је своје свршила, а сада предаје ово питање вашој увиђавности.

Председник скупштине пита, ко хоће да се у опште говори?

Каљевић хоће да се изнесу разлози мањине одбора и извештај мањине да се постави.

Председник скупштине вели, да ће дати свакоме реч, а мањина нека избере себи извештоца од петорице.

Мањина не може да се сложи, кога ће, а председник скупштине вели да кад они неће једно лице да одреде, он ће сваком од мањине дати да говори колико год ко хоће да говори. Радован Милошевић вели да већина одбора оће железницу, с тога нека говоре они који су против грађења железнице, а мањина одбора нема право постављати себи извештоца.

Стојан Радоњић тражи да мањину одборску један извештај заступи говорећи: камо од тих петорице нека изађе један и нека говори.

Председник скупштине вели, молим, нека од петорице један говори који хоће.

Каљевић узме реч и говори, како је он за железницу, али је за одлагање грађења железнице из више узрока, и то:

1. Узроци економички, обично се код нас говори да се несмеју учинити скокови у политичним установама; но то, вели, баш највише важи за економике, за које развитак има различне степене економског ра-

стења и напредовања, као доба земљорадње и сточарства, доба радности фабричних и т. д. ми смо на степену радње земљедјелске и сточарске. Па и у овоме не стојимо онако напредни, како би требало, јер ми радимо онако исто, као што су наши предци радили у прастаро доба, па се пита: Да ли наш народ у добу земљорадње осећа потребу железнице?

2. Он неосећа те потребе. Најпре треба да дотерамо нашу земљорадњу и сточарство до вишег ступња савршенства па тек онда да градимо железницу. Да су заиста рђаве прилике наше земљорадње узимам за доказ говор наш овде у скупштини, где се радило о томе, да се сачува народ од зеленаша, сиромаштва, поплаве и т. д. за коју цел установили смо штедионице, издали новце из државне касе у штедионице и т. д. Зато треба да гледамо, да га овим средствима извучемо из невоље, у коју упада; да заштитимо трговину нашу ђумручином, јер знамо како стране државе ударају велики ђумрук на наше производе. Ми ово питање према нашим приликама нећемо моћи скоро решити тако, да смо с те стране спокојни, а увоз ће погоршати наше стање. Ми немамо људи који ће упућивати народ да чува своју шуму и сво остало наслеђство наших праотаца. Железница ће олакшати извоз, па ће се шума још више сећи и сатирати. Лаким ће се начином доћи до луксузних еснапа, па ће то онда тражити нове лекове да се неуваљујемо у дугове. Железница неће нама помоћи да унапреди места кроз која пролази, јер он не зна ни једну земљу где је само железница унапредила благостање народа. Истина, сељаци ће продавати скупље производе, а светски саобраћај повишава

цену средства на живот и надницу. Многи говоре да је у Банату благостање и да цена скаче због жељезнице, но при свем том оданде људи беже у Србију који су били богати да служе за парче леба. То је зато, што ако је земљоделац плаћао надницу једну форинту сада је плаћа две; све је постало скупе, свет се навикава да боље живи, па богме сад и најпростији сељак оће суцу да има. Извоз је, веле, од великог утицаја на благостање народа, а у Смедеревском и Пожаревачком округу, који су близу воде, па им је близу извоз, људи су највише презадужени. Ово су мали примери, на које ја толико не базираам, да жељезница неће подићи у великој мери благостање народа. Говоре, да ће се жељезница олако рентирати провозном трговином а без наших великих издатака. Но зна се да нико у свету неправу жељезницу за провоз, да буде туђ амалин. Италија није провела Бриндиску пругу због светске трговине, но и због своје. Ако је наша пруга боља од других, онда не треба хитати, јер ће се и после моћи начинити, па ће опет њоме трговина поћи. Није никакве нужде да хитамо само зато, што ћемо као трговински саобраћај изгубити, кад неби сада саградили жељезницу, па би трговци другим пругама радили. То нестоја, јер трговац има свог рачуна, па ће онде где му је ближе и да иде.

Веле, нас могу пругама опасати, а ово ће бити браћо, градили ми жељезницу или неградили. Турска гради жељезницу из војених обзира а не због светске трговине. То су њени војени обзир, које ми неможемо парализовати; јер она гради жељезницу да доводи војску из Азије. Ми ако градио пругу с војног гле-

дишта, нећемо се много помоћи, нити Турској много наудити. Можемо оставити на границу нешто више војске, али само као одбрану, и све друге тачке војничке биће изван праве потребе. Градити за једну тачку био би ризично. Гди се рат деси онде ћемо и ићи. Осим овога нису ни обични путеви добри да се човек њима како треба може послужити.

Највише полаже г. Каљевић на то, што стање ствари у Европи после француско-пруског рата није стало, но је привремено, и нас могу изазвати прилике у бој, а кад се појави стално стање у Европи, онда неможемо ништа радити, као што је био за владе Наполеона III. Данас је стање у Европи ровито, и незна се шта се може искренути. У том случају да и ми одпочнемо што да радимо, неможемо, јер само би заложили један део новца, дакле ћемо бити без средстава. Све су државе пале у такве дугове да се читав свет од дугова начинио. Ми смо се до данас сачували добро па и опет треба да се очувамо. Ми морамо много трошити на војску, а ако се деси прилика, зар да ударимо намет на народ? Онда народ неће ићи радо на бојиште. Да тражимо опет зајам? Онда ће дугови изазвати дугове, па би нас скупе коштала жељезница, него ли се може и замислити. Сада одлучети рад, то би требало имати велику бураж, да се у то уђе. Економично и политично стање против је жељезнице. Трећи узрок, што ни сам за жељезницу, то је тај, што немамо стручних људи за контролисање. Узмимо да нам ко гради жељезницу са гаранциом или без гаранције, јесмо ли ми у стању да контролишемо жељезницу после 30 година? Одавде би за нас велике незгоде произишле

и љуто би се преварили. И тако да извучемо народ из невоље и кризе, прилике у свету и што немамо стручних људи, ово су узроци због којих сам да се одложи грађење жељезнице.

Касијан Стојшић хоће да се о жељезници дуже поразговарамо на основу поцрпљеног знања. Хирш вели, да ће пут и Ђуприја коштати $4\frac{1}{2}$ милиона дуката. То сам вели извео из онога, што један километар кошта 160.000 фр. најскупље у Европи. Но пошто је у Хиршовом предлогу 230.000 фран. кад би ми сами правили били би у добити, 1. милион дуката и тако би сам пут коштао $3\frac{1}{2}$ милиона дуката. Веле немамо људи? Онда треба да нађемо предузимача, а наше људе да шаљемо да се поуче, па после да управљају. Зашто би баш сад одпочели да радимо, кад је криза новчана у Европи, па можемо и идуће године 2% јевтиније наћи, а то чини 60.000 дук. ц. годишње. Због овога нисам да се сад гради, него да се спреми за идућу скупштину.

Влада треба најпре да изради сvezу са Турском и местимце да каже, где ће бити та веза, да не би било после сметње. Хирш обећава сvezу, а земља је турска, због овога треба да се ова ствар међународним уговором веже, јер сумња г. Касијан, да је довољна гаранција за сvezу, коју сам Хирш даје кад Турска није још на то пристала.

За Ђуприју вели нећу да говорим, јер ако треба Маџарима Ђуприја, они нека траже од владе и нека се с њоме походе. Пут вели треба сами да правимо и то овако: један милион и двеста хиљада набавити на акције, и то од наших житеља што се више може на овај начин: да сваки мора по могућству своје

узети онолико, колико може. И тако са готовином у каси изашла би цифра од 2. милиона. Даље да узмемо $1\frac{1}{2}$ милион дуката у зајам па на ово да издамо папирни новац $1\frac{1}{2}$ милион те ћемо имати свега 5 милиона. И тако ћемо направити пут за 3 милиона. Ђуприја $\frac{1}{2}$ милиона, $\frac{1}{2}$ милиона да дамо у штедионице да помогнемо народу, а милион остаје у каси за случај рата. Ја сам вели убеђен, да ће се ова пруга добро рентирати, па немогу да туђинци узимљу добити и да нашу земљу газе 70 година. Веле да се радило на томе већ има 7 година, а ја о томе тек знам од летос, кад је држана конференција. Мени је вели г. Касијан за чудо, како се могло радити већ 7 година, кад се ништа није знало о турском путу. Даље г. Касијан вели, да скупштина с владом начини услове и да позову конкуренте с тим, што ће штампати ове услове, за десет месеци да се остави термин па после да се опет скупштина сазове и да реши с владом коме ће уступити, ако хтедне уступити.

Најважније је то вели г. Касијан, да је Хиршов рачун такав да нама нема никад ништа (смеј).

Ми једно, што пола плаћамо овога пута и кад Хирш амортизацију и експлоатацију, ми нећемо за сви 70 година никад ништа добити.

Ово је моје мишљење вели г. Касијан, ја сам нећина и умањини, али ни сам противу пута као што је одбор навео, него најпре да се све овако уреди.

Арса Лукић вели, да је мањина заиста била за „хоће“ али не „сад“ него после, а одбор је одлагање узео као да мањина „неће“ жељезницу.

Милутин Спасић вели да је мало таквих који неће жељезницу, него сви хоће, али би погрешили, кад би свршили уговор са Хиршом. Да погађа Хирш са Турском и наша влада да погађа за сvezу, то је двоје, јер кад Хирш дјејствује код владе турске, он ће сметати осталим конкурентима, па их неможемо ни добити, зато, вели, наша влада треба да изради сvezу с Турском, па би се онда многи предузимачи јавили за јевтинију цену. Зато сам да се умоли влада, да изради сvezу код турске, па да се пријаве предузимачи, па ко најјевтиније њега и да узмемо. Овако изгледа да се само са Хиршом може договарати, да Турска треба да каже ево ти сvezе ту и ту па да нам одобри, да се преко њене земље направи пут.

Г. президент министарства објашњава да Турска даје сvezу, али њу нико неможе приморати да гради пут од наше границе до Приштине.

Каљевић каже, да ли су ова господа сигурна да ће Турци дати сvezу?

Г. министар президент вели, да ми недамо ни гроша, док неведе пашу пругу са Солуном.

Милутин Спасић вели, ја опет кажем да није свеједно сvezа Хиршова и сvezа владе с Турском. Помислимо да Хирш може да прода другом пут од Приштине, а онда Турци с другима тај пут да покваре. Или баш онда кад ми одкупимо тај пут после 30 година, да Турска уништи и поквари тај пут.

Г. президент министарства вели, да је то таква ствар, да се нема шта да одговори, јер ко ће да се свети себи.

Грбовић вели, да је веома опасно за нас што се турска пруга приближује нашој граница. Зато

треба и ми да имамо пут. Овако смо чврсти а онда ћемо бити у бољем стању и чвршћи. Што говоре да ће моћи Турска да порекне, онда ћемо гледати да се помогнемо.

Грбовић вели, да је г. Каљевић рекао да је народ пропао; али ако је пропао, то није због жељезнице. Што Касијан каже да сами градимо, ми имамо 5. мил., с тога сам за предлог.

Анта Пантић вели, они, који говоре да се одложи, то је свеједно као и да неће.

Каљевић вели, да Турска гради жељезницу за рат, Турци ће лако довести војску, то је баш зло, што ће Турци лако довести војску, а ми неможемо, па ће бој бити на нашој земљи, а онде зло на којој се земљи бој бије. Што вели, да је народ презадужен, и да ћемо га ми овим још у већи дуг увалити, то не стоји, јер где су путеви, онде је радност и напредак и то извлачи из дугова. Пре за владе цок. књаза Михаила скупштина је изјављивала да хоће жељезницу, само се чекало на турски и аустријски пут, па да се наш гради. Па и лањска скупштина на интерпелацију Арсе Лукића тражила је жељезницу што пре, те смо тиме изазвали владу да ради на томе. Како су сада нешто почети, а нешто саграђени путеви, наша је влада изазвала конференцију у Бечу, па сада како би ми изгледали пред светом да нећемо пут? Држава је морално лице, па би било срамота за све нас. Зато сам да се у начелу предлог прими, а после о појединостима да се говори. Милоје Блазнавац говори како је босански пут 8 сати дужи и врлетнији него ли преко Србије, па ако се преко Србије сагради

пут, ko ће смети напанити се да га преко Босне гради? То би значило два градити, два барабарна пута. Да овај пут ништа недонесе, ми ништа више негубимо осим интереса на наш капитал. Зар је луд Хирш да уложи тако велики свој капитал, па да му недонеси интерес. За овим г. Блазнавац наводи, како много штетују фирмије и наши људи који сада на колима вуку производе, наводи јефтиноћу руне у Алексинцу а скупоћу у Смедереву и доказује колико се жељезницом добија, само, вели, бојим се неће извршити уговор. Ми се нисмо ништа везали а све је у српским рукама, може бити да ће се јавити когод с пробитачнијим условима, но ћемо о томе говорити кад дођемо на члан 22. Нека влада пропише услове за грађење жељезнице, па ако се пађе ко с пробитачнијим условима, нека сазове скупштину па да решимо. Сад је дакле време, да градимо пут, јер ако би се начинио пут преко Босне, онда ће после за нас бити тежи услови.

Хаџић вели, да је он мали зналац, да би могао решавати, но имамо вели тврду веру у владу, а такву смо имали тврду веру и у пок. књаза, који кад погибе, садашњи намесници одржаше земљу у најодсуднијем времену, и јамче нам да ово неће бити ништа рђаво. Сви разлози говоре за пут а читао сам вели и противне разлоге, па невидим да је онако боље! С тога сам за одборску већину.

Ранко Јовановић вели, што Каљевић наводи, да овамо бегају банаћани, они небегају због пута, јер пре није било пута, па је још више амо бегало, јер ја имам уверења, како је жељезница кроз Банат далеко напреднији у свему. Што банаћани прелазе.

овамо, то свакад у народу бива да једни прелазе овамо а други иду онамо и то не због жељезнице. Нестоји то да је наше стање критично ма да се нешто света задужило, али се ми бринемо, како ће да се опрости тога рђавог стања, па ћемо се и у будуће бринути. Народњој је скупштини у задатку да се брине о своме народу, које она и чини. И тако није оно, што Каљевић наводи, да смо у пропасти, но народ је наш у напреду и то у најбољем сад. О Касијановим неразведеним рачунима не треба ни говорити. Ми смо браћо изостали од остатка света у свему, јер има свуда жељезница, па и по турској и по влашкој. Кад смо ову ствар доведе дотерали не треба да је оставимо. Није ово сада одпочето него још одавно. Кад би ми ово одбили онда неби продужили начела пок. књаза Михаила. Зато не треба ни слушати противне разлоге, него да градимо ради општег интереса и благостања.

Аксентије Ђорђевић слаже се с Ранком и хоће да одговара Каљевићу и Ивку Остојићу. Они говоре и то тако као да нису суделовали у одборским седницама.

Они траже да знаду шта ће жељезница да кошта! То се зна, јер је у предлогу јасно означено а у одбору објашњавано, а што траже да влада сазна тачно шта ће земљиште коштати, то се не може знати пре док се пут не трасира, ово мислим да неће нико захтевати, јер би много коштало. Што се тиче свезе, то остављам нека други одговори. Ја сам за већину одбора.

Алекса Петковић вели, да је грађење жељезнице нова ствар и неповатна њему, али знамо, вели, да

код које се вароши сударају путови, она расте и напредује, где нема путова, онде је сиротиња. Пре смо се плашили мостова на Морави, а сада би било зло да се dignу. Касијанов је рачун онако на намет изведен. На народ неће пасти никакав терет ни намет. Ако влади, вели, неверујемо, онда коме ћемо веровати? Треба да останемо при предлогу.

Стојић се слаже с Ранком и Хаџићем, па вели, не треба да погине мисао великога књаза Михајила за коју смо се свечано изразили и казали, „Твоја мисао погинути неће.“ Књаз је још казао једноме члану садашње владе „Ти си моја десна рука“, па коме ћемо веровати, ако не овој влади, и ко ће да изврши ово, ако не ова влада.

Живко Недић вели, ми би осудили књаза Михаила и показали би, да је он неувиђаван био кад је скупштини 1864. године изнео питање о жељезници, а скупштину ту, која је примила то, и доцније скупштине, које су захтевале да влада одма приступи грађењу жељезнице, направили би не разборитом, која није знала, шта је закључила. Кад су неколико скупштина закључиле, да се гради жељезница и препоручиле влади да предузме грађење: онда се сада неможе на ново ни решавати хоћемо ли да се жељезница гради, јер је то решено и од стране скупштине и од стране владе, него се сада имају испитати и решити услови о грађењу жељезнице.

Коста Поповић вели, да се боји да грађење жељезнице не смете рад околу нашег уједињења.

Мирић вели, где нема путова, ту нема никаква напретка, па је с тога за предлог.

Мат. Карамарковић, разлаже, како му је мило, што се није појавила мисао ни код бога да петреба жељезница, јер кад би рекли да петреба жељезница, онда према ранијим скупштинским изјавама били би у противусловљу сами са собом. Даље говори, да не може да уважи мишлење оних предговорника, који хоће да одложе грађење жељезнице. Он вели, одлагати жељезницу, ништа друго није, него блаже нећемо жељезницу. За овим пита — шта је то нећемо? То је нећемо оне користи и пробитачности, које даје жељезница. Многи су писали о томе и за и против, али смо ми са онима који хоће напредовање, а не обустављање. Овом приликом наводи, како је пре био много богатији Срем, а сада је богатији Банат и то једино због жељезнице, а Срем је остао какав је и био. Ранко је одговорио добро Каљевићу. А што он говори из разлога економног, да немамо шта да извозимо, ја ћу навести само овај пример, да је у Жупи ока вина 18 пара, у Морави 100 ока жита 24 гроша, док на против у Смедереву 2—3 гроша ока вина а по 3—4 талира товар кукуруза, од куд долази ова грдна разлика? Јасно је што немамо брзих, јевтених средстава за превоз.

Што Каљевић говори о војничким призрењима, он заборавља да кад ми градимо пут, он преко Босне неће се моћи наградити.

За овим г. Карамарковић редом обара наводе г. Каљевића о нагомиланању дуга на дуг и т. д. неће се вели, нагомилавати дуг на дуг, него ће земља наша због жељезнице постати богатија и онда ће вазда лакше моћи наћи поваца с тога, јер имамо трећи део пута. Ово је пак богатство, а богатство

само и може донети богатство. Немогу мислити, вели он, да ко говори противу пута из зле намере, него говори или што је неувиђаван или што нема поуздања у себе и народ или што неможе да поња ствар. И тако са жељезницом ми ћемо имати више кредита, доћи ћемо до већег богатства, већег полета, већег значаја, брже ће се ширити просвета, доћи ћемо у додир са свим што је напредно и изображено, а тим самим доћи ћемо до веће среће, треба само имати кураж.

Браћо? први пут пао је сада пред нас на решавање предмет огромног и замашног значаја, па зар да се стресамо од њега? Овде решавамо предмет, који кошта 1 ½ милион дуката, а како би решили рат који ће однети неколико милиона дуката и уз то неку стотину иљада глава и живота?

Ја мислим да нема међу нама тога малодушног Србина, чији би дух каоуо пред овим предузећем. Будимо одважни браћо, и решимо овај предмет у име Бога, од ког ће толика срећа земљи и народу доћи. А ја сам у дубљини душе своје убеђен, да ће нам од жељезнице свака срећа и напредак доћи. Ја сам да се гради.

Периша Вуковић наводи историју преговарања о гвозденом путу, па кад за све имамо поверења у владу, треба да имамо и у овоме. С тога сам да се прави пут.

Милосав Вукомановић вели, да више нас хоћемо да правимо пут. Ђвз Милош је овде рекао: моја врата затварају од Дрине до Тимока и те све смаграм за моју једну кућу. Држим и уверен сам да и

садањој влади то на срцу лежи. Па куд нађе за добро, онуда нека жељезница и прође.

Милоје Блазнавац вели, да би Турци пре из Азије довели војску до на нашу границу, него што би ми одвели нашу до Алексинца. Говори о аспи жељезнице у време рата, вазује шта значи одморна војска, ваљаност жељезнице у рату пруско-француском.

Великић вели, да нам треба жељезница, али како и на који начин? За овим наводи како је на Криму Русија страдала што није имала жељезнице.

Каљевић одговара Карамарковићу да гвоздена пруга неће бити кадра да све привредне тачке прикупи, кроз Босну ће проћи жељезница свакојачко, ако се гради због војничких обзира. Што се тиче кредита, то је истина, али ако се рат отвори, а пут не буде свршен? С тога мислим да нам је прече уједињење и ослобођење.

Лукић одговара Каљевићу напомињући му, како је г. Јован Илијћ некада од прилике доказивао оно исто и онако исто односно устава као и сада Каљевић односно жељезнице. Па рече како је онда у одбору уставном Јови Илијћу садањи председник министарства одговорно да ћемо савити артију, па ићи те ратовати, ако те прилике наступе. Да смо онда послушали Илијћа, сада неби уживали благодети уставности, па доказује тиме, да не треба ни сада послушати Каљевића. Даље наводи, како наш новац неће ићи на страну, па ни Хиршов, него ће овде остати, па било то у каси или у народу. Ми неградимо жељезницу за провоз, него да пре дођемо до других пруга.

Јаков Павловић пита, хоћемо ли да се ограђујемо китајским зидом или да ступамо у европско коло? Ми, вели, не познајемо нашу најближу браћу у Турској а треба да их познамо. Чешћим се саобраћајем упознајемо. Да ће бити користи и напредка од пруге најбоље показују наша села и вароши, које су дуж воденога пута, а не само да немају штете од тога пута, него напротив та су места најбогатија а она удаљена — најсиротија. Немање путова карактерише назадак, дивљаштво, а имање путова карактерише напредак. Србији треба жељезница на свима тачвама, али је друкчије не добисмо, ако је не градимо.

Како се више није нико јављао за говор на нарочити позив председник скупштине ставља на питање ко је: за већину одборскога мишљења, нека седи, а ко је против нека устане.

Сви седе осим Каљевића, Алек. Николајевића, Ивка Остојића, К. Стојишића и Милутина Спасића.

Председник јавља да је ово питање решено. Затвара седницу да сутра у 8 сати сви дођу на састанак. Ово је било у 6 $\frac{1}{4}$ у вече.

Председник скупштине:

Ж. Карабиберовић.

Деловођа

Члан скупштине

П. С. Срећковић.

Опуномоћени потписници:

Милан Ђирковић, Димитрије Миловановић, Никола Симић, Алекса Петковић, Касијан А. Стојишић, А. Николајевић.

САСТАНАК XXXVIII.

23 Октобра 1871 године.

На овом састанку председавао је председник Живко Карабиберовић, а присуствовали: г. председ. мин. савета мин. унутр. дела и гг. министри: војни, финансије, просвете и црквених дела и правде.

Посланика је било 101. Састанак је отворен у 9 сахати вре подне.

Председник постави питање: оћемо ли сами да правимо жељезницу или преко предузимача, па нареди, да се прочита мњење већине одбора.

Кад се прочита мњење већине одбора Коста Великић рече, да је ово питање врло важно, које заседа у живот народа, па да о њему треба да се добро промислимо. Он напред признаје, да је тешко да ми сами правимо жељезницу, али је ипак зато, и мисли, да је боље да сад правимо него да је после куцујемо. Да сами правимо, нећемо плаћати грађу, која кошта велику суму, употребићемо осуђенике на посао а подвоз ће дати народ према закону. Ово износи суму од 1,000.000 дуката. На лежећи новац у државној каси да се изда папирна новац. Од 250 хиљ. порески глава нека 50. хиљ. куне акције, од којих ће свака вредити 20 дуката, то је 2 мил. дук. а остало да се узме у зајам, па и на њега изда папирна новац. Ми би се вели тиме осигурали од сваког странског утицаја, ког се бојимо при прављењу пута.

Што се тиче људи, да ћемо их набавити као и сам предузимач, кад их добро платимо. Имаћемо ваљда толико људи, који ће моћи да мотре на пра-

вљење; јер које код војске, које иначе имаћемо бар 74 инципира, па од њих нека се одберу бар 30 за тај посао. Осим тога вели да се одма пошаље већи број наших људи на изучавање техничких наука.

Што се свезе тиче, оставља влади да поради код порте да нам ова исту да, па кад свет зна, гди је та точка везивања, да ће се можда ко год јевтиније примити.

Анта Пантић противан је да сами правимо железницу, кад је Аустрија дала странском друштву да ову у њеној земљи прави. Ми немамо ни средства зато, а не ћемо да се на народ баца терет ни да трошимо готовину из касе. Ради тога чинила је влада преговоре са различним друштвима и имамо као најбољи предлог барона Хирша, по коме је његов пут за 70 год. а ми га можемо и после 30 год. одкупити. Каже, да је рачун Великића погрешан и неразумљив. Што се свезе тиче о њој не треба говорити, јер је то г. министар синоћ објаснио.

Ненад Мијановић мисли, да нема никог више, ко би желио да ми сами пут правимо. Милан Ђирковић примећује Великићу, да су његови разлози неосновани; јер грађу за пут предузимач ће купити од нас а новце ће нама дати. Извесно је, да немамо стручних људи, асенике може држава дати под надницу ако то закони дозвољавају, владин је предлог добар нарочито што неће пасти никакав терет на народ и што ми можемо одкупити пут после 30 година, ако видимо да добру асну доноси, а ако не доноси, нека стоји код предузимача. Вићентије Поповић невиди никакве разлоге код говорника, па не би желио да се узалуд проводи време него да се гласа.

Извест. одб. Арса Лукић објашњава да су и они у одбору мислили шта је боље, да ли да сами градимо или да гарантирамо доодак предузимачу. И једно и друго има великих тешкоћа, предлог је врло добар, јер се не тражи никакве гаранције па се немамо бојати никакве штете.

Касван Стојшић оће да сами правимо. Казао је пређе на који начин, па ко је хтео тај је упамтио. Ако оћемо, можемо, а ако нећемо неможемо. Нема ничега што се неможе савладати.

Милосав Трифунац подпомаже А. Пантића и казује, да је Маџарска почела да прави пут од Пеште у гор. Маџарску на акције, па пропала те је морала дати једноме друштву. Предлог је добар, оће да се гласа.

Председник скупштине упита има ли још ко да говори, па кад се нико нејави за говор, он стави предложено питање на гласање и скупштина га усвоји. Противнога мњења били су Кас. Стојшић, Коста Великић, Коста Поповић и Радојица Жујовић.

За овим председ. постави питање оћемо ли да правимо са гаранцијом или без гаранције, па нареди да извештач одбора прочита и одборско мишљење о томе, што се и учини.

Васа Маџаревић захтева да се ово питање веже са најновијом депешом, коју је влада о гвозденом путу добила.

Касијан Стојшић захтева да се та депеша прочита, јер нико незна њењу садржину.

Изв. одб. Ар. Лукић вели да је влада дала депешу одбору и да је одбор дао своје мњење о њој па је прочита.

Скупштина обавештена довољно о овоме реши једногласно, да неће на тим основима да уговара, да предузимачу гарантира за суму чистог прихода.

После овога пређе се на владин предлог о главним основима за уговор са бароном Хиршом о српској железници.

Панта Срећковић прочита први члан предлога а известилац А. Лукић примедбе одборске.

По прочитању и једнога и другога замоли за реч Милутин Спасић, који прочита своју беседу.

Анта Пантић противан је Спасићу, јер нигда није видно, да се прави железница од једне мале вароши ка другој, па потоме да и ми нетреба то да чинимо. Он оће да се веже Београд са Алексинцом. Кад буде код Београда уватићемо обадве пруге гвозденог пута на западу што је од велике користи за нас. Осим тога, ми нећемо овим путем да везујемо поједине окружне вароши него да просечемо земљу како ће по трговину земаљску бити пробитачније.

Милутин Спасић одговара Пантићу да је он доста мислио о ономе што је рекао, јер које сигуран да ће Београд до века бити наша престолница а он би био мњења да се и сад престолница у друго које место пресели.

Милан Ђирковић оће да железница иде на Београд, дали ће ићи преко Јанкове клисуре или Алексинца оставља влади да она реши, но кад би била на Јанковој клисури имали би више прилике, да се упознамо са нашом србском браћом.

Ранко Јовановић каже, да је Београд важнији по трговину од Смедерева, да ће се пруга од Бео-

града везати са Италијом и Мађарском, а осим тога и са Шапцом, што неби могло да буде, кад би пруга ишла управ у Смедерево. И са стратегичне стране ова је пруга важнија. Смедерево неће да падне, јер има водени пут на и близу му је бавјашка железница.

Више скупштинара захтевају да се гласа.

Коста Поповић оће да се искључи од гласања, што је у начелу противан железници.

Љубомир Каљевић и ако је био противан да се сад железница прави, оће да говори о појединим тачкама. Неумесно је вели да железница иде преко Смедерева а не преко Београда, јербо је Београд у сваком смотрењу важнији од Смедерева и има важнију будућност. Што се тиче предлога Спасићевог, да железница иде моравском долином, он жели, да влада то има на уму, кад буде одређивала линију железнице; јер ова треба да привлачи све наше производне крајеве.

Александер Николајевић оће да иде железница преко Београда, али да у Раљи буде главна станица, како би се са том главном пругом везали Пожаревац и Смедерево. У интересу је трговине, да се колико је могуће не мимоиђу ова главнија наша места.

Сава Милојковић потпуно је сагласан са Николајевићем.

Павле Грковић оће да се тим путем ползује сва земља, па за то да иде средином и нек се користи њиме колико ко може.

Ненад Мијаиловић оће што и Грковић, јер вели'

да на свима крајевима Србије има питоми предела, који ће имати шта да извозе.

Милутин Спасић примећује, да није могуће, да железница иде кроз средину Србије. А где се год досад градила железница, пазило се где ће бити краће.

Г. министар грађевина рече, да ће у кратко да објасни ово питање, да ли треба да буде полазна тачка наше железнице Београд или Смедерево.

Г. Спасић је казао, да ми градимо железницу ради наше земаљске трговине и ради светске провозне трговине, и то је истина, али да видимо, како стојимо у том погледу, ако полазимо из Београда а како ако полазимо из Смедерева.

Прво што се тиче провозне трговине, европска железничка мрежа може се поделити на оне пруге, које постоје на левој страни Дунава и које вежу исток и север Европе, н. пр. Мађарску, Немачку, Русију и т. д. и на оне пруге, које иду десном обалом Дунава и које вежу југ и запад: Италију, Француску, Швајцарску и т. д. Кад ми полазимо код Београда, онда смо везани и с једном и с другом железничком европском мрежом, т. ј. целом Европом. Осим тога Београд оплављавају две реке, Дунав и Сава — па полазна тачка везала би провозну трговину, осим са железничким мрежама европским, још и са обојим овим воденим путовима. Хоће ли тако бити ако идемо на Смедерево? Не ће. Ми ћемо од Смедерева моћи се везати само са оним железничким пругама, које леже лево од Дунава, а са онима, које леже десно од Дунава, не можемо се непосредно код Смедерева везати, а то није свеједно

Сад да видимо како стоји са земаљском нашом трговином. Полазна тачка од Београда помогла би трговину из колубарске, савске и дринске долине, т. ј. од Ваљева, Шапца и Лознице, по томе дакле већи део најплоднијих крајева наше земље не би се могао тако користити железницом, кад би полазна тачка било Смедерево. Г. министар грађевина не дели мишљење г. Спасића да ће они предела од Смедерева до оне тачке где железница улази у долину моравску пропасти, ако се железница не повуче од Смедерева, јер од Смедерева до тачке, где железница у моравску долину улази има око 6 сати, а сва она места, која на три сата од железнице одстоје служиће се железницом, а она друга, што су ближа Смедереву, Дунавом. Толико што се тиче полазне тачке. Ту је влада на чисто. Београд ће бити полазна тачка. Другачије стоји са оним где ће железничка пруга ући у долину моравску. По плану који је одбору показан, ушла би железничка пруга у моравску долину од прилике, код Бел. Плана; но она може ићи и долином Раље и онда би ушла у долину моравску близу Смедерева. Влада ће ову ствар још боље испитати и сравнити користи, које даје и једна и друга тачка, па се према томе и опредељати. Морамо сад у напред да кажемо, да кад би негде код Милатовице пролазила железничка пруга, како је по првом плану, онда би се железницом могла служити цела Јасеница и округ руднички, и зато ће влада ову ствар брижљиво да испита.

Милан Стојић захтева, да железница прође што више средином Србије, јер није право да једни имају водени и гвоздени пут, а други ништа.

Председник стави ствар на гласање кад се нико више нејави за говор и скупштина усвоји први члан по предлогу владином.

Код чл. II захте Живко Недић, да му се објасни посл. став друге тачке истог члана, што значи „ни овај остатак несме прећи суму од 166.000 ф. номинално од километра, према оном наређењу, које је у првом ставу ове тачке и V чл. изложено.

Извест. од. Арса Лукић објашњава: да 166.000 фр. номиналне вредности одобрава се као одређена сума на коју по основима овог уговора Хрпш има право да наплати 6% инт. и по процента одплате и ту суму неби могло прећи, у осталом номинално се каже зато, што се у оваким приликама издају облигације за стотину а приме се између 80—90 и према овоме мисмо наш улог од 60.000 ефективни подигли према његовом те да на 81.000 номинални интерес наплаћујемо, разуме се после пошто он првенствено свој интерес наплати.

Непад Мијаиловић вели, да предузимач може казати колико оће свој капитал, па зато захтева, да предузимач подноси владином поверенику рачун те да га он контролише.

Изв. одб. Арса Лукић одговора да немамо никакве потребе да контролишемо колико ће предузимач уложити, јер му ми признајемо 166.000 ф. ако уложи више он губи, а ако мање он добија.

Нен. Мијаиловић одговара, да се неби бојао, кад би предузимач рђаво израчунао, по опет оће, да предузимач каже влад. поверенику, шта набавља.

Мил. Спасић пита, оће ли се при плаћању ин-

тереса успоредити наш ефективни капитал са положеним капиталом предузимача.

Арса Лукић одговара Спасићу са чл. 6. који је одбор у владином предлогу допунио.

Скупштина обавештена довољно о овој ствари усвоји једногласно члан II по мњењу одбора.

Члан 3 усвоји по предлогу владином. Код чл IV захте Коста Великић, да се каже, колико ће бити земљиште пута у ширину.

Г. мин. грађевине одговори Великићу највише 50—60 метера ил 25 хв. као што је то уобичајено у целом свету. Неће се дати ништа више него колико треба чисто за пут, а то ће се све тачно да означи у уговору специјалном.

Председ. упита имали још ко о овоме да говори и јели ствар доста објашњена, па кад се нико нејави за говор и скупштина каза, да је доста обавештена, нареди гласање и скуп. усвоји чл. IV. по предлогу владином.

Прву тачку чл. 5 прими скуп. по мњењу одбора.

Код 2 тачке захтевање Кас. Стојшић, да се дода реч „у свему“ ради боље јасности.

Г. мин. грађев. одговори Касијану, да је у свету признато шта је жељезница прве класе и да ће то доћи у уговору који ће појединце све означити. Скуп. каза, да је задовољна објашњенем г. министра и усвоји другу и трећу тачку чл. V по предлогу владином —

Извест. одб. Арса Лукић прочита чл. 6 по мњењу одбора са изјавом, да је у исти члан дошао и чл. 8 владиног предлога. После П. Срећковић прочита и сам чл. 8 предлога владиног.

К. Великић оће, да ми делимо подједнако интерес са предузимачем, а не да предузимач најпре наплати интерес, па нама шта остане.

Извест. од. А. Лукић вели, да је ово лепа жеља, али да ће се мучно наћи ортак, који ће пристати да дели с нама аспу а ми да њему непомажемо у губитку, па се позива на чл. 20 предлога.

Милов. Спасић објашњава да се овај члан по владином предлогу разуме тако: да барон Хирш узме најпре на име трошка, интереса и одплате на приход до 20645½ фр. Што се преко ове суме добије онда ми имамо право 6% инт. на наш капитал наплатити, па тек што преко ове суме претење, онда ће наплаћивати бар 50%. Хирш јошт у име трошкова. По г. мин. објаснио је, да се тако неразумје, него да б. Хирш има право и мимо оне суме од 20.645 ф. наплатити 50% у име даљих трошкова за експлоатацију, па што преко овога остане као приход онда ћемо се ми на наш интерес наплаћивати и најпосле, и преко овог што остане, оно ће се на три части делити, од који један припада нама а две бор. Хиршу. Противу оваког разумевања и он је сам ако се чл. XXII неби твко шгилисао, да праву конкуренцију добијемо у грађењу жељезнице, која би све ово преиначила, зато ће о том говорити код чл. XXII.

К. Стојинић оће да одма преко суме од 20.645 фр. ми добијамо интереса, ресто да делимо по услузу а они 50% да се издаду Хиршу, који су преко горњих сума условљени. Тако исто неби требало ни вишак трошка да му се призна, па захтева, да се ово може да услови.

Председн. обавештава да код жељезнице неможе бити обично без трошка, јер кад се год оће да произведе добит, мора се нешто потрошити.

Бас. Стојинић неће да се одобри предузимачу већа одплата.

Мата Карамарковић каже, да је овај члан боље казат у предлогу владином и да тај треба примити.

Пошто још неки од посланика говорише по овој ствари, председник стави ствар на гласање и скупштина усвоји мњење одборско о овом члану, но да га после подне одбор боље регулише.

Са чл. VII. прочита се и мњење одборско, које Арс. Лукић као известилац одбора објасни.

Мата Карамарковић, Авта Паштић, Јанићије Пешић, Милан Ђирковић, Милоје Вулић, Миле Дамњановић, Никола Мандић, Маринко Милосављевић, Матија Трифуновић, Лазар Симић, Милан Стојић, Војин Радосављевић поднели су писмен предлог, да се III. тачки чл. VII. дода ово:

„Овај одкуп има се тако извршити, да влада српска у онолико исплати барону Хиршу његов у грађење жељезнице уложени номинални капитал, у колико се он за исти небуде до тог времена одплатом (амортизацијом) намирио.“

Мата Карамарковић објашњава и разлаже овај предлог, сходно закону о пословном реду, доказујући велике користи, које ће наша земља моћи да има, ако се овај додатак прими обарајући мњење разложито и живо одборске већине.

Милоје Блазнавац вели, да је ова мисао била и код одборника, но да је они за то нису изнели, што је г. министар грађевина сумњао да ће је г.

барон Хирш примити, но задржао је право, да то у скупштини објасни.

Г. министар грађевина одговара, да он напред пристаје на све што скупштина о овоме члану реши.

Павла Срећковић брани одборско мишљење и вели, да ни један ортак неће пристати да се избаци из предузећа, кад види какав приход предузеће доноси, па се боји да тиме неодбијемо предузимаче.

Милоје Блазнавац не да да се вежу наша деца онако како по њих добро не би било, па захтева, да се овај додаток усвоји а Срећковићу одговара, да је разлика између ортаклука у трговини и у овакој бити, којој се вредност напред незна.

Анта Пантић мисли, да је ова ствар са свим извесна што се додатка овоме члану тиче и то казује примером простог дуговања управи фондова, кад се узме на одплату за 23 $\frac{1}{2}$ год.

Љубомир Каљевић признаје, да је за нас пробитачније да се овај додаток прими, али пита хоће ли какав предузимач да пристане на њега, јер предузимач рачуна на концесију од 70 год. а ако га обвеземо, да и после 30 год. мора да је се одрече, пошто му се одбије исплаћени капитал, то ће он тражити неке веће добитке за то време.

Председ. скупштине налази могућност да ће предузимач пристати на овај додаток, јер из предложеног рачуна види се, да је номинални капитал 166 хиљада за километар рачунат и држи се да ће ефект. више бити од 120 х. и тако би разлика између ефект. и номинал капитала била на сваком километру од прилике 46 х. коју би ренту зајмодавци у течају 30 год. као добит имали да уживају.

Он вели, да треба да измеримо шта је за нас корисније или да се жељезница одкупи спрема прихода, које не знамо какви ће бити, или овако како је сад од стране 12 посланика предложено.

Милоје Блазнавац хоће да се овај додаток прими, па ако буде за нас да одкупимо жељезницу, а ако не буде, ми је нећемо одкупљивати.

Периша Вуковић вели да је сада свака кућа скупља по пре 30 година, па да ће тако бити и са жељезницом и за то је за предлог 12 посланика.

Радован Милошевић и ако је био у одбору са већином, ипак пристаје на овај предлог, ако се то призна да је бољи на макар га Хирш и исправио.

Мата Карамарковић доказује да је за нас извесно боље и пробитачније, да се овај предлог прими.

Милан Стојић хоће да се у предлогу 12 посланика дода ово: „нерачунајући своје земљиште.“

Предс. скупштине објашњава да је говор о капиталу који је на прављење жељезнице уложен, а не и о земљишту и по томе да би овај додаток био сувишан.

Милан Стојић одговара да не ће бити ништа рђаво што ћемо једну ствар извесније да кажемо.

Анта Пантић каже, да Хирш не полаже земљу на да о земљи не треба ни говорити.

Периша Вуковић подпомаже Милана Стојића.

Предс. скупштине вели да је боље да се земља не помиње, јер би тиме дали повода, да се може о земљишту говорити, које је извесно наше, а предузимачи имају право на приход жељезница спрема њиховог улога а не на земљиште.

Изв. одб. А. Лукић каже, да је ово ствар рачуна па кад ће се одбор после подне састајати због чл. 6. онда нека и за ово види, који је начин за нас бољи.

Кад се нико више не јави за говор председник стави ствар за гласање и скупштина једногласно реши да се члан VII прими по мишљењу одбора са додатком 12 посланика.

Члан VIII изостави се што је садржина његова ушла у члан VI.

Код члана IX прочита се и одборско мишљење, по коме се исти члан јасније и одређителније извазује и допуњује.

Касијан Стојшић противан је да се предузимачу продужава рок за прављење жељезнице.

Милоје Блазнавац мисли да је право да се предузимачу рок продужи, јер се могу догодити неврилике, које он неће моћи да одклони и што се продужују рокови и за мања предузећа.

Анта Пантић противан је апсолутно одборском мишљењу и нека, да се рок продужава, па се позива на члан XVII.

Милоје Блазнавац одговори Пантићу да се члан XVII односи на случај кад би предузимач напустио прављење жељезнице а не кад је он ради, па због разних околности не може да је на уречено време направи.

Анта Пантић хоће, да се предузимач веже што може више, па ако престане у половини посла или га не може у време да изврши, за нас је боље.

Известилац одбора Арса Лукић, објашњава, да

је одбор ову ствар тако удесно, како би се избегла свака парница, па да то мњење треба примити.

Баса Маџаревић мисли, да ће предузимач похитати са послом те да што пре до прихода дође и да је одборско мишљење цели сходно.

Скупштина ваза да је довољно о овој ствари обавештена и прими чл. IX по мњењу одбора.

Код чл. X захте Сава Сретеновић да се одређително каже у том члану, не од српске границе до Солуна, него од Београда до Солуна.

Милован Спасић хоће да се у чл. X додаду речи „непосредну свезу“, што је Арса Лукић лане тражио, и захте да се потражи тај говор Арсин у лавским протоколима, што би и учињено и увиде се, да је тако било.

Пошто још неки посланици по овој ствари говорине, скупштина усвоји и члан X по предлогу владином, али са исправком, коју је предложио Милован Спасић.

Члан XI прами скупштина по предлогу владином, а члан XII по мњењу одбора.

Мидутин Спасић предложи да се у члану XIII. точки II не каже „једног контролора“ — него контролоре, јер држи да један човек неће моћи довољну контролу да води, па да ће влада морати више контролора да постави — што скупштина усвоји.

Аксентије Ђорђевић тражи, да се у 6-тој тачки чл. XIII каже, после речи „изборни суд“ из српских поданика.

Живко Недић оће да се истој тачки и члану, после речи „првостепени суд“ — додаду речи — за

суђење, да се неби мислило да ће суд вароши Београда бити касациони суд над изборним судом.

Скупштина усвоји ову приметбу Живка Недића.

Члан XIV, XV, XVI, XVII и XVIII прими скупштина по предлогу владином, али да се у чл. XVIII на крају додаду ове речи „како за капитал, тако и за интерес.“

Чланове XIX и XX прими скупштина по предлогу владином с тиме да последња тачка члана XX гласи „како коначни уговор, тако и (cahier, de charge) план морају најдаље за 4 мес. од истека рока означеног у члану XXII бити утврђени.

Члан XXI прими се са додатком одборским а по примедби Живка Недића који има доћи на крају члана XXI „а ако барон Хирш неби започео посао у течају 6 месеци од дана потписа коначног уговора, раскида се овај уговор и он губи овај милион франака, који ће припасти државној каси.“

Миле Дамњановић вели да је рок по предлогу мален.

Коста Великић захтева да се у члану XXII место два, каже четири месеца.

Мата Карамарковић доказује разложно да треба да буде рок од 4 месеца.

Милован Спасић каже да по овом члану не можемо имати праве конкуренције за жељезницу кад питање за сvezу наше жељезнице са турско-солунском није решено. Он разуме сvezу у самој ствари, то јест, да турска жељезница дође до наше границе а ми до ње да доведемо нашу жељезницу. Осим те сvezе хоће да зна где ће се сvezати ова жељезница са Солунском у Турској, т. ј. у Приштини или где на дру-

гом месту. Барон Хирш једини је предузимач у Турској, на нико неће смети на њега да удара док се ова питања не расчисте, па да би праве конкуренције било треба да се питање о сvezи наше жељезнице са Турском, које је међународно, најпре расчисти и реши, па онда позову предузимачи да за три или четири месеца своје понуде поднесу. Ако се ово не учини, ми нећемо XXII чланом постићи оно што би желели. Турци по закључењу бечке конференције дужни су нам дати сvezу, ако такву желе добити за босанску линију у Хрватску.

Г. председ. савета министар. министар унутр. дела одговори г. Спасићу, да ми имамо сvezу политичку, то јест, порта је обећала нама, као што је и јуче рекао, дати свету између Алексинца и Јанкове клисуре. Али техничку сvezу да добијемо, то јест, да се определи гди ће местимце да буде наш пут везан са турским, то нити може бити пре него што се угради пут у Турској баш до наше границе, нити би нам сад таквово опредељење штогод и вредило, јер од наше границе до Приштине има преко 100 километра, па тај пут од Приштине до наше границе треба когод да узме да уради и онда ћемо имати сvezу као што нам је Порта обећала. Али, да ми натерамо порту, да тај пут и гради, то мисли да никоме неће пасти на памет да потврђује, да буди која држава има такво право према другој а у том тек случају би могли захтевати, да се испуни то, што г. Спасић тражи. У осталом, што се тиче конкуренције, може какав предузимач узети тај пут од Приштине до наше границе, па онда доћи да се понуди и нама за наш пут.

В. Мадаревић разлаже зашто је у одбору од-

војио мњење за рок од 4 мес. па и сад остаје при томе.

Скупштина реши да буде рок од 4 месеца.

Најпосле известилац одборски А. Лукић прочита телеграм неког Лебеа из Пеште, који је одбору од стране владе предат и којим се и овај јавља као неки конкурент, заједно са мњењем одборским о томе, и скупштина закључи: да се влада овласти, да може кад би добила понуде које истина одступају од усвојених начела у овим основима али би опет биле корисне за нас, да у том случају влада може преговарити и са таквим конкурентом, али пошто од њега узме довољне гаранције, да је у стању извршити оно, што би обећавао, па онда да може сазвати ванредну скупштину и то јој поднети на решење.

Тиме се сврши овај састанак, који је трајао до 2½ сата после подне.

Председник скупштине,

Живко Карабиберовић.

Секретар,

С. Живковић.

САСТАНАК XXXIX.

у суботу 23. Октобра 1871. године

преседавао председник

Живко Карабиберовић.

Број 209.

Председник скупштине отвори састанак у 6. часова у вече. Били су присутни г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, просвете и црквених дела, војени, финансије и правде и 100 посланика.

Председник скупштине позва известиоца одбора Арсу Лукића да саопшти одборски извештај односно 6. члана о жељезници, који је на јутрошњем састанку остао нерешен; и известилац јави да су од 18. одборника или 12. тога мишљења, да остане члан 6. по пређашњој одборској приметби, а 6. одборника тога су мњења да члан 6. остане по владином предлогу, али да се члан 8. сасвим изостави. У исто време известилац прочитао је скупштини и један рачун као приметба ради јасности редакције члана 6. по већини одбора.

Међутим рече известилац да он жели да влада преда јавности ове основе, вако би могли дознати зато конкуренти ако их буде.

Скупштина пошто би довољно обавештена усвоји члан 6. по одборској приметби; а с тим прими и све основе о жељезници, као и то да влада објави ове основе.

Коста Великић рече, да из пројекта види, да ће влада издавати на грађење жељезнице по 60.000 франака ефективне вредности на километар, па он пита одкуда мисли да учини влада тај издатак.

Известилац чита из извештаја оне речи, гди се каже да неће бити никаква намета на народ ради тога, и да у прво време влада има одкуда да подмири потребну суму, а доцније учиниће какве нове операције.

Председник скупштине вели да се под новчаним операцијама може разумети то, да ће влада предложити скупштини да учини какав зајам и начин којим ће се тај зајам одплаћивати.

Милоје Блазнавац рече, кад држави нашој потребавало буде новаца за грађење ове железнице да подмири по 60.000 франака на километар, онда она нека најпре понуди у земљи на авције, па ако ту недобије потребну суму новаца, нека онда тражи од страних капиталиста.

Г. министар војени одговори да је у штампаном објасњењу о жељезници казао, колики и какав терет може поднети наша држава. Нама вели г. министар треба за железницу 1.100.000 дубата, што износи 66. до 65 хиљада дубата интереса. Но та сума неће се набавити порезом или прирезом. А ако се намисли учинити зајам, онда ће се то предложити народној скупштини па ће се онда решити, на који ће се начин узети новци.

Скупштина би задовољна овом изјавом г. министра.

Касијан Стојшић оће да се скупштина још разговара о оној депеши, која се у извештају спомиње, и којом се други предузимачи нуде да награде жељезницу, јер налази да је иста понуда кориснија од ове г. барона Хирша, па би је требало влади препоручити.

Г. председник министарског савета одговори, да ће влада имати у призрење не само ту депешу, него и остале корисније понуде које се јаве у течају од 4. — месеца.

Председник скупштине примети да је баш та депеша, о којој посланик Касијан говори и дала повода да је скупштина на јучерашњем састанку закључила да влада сазове скупштину, ако би се који понудно са бољим условима, па макар и држава гарантовала бруто приход.

Касијан а и скупштина задовољнише се овим изјавама.

Број 210.

Затим председник рече да је на реду да се протоколи читају. Секретар Д. Јовановић прочита протокол од 36 састанка а посланик Панта Срећковић од 37 састанка, које скупштина после неких исправака усвоји.

По овоме председник јави скупштини да су неки потврђени закони поднесени скупштини.

Скупштина ово прими знању.

Број 211.

Касијан Стојшић посланик упита г. пред. мин. савета кад ће влада да закључи састанке скупштинске, јер приватни послови посланика недопуштају да још и дуже раде.

Г. пред. мин. савета одговори да ће влада закључити састанке скупштинске сутра после службе привршене, ако се дотле посвршавају најнужнији послови, а остали послови као невршени остаће до друге скупштине.

Председник скупштине каза пред. одбора за молбе и жалбе, и за примање посланичких предлога да начине спискове од решени и нерешени предмета, како би идућа скупштина знала шта је за решавање остало.

На томе се сврши овај састанак који је до 8 часова увече трајао и други би заказан сутра у 8 часова пре подне, те да скупштина посвршава најнужније заоставше послове.

Председник скупштине,

Живко Карабиберовић.

Секретар,

Д. Ђ. Јовановић.

Опуномоћени подписници:

А. С. Николајевић, Димитрије Миловановић, Никола Симић, Милан Ђирковић, Алекса Петковић, Касијан А. Стојшић.

САСТАНАК XXXX.

у недељу 24. Октобра 1871. године.

*Председавао***Живко Карабиберовић.**

Број 212.

На овом састанку било је 100. посланика.

Председник скупштине позва секретаре да читају протоколе.

Секретар Сима Живковић чита протокол од 38 састанка а секретар Димитрије Јовановић прочита протокол од 39. састанка, које скупштина усвоји.

У то време дођоше у скупштину г. г. председник министарског савета министар унутрашњих дела, финансије и правде, и г. председник министарског савета јави да ће Његова Светлост књаз са г. г. намесницима у скупштину доћи, да састанке њене завључи. Г. министар правде поднесе потврђени закон, о допуни неки §. §. казнителног закона, а г. министар грађевина поднесе овлашћење о подизању споменика блажене успомене књазу Мијавлу.

У 11. часова пре подне дођоше у скупштинску дворану Његова Светлост књаз Милан, г. г. намесници, г. г. министри и свита књажева.

Пред двораном дочекаше Његову Светлост званичници скупштински, а при уласку, посланици поздравеше младог господара са одушевљеним узвицима живо! живо, живо.

Број 213.

За тим Његова Светлост поздрави скупштину овом кратком но значајном беседом.

Браћо,

Повративши се сретно из Ливадије, драго ми је што вас налазим све на скупу, те да вам могу непосредно изразити радост, коју осећам у сљед овога пута. Његово императорско величанство благоволило је примити ме очински. И од стране цара и целе пресветле породице његове, ја сам нашао дочек, који је био испуњен доказима високе благонаклоности како према мени, тако и према народу српском.

Ја испуњавам пријатну дужност, јављајући вам колико се осећам дубоко захвалан на овом милостивом пријему царском.

Скупштина се одазвала одушевљеним узвицима „живео цар! живео, живео! живео књаз, живео, живео!“

Затим намесништво у име књаза закључи рад народне скупштине овом беседом, коју прочита г. намесник Јован Ристић.

Та беседа гласи овако :

Браћо!

Долазећи у вашу средину да закључимо седнице ово-годишњој народној скупштини, не можемо а да не бацимо поглед на исход ваше радње.

Пошто је прошлогодишња скупштина решењем основних закона помогла, да се народни устав у живот уведе, природно је било, да је сада ову скупштину чекао задатак да пређе поглавито на поље привредног развитка и усавршавања земаљске управе. И заиста, у томе правцу није незнатан број оних питања, која је скупштина у својој неуморној радњи доспела да узме у вруг својих саветовања у тој цели,

да се она или изнова уреди, или да се допузе и исправе.

Кнежевина је наша још млада, и већ је много доброга и корисног у њој створено; но још много остаје, да се ствара и дотерује. Ни овогодишњи збор скупштински није остао дужан томе задатку, и он је Србију не мало помакао напред. Питања, којима се занимамо, решено је он у духу правих земаљских потреба, а одбио од својих закључака с једне стране све, што би на земљиште наше пресађивало установе нашег народног духу неспорне, а с друге све, што би на себи носило вид наглости.

Браћо, наглост је за младе државе једна од највећих опасности. Србија, вазда смотрена и прикупљена, остаје вазда своја, а Србија, бачена на поље подражавања, или у вртолог погреса и агитација, нати би могла што вредити себи ни другоме. Само је ово поуздана снага, коју народ из себе самога прии.

Идући овако измереним корацима напред на путу свога опрезног а поузданог развијања, Србија ће остати стожер својих суплемених народа на нашем полуострову, а образац државама на истоку. То је положај, који је она себи осигурала својом снагом, својим растућим благостањем и својом добром управом.

Сав свет признаје народу српском дух озбиљности и трезвености. Старајмо се да тај дух остана свагда на својој висини. У важним питањима, које су дубоко заседала у живот народни, претреси ваши, ма како да су били озбиљни и живи, опет нису ни где прешли преко граница слоте и међусобног споразумљева. Шта више, поверење скупштине према влади овај пут још је живље наглашено разним изјавама вањним, за које вам ми усрдно благодаримо.

Скупштина саслушала је ову беседу са чешићим прекидом одобравања.

Потом Његова Светлост опрости се са посланицима, рекавши им: „збогом браћо, и у здрављу да се видимо!“ На то се са свију страна заореше гласови: живо, живо, живо!

Број 214.

На предлог председника, скупштина рени, да се протоколи скупштински и закони штампају, и посланицима разашљу.

Затим председник скупштине у име своје и остали званичници изјави захвалност посланицима на њиховом патриотском подпомагању, а они од своје стране изјавише благодарност председнику и осталим званичницима на њиховом раду.

Тиме се закључише сестанци ово-годишње народне скупштине, и посланици развиђоше се са братским опронтајем.

Председник скупштине,

Живко Карабиберовић с. р.

Подпредседник,

Јосиф Панчић с. р.

Секретари:

Д. Ђ. Јовановић с. р.

С. Живковић с. р.

М. И. Прокић с. р.

Посланици:

Милосав Вукомановић с. р. Милзи Миловановић с. р. Јанко Јовановић с. р. Никола Симић с. р. Мата Трифуновић с. р. Војин И. Радосављевић с. р. Димитрије Миловановић с. р. Мијанло Јеремић с. р. Костаћ Нjegoлајевић с. р. Рајко Милојковић с. р. Павле Пејић с. р. Живан Станковић с. р. Арса Станковић с. р. Божић Бошковић с. р. Милан П. Стојић

с. р. Јеремија Р. Стојанић с. р. Владимир С. Хаџић
с. р. Здравко Јовановић с. р. Милорад Цајкић с. р.
Живан Милошевић с. р. Анта Панчић с. р. Вићен-
тије Поповић с. р. Јоџо Катанић с. р. Јелесије Пав-
ловић с. р. Перина Вуковић с. р. Петар Катић с. р.
Радован Милошевић с. р. Јеремија Обрадовић с. р.
Стеван Лукић с. р. И. Симић с. р. Јевта Мирић с. р.
Никола Мандић с. р. Цветко Вељковић с. р. Ранђел
Јовановић с. р. Стојадин Радовић с. р. А. Протић
намесник с. р. Лазар Симић с. р. Марјан Кукић с.
р. Јанићије Пешић с. р. Ненад Михаиловић с. р.
Коста Д. Великић с. р. Никола Дијановић с. р. Ми-
лосав Трифунац с. р. Илија Токић с. р. Мијанло Д.
Казимировић с. р. Станимир Марковић с. р. Сава
Милојковић с. р. Ранко Цветковић с. р. Милан Ђир-
ковић с. р. Милоје Вулић с. р. Цветко Јевтић с. р.
Милан М. Брачинац с. р. Костантин И. Поповић с.
р. Петар Васић с. р. Маринко Милосављевић с. р.
Јаков Павловић с. р. Ранко Јовановић с. р. Гли-
горије М. Брајковић с. р. Младен Зајреско с. р.
А. Гавриловић с. р. Радоња Жујовић с. р. Миладин
Мартиновић с. р. Михаило Смиљанчић с. р. Илија
Вишић с. р. Радисав Милијић с. р. Андрија Дужва-
нини с. р. Живко К. Недић с. р. Алекса Петковић
с. р. Илија Туцаковић с. р. П. С. Срећковић с. р.
В. Д. Маџаревић с. р. М. Ковановић с. р. М. П.
Блазнавац с. р. Павле Грковић с. р. Љ. Калевић с.
р. Милутин С. Спасић с. р. Матија Сав. Карамар-
ковић с. р. Борђе Малетић с. р. Ивко Остојић с.
р. Александар Лазаревић с. р. Аксентије М. Бор-
ђевић с. р. Марко А. Лазаревић с. р. А. С. Нико-
лајевић с. р. Миле Дамјановић с. р. Касијан А. Стој-
шић с. р. К. Грудић с. р. А. Лукић с. р. Илија Мар-
тегић с. р. М. Спасић с. р. Сава Сретеновић с. р.

Tab. 33262